

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLAM HUKUKUNDA TOPLUMSAL GÜVEN

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Yüksel MACİT

HAZIRLAYAN
Mehmet GÖKALP

MALATYA 2022

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
İSLAM HUKUKU BİLİM DALI

İSLAM HUKUKUNDA TOPLUMSAL GÜVEN
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ YÜKSEL MACİT

HAZIRLAYAN
MEHMET GÖKALP

MALATYA/2022

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İSLAM HUKUKUNDA TOPLUMSAL GÜVEN
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Yüksel MACİT

HAZIRLAYAN
Mehmet GÖKALP

Jürimiz 19.04.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu yüksek lisans tezini (oybirliği /oyçokluğu) ile başarılı bulunarak Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı İslam Hukuku Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvan Ad Soyadı

İMZA

1. Prof. Dr. Mehmet BİRSİN (İnönü Üniv. İlahiyat Fak.)
2. Dr. Öğr. Üyesi Yüksel MACİT (İnönü Üniv. İlahiyat Fak.)
3. Dr. Öğr. Üyesi Erdoğan SARITEPE (Fırat Üniv. İlahiyat Fak.)

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Suzan ERGÜN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Dr. Öğr. Üyesi Yüksel Macit'in tez danışmanlığında hazırlamış olduğum **“İslam Hukukunda Toplumsal Güven”** başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve etik kurallara aykırı düşecek bir yola başvurmaksızın çalışmanın özgün olduğunu ve tarafımdan yazıldığını beyan ederim. Yararlandığım bütün merci'lerin metin ve kaynakçalarına bağlı kalma yönteminde olduğu ve çalışmanın gösterilen kaynakçalar çerçevesinde olduğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Mehmet GÖKALP

ÖNSÖZ

Güven, her insanın, ailenin, toplumun ve devletlerin arzusu ve beklentisidir. Güven, hayatı besleyen yaşamsal damardır. Çünkü güven, insan hayatının kendisidir. Güven olmadığında yaşam zorlaşabilir. Toplumsal güven oluşturma risaletin temel hedeflerinden biridir. Bireysel ve toplumsal güven büyük bir nimet olduğundan Yüce Allah toplumsal güvenden dolayı Kur'anı Kerim'in Kureyş suresinde Mekkelilerden şükür istemiştir. Bu güvenin hedeflerinden biri dünyanın bir ucundan diğer ucuna tek başına fiziken zayıf olan bir kadının güven içerisinde seyahat edebilmesidir. İslam dininde iman güvene bağlanmıştır. İslam'da toplumsal güven o kadar önemlidir ki güvenliği sarsan veya ihlal eden kişinin mü'min vasfı zedelenmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v) *“Bize silah çeken bizden değildir.”* demekle toplumsal güvenin iman ve küfür mabeyninde bir kıstas olduğunu belirtmiştir.

Nebevî öğretide mümine, diğer insanların malları ve canları hususunda kendisinden güvende olduğu kişi anlamına gelmektedir. Toplumsal güven İslam'la özdeşleşmiştir. Mekke ve Medine' (Haremeyni şerifeyn')'nin harem “saygın” iki şehir, güvenli toplum ve dokunulmazlık bölgesidir. Bundan amaç, İslam'ın çıkış merkezi olan bu iki şehrin toplumsal güvenin tesisinde model oluşu, çevreyi korumanın ne demek olduğunu pratik olarak yaşamak, bu emniyet ortamını bütün yeryüzüne şamil kılmaktır.

Hız. Peygamber toplumsal güven tesisi konusunda canlı bir hukuk oluşturmuştur. Mekke döneminde müşriklerden gördüğü onca baskıya rağmen, şiddete karşı şiddetle karşılık vermemiştir. Bu hususta bırakın bir eylem işlemeyi, eyleme teşebbüste bulunmaya bile müsaade etmemiştir. Hız. Peygamber, Medine'ye varır varmaz toplumsal güvenlik adına iç ve dış güvenliği noktasında önemli tedbirler almış ve hukukî zeminler oluşturmuştur. Hızlı bir şekilde geliştirdiği muahhat, muahede, emannameler, seriyeler ve gazveler hep bu amaçla olmuştur. Hız. Peygamber, Medine'nin çevresindeki müşrik kabilelerle antlaşmalar yaparak hem Medine'deki toplumsal oluşumunu Mekke'deki müşrik otoritesine karşı korumuş ve hem de bu yeni oluşumuna karşı gelebilecek büyük putperest saldırısına önlem almıştır. Medine'yi Müslüman toplumu için güvenli bir yer kılmıştır. Hız. Peygamber'in (s.a.v) risalet görevinin önemli bir boyutu, toplumsal olguda herkesin kendisini huzurlu hissettiği bir dünya inşa etme azim ve gayreti olmuştur.

Hız. Peygamber'in (s.a.v) toplumsal güvenlik konusundaki tutumu, bu alanın çeşitli konularında hükümler vermesi İslam hukukuna yansımış ve bu hukuku geliştirme dayanağı olmuştur. Bu çalışmada Hz. Peygamber'in (s.a.v) uygulamalarında toplumsal güvenle ilgili hükümler, incelenmeye çalışılmış ve İslam hukukunda toplumsal güven Mekke, Medine ve sonraki dönemlerde uygulanan genel İslam hukuku açısından incelenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada beni yönlendiren ve birçok esere ulaşmamı sağlayan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Yüksel MACİT'e, İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam hukuku bölüm başkanı Prof. Dr. Mehmet BİRSİN hocamızın faydalandığım kitap ve eserlerinden hem kaynakstal hem de düşünsel yararlandığımdan kendilerine teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dr. Öğr. Üyesi Erdoğan SARITEPE'ye görüş ve önerilerinden dolayı müteşekkirim. Ayrıca bu günlere gelmemde ilim ve fikirlerinden faydalandığım tüm hocalarıma çok teşekkür ederim.

ÖZET

Bu çalışmada İslam hukukunda toplumsal güvenin tesisinde kamu ve özel hak ihlalleri neticesinde öngörülen cezalar incelenmiştir. Bu itibarla güven sarsıcı ve yıkıcı suçlar olan kasten adam öldürme, zina, iffete iftira, hırsızlık/sirkat, terör/hirabe gibi suç ve cezalar ele alınmıştır. Bunun yanında toplumsal refahı tesis etme adına İslam'ın temel rükünleri olan oruç ve hac ibadetlerinde oluşan ihlaller neticesinde öngörülen cezalar da işlenmiştir.

Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın amacı, önemi ve araştırmanın sınırları ele alınmıştır. Birinci bölümde toplumsal güvenin önemi, toplumsal güvenin birimleri ve toplumsal güvenle ilişkili kavramlar irdelenmiştir. İkinci bölümde toplumsal güvenin dayanakları ve dış güvenlik konusu ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise toplumsal güvenin tesisinde İslam hukukunun rolü, İslam hukukunun güven hususunda işleyişi, toplumsal güveni sarsan yapılanmalar, bu yapılanmalara karşı hukukî önlem ve cezalar ele alınmıştır.

Anahtar Kavramlar: Hukuk, Güven, Toplum, Suç, Ceza,

ABSTRACT

In this study, the penalties for public and private rights violations in the establishment of social trust in Islamic law were examined. In this respect, crimes and punishments such as manslaughter, adultery, slander of chastity, theft/stealing, terrorism/treason, which are crimes that are shocking and destructive, are discussed. In addition, the penalties envisaged as a result of violations of fasting and hajj prayers, which are the basic pillars of Islam, were also committed in order to establish social wellbeing.

The study consists of an introduction and three parts. In the introduction part, the purpose, importance and limits of the research are discussed. In the first part, the importance of social trust, the units of social trust and the concepts related to social trust are examined. In the second part, the foundations of social trust and external security are discussed.

In the third chapter, the role of Islamic law in the establishment of social trust, the functioning of Islamic law in terms of trust, the structures that undermine social trust, the legal measures and penalties against these structures are discussed.

Key Concepts: Law, Trust, Society, Crime, Punishment,

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1
I. Konusu.....	3
II. Konu Seçiminde Faktörler.....	4
III. Amacı	4
IV. Önemi.....	5
V. Yöntemi	10
VI. Konunun Sınırları	11
BİRİNCİ BÖLÜM	12
1. TOPLUMSAL GÜVENİN MAHİYETİ.....	12
1.1. Toplumsal Güven Mefhumu ve İlgili Kavramlar.....	12
1.1.1. Mefhumu	14
1.1.2. Din ve Güven	17
1.1.3. Adalet ve Eşitlik.....	20
1.1.4. İktisat.....	22
1.1.5. Siyasi İstikrar	22
1.1.6. Toplumsal Güven ve Toplumsal Değişim.....	23
1.1.7. Hukukun Üstünlüğü.....	27
1.1.8. Bir Arada Yaşama Kültürü.....	27
1.1.9. Sosyal Dayanışma.....	29
1.1.10. Sosyal Güvenlik	31
1.1.11. Vatandaşı/Tab'âyı Gözetmek (Toplumsal Refah).....	32
1.2. İç Güvenlik Ve Bağlantılı Kavramlar	33
1.2.1. Emân	34
1.2.2. Ahlak	35
1.2.3. Davranışlar (Ameli Salih).....	36
1.2.4. Kutsal Mekân, Gün ve Aylar	37

1.2.5. Selam	37
1.2.6. Hüsnu zan (İyi Niyet /İstishab)	40
1.2.7. Marufu Emir Münkeri Nehiy Misyonu.....	41
1.2.8. Aile Güveni	41
1.2.9. Esirler	43
İKİNCİ BÖLÜM.....	46
2.Toplumsal GÜVENİN TESİSİ	46
2.1. Güvenlikte Fiili Tedbirler	50
2.1.1. Ases.....	57
2.1.2. Ordu	58
2.1.3. Hisbe.....	58
2.1.4. Şurta	59
2.1.5. Muhafızlık/Hiraset	60
2.1.6. Kadı ve Kedâ (Yargı)	61
2.1.7. Hacıp/Hicabe	62
2.2. Dış Güvenlik	63
2.2.1. Cihad	63
2.2.2. Antlaşmalar	65
2.2.3. Seyfiye ve Velayeti's-Suğur	66
2.2.4. Sefir	67
2.2.5. Berid	67
2.2.6. Emir'ül-Hac	68
2.2.7. Zimmî	69
2.2.8. Müste'men	71
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	73
3.TOPLUMSAL GÜVENİN KORUNMASI.....	73
3.1. Toplumsal Güven ve Sorumluluklar	73
3.2. Kamu Düzeni	74
3.2.1. Vergi	74
3.2.2. Narh.....	74
3.2.3. Çevre Bilinci	75
3.2.4. Gıda Güvenliği ve Yönetimi	76
3.2.5. Kamu Malı (Beytül Mal)	77
3.2.6.Vakıf	78
3.3. Kamu Düzenini Bozma (Güvensizlik Ortamı Oluşturma).....	78

3.3.1. Şiddet ve Terör	79
3.4. Toplumsal Güvenlik Tedbiri ve Birimleri.....	81
3.4.1. Ulul Emr (İmam).....	82
3.4.2.Vasiyet ve Veraset	83
3.4.3. Âkile.....	83
3.4.4. Kasâme	83
3.4.5.Yetimi Himaye	84
3.4.6. Komşuluk	85
3.4.7. Vatandaşlık (Bir Arada Yaşama Kültürü)	85
3.4.8. Kardeşleştirme (Uhuvvet).....	86
3.4.9. Cami	88
3.4.10.Yardımlaşma (İnfak)	89
3.4.11. Zekât.....	89
3.4.12.Kefâretler	90
3.4.13. Sosyal Güvenlik Kurumu	92
1. Kardeşlik ilkesi(Muahhat).....	92
3.4.14. Eğitim	93
3.4.15. Sağlık	94
3.5. Toplumsal Güveni Tehdit Eden Faktörler.....	94
3.5.1. Soğuk Savaş	96
3.6. Güvensizlik Ortamında Sorumluluklar	97
3.7. Cezaların Sosyal güvenliğe Katkısı.....	98
3.7.1.Güvensizlik Algısını Oluşturma.....	100
3.7.2. Şayiânın Birey ve Toplum Üzerinde Etkileri.....	102
2.7.3. Suç ve Cezalar	104
3.7.3. Had Kisas ve Diyat	107
3.7.5. Buğat	109
3.7.6.Yol Kesiciliği (Hirabe)	109
3.7.7. Hırsızlık (Sirkat).....	111
3.7.8. İrtidat	112
3.7.9. Zina.....	114
3.7.10. İçki	115
3.7.11. Sürgün	116
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	118
KAYNAKÇA.....	120

KISALTMALAR

a.e.	Aynı eser
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.m.	Aynı makale
a.md.	Aynı madde
b.	Bin
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
H.z.	Hazreti
m.	Makale
md.	Madde
s.	Sayfa
Ts.	Tarihsiz
vb.	Ve benzerleri
vd.	Ve diğerleri
Ysz.	Yersiz

GİRİŞ

Güven, yaşayan her insanın, ailenin, cemaatin, topluluğun ve devletin beklentisidir. Güven, birey ve toplumu ayakta tutan önemli bir unsurdur. Yer kürede bütün canlıların öncelikli hedefi varoluşunu korumak ve sürdürmektir. Her insan için elzem ve zaruri olan bu durum, aynı zamanda insanlardan teşekkül eden devletler için de geçerlidir. Güvenlik kavramının özü, ister birey, toplum ve devlet olsun varlığını korumak ve idame etmektir.¹ Güven olgusu ve algısı ile insan, hayatı ve sahip olduklarının üzerine mutmain olur. Bir aile, cemaat, topluluk, millet ve devlet güvenin varlığı ile kendi varlığını hisseder ve sahip olduklarını dâhili ve harici herhangi bir tehditte uzak görür. Böylece kendisini güvende ve huzurlu hisseder. Bundan dolayı güvenin tesis ve muhafazası her birey ve devletin birinci önceliğidir.² Her canlı ilk olarak güvenliğine kilitlenir, kendini koruma reflekslerini oluşturur ve geliştirir. Bu meyanda ne gerekirse yapar. İnsan medeniyeti tüm alanları ile toplumsal güven gölgesinde gelişmiştir. İşte böyle önemli bir olguyu ayakta tutmak için bir hukuk ve müeyyide gerekmektedir. Bu güveni ayakta tutan hukuk herkes için elzemdir. Günümüzde Koronavirüs pandemisinde olduğu gibi güven veya güvensizlik durumu tüm devlet ve toplumların gündemlerini oluşturduğu öncelikli sorunlarından birisidir.³

Toplumsal güven; birey, toplum ve devletin selametini hedeflemektedir. Güven; Korku, panik ve kaygının karşıtıdır. Toplumsal güven; birey, toplum ve devletin iç güvenliğini kapsadığı gibi dış güvenliğini de kapsar. Güven ve huzur insan hayatının teminatıdır. Dünyada güven içerisinde olanların varış yerleri dünyada olduğu gibi ahirette de güvendir. *“İnanıp da imanlarına herhangi bir haksızlık bulaştırmayanlar var ya, işte güven onlarıdır ve onlar doğru yolu bulanlardır.”*⁴ Başka bir ayette: *“İman edip güzel işler yapanlara gelince, imanları sebebiyle Rableri onları nimet dolu cennetlerde, alt tarafından ırmaklar akan (saraylara) erdirir.”*⁵ İslam sağduyu olan fitrat dininin ismidir. İnsanlığın ihtiyacı ve yararı olan tüm güzellik ve erdemlilikleri içinde taşımaktadır. *“(Resûlüm!) Sen yüzünü hanîf olarak dine, Allah insanları hangi*

¹ Görmez, Mehmet, **Hız Peygamber ve Güven Toplumu**. DİB. Yayınları, Anka, 2017, s. 7-8.

² Sadık el-Gabbudi, **Üsusu Bina's-Şahsiyeti min Hilâli'l-Kur'anı'l-Kerim**, Tunus, 1989, s. 59.

³ Tecim, Erhan, **Sosyal Güven Oluşumunda Dinin Etkisi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı (Doktora Tezi) Konya, 2011, s. 9-15.

⁴ En'âm, 6/82.

⁵ Yunus, 10/9.

fitrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur;"⁶ İnsanların toplumsal yaşamaları, birbirleri ile iletişimleri yaşamsal bir zarurettir. Bir arada yaşama becerisi ancak güven ile hâsıl olur.

Toplumsal güven, günümüzde inanç, düşünce, akıl, ilim, iktisat, çevre, ziraat, askeri tüm alanları kapsamaktadır. İslam hukukunda toplumsal güvenin önemi insani bir hak oluşundan ziyade ilahi bir fariza, hukukî bir görev, insan olma ve yeryüzünü imar yolunda bir vazife sorumluluğudur. Dünyada güvenin sağlanması dinin dizgin ve salahiyeti ile bağlantılı kılınmıştır. Toplumsal güven, herkes için hayatını idame etmede ve yeryüzünün imar edilişinde elzem olan temel bir ihtiyaçtır. Toplumsal güvenin olmaması endişe, panik ve korkuya yol açmakta ve bu da toplumda istikrarsızlık, kargaşa, anarşi, çatışma ve yıkımlara yol açmaktadır.

Toplumsal güveni sarsan fikri ve fiili şiddet, terör ve savaştır. Şiddet, terör ve savaş, ister iki insan arası, ister iki aile arası, ister iki köy arası, ister iki şehir arası, isterse de iki devlet arası bölgesel veya genel olsun kötü sonuçları insanın kendisine ve toplumsal yaşamına olur. Bir toplumun güvenliği siyasi, idari, ekonomi, askeri ve adli gibi unsurlara bağlıdır. İç ve dış tüm alanlarda toplumun güvenliği ile ilişkili olan her şey güvenin ana unsurudur; kendisinden ödün verilemez. Güvenin kişisel, ailesel ve devletsel alanda ne kadar önemli olduğunu görebilmek için hali hazırda Suriye, Irak, Yemen, Afganistan, Filistin ve Libya gibi devletlere bakmak ve görmek gerekir. Şiddet, terör ve savaş bölgelerinde insan, tabii hayatının tüm gereksinimlerini kaybeder ve kendini güvensizlikte görür. Günümüzde görüldüğü gibi güvensizlik ortamı fakr-u zillet, yıkım ve dramatik olayların yaşanmasına neden olmuştur.

Toplumsal güven toplumsal gelişmenin temel dayanağıdır. Toplumsal güven kişiyi toplumla bütünleştirdiği gibi fikren kendisini geliştirir ve medeniyete katkı sağlar. İnsan, can, mal, inanç ve namusunu tehlikede gördüğü sürece rahat bir hayat yaşayamaz. İlk insanla birlikte insan eli ile güven sorunu ortaya çıkmış güvensizlik ortamını oluşturan ve oluşturacak insanların alıkonulması için güç ve kanun; caydırıcılık adına da ceza ve kanunlar gerekli olmuştur. Bundan dolayı İslam hukukunda toplumsal güven tüm detayları ile bir hayli işlenmiştir. Güvenin oluşması hukukun üstünlüğüne bağlı telakki edilmiştir.

⁶ Rum, 30/30.

Toplumsal güvenin, kültür ve medeniyette, huzurlu bir ortamın oluşmasında, yatırımda, tefekkürde ve aklı kullanmada etkin bir rolü vardır. Güven olmazsa insanın gelecekte beklenmesi azalır. Toplumun tüm bireyleri, toplumsal güvenin oluşmasından ve korunmasından sorumludur. Toplumda diğer insanlar bakış açılarında "emin" güvenilir bir kişi olarak görünme ve toplumsal hayat akışında karşısındakini "emin" olarak görebilmeyi ifade eden "Toplumsal Güven" İslam dininin özü olan ve en önemli kavramları olan "iman", "mümin", "silm", "selam" ve "İslam" ile bağı vardır. Güven ve emn, "huzurda/sükûnette olmak", "güven vermek", "güvende olmak", ve "tehlikeye maruz kalmamak" demektir. Toplumsal güveni zedeleyen veya yıkımını hedef alan her türlü yapı ve yapılanmalar İslam dairesinin dışındadır. İslam'da güvenlik nazariyesinin temeli şu nasrlara dayanmaktadır. Yüce Allah: *"Ey iman edenler! Hep birden barışa girin. Sakın şeytanın peşinden gitmeyin. Çünkü o, apaçık düşmanınızdır."*⁷ Buyurmuştur. Hz. peygamber: *"Komşusunun kötülüğünden emin olmadığın komşu cennete giremez."*⁸ Toplumsal güven, hukukî bir farzıyet ve yaşamın ayrılmaz bir zaruretidir.

İslami literatörde tüm peygamberlerin "emin" oluşları nübüvvetin şartlarındandır. İster dost olsun ister düşman herkes Hz. Muhammed'e "Muhammedü'l-Emin" demiştir. Nitekim Kâbe duvarına Hacerü'l-Esved taşını yerleştirme meziyetini kazanma mücadelesinde kabileler arasında çıkan ihtilafı emin bir insan olma vasfından ötürü bu toplumsal sorunu çözmüştür.⁹ Onu öldürmeye teşebbüs ettikleri gün Mekkelilerin emanet eşyaları yanında idi. Onun hicret sabahında Hz. Ali ilgili kişilere emanetlerini teslim etmiştir.

I. Konusu

Bu çalışmanın konusu toplumun güvenliği için hukukun önemi anlamında "İslam Hukukunda Toplumsal Güven" başlığını taşımaktadır. Güven, ancak hukuki zeminde tam olarak sağlanabilir. Özellikle yakın zamanda "Arap Baharı" adında Orta Doğu, Asya ve Afrika'da patlak veren iç çatışmalar ve bunun neticesinde ortaya çıkan hak, hukuk tanımayan ilkesiz terör örgütleri, insanın dünyaya ilk gelişinden bu güne kadar

⁷ Bakara, 2/208

⁸ Müslîm, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. El-Haccac el-Kuşeyrî en-Nişaburî, **Sahih-u Müslim**, thk. Muhammed Fuat Abdulbakî, Daru'l-Kütubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1991, İman, 46.

⁹ Sarıçam, İbrahim, **H. Peygamberin Çağımıza Mesajları**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. Ankara, 2000, s. 10-15.

tarihin en büyük can ve mal kaybına neden olmuştur. Hiçbir ilke tanımayan bu cinayet şebekelerinin insana yaşatmış olduğu dramatik olaylar, tüm dünyanın gözü önünde cereyan etmiştir. Bu durum, hukukun üstünlüğünü ve şiddeti önleyici hukuk birimlerinin varlığının önemini ortaya koymuş ve bu arayışı her gün daha da hızlandırmıştır. Bilindiği gibi güvenlik refleksliğinden ötürü dünya genelinde devletlerin güvenliğe yapmış oldukları harcama ve yatırımlardan ötürü ekonomileri zarar görmüştür. Gezegenimizde geliştirilen kitle imha silahları, tüm canlıları bir anda yok edecek derecede tehlikeli bir boyut kazanmıştır. Bu zaman diliminde ülkemizin yakın çevresinde gelişen olaylar ve bu olaylarda bu ileri teknolojinin çatışma ve savaşlarda kullanılmasıyla gerçekleşen kitlesel ölümler meydana gelmiştir.

Günümüzde küresel dünyayı saran Kovit 19 pandemisi, küresel enerji krizi, uluslararası terörizm, fiyat istikrarsızlığı ve para piyasasındaki hızlı yükseliş ve düşüşü toplumsal güveni ne ölçüde sarstığı açıkça görülmektedir. Bu fiili durum toplumsal güvenin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymasının yanında çözümünün ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

II. Konu Seçiminde Faktörler

Bu konuyu seçmemde beni sevkeden ana sebepler:

1. Günümüzde bütün Müslüman devletlerin güven sorunu yaşaması ve her yerde beton bariyerlerin göze çarpması,
2. İslam dininin şiddet içeren ve güvensizlik ortamını oluşturan bir din olduğunun vehmi,
3. Toplumsal güveni sarsan terör eylemlerinin cihat olarak algılanması,

III. Amacı

Bu çalışmanın amacı her gün artış gösteren bireysel ve toplumsal şiddeti önlemeye yönelik önlemleri araştırmaktır. Olumsuz davranışların hukuktaki cezalarını anlaşılır bir duruma getirerek bu hususlara dikkat çekmektir. Şiddet ve terör sarmalında çalkalanan İslam âleminde güvensizlik ortamını ortadan kaldırmaktır. Bu çalışma ile İslam hukukunun önemine vurgu yapılarak, terörizmi İslam'dan ayırmak, terörizm suçunun karşılığını ortaya koymak, suç ve terörün tanımını yapmada Hz. Peygamber ve asri saadetteki güvenlik uygulamalarından esinlenmektir. Güven ve güvenliğin sadece Müslümanları kapsamadığını, gayri Müslimlerin de bu güvenlik şemsiyesi altında

oldukları ve bu bağlamda İslam hukuk kaynakları olan fıkıh eserlerindeki güvenlik nazariyesini gün yüzüne çıkarmaktır.

IV. Önemi

Konumuz olan toplumsal güven mefhumu bireysel ve toplumsal güvenin oluşmasında önemli bir yeri vardır. Konumuz bireyin, toplumun ve devletin güven tesisinde ve muhafazasında etkisi ve sorumluluğunu irdelemekle önem kazanmaktadır. Emin ve emanet müslüman ve mümin olmada esas teşkil eden kavramlardır.¹⁰ Emin ve emanetin islam'da ne kadar önemli olduğu bu ayet ile ortaya çıkmaktadır: *“Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir.”*¹¹ Beşerin insanlaşması emanet ile olmuştur. Emin, iman ve emanet ile hem luğatta hemde ıstılahta bağı vardır.

Bu gün İslam âleminde her akli selimin kabul ettiği gerçek, İslam âleminde kin, düşmanlık, şiddet ve savaşların var oluşudur. Aceba bir ateş fıçısı çemberine dönen İslam âlemindeki çatışmalar İslam'ın kendisinden mi kaynaklanıyor; yoksa emperyal güçlerin bir soğuk savaş strateji taktiği ile oluşturdukları ve körükledikleri bir gizli savaş mı? Günümüzde İslam âleminde güvenlik meselesi öyle bir duruma gelmiştir ki her yerde güvenlik tedbirlerini görmek ve beton bariyerleri ile karşılaşmak olağan bir durum gibi olmuştur.

Bütün yerküreyi saran güven sorunu, öyle bir durum almış ki, bireysel ve toplumsal yaşamda insanın en mahrem ve en kutsal sayılan dokunulmazlık alanlarında bile günümüz insanı kendisini emniyet içerisinde hissetmemektedir. İslam âlimleri, “zarurat-ı hamse” olarak adlandırdıkları beş temel dokunulmazlık konusu, “din, akıl, can, mal ve nesil güvenliği” olarak açıklanır.¹² Toplumsal güven ve birliği sağlamak için özellikle İslam âlemindeki en zeki insanların mesai ve akıl yürütmeleri gerekmektedir. Nitekim İslam, oluşum ve beka temelini, toplumsal güven yapısı üzerinde kurmuş ve toplumsal yapının gerekliliklerinden hiçbir olguyu ihmal etmemiştir.¹³ Güven ve türevleri yakın

¹⁰ Müftüoğlu, Ömer, **Güven Ortamının Bir Toplum İçin Önemi ve Bunu Engelleyen Faktörler**, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, V (2005), Sayı: 2, s. 144-150.

¹¹ Ahzab, 33/72.

¹² Görmez, Mehmet, **Hizmet Peygamber ve Güven Toplum**, DİB. Yayınları, Ankara, 2017, s.21.

¹³ el-Allame es-Seyyid Muhammed Hüseyin Tabâtabâî, **el-Mizan Fi Tefsirü'l-Kur'an**, Müessesatü İsmailiyan, H.1412, Kum, c.4, s. 94.

anlamalı kelimeler, Kur'anı Kerim'in birçok yerinde geçmektedir.¹⁴ Hz. Peygamber (s.a.v) son hacı olan veda hutbesinde özellikle güveni haykırmıştır. İslam hukukunun güven tesisinde kendine has bir yöntemi vardır. Bu yöntem hikmetle davet etmek, güzel nasihatle bulunmak ve en güzel şekilde mücadele etmektir. İslam, toplumsal gerginlikler yerine toplumsal uyumluluk ve tolerans istemiştir. İslam, güven tesisi için iki kural koymuştur. Bunlar iman ve salih ameldir. *“Allah, içinizden iman edenlere ve salih amellerde bulunanlara va'detmiştir: Şüphesiz onlardan öncekileri nasıl güç ve iktidar sahibi kıldıysa, onları da yeryüzünde güç ve iktidar sahibi kılacak, kendileri için seçip beğendiği dinlerini kendilerine yerleşik kılıp sağlamlaştıracak ve onları korkularından sonra güvenliğe çevirecektir.”*¹⁵ İslam, güveni toplumda varetmek için Müslümanları gerçek ve derin bir inanca davet etmiştir: *“İman edenler ve imanlarını zulümle karıştırmayanlar, işte güvenlik onlar içindir ve onlar hidayete ermişlerdir.”*¹⁶

Yüce Allah, İslam ümmetinden yeryüzünde örnek bir toplum olmayı, iyiliklerde öncü olmayı, yeryüzünü imar etmeyi emanete riayet etmeyi ve sulh-ü selamet sağlamayı istemiştir. *“Allah, içinizden inanıp yararlı iş işleyenlere, onlardan öncekileri halef kıldığı gibi, onları da yeryüzüne halef kılacağına, onlar için beğendiği dini temelli yerleştireceğine, korkularını güvene çevireceğine dair söz vermiştir.”*¹⁷ Kur'an'ı Kerim'de emin olmak mümin olmanın özelliklerinden sayılmıştır. Başka bir ayette müminlerin niteliklerinden şöyle bahsedilmiştir. *“(Yine) Onlar, emanetlerine ve ahidlerine riayet edenlerdir.”*¹⁸ Emanete riayet ilahi velayetin bağlılığı ve sözleşmeye riayettir. *“Gerçek şu ki, biz emanetleri göklere, yere ve dağlara sunduk da onlar bunu yüklenmekten kaçındılar ve ondan korkuya kapıldılar; onu insan yükledi. Çünkü o, çok zalim, çok cahildir.”*¹⁹ Yüce Allah, emanete hiyanet yani güvenilir olmamak nifaki nitelikten saymış ve böylelerini müşriklerin gördüğü azapla azaplandırılacaklarını bildirmiştir. *“Bunun sonucu olarak, Allah, ikiyüzlü erkek ve kadınlara, Allah'a ortak koşan erkek ve kadınlara azap verecektir. Allah inanan erkek ve kadınların tevbelerini*

¹⁴ Bkz. Bakara, 2/126; Al-i İmran, 3/96-97; İbrahim, 14/35; Kasas, 28/57; Ankebut, 29/67; Hicr, 15/46; Hicr, 15/89; Sebe, 34/37; Duhan, 44/55; Enâm, 6/82; Nur, 24/55; Kureyş, 106/4; Nisa, 4/83; Kasas, 28/31; Yusuf, 12/99; Nahl, 16/112, Bakara, 2/283.

¹⁵ Nur, 24/55.

¹⁶ En'am, 6/82.

¹⁷ Nur, 24/55.

¹⁸ Mü'minun, 23/8.

¹⁹ Ahzap, 33/72.

kabul buyuracaktır. Allah bağışlar ve merhamet eder."²⁰ Güven öyle bir nimettir ki, peygamberler bu nimeti yaşadıkları toplum için istemiş ve gönderildikleri toplumların mühitlerini emn ve emana çevirmişlerdir. "*Hani İbrahim şöyle demişti: "Bu şehri güvenli kıl, beni ve çocuklarımı putlara kulluk etmekten uzak tut."*"²¹ Güven öyle kutsal bir durum ki Allah güven ortamına yemin içmiştir. "bu emin (güvenli) beldeye yemin olsun."²² Güven öyle bir nimettir ki Yüce Allah ahirette nimet verdiği kullarına bahsediyor: "*İman edenler ve imanlarını zulümle karıştırmayanlar, işte güvenlik onlar içindir ve onlar hidayete ermişlerdir.*"²³ Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v) güveni mümin olmanın ölçütünü saymıştır: "*Mümin, insanların malları ve canları hususunda emin oldukları kimsedir.*"²⁴ Toplumsal veya bireysel güvenin hürmetini yıkmak İslam dairesinin dışına çıkmaktır. Peygamberden sorulmuş Müslüman biri diğer Müslüman kardeşini öldürürse hüküm nedir? O - "*İkî müslüman kılıçlarıyla yüz yüze gelirlirse, katil de, maktul de cehennemdedir.*" Denilmiş ki, "yâ Resûlallah! Haydi, katil böyle, ya maktule ne oluyor?" buyurmuşlar ki: "*O gerçekten arkadaşını öldürmek istedi.*"²⁵

İslam, her birey için güven ve barış içerisinde yaşama güvencesini vermiştir. Kişi yaşamında malı, ırzı, dini, akli ve canı hususunda güvene ihtiyaç duyar; İslam hukuku tüm bunları güvence altına almıştır. Hz Muhammed, Medine anayasasında dini, ırkı ve kabileleri ayrı olan muhaliflerine bu güvenceyi vermiştir. Medine anayasası bireyin güvenin yanında toplumsal güvenide garantiye almış ve vatandaşlıktan doğacak sorumlulukları belirtmiştir.²⁶

Güvenin İslam'ın hedefi olduğu hususunda bazı örnekler

1. Hz. Peygamberin hedeflediği güvenli bir dünya budur ki, bir müslüman kadın hac farızasını yerine getirmek için kuşku duymadan güven içerisinde uzak diyardan tek başına yol kenarlarında geceleri uyumak gündüzleri de yol alarak İslam'ın ana merkezine gelecek; ardından selametle memleketine geri dönebilecektir.²⁷ Hz. Peygamber Adıyy b. Hatim'e: "*Eğer uzun bir hayat*

²⁰ Ahzap, 33/73.

²¹ İbrahim, 14/35.

²² Tin, 95/3.

²³ En'âm, 6/82.

²⁴ İbni Macce, **Sünen**, No, 3934

²⁵ Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. El-Haccac el-Kuşeyrî en-Neysaburî, **Sahih-u Müslim**, Thk. Muhammed Fuat Abdulbakî, Daru'l-Kitabi'l-İlmiyye, Beyrut 1991, babu Fiten, no. 2888

²⁶ Hamidullah, Muhammed, **İslam Peygamberi**, Siyer Yayınları Din Mitoloji Kitapları, İstanbul, 2011. (Medine Anayasası 16.bend)

²⁷ Dârekutnî, Ebü'l-Hasan Ali b. Ömer, **es-Sünen I-VI**, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 2004, III, 225.

sürersen muhakkak sen deve üzerinde yolculuk eden kadının Hîre'den çıkıp Allah'tan başka hiç kimseden korkmayarak tâ Kâbe'yi tavaf edeceğini göreceksin" buyurdu. Daha sonraları Adiyy b. Hatim, güven ve emniyet içinde hiç korku ve endişe duymadan tek başına yolculuk eden bir kadına şahit olduğunu söylemiştir.²⁸

2. Bi'setin temel hedefi, yeryüzünde güven ve huzur ortamını tesis etmek, insanların kendilerini güvende hissedeceği bir toplum modelini oluşturmaktır: *"Komşusunun kendisinden güvende olmadığı kişi gerçek manada mü'min olamayacağı"* düsturu.²⁹
3. "Bize silah çeken bizden değildir"³⁰ ilkesi, İman ve İslam dairesinde kalmanın temel ilkesi diğer insanların, malları ve canları hususunda kendisinden güvende olduğunu her zaman telkin etmek ilkesi.³¹
4. Hz. İbrahim'in Mekke'yi ve Hz. Peygamber(s.a.v)'in, Medine'yi harem "saygın" iki şehir, güvenli toplum ve dokunulmazlık bölge ilan etmesi.³² Hz. Peygamber (s.a.v) *"Allah'ım! İbrahim'in Mekke'yi dokunulmaz bölge ilan ettiği gibi ben de iki taşlık arasındaki Medine'yi harem kıldım."*³³
5. Toplumsal güveni yok etmeyi hedefleyen nifakî ve tehditli yapılanmalar için: *"yıkın o mescidi dırarı"*³⁴ diyerek fitne yuvalarını yıktırması. *"Hz. Peygamber (s.a.v), esasta toplumun birliğini bozmaya yönelik olan, fakat görüntüsü ihtiyaç, ibadethane ve masumane görünen nifakî yapı dırar mescidini fiilen yıktırmıştır."*³⁵
6. Güven ibadetlerin şartlarında ve ibadetlerde birebir etkileyici ve belirleyici faktördür. Kişi ile su arasında hırsız veya yırtıcı bir hayvan giriyorsa ve canına veya malına zarar verme ihtimali taşıyorsa suyu terk eder ve teyemmüm eder.
7. Kibleye yönelmek namazın şartıyken şayet bu durum güvenliğini etkiliyorsa kibleye yönelmeyi terk eder.

²⁸ Buhari, Ebü Abdullah Muhammed b. İsmail **el-Camiu's-Sahihü'l Muhtasar Min Umuri Resulullahi ve Sünenihi ve Eyyamihi**, Daru'l- Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2013. *Menakıb*, 25.

²⁹ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, XIII, 261; Çelik, "Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Dış İlişkiler Stratejisi", 989.

³⁰ Bezzar, Ebu Bekir Ahmet b. Amr b. Abdi'l-Halik, **Müsnedü'l-Bezzar**, I-IX, Thk. Mahfuzu'r-Rahman Zeynullah, Mektebetü'l-U'lum ve'l-Hikem, Medine, 1997, IX, 103.

³¹ İbn Hibban, Muhammed b. Hibban b. Ahmed Ebu Hatim et-Temîmi, *es-Sahih I-XVIII*, thk. Şuâyb Arnavudî, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1993, s. 204

³² Çelik, "Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Dış İlişkiler Stratejisi", 989.

³³ Buhârî, **Cihad**, 71.

³⁴ Tevbe, 9/107.

³⁵ Çelik, "Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Dış İlişkiler Stratejisi", 990.

8. Cumaya katıldığında canına ve malına zarar gelme ihtimali varsa Cuma sakıt olur ve cumaya katılmaz.³⁶
9. Hac yolculuğunda yol güvenliği ve emniyeti yoksa Hanefi ve Hanbelilere göre haccın edasının, Maliki ve Şafilere göre ise haccın farziyeti düşer.³⁷
10. İslam, toplumda güven kültürünü oluşturmayı hedeflemiştir.
11. Evlenen kişi zevcesine güvenilir bir meskeni tahsis etmesi şarttır.

İslam, toplumsal güvene verdiği önemden ötürü toplumda sosyal güvenlik kültürünü ve kurumlarını oluşturmuştur. Her türlü iyilik yapmayı, yetimi himaye etmeyi, yemek yedirmeyi, infak etmeyi ve sahip olduklarının bir kısmını zekât olarak fakir ve yoksullara vermeyi teşvik etmiş ve bunu dünyada erdemli bir insan ve erdemli bir toplumun dayanakları kılmış, ahirette ise kurtuluşun vesilesi saymıştır.³⁸ “*Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.*”³⁹ İhtilaf meselesinde karşıdaki düşman dahi olsa güzellikle hareket etmeyi önermiştir. “*Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütle çağır; onlarla en güzel şekilde tartış;*”⁴⁰ “*İçlerinden zulmedenleri bir yana, ehl-i kitapla ancak en güzel yoldan mücadele edin ve deyin ki: Bize indirilene de, size indirilene de iman ettik. Bizim Tanrımız da sizin Tanrınız da birdir ve biz O'na teslim olmuşuzdur.*”⁴¹ “*Ey inananlar! Zannın çoğundan sakının, zira zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin suçunu araştırmayın; kimse kimseyi çekıştirmesin; herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Ondan tiksiniyorsunuz; Allah'tan sakının, şüphesiz Allah tevbeleri daima kabul edendir, acıyandır.*”⁴² Başka dinden olsa dahi başkasının evine izinsiz girmeyi yasaklamıştır.

Hz. Peygamber (s.a.v) “*Kitap ehli yükümlülüklerini yerine getirdiğinde, izinsiz evlerine girmeyi, kadınlarına vurmaya ve meyvelerini koparmaya yasakladı.*”⁴³ Hadisiyle insanlarla rıfk ve şefkat ile muameleyi emretmiştir. Yüce Allah, kendilerine saldırıda bulunmadıkları ve öz yurtlarından kendilerini çıkarmadıkları müddetçe farklı dinlerdeki

³⁶Karagöz, İsmail –Altuntaş Halil, **Namaz İlmihali**, DİB. Yayınları, Ankara, 2010, s. 67.

³⁷ Koca, Ferhat, **İslam İbadet Esasları**, TDV. Yayınları, Ankara, 2014, s. 276.

³⁸ Beled, 90/11-18.

³⁹ Nahl, 16/90.

⁴⁰ Nahl, 16/125.

⁴¹ Ankebut, 29/46.

⁴² Hucurat, 49/12.

⁴³ Ebu Davud, Sünen, c. 3. S. 170

muhaliflerle sevgi ve saygı içerisinde yaşamayı onlara iyilik etmeyi toplumsal erdemlik saymıştır. “Allah, sizinle din uğrunda savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve onlara âdil davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah, adaletli olanları sever.”⁴⁴ Yüce Allah, toplumsal barış ve huzur adına hiç kimsenin dininden dolayı baskı görmeyeceği ve din değiştirmeye zorlanmayacağı deklere etmiştir. “Dinde zorlama yoktur.”⁴⁵

Hız. Peygamber, insanları korkutmayı, şaka bile olsa insanlara silah çekmeyi veya kendilerine ait herhangi bir eşyalarını almayı yasaklamıştır. “Bize silah doğrultan bizden değildir.”⁴⁶ O, küçüğüne şefkat büyüğüne saygı gösteren bir toplum oluşturmuştur. “Küçüğüne sevgi, büyüğüne saygı göstermeyen bizden değildir.”⁴⁷ Erdemliliğin namaz ve oruç gibi önemli olduğunu belirtmiştir. “Mü’min güzel ahlakla gündüz oruç tutan, gece ibadet edenin sevabına ulaşır.”⁴⁸

İslam’da suçların dünyevi cezalarından ziyade uhrevi cezalarına dikkat çekmiştir. Bununla müslüman maddi cezadan ziyade iman gereği suçlardan uzak durur. İslam, müslümanın canına malına ve namusuna saldırıyı yasaklamıştır. Hız. Muhammed, kendisinden sonra iç çatışmalardan Müslümanları sakındırmıştır.⁴⁹ İslam hukukunda devlet toplumun her türlü güvenliğinden sorumludur. Nitekim İslam Peygamberi Medine devletinin her türlü güvenliğini almış ve fiilen sağlamıştır.

V. Yöntemi

Klasik İslam ilimleri araştırmalarında kullanılan temel yöntem tümevarım yöntemidir. Bizde araştırmamızda tüme varım yönteminden yararlandık. Bu çalışmada tüm boyutlarıyla güvenin ne olduğunu ortaya koymaya çalıştık. Bunu yaparken başta şer’î hukukun ilk iki esası olan Kur’an ve Sünnet’ten faydalanmak, asr-ı saâdet tecrübesini ilke edinmek, fıkıh, hadis, usul, siyer, tarih, akait, ahlak’a dair kitaplardaki konu işleyişlerine birebir başvurmaktır. Aynı zamanda iç ve dış güvenlik kuramı ile ilgili günümüzde yazılmış eserlerdeki bakışları ortaya koyup yararlanmaktır. Yeri

⁴⁴ Mümtehine, 60/8.

⁴⁵ Bakara, 2/256.

⁴⁶ el-Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Huseyn, **es-Süneü’l- Kübra I-XI**, Daru’l- Marife, Beyrut 1986, Şu’bul-İman c.2, s. 250.

⁴⁷ Ahmed b. Hanbel, **Müsned I-XXXXX**, Thk. Şuayb Arnavudî, Adil Murşîd, Müessesetü’r-Risale, Lübnan 1999, c. 11, s. 345.

⁴⁸ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, c. 41, s. 145.

⁴⁹ Ebu Davud, **Sünen**, no. 699.

geldiğinde toplumsal güvende mer'î hukuk ile İslam hukuku arasında mukayeseler yaparak konunun çözümünü anlaşılır hale getirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmamızı yaparken günümüzdeki toplumsal olgudaki güven algısını asri saadetteki güven stratejisi ile mukayese etmeye çalıştık. Günümüzdeki toplumsal güvensizliğin çözümünde İslam hukukunun uygulamalı ve varsayım teorilerini esas almaya özen gösterdik.

VI. Konunun Sınırları

“İslam Hukukunda Toplumsal Güven” tezim şu konular çerçevesinde işlenmiştir:

1. Toplumsal güvenin mahiyeti
2. Toplumsal güvenin kendileri ile tamamlandığı unsurlar ve dayanakları
3. Toplumsal güvenin hedefi
4. Toplumsal güveni tehdit eden unsurlar
5. Toplumsal güvenin alanları
6. Toplumsal güvenin tesisinde hukukun rolü
7. Toplumsal güvenlikte birimler
8. Toplumsal güvende sorumluluklarımız
9. Güveni tehdit eden ortamda duruşumuz
10. Güveni tehdit edenlerin cezaları

İlk insandan itibaren insanlar için hukuk kuralları var olmuştur. Bu hukuk kaideleri şifahi, yazılı ve göreceli olmuştur. Çalışma, toplumsal güveni tesis yöntemi, İslam hukuku çerçevesinde ele alarak sınırlı tutmaya gayret ettik.

Bu çalışma, İslam hukukunun asli ve fer'î kaynaklarının yanında İslam fıkıh kaynaklarının muâmalat, kaza ve ceza bölümlerinin alt başlıkları çerçevesinde yürütülmüştür. Çalışmada genel olarak dört fıkıh mezhebi esas alınmıştır. Yeri geldiğinde tarih eserlerinden de faydalanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TOPLUMSAL GÜVENİN MAHİYETİ

1.1. Toplumsal Güven Mefhumu ve İlgili Kavramlar

İslam hukukunda güven, bireyin olduğu gibi devletin varlığını korumak, vatandaşının güvenlik ve yaşamsal maslahatlarını korumak için alınan güvenlik tedbirlerinin toplamıdır. Yani insan için her türlü endişe ve olağanüstü durumlara karşı huzur ve sükuneti temin etmektir.⁵⁰ Beş zaruret-i diniyenin güvenliğini sağlamak, gelebilecek herhangi bir saldırıdan korumak için her türlü güven ve tedbir almaktır. Toplumsal yapının huzuru ve gelişimi için alınan her türlü tedbir güvendir. Bazılarına göre güven, bir insanın dini, canı, aklı, ailesi vesair hukukları hususunda el-hal ve gelecekte, ülkenin içinde veya dışında, ister düşmanı ister başkası olsun endişe ve korku taşınamamasıdır.

Güven, müslüman olma nimetinden sonra en büyük nimettir. İslam hukunda toplumsal güveni sağlamak farz olan bir dini görev olmanın yanında yaşamsal önem taşıyan bir zarurettir. Güven tesisinden ister insan, ister hayvan, ister bitki olsun istisna edemez. Yüce Allah, zulüm yapmadıkları takdirde kullarına güven vereceğini vadetmiştir.⁵¹ Sosyal olguda güven. Birbiri ile ilintili olup, siparişi olmayan intizamlı bir yapıdır. Fikri, ailevi, sıhhi, dini, iç ve dış güvenin birbirinden ayırt etme imkânı yoktur. Birey, aile, toplum, devlet, ümmet ve dünya güvenliği birbiriyle ilintilidir. Güven, kişinin maddi boyutunu temsil eden beden ve maldan ibaret değildir. İktisadi güven olmadan toplumsal güven olamaz; siyasi güven olmadan iktisadi güven olmaz; adalet olmadan siyasi istikrar da olmaz.

Güvenin oluşması devlet ve milletin ortak bilinci ve hareketi ile oluşur. Güven bilinçli bir duruştur. Devletin bireye güven bilincini ve hissini vermediği zaman o ortamda güvenden söz edilemez. Güvenin getirisi ile korkunun getirisini vatandaş iyi bilmeli ve araya farika koymalıdır. Güven kişinin varlığından akan bir pınardır. Güven özgürlüğün anahtarıdır.

⁵⁰ Abdulsettar el-Heyti, *Mesuliyetu'l-Efrad vel-Echizetu'l-Hükmiyyeti fi Tahkiki'l-Emni'l-İctima'i*, 2007, Bahreyn, s. 4

⁵¹ Enâm, 6/82

İslam hukukunda güvenin birçok boyutu vardır. İslam'ın hedeflediği güven, kâinatta her canlıyı kapsar. Bu güven dünya ile sınırlı olmayıp ahireti de kapsamaktadır.⁵² İslam, güveni nimet saymıştır.⁵³ İslam güvenin tesisini bireylerine farz kılmıştır. İslam hukunun binası güven üzerine tesis edilmiştir. İslam hukuku, korku anında namazı yürüyerek veya binek üzerinde kılınmasına cevaz vermiştir. Süt emziren bir kadın ile hamile olan bir kadın çocuğunu kaybetme korkusundan orucunu yiyebilmesi; güvensizlik ortamında hac farziyetinin düşmesi gibi konular İslam hukunda genişçe işlenmiştir.⁵⁴

Şüphesiz insan ve beldeleri güven içerisinde tutmak devletin işidir. Devlete bağlı birim ve sivil örgütler bir kolektif şekilde güveni tesis etmekten sorumludurlar. Toplumsal güvenlikten sorumlu kişi ve müesseseler:

1. Devlet başkanı, İç İşleri, Dış işleri, Adalet, Çevre, Tarım Bakanlığı, Bağlı ve İlgili Birimler
2. Güvenlik Birimleri
3. Öğretmenler, Eğitimciler, Davetçiler ve Akil insanlar
4. Ve Tüm İnsanlar.

Güven her canlının arzusu ve beklentisidir. Çünkü güven insan hayatının kendisidir. Güven olmadığında yaşam zorlaşır. Güven olgusu ve algısı ile insan hayatı ve sahip oldukları üzerine mutmain olur. Bir aile, cemaat, topluluk, millet veya devlet güvenin varlığı ile varlığını ve sahip olduklarına dâhili ve harici herhangi bir tehditten kendisini uzakta görür ve böylece kendisini güven ve huzurda hisseder. Bundan dolayı güvenin tesisi ve muhafazası her birey ve devletin birinci önceliğidir. Her canlı ilk olarak güvenliğine kilitlenir, kendini koruma reflekslerini oluşturur ve geliştirir. Bu meyanda ne gerekirse yapar. İnsan medeniyeti tüm alanları ile toplumsal güven gölgesinde gelişmiştir. *“Hz. Peygamber'in (s.a.v) yapmış olduğu birçok antlaşmanın, kurmuş olduğu birçok diplomatik faaliyetlerin güven amaçlı ve güven eksenli olduğunu söyleyebiliriz.”*⁵⁵

⁵² Çelik, Nizamettin, “**Hz. Peygamber'in (S.A.S.) Dış İlişkiler Stratejisi**”, Diyanet İlmi Dergi 55/4 (Aralık 2019): 975-1009, 990.

⁵³ Kureyş, 106/4.

⁵⁴ Şeybani, Ebu Abdullah, Muhammed b. el-Hasan, **el-Camiu's-Sağir ve Şerhuhu en-Nafiu'l-Kebir**, Alemu'l-Kutub, Beyrut, tsz. C.1, s. 67-75; s.135-145.

⁵⁵ Çelik, “**Hz. Peygamber'in (S.A.S.) Dış İlişkiler Stratejisi**”, s. 988.

1.1.1.Mefhumu

Güven; “korku, çekinme, kuşku duymadan inanma, itimat etme, yüreklilik ve cesaret...”⁵⁶ Güven, Arapça’da emn ve emanet anlamına gelir. Luğatta güven, birkaç anlama gelmektedir.⁵⁷ Bunlardan bazılarını zikredeceğiz:

1. Korkmamak: emn, eman, emanet, emin, emniyet ve korkunun zıddıdır.⁵⁸ Yüce Allah “Orada apaçık ayetler ve İbrahim’in makamı vardır. Kim oraya girerse o güvenliktedir.”⁵⁹ Yani korkan (haif) oraya girince her türlü kötülükten emin olur.⁶⁰ Sünnet bu anlamı teyid etmektedir. “Müslüman, diğer Müslümanların elinden ve dilinden salim oldukları kişidir; mümin, insanların malları ve kanları hususunda kendisinden emin oldukları kişidir.”⁶¹
2. Muhafaza etmek: emniyet/ emin olmak; Emaneti geri vermek; ihanet etmemek. İnsanların şerrinden emin oldukları.⁶²
3. Sükunet ve mutmainlik: birinin diğeri ile ünsiyet bulma ve karşılıklı mutmain olma ve karşılıklı güvenme.⁶³ Güvenin temeli nefsin sekinesi (huzuru) ve korkunun izalesidir. Tüm anlamlarda ortak olan anlam korkusuzluk, sükunet ve istikrardır. Güven, muayyen bir şeyde korkunun giderilmesi ve kişinin endişesiz olması için gayret sarf etmektir.⁶⁴
4. Tasdik etmek: Bu imanın aslıdır; iman emn’den türemiştir. Güven korkunun karşıtıdır. Korkmamak veya korkuyu gidermektir.⁶⁵ Esas anlamı endişe taşımamaktır. Korkunun kalkmasıyla insan hayatı ve sahip oldukları üzerinde güven içerisinde yaşar. Diğer bir ifade ile yaşamında kendisi ve sahip oldukları üzerinde herhangi bir korku ve endişe

⁵⁶ Şükrü Haluk Akalın vd. **Türkçe sözlük**, (Ankara: Türk Dil Kurumu, 2009), s. 816.

⁵⁷ İbn-i Manzur, Cemaleddin ebi’l-Fazl Muhammed b. Mükrim, **Lisanü’ü-Arap**, Daru’l-Hadis, 2003, c.1, s.232 Babu’n-Nun, Faslu’l-Elif.

⁵⁸ İbn-i Manzur, **a.g.e.** c.13, s.21.

⁵⁹ Al-i İmran, 3/97.

⁶⁰ İbn-i Kesir, Ebu’l Feda İsmail b. Ömer ed-Dimeşkî, **Tefsirü’l-Kur’ani’l-Azim**, Kahraman Yayınları,1992, İstanbul, c. 2, s. 79.

⁶¹ et-Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre, **es-Sünen**, Babu’l iman, no. 2627, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, c. 1, s. 133.

⁶² Muhammed b. Ahmed b. el-Ezheri el-Herevi, Ebu Mansur, **Tehzibü’l-Luğat**, Daru İhyau’t-Turasi’l-Arebî, Beyrut, 2001, c.15, s. 368.

⁶³ İbn-i Manzur, **a.g.e.** c.13, s.21

⁶⁴ el-Allemetu’l-Lağavî Mecdü’d-Din Muhammed b. Yakub el-Firuzabadi, **el-Kamusu’l-Muhit**, -Risalet, 1994, Beyrut, c. 4, s. 199, Babu’n-Nun.

⁶⁵ Ahmed Muhtar, Abdulhamid Muhtar, **Mu’cemü’l-Arebiyetü’l-Muâsıra**, Alemü’l- Kutub, Beyrut, 2008, c.1, s. 122.

taşınamamasıdır.⁶⁶ Buradan anlaşılan güven, luğatta iki yakın temel anlama gelmektedir. Biri hıyanet karşıtı olan emanet, diğeri ise tasdikdir. “Bu emin beldeye yemin olsun.”⁶⁷ (korku endişesi olmayan şehir’e)

5. Sığınmak veya sığınmacı kabul etmek; güvence vermek. Kişiyi eman vermek.⁶⁸

Güven kelimesi Arapça’da elif, mim ve nundan teşekkül etmektedir. Bu maddeden emn, eman, emanet ve iman’dan oluşup aralarında sıkı bir anlam bağlantısı vardır. ⁶⁹ Istilahta güven, korkunun giderilmesi ve gelecek zamanda kötülük görmeyeceğinin garantörlüğüdür.⁷⁰ Güven, şiddet, çatışma ve savaşın olmadığı barış ortamı.⁷¹ Güven, eza, cefa ve işkencenin görülmiyeceğinin teminatıdır.⁷² Güven, kişi, aile ve toplumun onurlu bir hayat yaşamaları, haksız yere hiç kimsenin canına, malına ve namusuna dokunamayacaklarına mutmain olmaları ve hukukî teminatın verilmesidir.⁷³ Güven devletin gücü oranında varlığını ve çıkarlarını bu gün ve müstakbelde uluslararası değişimlerde gözetleyerek izlediği icraatlardır.⁷⁴ Korumak için Güven, ister fert ister aile ve ister toplum olsun korku ve endişeden uzak, huzur ve refah içinde yaşamasıdır. Toplumsal yaşamın harcı güvendir.⁷⁵

Bazılarına göre güven, kişinin maddi ve manevi her açıdan bireysel ve toplumsal hayatında endişe taşınamamasıdır. ⁷⁶ Güven, kendisinden ödün verilecek, azlığıyla yetinecek veya kendisinden vazgeçilecek müreffeh bir hayat veya konforlu bir yaşam değildir. Güven, insan yaşamının vazgeçilmez ekmek ve sudan daha elzem günlük zaruri bir ihtiyaçtır. Güveni kaybeden bir insan veya toplum hayatta saadet ve istikrarı kaybetmiştir.

⁶⁶ el-İmam Muhammed b. Ebi Bekir b. Abdulkadir er-Razi, **Muhtaru’s-Sahih**, Daru’l-Kutubu’l-İlmiyye, Beyrut, 1986, Bab-u Hemze, Amene mad.

⁶⁷ Tin, 95/3.

⁶⁸ İbn-i Manzur, **a.g.e.** c.13, s.22.

⁶⁹ Muhammed İmaret, **İslam ve emnu’l-İctimaî**, Daru’s-Şuruk, 1988, Kahire, s. 11.

⁷⁰ Rağib el-İsfahani, el-Huseyin b. Muhammed Ebu’l-Kasım, **el-Müfredat fi Ğaribi’l-Kur’an**, Daru’l-Kalem, Dimeşk, H.1412, s.90.

⁷¹ Kasım b. Abdullah b.Emir Ali el-Kanunî, **Enisü’l-Fukeha fi Ta’rifati’l-Elfazü’l Mütedavileti Beyne’l-Fukeha**, Daru’l-Kutubu’l-İlmiyye, 2004, Beyrut. s. 68.

⁷² Mustafa Mahmud Mencud, **el-Eb’âdu’s-Siyasiye lil-Emn Fi Mefhumi’l-İslam**, el-Ma’hedü’l-Alemi lil-Fikri’l-İslami, Kahire, 1996, s. 32.

⁷³ es-Seyyid Şerif Ali b. Muhammed b. el-Cürçani el-Hanefî, **et-Ta’rifat**, Daru’t-Telai’ lin-Neşr vet-Tevzi’ ts. Kahire, 2009, s.42

⁷⁴ Muhammed Sabah Mahmud, **el-Emnü’l-İslami**, el-Müessesatü’l-Camiyye li’d-Diraseti vet-Tevzi’, 1994, Beyrut, s.9.

⁷⁵ Bkz. Veysel Özdemir, **İslam Ve Toplumsal Güven**, İnönü Üniversitesi Yayınları: 104, 2021, Malatya, s. 31.

⁷⁶ Ahmed Yusuf, **Eserü’l-Akideti fi Tahkiki’l-Emni’n-Nefsî**, Daru’s-Sekafe, Kahire, ts. s. 17.

Güven, çok detaylı ve tüm alanlarda birbiri ile bağlantılıdır. Güvenin ilintili ve Güvenin önemi insan hayatı ile sınırlı değildir; her canlıyı kapsayan bir olgudur.⁷⁷ Bağlantılı olduğu alan ve unsurları başlıklar altında açıklayacağız; ancak konu hâkimiyeti açısından biz burada özet halinde aktarmaya çalışacağız:

1. Bireysel ve toplumsal güven
2. İç ve dış güven
3. Ulusal, bölgesel ve millîsel güven (millîsel güvenden kastımız önemli bir yeri temsil eden İslam ümmetinin güveni)
4. Konulu güven ve çeşitlilik açısından güven. (Çeşitlilikten kastımız: örneğin iktisadi güven, askeri güven, siyasi güven, ailevi güven, fikri güven, ahlaki güven, çevresel güven, zirai güven, sanayisel güven, sağlıksal güven...)

İman; inanmak, güven duymak güvenmek, itimat etmek anlamındadır. İslam'da inanması gereken kurallara inanan ve inandıklarını hayata geçiren insanlara güvenilir anlamında kendilerine mümin denilir.⁷⁸ Hz. Muhammed (s.a.v) bisseten önce de bütün Mekkelilerin kendisine itimat ettiği ve güvendiği bir kimse anlamında “el-Emîn” (güvenilen) lakabı ile müsemma olmuştu. “*Güven, bu dinin bütün unsurlarının kesiştiği ortak noktadır.*”⁷⁹ “*Onun getirdiği dinin ilkelerine inananların sıfatı olan mü'min, Allah'ın varlığına ve birliğine inanan olduğu gibi, başkalarına güven veren ve güvenilen kişi anlamını taşır.*”⁸⁰ Mümin, anlaşmalarına sadık, ahde vefâlı, kendisine güvenilen insandır.⁸¹

Hz. Peygamber (s.a.v), güven ile mümin olma arasında birbirinden ayrılmaz bir bağ kurmuştur. Bir kişinin kalbinde aynı anda iman ile küfür; güvenilirlik ile ihanet bir arada bulunamaz⁸² ve “mümin kişi, karşındakilerin kendisinden güvende olduğu kişidir. Müslüman kişi, dilinden ve elinden diğer Müslümanların güvende olduğu kişidir.”⁸³ “*Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a andolsun ki, kötülüklerinden*

⁷⁷ Muhammed Seyyid el-Melehi, **el-Emnu fil-İslami Hacatun İnsaniyetün**, Mecilletu'l-Va'yil-İslami, Vezaretu'l-evkaf veş-Şuuni'l-İslamiyyet, sayı 487, Küveyt, s. 474.

⁷⁸ İmad Hüseyin Abdullah, **İdaretü'l-Emni Fil-Müdüni'l-Kübra**, Daru'n-Neşr bil-Merkezi'l-Arebî lid-Diraseti'l-Emniyyeti vet-Tedrib, H. 1411, Riyad, s.32.

⁷⁹ Çelik, “**Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Dış İlişkiler Stratejisi**”, 989.

⁸⁰ Çelik, “**Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Dış İlişkiler Stratejisi**”, 989.

⁸¹ Mervezi, **ez-Zühdü ver-Rekaik**, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut, ts. C.1, s. 238.

⁸² Ahmed b. Hanbel, **Müsned I-XXXXX**, Thk. Şuayb Arnavutî, Adil Murşîd, Müessesetü'r-Risale, Lübnan 1999. c. 2, s.349.

⁸³ Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. El-Haccac el-Kuşeyrî en-Neysaburî, **Sahih-u Müslim**, Thk. Muhammed Fuat Abdulbakî, Daru'l-Kitabi'l-İlmiyye, Beyrut 1991, “*İmân*”, 93.

komşusunun emin olmadığı kimse cennete giremez”⁸⁴ hadisi iman ile güven arasındaki bağı belirlemiştir; Hz. Muhammed (s.a.v.), müminden bu güveni çevresine yayma amacıyla müslümanın Müslümanla karşılaştığında, lisanı haliyle “Ben bir müslümanım. Elimden ve dilimden sana zarar gelmez” ifadesinin sembolik söylemi olan selamı toplum içinde yaymasını istemiştir.⁸⁵

Güven, birey ve toplumun maddi ve manevi ihtiyaçlarını yeterli ve doyasıya his etmeleridir. Birey, sığınacağını daimi barınağını, günlük azığını, başkasıyla eşit muamele göreceğini, eşit fırsatta başkası ile eşit olduğunu görmesidir.⁸⁶

Güven toplum veya devletin kanunlar çerçevesinde iç ve dış tehditlere karşı kendisini savunma kudretidir. Bu durum ona kendisini, malını, ırzını, inancını, sahip olduklarını koruyabileceğinin huzur ve güvenini vermektedir. Güven toplumu, dış güçlerin saldırı ve işgalinden himaye etmektir. Güven, savunma sistemi içerisinde siyasi, içtimai, iktisadi ve askeri alanda gelişim ve kalkınmadır. Güven, birey ve toplumu her türlü afet ve zararlardan korumak için tedbir alma ve hazırlık aşamasıdır.⁸⁷

1.1.2. Din ve Güven

Bütün semavi dinlerde güven esastır. İslam’da güven, bireyin bireye karşı yalnız güvenliğinden ibaret değildir. Bunun yanında bireyin güveninin toplum ve devlete karşı korumaktır. Güven karşılıklıdır; toplumun güveni ferde karşı, ferde güvenini de topluma karşı korumaktır.⁸⁸ İnsan fıtrata toplumsal olmayı ve bir topluma intisap etmeyi istiyor. Nerede bir insan topluluğu görülse, maslahatlarını gözetecek, ilerlemelerini ve varlıklarının bekası için bir idari mekanizma zarureten var olduğu demektir. Bu idari yapı, kanun ve yasalar çerçevesinde hareket edecek ve hedeflerinin yasalar çerçevesinde gerçekleştirmeye çalışacaktır. Bu idari mekanizmanın teb’â/idare edilenler tarafından onaylanması gerekir. Müslüman toplumunda bu yasaları belirleyen dindir. İslam’a özgü, fert ile toplum arası ilişkiler, yönetim ile fert arası uyulması gereken kurallar gibi ulusal ve uluslararası ilişkiler kuralları gibi tüm boyutlarda ilkeler vardır.⁸⁹

⁸⁴ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, 3.54.

⁸⁵ Müslim, “*İmân*”, 93.

⁸⁶ Ahmet Yusuf, **Eseru’l-Akideti Fi Tahkiki’l-Emni’n-Nefsi**, Daru’s-Sikket, 1982, Kahire, s. 17.

⁸⁷ Hamit Hilmi Zade, **el-Emnu’l-İslami ve Mustakbelu’l-Ümmet**, Müessesetu’l-Belağ, ts. Beyrut, s. 98.

⁸⁸ Fahdu’d-Daîc, **el-Emnu vel-İ’lamu fid-Devleti’l-İslamiyye**, El-Merkezü’l-rabiyye Lid-Diraseti’l-Emniyeti Vet-Tedrib, 1989, Riyad, s. 103.

⁸⁹ Muhammed Zeki Abdulbirr, **Taknin-i Fıkıh’l-İslami**, Camiâti Katar Külliyyati’ş-Şeriâti, Katar, 1983, s.18.

İslam hukukunun güvenlik felsefesi beş zarurat-i diniye üzerine bina edilmiştir. Özünde insan hayatında güvenin her çeşit şeklini koruma ve savunmasını temsil etmektedir.⁹⁰

1. Dini koruma güveni: İnanç güvenliği ve dini özgürlüğünün garantörlüğüdür.
2. Nefsi koruma güvenliği: Yaşam güvenliği, can güvenliği ve sağlık güvencesi.
3. Akli koruma güvencesi: Düşünce özgürlüğü, kendini ve düşüncesini ifade etme serbestliği, kültürel özgürlük.
4. Malı koruma güvencesi: Sanayi ve iktisadi güven.
5. Irz ve namusu koruma güvencesi: aile koruma güvencesi, toplumsal güven, nesil koruma güvencesi.⁹¹ Örneğin zekât verme,⁹² borcunu ödeme,⁹³ buluntuya sahip çıkma,⁹⁴ akli dengesi yerinde olmayanlara malı vermeme ve mallarını himaye etme,⁹⁵ malını savunma, (malından dolayı öldürülen şehittir;)⁹⁶ malı borca vermede şahitler tutma,⁹⁷ başkasına ait bir mülkü itlaf etmede tazmin olma,⁹⁸ hırsızlığı yasak etmek ve el kestirmek,⁹⁹ emir ve tavsiyesi malı korumaya yöneliktir. Kişi az veya çok olsun malına yapılan saldırıdan ötürü saldırganı öldürebilir ve bundan ötürü canı sayılmaz.¹⁰⁰

İslâm hukukunda, insanın beş zaruri alanda mutlak biçimde güvenliğinin tesis edilmesi gerekmektedir. Bu itibarla hukuken korunması gereken ilkeler şunlardır:

1. Can güvenliği: Her bir çocuğun dünyaya gelme ve yaşama hakkı vardır. İslam hukuku can dokunulmazlığından ötürü, ötenazi ve kürtaşı yasaklamıştır. İnsan varlığına kast, iç güvenliği ihlal eden ciddi bir sebeptir. İslam'da insan canının büyük bir değeri ve saygınlığı vardır. Dinin ana hedeflerinin başında insan varlığını koruma gelmektedir. İnsan varlığını korumak sadece maddi

⁹⁰ Şatibi, **el-Muvafakat**, c. 2. S. 8-10.

⁹¹ el-Misbah, Abdurrahim, **Himayetu's-Şahsiyat vel-Menşaat vel-Vufud fil-Fıkhı'l-İslamî**, Cami'ati'l-İslamiyye Külliyyati's-Şeriâti vel-Kanun, 2012, Gazze, s. 25.

⁹² Tevbe, 9/60.

⁹³ Buhari, **Sahih**, c. 3, s. 116, no. 2386.

⁹⁴ Buhari, **Sahih**, c. 3, s. 126, no. 2436.

⁹⁵ Nisa, 4/5.

⁹⁶ Buhari, **Sahih**, c. 3, s. 136, no. 2480.

⁹⁷ Bakara, 2/282.

⁹⁸ Şirbini, Muhammed b. Ahmed el-Hatib, **Muğni-il- Muhtaç**, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut, c. 2, s. 133.

⁹⁹ Maide, 5/138.

¹⁰⁰ Serahsi, Muhammed b. Ahmed b. Ebi Sehl Şemsü'l-Eimme, **el-Mebsut**, Daru'l-Ma'rifet, Beyrut, 1993, c. 24, s. 139.

öldürmeden korumak değildir. Bu, varlıkla irtibatlı olan tüm değerleri korumaktır.

2. Akıl Güvenliği: Fikir ve düşünce hürriyeti. İslamın hedefi, İnsan düşüncesinin önündeki tüm engelleri aşmak ve zincirleri kırmaktır. Sağlıklı düşünmeyi engelleyen her türlü uyuşturucu maddeleri yasaklamak ve bu zararlı maddelere ulaşmayı engellemek akli korumada önemli bir yeri vardır.¹⁰¹ Akli korumak, özgür düşünmeyi, tefekkürü ve özgür akideyi doğurmada temel dayanağıdır. Toplumsal olguda ilme davet ve cehaletle savaş toplumsal güvenin önemli alt yapısıdır.
3. Din Güvenliği: İnsanların inancını yaşama ortamını ve özgürlüğünü sağlamak. Din güvenliği milli güvenlik haline gelmiştir. Eğer din güvenceye alınmazsa din adına örgütler çıkar ve kendileri gibi düşünmeyen hiç kimseye dini yaşam hakkı tanımazlar.
4. Nesil (İrz) Güvenliği: Herkesin iffet ve namusunu koruma altına almak. Herkese evlenme hakkını tanımak ve gayri meşru ilişkileri ortadan kaldırmak. İffete saldırı öldürmekle eşdeğer tutulmuştur.¹⁰² İslamın nesli, ırzı ve nesebi koruması iç güvenliğin başında gelir. Namuslara tecavüz ve saldırı kişinin iç dünyasında intikam ateşini yakar, kin oluşur ve şiddete başvurulur. Bu gün ülkemizde töre cinayetlerinin ve aile cinayetlerin altında yatan ana amil ırz güvensizliğidir. Günümüzde namus cinayeti, töre cinayeti ve kadına şiddet gibi durumlar aile güvenliğini tehdit etmekte ve temelden sarsmaktadır.
5. Mal Güvenliği: Maddî güvenlik, herkesin sahip olduğuna saygılı olmak. Herkese iş ve aş imkânını sağlamak. Yani refah içinde yaşama hakkı. Mal güvenliği İktisadî ve ticarî hürriyeti de kapsamaktadır. İslam, mal güvenliği teminatını sağlamayı toplumsal gelişmenin ve refahın can damarı saymıştır. Malın korunması iç güvenliğin alt unsurlarındandır. Çünkü malla can beslenir; mal mülke tecavüz kanların akmasına, azaların kesilmesine sebep olur.¹⁰³

İslam hukukunda zarurat-i diniyye terimiyle ifade edilen bu beş esasın korunması ancak devletin varlığıyla mümkün olabilmektedir. Zira bu beş esası korumak

¹⁰¹ Muhammed b. Ahmed b. Mahmud Ekmeleddin Ebu Abdullah el-Babertî, **el-Înayetü Şerhu'l-Hidayet**, Daru'l-Fikr, Beyrut, ts. C. 10, s. 95.

¹⁰² Ebu Bekir b. Ali b. Muhammed el-Heddâdî ez-Zebedî, **el-Cevheretü'n-Neyyire Niret**, Matbaatu'l-Hayriyye, H. 1322, Kahire, c.2, s. 256.

¹⁰³ el-Babertî, **el-Înaye Şerhu Hidaye**, c.1, s.149.

için emir ve yasaklar koymak ve bunları uygulamak devletin varlığını gerektirmektedir.¹⁰⁴

Güvensiz bir ortam, dini ibadetler boyutunda da kendini gösterir. Bu durum islam hukukunda dikkate alınmıştır. İslam hukukunda güvensizlik ortamına bağlı olarak bazı ibadetlerde kısıtlanmaya ya da ertelenmeye gidilmiştir. Örneğin; hac yolculuğunda can güvenliğinin olmadığı yıllarda, hac ibadeti sonraki yıllara ertelenir. Namazda da benzer bir durum vardır: Savaş zamanında namazların kasr üzerine kılınmasına cevaz verilmiştir.¹⁰⁵ Demek ki; dinî ritüeller ancak güvenin tesis edildiği ortamlarda eksiksiz yapılabilmektedir. Abdest yerine teyemmüm, korku namazı, hac ve umre yolculuğunda, güvenliğin birebir etkisi vardır. Dört mezhep bil-ittifak haccın farz ve ifasında güvenliği şart koşmuşlardır. Korkudan dolayı kişi muhsir olur; kurbanını keser ümreden çıkar.¹⁰⁶

Güven alanı ve unsurları oldukça fazladır. İslam hukukçuları güvenliği kişisel güvenlik, gıda güvenliği, iktisadi güvenlik,¹⁰⁷ cinayete karşı güvenlik, siyasi güvenlik, çevre güvenliği, su güvenliği, sağlık güvenliği, sanayi güvenliği, veri güvenliği, istihbarat güvenliği, askeri güvenlik, kültür ve düşünce güvenliği gibi çok boyutlu saymışlardır.¹⁰⁸

1.1.3. Adalet ve Eşitlik

İslam'da sosyal adaletin düzeni diğer düzenlerden farklı olarak adaletin yanında kısıt'la işleyen bir düzendir.¹⁰⁹ Adalet ancak icra ile ortaya çıkacaktır. Yüce Allah İslam hukukundaki cezaların icrasında adaletin icra edilip edilmediğinin kontrol makinizmasını oluşturmuştur: “onların cezalarına müminlerden bir grup şahit olsun.”¹¹⁰ Müşahedeye davet edilen insanlar ürksün diye değil, adaleti gözetlesinler diye davet edilmişlerdir.¹¹¹ Adaleti yerine getirmek yani mezalimin hakkını mütecaviz ve zalimden icra etmek için nizam ve intizam gerekmektedir. Devlet cezaların uygulamasından önce nizam, intizam, asayiş ve güveni tesis etmesi gerekir. Adalet ve emanete riayet etmek

¹⁰⁴ Yaman, Ahmet, **İslam Hukukunda Uluslararası İlişkiler**, Fecr Yay, Ankara, 1998, s. 66.

¹⁰⁵ el-Mersefi, El-Âlim el-Allame eş-Şeyhü'l Kebir Muhammed, **Haşiyetü'l-Büceyremî Şerhu Menhecü Tüllab**, mektebetü'l-İslami, Diyarbakır, ts. c.1, s. 411-413.

¹⁰⁶ Komusyon, **İlmihal**, DİB. Yayınları, Ankara, 2006, c.1, s.517- 564.

¹⁰⁷ Muhammed Musa eş-Şerif, **el-Emnu'n-Nefsi**, Daru'l-Endülüs, Cidde, 2003, s. 9.

¹⁰⁸ Bkz. Muhammed Nureddin şehadet, Mefahimu İstihbariyetu Kur'an, Mektebetu'r-Raidü'l-İlmiyye, Amman, 1999, s. 20-50.

¹⁰⁹ Kıraatî, Muhsin, **Kur'an'dan Dersler**, çev. Vahid Karaali, Asr Yayınları, 2012, İstanbul, s. 137-138.

¹¹⁰ Nur, 24/2.

¹¹¹ Ahmed Ömer Ahmed, **Tariki Tanfiz-i Ahkamı'l-Hudud ve Hikmetiha fiş-Şer'âti'l-İsalmiyye, el-Cami'âtu'l-İslamiyyetu'l-Alemiyye**, Külliyyeti'l-Hukuk, 2004, Malezya, s. 4.

güven toplumunun iki temel esasıdır. İslam güvenli bir toplumu oluşturmak için adil olmayı, adaletle hükmetmeyi, emaneti eda etmeyi ve doğru konuşmayı emretmiştir. “Sonra da seni din konusunda bir şariat sahibi kıldık. Sen ona uy; bilmeyenlerin isteklerine uyma.”¹¹² Emanete riayet etme ve doğru konuşma ictimâî hayatın iki temel esasıdır. Çünkü toplumsal ilişki toplum bireyleri arasındaki karşılıklı güvene dayanmaktadır. Doğruluk ancak emanete riayet demek, emanete riayette doğruluk demektir.

Yüce Allah (c.c) ‘*Birbirinize zulmetmeyin*’¹¹³ buyruğuyla insani ilişkilerde adaleti kat’i olarak emretmiştir. Hz. Peygamber: “*Aile fertlerine ve hükmü altında bulunanlara adaletli davrananlar, Allah katında nurdan minberler üzerine oturacaklardır.*”¹¹⁴ Yüce Allah, zulmü kendine haram kıldığı gibi, bizlere de birbirlerimize zulmetmeyi haram kılmıştır.”¹¹⁵ Peygamberimiz: “*Aile fertlerine ve idaresi altında bulunanlara adaletli davrananlar, Allah katında nurdan minberler üzerine oturacaklardır.*”¹¹⁶ Buyurarak, bizlere adaletle elde edilen manevi mertebeyi bildirmiştir. “Şüphesiz Allah adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla bakmayı emreder; hayâsızlığı, fenalığı ve haddi aşmayı yasak eder. Tutasınız diye size öğüt verir.”¹¹⁷ “Ey İnananlar! Kendiniz, ana babanız ve yakınlarınız aleyhlerine de olsa, Allah için şahit olarak adaleti gözetin; ister zengin, ister fakir olsun, Allah onlara daha yakındır. Adaletinizde heveslere uymayın. Eğer eğirtirseniz veya yüz çevirirseniz bilin ki, Allah işlediklerinizden şüphesiz haberdardır.”¹¹⁸ “Ey İnananlar! Allah için adaleti ayakta tutup gözetin şahidler olun. Bir topluluğa olan öfkeniz sizi adaletsizliğe sürüklemesin; adil olun; bu, Allah'a karşı gelmekten sakınmaya daha yakındır.”¹¹⁹

Hülasa eğer herhangi bir toplumda gelişim ve değişim rüzgârı esiyorsa bu demektir ki bu toplumun bireyleri arasında adalet ve fırsat eşitliği vardır. Adaletle kardeşlik bağları güçlenmekte, iletişim artmakta, giyim, yiyecek ve içecek ihtiyaçlarında toplumun bireyleri arasında yardımlaşma da yükselmektedir. Kişi beden ve zihni gücünü toplum yararına ve kendi iâşesinde rahatça ve özgürce

¹¹² Casiye, 45/18.

¹¹³ Müslim, **Birr**, 55; Bezzar, **Müsned**, IX, 441; İbn Hibban, **es-Sahih**, II, 385.

¹¹⁴ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, XI, 32; Müslim, **İmâra**, 18; İbn Hibban, **es-Sahih**, X, 338.

¹¹⁵ Müslim, **Birr**, 55

¹¹⁶ Müslim, **İmâra**, 18

¹¹⁷ Nahl, 16/90.

¹¹⁸ Nisa, 4/135.

¹¹⁹ Maide, 5/8.

kullanabilmektedir. Kişi endişesiz bir toplumda müktesebatlarını kullanıyorsa bu toplumda istikrar, güven ve huzur vardır. Toplumun bireyleri arasındaki adalet ve eşitlik aile güveninin üzerinde inşa olduğu en büyük dayanaktır.

1.1.4.İktisat

İktisat birey ve toplumsal hayatın can damarıdır. İnsana hizmet ve medeniyeti inşa etmenin baş aktörüdür. İktisadi güç olmazsa devletin ayakta kalınması düşünülemez ve bireylerin farklı alanlardaki ihtiyaç ve isteklerini karşılayamaz. Bir devletin ekonomik gücü ne kadar azalırsa güvensizlik o kadar artar ve günümüzde olduğu gibi başkalarına bağımlı ve sömürülme alanı olur. Bu gün dünyada en çok nüfuz sahibi olan ülkeler ekonomik olarak güçlü olan ülkeler olduğu gibi, en çok sömürülen ülkeler de fakir ve yoksul ülkelerdir.¹²⁰

“İslam, topluma zararı olan tefeciliği, faizi, ihtikârı ve gabn-ı fahişi ister fert ister toplum düzeyinde olsun mülkiyet anlayışına ve çıkar merkezli bakmaksızın yasaklamaktadır.” İktisadi suçlar hırsızlık, faiz, zimmete geçirme, aldatma, kara borsacılık, ihtikâr, rüşvet, zararlı ve haram ham maddeyi katma, uyuşturucu maddeleri satma, güvensiz gıda üretimi ve satımı, kandırmaca reklam verme gibi sayamadığımız birçok durumlarla işlenmektedir. İslam servet sahiplerini servetin hesabını vermekle sorumlu tutmuştur.”¹²¹ İslam’da ticaret, sömürü ve güç kullanma aracı değil; diyalog ve iletişim vesilesi olmuştur.

1.1.5.Siyasi İstikrar

İslam’da siyasi istikrar, ferdin devlete karşı güven’de olması ve devletin temel haklarının korunmasında güvence vermesidir. Hz. Peygamber (s.a.v)’in bireysel, toplumsal ve devletsel düzeyde siyasi istikrar konusunda temel ve değişmez hedefinin neler olduğu, nasıl bir erdemli toplum inşa etmek istediği ve yeryüzünde nasıl bir dünyayı var etmek istediğini kısa bir sürede hakim olduğu toplumu saadetli toplum yapmasından anlaşılmaktadır.¹²²

“İslamın, toplumda güven sarsıcı davranışlarda bulunanlara karşı, hem dünyevi hem de uhrevi cezayı öngörmesi dikkat çekicidir. Nitekim Hz. Peygamber’in (s.a.v) inşa

¹²⁰ Mina Semir Muhammed Ebu Ariban, **Tedabir-u Devlet lil-Vikayeti Minel-Cerimet**, ”Dirasetu’n-Fikhiyetun”, el-Cami’âtu’l-İslamiye, 2016, Gazze, s. 65.

¹²¹ Muhammed Bakır es-Sadr, **İslam Ekonomi doktrini I-II**, Trcm: Mehmet Keskin, Sadettin Ergün, Hicret Yayınları, 1979, I, 300.

¹²² Bkz. Haydar Edhem Abdulhadi, **Hukuku’l-İnsan ve’l-Hurriyeti’l-Esasiyye**, Dar’u Kandil, Ürdün, 2008, s.122-123.

ettiği medeniyetin temel ve vazgeçilmez yaşam ülküsü, yaşam alanlarında ilk önce güven ve emniyeti tesis etmek olmuştur."¹²³ İdarecilerin teb'âya ait bir malı gasp veya telef etmeleri veya yöneticilere karşı teb'ânın kendisini veya mümtelikatlarını dokunulmazlık görmemesi siyasi istikrarı zedeler.¹²⁴

Siyasi istikrarsızlık gayri meşru kazanç demektir.¹²⁵ Siyasi önderlerin bozulması, kamu malını zimmete geçirmek, yolsuzluk yapmak, darbe ile iş başına gelmek, bürokrasinin hantallaşması gibi durumlar siyasi istikrarın dışı yansımasıdır.¹²⁶

İslam tarihinde Hz. Osman'ın şehadeti ile oluşan siyasi istikrarsızlık, İslam toplumu üzerinde olumsuz bir tablo oluşturmuş; bu siyasi istikrarsızlığın menfi sonuçları günümüzde de devam etmektedir. Siyasi istikrardan maksadımız toplum ile birey arasında toplumsal barıştır. Toplum bireylerinin intizamlı hareket etmeleri, kanun ve yasalara uymaları sonucu güvenli bir ortam oluşmaktadır. Her toplum bireyinin başkasının hak ve hukukuna riayet etme bilincidir. Siyasi istikrar hangi toplum veya hangi devlet olursa olsun ancak adil bir yönetici vasıtası ile olur.¹²⁷ Belki adil bir idareci ve yönetici toplumun huzur ve istikrarın varlığı ve temel esasıdır. Toplumda idarecinin olmaması başıboşluğa sebebiyet vermektedir. Bu durum toplumu savunmasız bırakmakta, tefrikalar oluşmakta ve insanlar birbirlerinden uzaklaşarak hayatları ve gelecekleri üzerinde endişe etmelerine sebep olmaktadır.¹²⁸ İslam, siyasi istikrarı bozma teşebüsünü hirabe saymış ve en ağır cezayı ön görmüştür.¹²⁹

1.1.6. Toplumsal Güven ve Toplumsal Değişim

Toplumsal güven ve siyasi istikrar her ferдин toplum içerisinde insanca yaşama, yeteneklerini geliştirme imkân ve fırsatını bulması ile gerçekleşir. Bir toplumun güvenini sağlamak için değişimi iyi takip etmek gerekir. Günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle, yeryüzü küçük bir yerleşim yeri ve çok hızlı erişim ve ulaşım bir yapıya dönüşmüştür. Özellikle teknolojik alanlarda yaşanan gelişmelerin ve değişimlerin hızına

¹²³ Çelik, "Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Dış İlişkiler Stratejisi", s. 990.

¹²⁴ Usame es-Seyyid Abdussemin' **el-Fesadü'l-İktisadi ve Eseruhu Âla'l-Muctemi'** Dirasetu Fıkhiyetu Mukarene, Daru'l-Cami'atu'l-Cedide, İskenderiye, 2009, s. 17-18.

¹²⁵ Mahmud el-Alusi, **Ruhu'l-Meâni**, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1994, c.11, s.168.

¹²⁶ Ahmed Vehban, **et-Tehellüfu's-Siyasi ve Gayetu't-Tenmiyeti's-Siyasiyet**, Daru'l-Cami'â, Kahire, 2002, s. 68-69.

¹²⁷ Cemal Selamet, **en-Nizamu's-Siyasi ve'l-Binau'l-İctimaî, en-Nümüzecü'l-Vaki'i li Tahlili'n-Nizami's-Siyasi**, Daru'l-A'lam, Mısır, 2006, s. 92.

¹²⁸ Mustafa el-İveci, **el-Emnu'l-İctimaî Mekumatuhu, Tekniyatuhu, İrtibatuhu bit-Terbiyyeti'l-Medine**, Müessestu'l-Nufel, 1983, Beyrut, s. 88-89.

¹²⁹ Geniş bilgi için bkz. Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed b. Musa el-Âynî, **el-Binâye Şerhu'l-Hidâye**, Duru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut, 2000, c. 7, s 82.

yetişebilmek nerdeyse mümkün değildir. Teknolojinin bu hızlı değişim ve gelişimi, olumlu manada uluslararası toplum bireyleri mabeynindeki iletişim, ulaşım, birliktelik, işbirliği, terakde yarışma ve mücadeleleri artırdığı gibi, terörizm, bağımsızlık mücadeleleri, yer altı ve yer üstü zenginlikleri rekabeti gibi nedenlerle birçok uyuşmazlığında ortaya çıkmasına neden olmaktadır.¹³⁰ Günümüzde Kovit 19'un pandemi salgın olması bu teknoloji gelişmesindendir. Aynı zamanda bu teknolojik gelişmeler birçok uyuşmazlık, hırs ve savaşlara sebep olmuştur. Bu durum geçmişte olduğu gibi günümüzde bazı savaşlara neden olmuş ve gelecekte de olabilmektedir. Dolayısıyla güven sorunu çağımızın en önemli sorunlarından biridir. Çağımızın en can alıcı sorunlarından birisi, şehirleşen ve küreselleşen dünyada bir arada yaşamak zorunda olan insanların birbirlerine güven duyup duymamaları konusudur.¹³¹

Toplumsal değişim güç, kuvvet veya ekonomik yaptırımları kullanarak diğerlerini değişime zorlamak olmayıp, bilakis uluslararası arenada gündemi oluşturmak ve onları kendine çekmek ve nc olmaktır. Günümüzde Koronavirüs pandemine karşı ilaç ve aşı geliştirmek beraberinde toplumsal değişimi getirmektedir. Bu pandemiye maliyeti basit bir bezden olan maskeler birçok ülkeyi birbirine yaklaştırdığı gibi bazı lkeleride birbirine dşrmştur. *“Yumuşak güç, yani diğerlerinin senin istediğin sonuçları istemelerini sağlamak, insanları zorlamak yerine kendi yanına çekmektir.”*¹³² Devletler etraflarında oluşan sosyal, kültürel, ekonomik ve fiziksel değişimlerden etkilenmektedir. Devletlerin bekalarını korumak için değişen dünya dengelerini önceden sezmek ve bu değişimlere karşı önceden önlemler almak gerekmektedir. Batı ve özellikle ABD Sovyetler Birliğinin parçalanma eşiğinde olduğunu önceden kestiremediklerinden direkt müdahil olamamışlardı.

Toplumsal güven, değişimi takip etmekten geçmektedir. Toplumda ictimaf adaleti hâkim kılmak, saygın bir hayat standartlarını oluşturmak, elektrik, su, yol ve gıda gibi genel kamu hizmetlerini sunmak bir devletin toplumsal güven adına greveidir. Toplumsal adaletsizlik, nizam boşluğu, ekonomi, darboğazlık, yoksulluk ve işsizlik gibi faktörler i çekişme ve çatışmaların tetikisidir. Hz. peygamber, Müslümanların kalbine toplumsal güven ve değişimi yansıtan her türlü davranışı teşvik ettiği gibi, müslüman

¹³⁰ Bkz. Mustafa Macit, **Türkiyede Toplumsal Değişim ve Siyaset**, Bir Yayıncılık, İstanbul, 2019, s. 20-40.

¹³¹ Kırılmaz, Muhammet, Güven ve Güvenliğin Sağlanması Sivil Toplum Kuruluşları Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s. 6.

¹³² Joseph NYE, **Yumuşak Güç**, Ankara, Elips Kitap, 2005, s. 14.

topluma korku ve endişe verici her türlü davranıştan uzak kalmayıda emretmiştir. Güven, önemli ilahi bir nimet olduğundan yüce Allahtan kendisine korkuya karşı güvenin verilmesi için duada bulunmuştur.¹³³

Günümüzde çok hızlı gelişen ve değişen yenedünya düzeninde yerini alan ülkeler iç ve dış güvenliğini korumuş olurlar. Şayet bir ülke bu hızlı değişim ve soğuk savaş taktik ve stratejisine göre kendini yenilemeyip ve bunu takip etmezse ulusal güvenliğini kaybeder ve yabancı güçlerin istilasına uğrar. Günümüzde toplumsal güveni zedeleyen ve bir ülkenin iç güvenliğini çökerten fiili sıcak savaşın yerine soğuk savaşlar almıştır. Tarih boyunca Peygamberlerin davetini etkisiz kılmak için soğuk savaş yöntemi kullanılmıştır. Bu gün emperyalist ve sömürgecilerin en büyük yöntemi ve en önemli mücadele araçları soğuk savaş araç ve gereçleridir.¹³⁴ Bu soğuk savaşın bir sürü saha, cephesi ve savaşma üslubu vardır. Bu soğuk savaş İslam hukunda maddi cürmlerin yanında manevi cürmlerden sövmek, sesle korkutmak, sihir yapmak gibi bahsedilen cürmler içerisinde değerlendirilmesi gerekir. Günümüzde beş zarureti diniyeyi temelden sarsan soğuk savaşın kullandığı yöntem, araç ve gereçleridir. Yeni buluş ve icatlar, yeni teknolojiler, yeni kültürel teknik araçları, bu soğuk savaşın araç ve gereçlerini, savaşın tarz ve yöntemini bir hayli fazlalaştırmıştır. Bu gün soğuk savaşın etkili yöntemi üç üslup ve yöntemledir:

1.1.6.1.Konuşma Üslubu: sömürgeci batı zaif ülkeleri sövmek ve işgal etmek için söz sanatında nifaklık yapmaktadırlar. Ülkeleri işgal etmek için demokrasi ve özgürlüğü nifak perdesi olarak kullanmaktadırlar. Birçok ülkeyi demokrasi ve özgürlük havariliği yaftası ile işgal etmişlerdir.¹³⁵ Bu gün reklamlar, dizi ve filmlerde kullanılan dil, genel diplomasi ve taktiksel kandırmalar (mesela demokrasi havariliği) gibi söylemler altında sömürgecilik ve kültürel işgal ve savaş yatmaktadır. Uluslararası bazı söylemlerle kötü emellerine kavuşmaktır.

1.1.6.2.Davranış Üslubu: Süper güç olan ABD ve yandaşları günümüzde sıcak savaş yerine soğuk savaş tercih etmişlerdir. Bu tarz soğuk savaşın kötü sonuçları genç nesillerimizde görülmüştür. Bunun yapıldığı yöntem yapılan her şeyi eleştirmek, itiraz

¹³³ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, c.8, s. 408, no. 4785; Ebi Abdullah el-Hakim Muhammed b. Abdullah, b. Mahmud Hamdeveyhi en-Nisaburî, **ed-duâu vet-Tekbiru vet-Tehlîl**, Thk. Mustafa Abdulkadir Âta, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut, 1990.

¹³⁴ Muhsin Kıraatî, **Kur'an ve Tebliğ**, Trecm, Eren, Mustafa, Kevser Yayınları, 2010, İstanbul, s. 137-139.

¹³⁵ Geniş bilgi için bkz: Çelik, Necattin, **İnsan ve Toplum**, Sonçağ Yayınevi, 2022, Ankara, s. 148-152.

etmek, tepkisel hareket, protestolar, sömürme, haksız rakabet, yardımlaşmama, ihtilafli meseleleri gündemde tutma, birliği bozma, muhalifleri örgütleme, muhalifleri beslemek için mali kaynak ve bütçe ayırma, iç karışıkları kızıştırma, dinsel, mezhepsel ve ırksal farklılıklar için ayrışma ve çatışma dilini kullanma ve arap baharı gibi algı ve olgularla işgal amaçlı özgürlük görünümlü hareket ve şiddet örgütleri oluşturma. Tüm dünyayı işlediği şiddet ve cinayetlerinden etkileyen kimilerine göre ismi işit olan/ kimilerine göre de ismi Daış olan vahşi örgüt Arap Baharının bir ürünüdür. Yine bu gün ülkemizin iç ve dış milli güvenlik meselesi olan PYD/ Kask yapılanması da aynı baharın zehirli gülleri ve ürünüdür. Bu gün dünyanın girmiş olduğu ekonomik kiriz tüm ülkelerin bu rüzgâr esintisini lehine çevirme uğraşından dolayı kullandıkları sınırsız servetlerinden ötürüdür.

1.1.6.3.Ağlar (elektorinik kanallar, dijital araçlar):Bu alanda en etkili soğuk savaş araç ve yöntemi, kültürel üretimler, basın yayın, yeni iletişim araçları, diziler, filmler, sinama, borsada oynamak, dijital alanda kumar, internet, sosyal medya, elektronik posta, mesajlar vesairleri.

Soğuk savaş araç ve yöntemini özet olarak şöyle maddeleştiririz:

1. Dıştan içerdeki illegal örgütleri oluşturma ve destek. Örneğin ülkemizde terörist örgüt PKK ve FTÖ oluşumu gibi
2. Basın yayın araçları; internet, uydu araçları, sosyal medya...
3. Muhalif güç oluşturma; toplumdaki din, dil, mezhep ve kültür dinamiklerini çatışma zeminine çekme,
4. Özgür kadın, erkek hâkimiyetine hayır, tacize, şiddete hayır dernek ve yapılanmalar oluşturma;
5. Üniversite öğrencilerini fikişsel ve hizipsel çatışmaya götürme
6. İktisadi ve askeri ambargo uygulama
7. Gençler arasında evlilik dışı ilişkileri özendirme
8. Müslüman toplumlarda uyuşturucuyu yayma
9. Algı operasyonu oluşturma
10. Bulaşıcı hastalıklar yayma
11. Siyasi düşünceye şüphe verme, siyasi istikrarsızlık oluşturma
12. Gençliği ahlaki ilkelerden uzaklaştırma
13. Batıyı güçlü gösterme ve taklitçiliği özendirme

14. Etik kuralları tahkir etme
15. Toplumu kültürel erizyona uğratma
16. Genç neslin geleceğe umudunu kırma
17. İslam devletlerini dünya sahasında güçsüzlendirme
18. Mezhep ve meşreb ayrımcılığını körükleme
19. Toplumsal güvenliği zayıflatma
20. Fitne oluşturmak için pilot bölge seçme
21. Gerçekleri saptırma
22. Komşu ülkeler arasında ihtilaf ve sorunlar oluşturma
23. İdareciler ile ilgili şayia yayma şüphe oluşturma
24. Soğuk savaşa karşı bilinçlenmenin önüne geçme ve ruhsuz bir yoplum oluşturma
25. Kendilerini çok güçlü gösterip hâkimiyetlerini kabullendirme gibi algı ve olgularla İslam âleminin iç ve dış güvenliğini sarsıp, İslam âlemini şiddet ve savaş alanına çevirmişlerdir.

1.1.7.Hukukun Üstünlüğü

İslam hukukunda hiç kimseye hukuk üstünlüğü meziyeti yoktur. Hukuk koruyucusu Allah ve resulü olduğundan onları da kapsamaktadır. Toplumda hukuk üstünlüğü olunca toplum bireyleri kendilerini güvende bulur ve kimse malıma canıma ve aileme dokunamaz ve ben hukuken koruma altındayım düşüncesinden güven ve istikrar hâkim olur. Kanunun hâkimiyetinin caydırıcı gücü, başkasına kötülük düşünenlerin kalbine cezalandırma korkusunu barındırır ve kötülük yapmaktan men eder. Hz. Peygamber: “ bir mümine rahatsızlık vermek bana rahatsızlık vermektir.”¹³⁶ Sıradan bir yurttaşın mağduriyeti devletin en üst kademesindeki ile eşdeğer tutulmuştur. Nitekim “Din nasihattır.” Hadisin anlam çerçevesi kanun koyucusu olan Yüce Allah’ı da kapsamaktadır.

1.1.8.Bir Arada Yaşama Kültürü

Allah (c.c) ilk insanı toprak su karışımı balçıktan iskeletini var etmiş; sonra iskeletine şekil vererek öz ruhundan da ona can ve hayat vermiştir; Aynı cevher ve ruhtan eşi Havva’yı da yaratmış, böylece bu ikiliden tenasül yolundan, zürriyetleri olan

¹³⁶ İbn-i Asakir, Ebü’l Kasım Ali b. Hasan b. Abdullah, **Tarihu Medineti Dimeşk**, Thk. Ömer b. Ğarame el-Amravî, Daru’l-Fikr, Beyrut 1988, c. 35, s. 392.

insan neslini devam ettirmiştir.¹³⁷ İnsanı kendisine kâinat üzerine vekil etmiş, onu varlıklar üzerine üstün kılmış,¹³⁸ en güzel surette yaratıp,¹³⁹ ona ilim öğretip konuşkan kılmıştır.¹⁴⁰ Bir arada yaşayabilme becerisi Hoşgörü, adalet, sevgi, şefkat ve toleranslı davranmaya bağlıdır. İslam bir arada yaşama hoşgörüsü adına, işlenen bazı kusurları görmezlikten gelmeyi ve affetmeyi teşvik etmiştir “eğer kaba, katı yürekli olsaydın onlar çevrenden dağılır giderlerdi. Öyleyse onları bağışla, onlar için bağışlanma dile ve iş konusunda onlarla müşavere et.”¹⁴¹ “kötülüğü en güzel bir tarzda uzaklaştır; o zaman seninle onun arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki sıcak bir dostun oluvermiştir. Bu güzel davranışa ancak sabredenler kavuşturulur.”¹⁴²

Yüce dinimiz, insanın kendisiyle ve çevresiyle uyumlu ve barışık yaşamasını istemiş, bu nedenle insanın toplum içerisindeki davranışlarına, ahlaki değerler ve ölçütler koymuştur. İnsanlar arasında var ettiği farklılıklar, birbirleriyle rahatça tanışmak, kaynaşmak, dayanışmak, yardımlaşmak ve hoşgörü içerisinde yaşamak içindir. İnsanın erkek kadın olarak yaratılması, huzur, sevgi ve merhamet için; dilleri ve renklerinin farklı oluşu ise, Allah’ın ayetlerinden olup, kolayca iletişim sağlamak ve kaynaşmak içindir. İslam, cinsiyet, ırksal, bölgesel, dilsel ve dinsel ayrımcılığı ret etmiştir.

Toplumsal olguda doğru olmak yeterli görülmemiş bilakis doğrularla beraber olma gerekliliğine vurgu yapılmıştır. “ Ey iman edenler! Allahtan korkun; doğrularla beraber olun.”¹⁴³ “Peygamber kardeşlerinden birini üç gün görmediğinde kendisini sorar; seferde ise kendisine dua eder, evde ise ziyaret eder ve hasta idiye kendisini sorardı.”¹⁴⁴ “Farzları yerine getirmeyi Rabbim bana emrettiği gibi insanları idare etmeyi de emretti.”¹⁴⁵ *“İslam Ehl-i kitabla uzlaşma yolunu seçmiş, ortak noktaları dikkate almış, ortak noktaları önceleyen bir yaklaşım tarzını seçmiş, toplumsal ilişkilerde öncü ve yön verici bir konuma yükseltmiştir. Zira İslam’ın ortak değerler vurgusu, toplumun bireyler arası uzlaşma, barışın sağlanması ve sürdürülmesi açısından büyük önem arz*

¹³⁷ Bakara, 2/30

¹³⁸ Bakara, 2/34.

¹³⁹ Tin, 95/4.

¹⁴⁰ Rahman, 55/1–4.

¹⁴¹ Al-i İmran, 3/159.

¹⁴² Fussilet, 41/34-35.

¹⁴³ Tevbe, 9/119.

¹⁴⁴ Nureddin Ali b. Eb-i Bekir, **Mecme’u’z-Zevaid ve Menbe’u’l-Fevaid I-X**, daru’l-Fikir, Beyrut 1994. c. 3, s. 80-100.

¹⁴⁵ İbn-i Asâkir, Ebu’l-Kasım Ali b. Hasan b. Hibetullah b. Abdullah, **Mu’cemu’s-Şuyuh**, Daru’l-Fikir, Beyrut 1998, c. 1, s. 163, no. 182.

etmektedir.”¹⁴⁶ İslam, hak din olmakla birlikte ilk andan itibaren diğer dinlerin tamamen batıl ve yok edilmeleri gerekenler şeklinde dışlayıcı bir söylemle yola çıkmamıştır.

1.1.9.Sosyal Dayanışma

İnsan kendi kendine yeşeren, gelişen, kuruyan ve solan bir bitki gibi değildir. Aksine insan hayatı dinamik canlı ve toplumsal bir hayattır. Toplumsal hayatın unsurları, insan, vatan ve manevi bağdır. İslam toplumsal dayanışmayı bir taraftan insan ile tabiat arasında sağlarken, diğer taraftan da insan ile kardeşi insan arasında manevi bir bağ oluşturmaktadır.¹⁴⁷ Toplumsal hayat ancak iş birliği ve karşılıklı dayanışma ile sürdürülebilir. İnsanların dil, ırk, renk ve cinsiyet gibi farklı oluşları, birbirlerine muhtaç olmalarını sağlamaktadır.¹⁴⁸ Sosyal dayanışma, din, dil ve renk ayrımını yapmaksızın maddi ve manevi bağlamda toplumların sulh, selamet ve huzurlu bir şekilde yaşamalarını temin etmek; anarşi ve huzursuzluğu yerküreden kaldırıp toplumların bünyesindeki her türlü ifsad edici şeyleri sökü� atmak suretiyle, daima iyilik eksenli ilkeli bir cemiyet oluşturmayı ifade eder.¹⁴⁹ Toplumun arasında teâvün ve tesannudun varoluşu güvenli bir toplum olmanın dayanak ve erkleridir. Her birey karşı bireye şefkat ve merhamet taşır. Kendisine baktığı gibi ona da bakar; kendisine istediğini ona da ister. İhtiyacı olduğunda ona nasihat eder. Yardıma ihtiyacı olduğunda ona yardım eder. Yardımlaşma ve merhamette böylesi bir toplum bir beden gibidir.

Ailede eşler ve çocuklar yardımlaşır. Komşular fark gözetmeksizin kendi aralarında yardımlaşır. İslam’da ihsan ve iyiliği içine alan her nevi komşuluk hukukunda yalnız komşu olmak yeterli bir şarttır.¹⁵⁰

Hz. Peygamber (s.a.v) daima ferdiyetçiliğe ve tecrid politikasına karşı durmuştur. Kötülüğün mutlaka engellenmesi gerektiğini O’nun mübarek dilinden dökülen kelimadan anlamaktayız. Zira O, kötülük yapanlara ve onun peşinde koşanlara müsamaha göstermemiş ve onlara bu alanda özgürlük hakkı tanımamış,¹⁵¹ kötülüğün

¹⁴⁶ Çelik, Nizamettin, Hz. Peygamber (S.A.S.)’in Yönetiminde Dış İlişkilerin Temel İlkeleri, (Ankara: Sonçağ Yayınları, 2022), 324

¹⁴⁷ Muhammed Bakır es-Sadr, **Kur’an Okulu**, Çev, Mehmet Yolcu, Fecr Yayınları, Fecr 2018, Ankara, s. 124.

¹⁴⁸ Muhsin Kıraatî, **Kur’andan Dersler**, Çev. Vahit Karaali, Asr Yayınları, 2012, İstanbul, s. 115.

¹⁴⁹ Ebu Zehra Muhammed, **el-Müctemiu’l-İnsanî fi Zillî’l-İslamî**, Daru Suudiyye li’n-Neşr ve’t-Tevzi’, Riyad 1981.s. 140-141.

¹⁵⁰ Karaman, Hayrettin, **İslam’ın Işığında Günün Meseleleri**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2003, c. 3, s. 195.

¹⁵¹ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, XLIII, 109.

önlenmesinde sosyal dayanışmayı öngörmüştür.¹⁵² “Kim bir kötülük görürse, onu eli ile değiştirebilirse eli ile değiştirsin. Buna gücü yetmezse, dili ile değiştirsin. Onu da yapamazsa, kalbi ile (buğz etsin). Ancak bu ise, imanın en alt derecesidir.”¹⁵³ Bu itibarla Resûlullah (s.a.v), İslam öncesi dönemde fitne, savaş ve yağma fiiline karşı kimsesiz ve güçsüz kimselerin yardımına koşmayı ifade eden Hilfu’l-Fûdul Cemiyeti’ne katılmıştır.¹⁵⁴

Hiz. Peygamber (s.a.v) yardımlaşmaya, hayatın tüm yönlerini kapsayacak şekilde, dini-ahlaki bir renklilik katmıştır. Hadislerde yardımlaşmanın insan hayatındaki vazgeçilmez önemine vurgu yapılmıştır: “Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu tehlikeye atmaz. Bir kimse din kardeşinin hacetinde bulunursa, Allah da onun hacetinde bulunur. Her kim bir Müslümanın bir sıkıntısını giderirse, onun sebebiyle Allah, kendisinden kıyamet sıkıntılarından birini giderir. Ve her kim bir Müslümanın hatasını örtbas ederse kıyamet gününde Allah da onun hatasını örtbas eder.”¹⁵⁵ Dinin beş temel esasından/rükünlerinden olan zekât, toplumsal dayanışma ilkesini canlı tutmak için farz kılınmıştır.

Hiz. Peygamber (s.a.v)’in Medine-i Münevvere’de ensar ve muhacirler arasında oluşturduğu fiili kardeşlik hukukunun en önemli semeresi yardımlaşma ve dayanışma ruhudur. Medineli yerli Müslümanlar, tarihte benzeri olmayan öyle bir i’sar örneğini gösterdiler ki Yüce Allah, onlara “ensar” ünvanını vermiştir.¹⁵⁶

Hiz. Peygamber (s.a.v) yönetici kesimin halka karşı sosyal dayanışmanın vazgeçilmezi olan kolaylaştırmayı ilke edinmelerini öğütlemektedir. Ayrıca zorluk çıkaranları da tasvip etmemektedir: “Allahım! Ümmetimi yönetirken onlara kolaylıkla muamele eden kimseye sen de kolaylık göster. Ümmetimin başına geçip onlara meşakkat ile muamele eden kimseye sen de zorluk göster.”¹⁵⁷

¹⁵² İbn Battal, Ebu’l-Hasan Ali b. Halef b. Abdulmelik, **Şerhu Sahih-i Buharî I-X**, thk. Ebu Temim Yasir b. İbrahim, Mektebetü’r-Rüşd, Riyad 2003, X, 51-53; Nevevî, Muhyiddin Yahya b. Şeref, **el-Minhac Şerhu Sahihi Müslim I-XVIII**, Dâru İhyâi’t-Turâsi’l-Arabî, Beyrut 2010, II, 22-23; el-Aynî, Bedru’d-Din, **Şerhu Ebi Davud I-VI**, Thk. Ebu’l-Munzir Halid b. İbrahim el-Mısırî, Mektebetü’r-Rüşd, Riyad 1999, IV, 486.

¹⁵³ Müslîm, *İman*, 80; Tirmizî, *Fiten*, 11; İbn Mace, *İkâmetü’s-Salât*, 155; İbn Hibban, *es-Sahih*, I, 541; Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, XVII, 239;

¹⁵⁴ İbn Hibban, **es-Sahih**, X, 217; el-Beyhakî, *es-Sünenü’l-Kübra*, VI, 367; İbn Hişam, **es-Sîre** 332-333.

¹⁵⁵ Buhârî, *Mezalim*, 3; Müslîm, *Birr*, 58; Ebu Davud, *Edeb*, 45; Tirmizî, **Hudûd**, 3; İbn Hibban, **es-Sahih**, II, 291.

¹⁵⁶ Haşr, 59/9.

¹⁵⁷ Müslîm, *İmare*, 19; İbn Hibban, *es-Sahih*, II, 313; Abdurrazzak, *el-Musannef*, XI, 333; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XII, 170; Ebû Âvane, *Müsned*, IV, 380; et-Taberanî, *el-Mu’cemu’l-Kebir*, I, 115;

(اللهم من ولي من أمر أمتي شيئا فشق عليهم فاشقق عليه ومن ولي من أمر أمتي شيئا فرفق بهم فرفق به)

Hız. Peygamber (s.a.v)'in fiili örneği ile Müslümanlar arasında sosyal dayanışma anlayışını geliştirmiş ve vazgeçilmez bir ilke haline getirmiştir.

1.1.10.Sosyal Güvenlik

İslam hukukçuları, toplumsal sorunları çözmeye bir hayli çözüm geliştirmiş fakat hızlı gelişen sosyal olgulara bazı dönemlerde çözüm önerilerini yetiştirememiştir. Hızlı değişim hızlı gelişimi gerektirir. Toplumun bir unsuru hiç şüphesiz sosyal güvenlik teminatıdır. İslam'ın inanç ve ahiret boyutlu temel esasların dışında kendine ait yeryüzünde hedeflediği bir bakış açısına ve dolayısıyla bir sosyal adalet sistemine de sahip olduğu kesindir. Sosyal güvenlik, İslâm hukukunun sosyal hayata ve sosyal meselelere yönelik oluşturduğu çözüm felsefesidir. Toplumsal risk grubunda olanların sorunlarına çözüm bakışıdır.¹⁵⁸

İslamın sosyal adaleti, insanların toplumsal yaşam ve hareketlerinde insan huzurunu ve yaşam kalitesini ön planda tutmaktadır. Koyduğu toplumsal mali destek birimleri ile yoksulluk ve mahrumiyeti doğrudan toplumdan kaldırmayı amaçlayan ve tüm bireylerine insanca yaşama imkân ve fırsatı tanıyan ilahi bir sistemdir. İslam, zenginin zenginliğine sınırlama getirmekte ve her nisap miktarında yeri geldiğinde zorunlu esaslar içerisinde ve bazende yeri geldiğinde gönüle dayalı infak ve ihsan esasları çerçevesinde sosyal sorumluluk görevini yüklemektedir. Hz. peygamber: *“Servet bir Müslüman için ne güzel arkadaştır. Yeter ki, o servetinden fakire, yetime ve yolcuya vermiş olsun.”*¹⁵⁹ İslam sosyal güvenliği aşağıdaki faktörlerle çözümü hedeflemiştir:

1. İnsanın insani olan temel haklarını yerine getirme ve riayet.
2. İslam'ın sosyal risklerle ilgili temel teşvik ve yasaları.
3. İslamın deklere ettiği toplumsal hedefi.
4. Sosyal sorumluluk şuurunu pekiştiren refahın yaygınlaştırılması.
5. Zekâtın edasına dayalı toplumsal sosyal refahın sağlanması.
6. Toplumsal olguda risk grubunda olanların sosyal statülerinin korunması, haddi zatında islamın sosyal adalet adına güven ve korumaya almak istediği sosyal risk gruplarıdır. Kur'an, bakım ve korumaya muhtaç sosyal risk gruplarını sırasıyla tövbe süresinin altmışıncı ayetinde zikr etmiştir:

¹⁵⁸ Abdurrahim el-Misbah, **Himayetu's-Şahsiyat vel-Menşaat vel-Vufud fil-Fıkhı'l-İslamî**, Cami'ati'l-İslamiyye Külliyyati's-Şeriâti vel-Kanun, 2012, Gazze, s. 25.

¹⁵⁹ Ahmet b. Hanbel (ö.241/855), *Müsned (III)*, Çağrı Yay. İst. 1982, 21.

1. **Fakirler ve Miskinler:** Ebu Yusuf'un Ebu Hanife'den aktardığı rivayete göre fakir ile miskin arasındaki fark, fakir dilenmeyen, miskin ise insanlara dilenen kişidir. Ebu Hanifeden gelen farklı bir rivayete göre ise miskin vücudunda noksanlık olan kişidir. Hanefilere göre her halü kârda miskin, fakirden hali daha perişan olan kişidir. İmam Şafî'ye göre fakir, miskiniden durumu daha kötü olan kişidir.¹⁶⁰ Fakirlerin hakkı sınırlı olarak zenginlerin malında olduğu hususunda yüce Allah: "Mallarında, belli bir hak vardır, Sâile ve mahrûma(vermek için)."¹⁶¹
2. **Amiller:** insanların devlete ödemeleri gereken mali külfiyeti tahsil eden görevliler.¹⁶²
3. **Müelefetü'l-Kulub:** Müslümanların az ve güçsüz olduğu dönemde kalpleri İslam ve Müslümanlara ısındırılması istenen arap eşrafları.¹⁶³
4. **Mükatebe köle:** Özgürlüğünü kazanmak için efendisine ödeme yapacak köle. Bazıları Esir demişken, bazılarıda köle demişlerdir.¹⁶⁴
5. **Borçlular (Ğarimin):** borç yükünün altına girenlerdir. Bu borçlu oluşlarından sonra nisab miktarı bir mala sahip olmayanlar.¹⁶⁵
6. **Allah Yolunda Mücadele Edenler:** gazvelerin fakirleri. Cihaddan ötürü çalışamayanlar. Hac farızasında kutsal topraklarda kalmış olanlar.¹⁶⁶
7. **Parasız Kalmış Gurbetçiler:** parasına ulaşmayan gurbetçi. Gurbette parası tükenmiş kişi.¹⁶⁷ İmam Şafî (إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ) ayetinde fakir kelimesindeki Lam edatı temlik anlamındadır. Öyleyse bu guruplar haklarını almış gibi gönül rahatlığında olmaları gerekir.¹⁶⁸

1.1.11. Vatandaşı/Tab'âyı Gözetmek (Toplumsal Refah)

Hz. Peygamber "Hepiniz çobansınız; hepiniz güttüğünüz sürüden sorumlusunuz. Devlet reisi de bir çobandır ve sürüsünden sorumludur. Erkek, ailesinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur. Kadın, kocasının evinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur.

¹⁶⁰ Serahsi, Muhammed b. Ahmed b. Ebi Sehl, **el-Mebsut**, Daru'l-Ma'rifet, Beyrut, 1993, c. 3, s. 8.

¹⁶¹ Meâric, 70/24-25.

¹⁶² Mukatıl, **Tefsir-i Mukatıl**, c.2, s. 176.

¹⁶³ Zemahşeri, **el-Keşşaf**, c.2, s. 283.

¹⁶⁴ Zemahşeri, **a.g.e.** c.2, s. 283.

¹⁶⁵ Zemahşeri, **a.g.e.** c.2, s. 283.

¹⁶⁶ Zemahşeri, **a.g.e.** c.2, s. 283.

¹⁶⁷ Zemahşeri, **a.g.e.** c.2, s. 283.

¹⁶⁸ Kurtubi, **Tefsiri Kurtubi**, c. 8, s. 167.

Hizmetkâr, efendisinin malının çobanıdır; o da sürüsünden sorumludur. Netice itibariyle hepiniz çobansınız ve götüğünüz sürüden sorumlusunuz”¹⁶⁹ devlet idareciler için vatandaşın gözetilmesine reâye denilmiştir. Toplumun refah seviyesi ne kadar yükselirse toplum o kadar güvenli olur. Toplumun refah seviyesini korumak için:

1. İşsize iş imkânı; Devlet, işsize iş bularak istihdamı yaratmakla vatandaş teskin eder. Devlet, istihdam alanı yaratarak vatandaşın çalışıp üretmelerini ve kendi kazancı ile kendilerini geçinmelerini sağlaması gerekir.
2. Meslek ve teknik’e yönlendirme; vasıfsız bir kişiden mühendisliğe, askerlikten tıbbı, eğitimden hukuka kadar her alanda toplumun ne zaman ne kadar ve nasıl ihtiyacı varsa öyle yönlendirmek gerekir.
3. Çalıştığı halde geçinemeyen veya çalışma şartları ve olanağı olmayanlarında onurlu bir hayat yaşamaları için sosyal devlet statüsünden yararlandırmak gerekir.¹⁷⁰

1.2. İç Güvenlik Ve Bağlantılı Kavramlar

Bir devletin dünya ile ilgili görev, gereksinim ve sorumluluğu genel bir kurala bağlıdır. İmam Cüveyni’ye göre “hâsıl olmayana istemek, hâsıl olanı muhafaza etmektir.” Devletin görevi hâsıl olanı korumaktan maksad, iki hedefi gerçekleştirmektir. Bu iki hedef, Müslümanların birliğini korumak, onları tenazu ve iç çatışmadan korumaktır. Buna iç güvenlik denilir. müslümanların memleketini düşmanlarından kurumak; bunada dış güvenlik denilir.¹⁷¹ İç güvenlik, devleti iç tehditlerden korumakla bağlantılıdır. Bunun için devlet kendisine misakı milli sınırları belirler, bağımsızlığını ilan eder ve bölgesel varlığını ortaya koyar. Anayasasını oluşturur ve bu anayasasına bağlı kalacak ve uygulayacak siyasi bir iktidar oluşturur.

Toplumsal güven birçok alanı kapsamaktadır. İç güvenlik, dış güvenlik, toplumsal güvenlik, bölgesel güvenlik, ulusal güvenlik, uluslararası güvenlik, siyasi güvenlik, iktisadi güvenlik, fikri güvenlik ve kültürel güvenlik gibi alanları kapsamaktadır. İslam hukunda temel güvenlik politikası beş zaruret temeline dayanmaktadır. İslam hukuku diğer hukuklardan ayrıcalık olarak ahiret güvenliğini de

¹⁶⁹ Buhârî, **Cumu’a**, 11,

¹⁷⁰ Karaman, Hayrettin, **İslam’ın Işığında Günün Meseleleri**, İz Yayıncılık, 2001, İstanbul, c. 3. s. 191.

¹⁷¹ Sabah, Mahmud, **el-Emnu’l-İslam’i**, el-Müessesetü’l-Cami’iyeti lil-Diraseti vet-Tevzi’, 1994, Beyrut, s. 9- 15.

ilke edinmiştir. Toplumsal güvenin gerçekleşmesi ve sürdürülmesi sorumluluğu, ister müslüman ister Zimmîler herkesi kapsamaktadır. Bu tüm vatandaşları iç ve dış saldırıdan korur. İslam hukukunda fertlerin birbirleri arasında, fert ve toplumun yönetim arasında ilişkilerini düzenleyen birçok hüküm vardır. İslam hukunda güvenlik iki aşamalı telaki edilmektedir:

1. Genel Güvenlik: iç ve dış güvenliği, toplumsal güvenliği, iktisadi güvenliği, gıda güvenliği, çevre güvenliği, siyasi güvenliği benzer kurum ve birimlerini kapsarkı, bununla bireyin, toplumun devletin güvenliği gerçekleşmiş olur.
2. Güvenlik Araçları: Güvenlik araçları iç ve dış güvenliğinde payı olan davranış, araç ve gereçlerdir. Bunlar, Hisbe, Şurta, Hirasat, Sefaret, Berid, Muhabarat, cinayet araştırma cihazları, güvenliği koruma cihazları (günümüzde mobese kameraları gibi), hepsi bu katagoriye girmektedir.

1.2.1.Emân

*“Eman, islam ülkesine girmek veya islam ordusuna teslim olmak isteyen bir yabancıya verilen can ve mal güvencesi.”*¹⁷² Eman, Kur'anı Kerim'de müminlerden istenmiştir.¹⁷³ Eman, güvende olmak isteyen herkese verilir. Emân vermek isteyen düşman toplumun bir ferdi olsa dahi kendisine eman verilebilir. Her hangi bir müslüman gayri Müslim birisine bu emanı vermişse bu caiz ve geçerlidir.¹⁷⁴ Eman toplumsal bir zarurettir. İnsanların ticari ilişkilerini müdaveme etme ve temel ihtiyaçlarını gidermede iç içe girmeleri zaruridir. *“İnsanların bir arada yaşamaları ve birbirleriyle ilişki kurmalarından dolayı eman, toplumsal hayatın zorunlu bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.”*¹⁷⁵ Hz. Peygamber: Mekke fethinde hareme sığınan, evine kapanıp kapısını örten ve Ebû Süfyân'ın evine sığınana eman vermiştir.¹⁷⁶ Mekkenin fethinde iki Mekkeli müşrik Ebu Talib'in kızı Ümmü Hani'nin evine sığınırılar. Bu iki sığınmacı içeride iken Hz. Ali içeri girer ve bunları öldürmek ister. Ümmü Hani mücade

¹⁷² Özel, Ahmet, TDV. **İslam Ansiklopedisi**, Md. “Müste'men” c. 32, s. 140.

¹⁷³ Tövbe,9/ 6.

¹⁷⁴ Ebu Abdullah Muammed b. Hasan b. Farked eş-Şeybanî, **Siyer**, Daru'l-Muttahid'etü lin-Neşr, Beyrut, 1975, c.1, s. 232.

¹⁷⁵ Çelik, “Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Dış İlişkiler Stratejisi”, 989.

¹⁷⁶ Muhammed b. Ömer b. Vakıd es-Sehmî el-Eslemi, Ebu Abdullah el-Vakidî, **el-Meğazi**, Daru'l-A'lemi, Beyrut, 1989, c.2, s. 818.

etmez ve derhal Hz. Peygamber'in karargâh çadırına gider. Durumu Hz. Peygamber'e arz eder. Hz. Peygamber: "Senin güven verdiğine bizde güven vermişiz."¹⁷⁷

İslam'da güven, dini kimliğe bakılmaksızın tüm vatandaşları kapsayan genel bir olgudur. Hz Peygamber: "Bir kişi birine canı üzerine eman verip sonrada öldürürse, ben katilden beriyim; her ne kadar maktül müşrik olsada."¹⁷⁸ Hz. Peygamber eman verip de sözünde durmayanları sert bir dille uyarıştır. Eman veren kadın dahi olsa bu tüm Müslümanları bağlamaktadır. Nitekim veda hutbesinde ümmete son vasiyeti can, mal ve namus güvenliğine vurgu yapma hususundadır.¹⁷⁹

1.2.2.Ahlak

Ahlak bir davranış biçimidir. Peygamberimiz güzel ahlakı şöyle tarif etmiştir: *"Sana zulm edeni af etmen, alaka ve irtibatı koparanı sorman, kendisine muhtaç olduğunda seni mahrum edene senin vermen ve her şartta hakkı söylemendir."* Kur'an ve sünnette güvenin tespiti, tesisi ve yaygınlaşmasını hedefleyen üstün ahlak nitelikli birçok yönlendirme ve tavsiyeler vardır. "İyilikle kötülük eşit olmaz. Sen, en güzel olan bir tarzda (kötülüğü) uzaklaştır; o zaman, (görürsün ki) seninle onun arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki sıcak bir dost(un) oluvermiştir."¹⁸⁰ İslam muhatabına, kötülük yapana karşı iyilik etmeyi emreder ve böylece toplumda çatışma yerine dostluk ve sevgiyi inşa etmiş olur. "öfkelerini yenenler ve insanlar (daki hakların) dan bağışlama ile (vaz) geçenlerdir."¹⁸¹ İslam, karşısındaki insanla güzel konuşmayı önermiştir: "Kullarıma, sözün en güzel olanını söylemelerini söyle. Çünkü şeytan aralarını açıp bozmaktadır. Şüphesiz şeytan insanın açıkça bir düşmanıdır."¹⁸²

İslam hukukun birinci kaynağı olan Kur'an, her insana sorumluluklarını ve yaptıklarının sonuçlarını, sorumluluklarının sınırlarını hatırlatıyor.¹⁸³ Yüce Allah, Gayri ahlaki durumlardan ve yasaklanmış eylemlerden insanların sakınması için sık sık cezaları ve ceza biçimlerini (azap ayetlerini) açıklıyor.¹⁸⁴ İnsanlar ibret ve öğüt alsınlar

¹⁷⁷ Abdülmelik b. Hişam b. Eyyüb el-Humeyri el-Muâfiri, Ebu Muhammed Cemaleddin, **es-Siyretü'n-Nebevî li-İbni Hişam**, Mektebetu Mustafa el-Babî el-Halebi, Haleb, 1995, c.2, s. 400-420.

¹⁷⁸ Ahmed b. Ali b. Musa Ebu Bekir el-Beyhaki, **Kitabu's-Siyer**, thk. Muhammed Abdulkadir Âta, Mektebetu Daru Baz, Mekke, 1994, c.9, s. 142.

¹⁷⁹ Buhari, **Sahih**, Kitabu'l-İlim, c.1, s. 24.

¹⁸⁰ Fussilet, 41/34.

¹⁸¹ Al-i İmran, 3/134.

¹⁸² İsra, 17/53.

¹⁸³ Bakara 2/1-15, Ahkaf, 46/27, Nahl, 16/41, Nisa, 4/40-41, Tevbe, 9/51, 61-70.

¹⁸⁴ Azap ayetlerinden bazıları: *Araf*, 7/94-96, 164-165, 123, 130, *En'am*, 6/42-44, 65, *Kasas*, 28/58, *Nahl*, 16/112-61, *Hacc*, 22/ 47, 48, *İsra*, 17/16-18, *Enbiya*, 21/11-15, *Fatır*, 35/45, *Hud*, 11/116, *İbrahim*,

diye geçmiş kavimlerin yok oluş sebeplerini anlatıyor. Vefat eden bir kadının namazının çokluğundan ve orucundan konuşulunca peygamberimiz: davranış biçimi nasıldı? Sorusuna ashop: sert mizaç ve katı sözöyle komşularına eziyet verirdi; cevapları üzerine peygamberimiz: “öyleyse onda hayır yoktur.” demiştir. Sirkenin balı bozduğı gibi kötü ahlak, hayır ve hasenatları yok eder. Kötü ahlakın ahlak’ın zararlı etkileri konusunda bu ayeti hatırlamamız yeterli olacaktır. *“Allah'tan bir rahmet dolayısıyla, onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın onlar çevrenden dağılır giderlerdi.”*¹⁸⁵

1.2.3.Davranışlar (Ameli Salih)

Güzel davranışlar ahlakın alt yapısıdır.¹⁸⁶ İslam Güvenlik kültürünü oluşturmak adına, haram aylar statüsünü kabullenmekle kalmamış; güvenli iki şehir Mekke Medine (Haremeyn’i) tesis etmiştir. İslam, bu zaman ve zemine dayalı olan güvenlik anlayışını müminlerde amele geçirmek isemiştir. Bundan dolayı adaletle küküm etmeyi, emanete riayet etmeyi, fitne ve fesatla mücadele etmeyi emretmiş, savunma hakkını tanımış, sorumluluğun şahsi olduğunu belirtmiş, ilişkilerde, zan-tecessüs ve kötü sözden kaçınmayı tavsiye etmiş, kan dökmeyi yasaklamış, anlaşmaya ve ahde vefayı istemiş, tedbirli hareket etmeyi, başkalarının kutsal değerlerini tahkir etmeyi yasaklamıştır. Ameli salihin diğer bir adı toplumsal ıslahdır. Toplumsal ıslah, peygamberlerin risalet misyonlarını özetleyen bir kavramdır. Salih/ düzeltilmiş bir toplumu oluşturmak ve bu erdemliğe ulaşmak için bütün peygamberler, kulları irşad etmiş ve tağutlara karşı direnme mücadelesi vermişlerdir. Bu uğurda şiddete maruz kalmış, işkenceye uğramış, bazıları sürgün yaşamış ve bazıları da şehit olmuşlardır. İbrahim (a.s.v)’ın ahirette Salihlerden olduğu,¹⁸⁷ Yüce Allahtan salih evlat istediğı belirtilmiştir.¹⁸⁸

*“Kur’an-ı Kerim’de, toplumsal duyarlılık taşıyanların salihler olduğu,¹⁸⁹ toplumsal dayanışma içerisine olmama durumu, salih olmaya engel bir nitelik olduğu,¹⁹⁰ salih olma insanlarda arzulanan şerefli bir meziyet olduğu belirtilmiştir.”*¹⁹¹

14/13-18, Ali İmran, 3/195, 196, Meryem, 19/73,74, Bakara, 2/94-96, Nisa, 4/160,161,Yunus, 10/84-92, Neml, 27/13,14, Kehf, 18/58, 59.

¹⁸⁵ Al-i İmran, 3/159.

¹⁸⁶ Asr, 103/3.

¹⁸⁷ Bakara, 2/130.

¹⁸⁸ Saffat, 37/100.

¹⁸⁹ Al-i İmrani 3/114.

¹⁹⁰ Tövbe, 9/75.

¹⁹¹ Çelik, "Kur'an ve Sünnet Perspektifinden İnsanın Amel ve Eseri", HADITH / 4 (Temmuz 2020): 163-194, s. 187-188.

“Zekeriya'yı, Yahya'yı, İsa'yı ve İlyas'ı -ki hepsi (كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ) Salihlerdendir.”¹⁹² Yüce Allah Salihlere sahip çıkacağını bildirmiştir.” (وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ) O, salihleri dost edinir.”¹⁹³ “Dünyada iken ıslahçı olmama durumu ahirette nedamete yol açacak ve bazıları salih/ıslahçılardan olabilmek için dünyaya geri dönüşü talep edeceklerdir.”¹⁹⁴ Namazın içinde safları kilitlemek ve sonunda barış sözcüğü ile sağımıza ve solumuza selam vermekle güvenin ibadetlerde varlığı ortaya çıkmaktadır.

1.2.4. Kutsal Mekân, Gün ve Aylar

İslam öncesi İbrahim zamanından beri dört haram aylarında kital haram kılınmıştı. Araplarda haram ayları bir kültür olarak yer edinmişti. Bu kültür cahiliye döneminde de uygulanmakta idi.¹⁹⁵ İslamın toplumsal güvene aşırı rağbetinden dolayı içinde savaşın haram olduğu dört ayı onaylamış ve bize tanıtmıştır. “*Sana haram ayı, yani onda savaşmayı soruyorlar. De ki: O ayda savaşmak büyük bir günahtır.*”¹⁹⁶ “*Ey iman edenler! Allah'ın (koyduğu, dinî) işaretlerine, haram aya, (Allah'a hediye edilmiş) kurbanı, (ondaki) gerdanlıklara, Rablerinin lütuf ve rızasını arayarak Beyt-i Haram'a yönelmiş kimselere (tecavüz ve) saygısızlık etmeyin.*”¹⁹⁷ İslam, silahın içerisinde taşınmasını yasakladığı mekânlar gibi, Savaşın içerisine yasaklandığı haram ayları onaylamıştır. Haram aylarının Zil-Ka'de, Zil-Hicce, Muharrem ve Receb, aylarına sınırlandırılması, diğer aylarda savaşılması gerekir anlamı çıkartılmamalıdır. Dört ay barış süreci ile insan barış ve güven nimetini fark eder ve böyle serbestîlik ve rahat ortamından şiddet ve savaş ortamına geçmek istemez. Hz. Muhammed Veda Hutbesi'nde kutsal mekân, gün ve haram aylara vurgu yapmıştır. Hz. Peygamber İslam'dan önce haram belde “Mekke'ye Medine'yi de eklemiştir. Bu iki şehirde her türlü saldırı yasaklanmıştı.”¹⁹⁸

1.2.5. Selam

İslam bir mü'minin bir mü'minle karşılaştığı zamanda nasıl davranacağı hususunda ölçütler getirmiştir. Aralarında sevgi ve güven oluşsun diye müminleri birbirlerine selam vermeyi önermiştir. İnsan toplumsal hayatta müminlere hem ameli

¹⁹² En'âm, 6/85.

¹⁹³ A'raf, 7/196.

¹⁹⁴ Çelik, "Kur'an ve Sünnet Perspektifinden İnsanın Amel ve Eseri", 188.

¹⁹⁵ Mukatıl, Tefsiru Mukatıl, c. 1. S. 180-184.

¹⁹⁶ Bakara, 2/217.

¹⁹⁷ Maide, 5/2.

¹⁹⁸ Maverdi, Ahkâm-ı Sultaniyye, s.185-187, Kettani, Et-Teratibu'l-İdariyye, c. 2, s.320.

hemde şifahi güzel davranış sergilemelerini istemiştir. Mümin başka bir mümin kardeşi ile karşılaştığında sevindirmeli, mecliste kendisine yer vermeli ve güzel isim ile kendisine hitap etmelidir. Müslümanlar arası karşılıklı haklardan biri selamdır.

İslam, muhatabı olan insanı toplumsal davranışlarda iyiye, güzele ve barışa yöneltmeyi hedeflemiştir. İnsanların toplum olarak yaşayacağı hayatın tüm yönlerinde mutlu olabilecekleri temel ilkeleri getirmiştir. İslam, insan ilişkisi ve iletişimde temel olan ilkelerden birisinin de selamlaşmayı koymuştur. Selam, insanların birbirine karşılıklı güven verme, rahmet ve bereket talebidir. Selam Aile ve toplumda sevgiye götüren saygınlık kazandıran sevecenlik, güler yüzlülük ve tebessümdür. İslam, insanın sosyal ortamda nasıl davranacağı konusunda ahlaki ilkeler koymuştur. Bu ilkeler selam ile başlayan güler yüzlü yani tebessümlü sevecen gözlü, güler yüzlü, tatlı sözlü, acımak ve sevmektir. Bu durum asık suratın, katı kalbin, duru vicdanın ve kaba dilin zıddıdır. Gülmek, gülümsemek ve güler yüzlü olmak müminde bir karakter olmalıdır. Bunun oluşmasının ilk basamakları, sevecen sözcükler, selamlaşma, merhaba ve yardımlaşmadır. Asık suratlılık ve kaba sözlülük insanın hayır ve ibadetini boşa çıkarır. Yüce Allah: *“Güzel, yapıcı bir söz, bir bağışlama, ardından bir eziyet gelen sadakadan daha üstündür. Allah Ganî’dir, cömertliğine sınır yoktur; Halîm’dir, hoşgörüsüne sınır yoktur. “Ey iman edenler! Sadakalarınızı minnetle, incitmekle iptal etmeyiniz.”*¹⁹⁹

Selam hususunda yüce Allah: *“Size bir selâm verildiği zaman, ondan daha güzeliyle veya aynı selâmla karşılık verin...”*²⁰⁰ Selam, toplumsal yapının öz güvenidir; *“Evlerinizden başka evlere izin almadan, seslenip sahiplerine selam vermeden girmeyiniz. Eğer düşünürseniz bu, sizin için daha hayırlıdır.”*²⁰¹ Buyurmaktadır. Selam, dost parolasıdır. Selam; toplumda kaynaşma dayanışma ve sevgiyi sağlamlaştırmaktır. Selam, sözlerin en güzelidir. Selam, bu dini mubinin ismidir. Bu dinin sahibinin isimlerinden biri " السلام " es-Selamdır. Bu risaletin taşıyıcısı barış ve rahmet sancağını taşıyandır. Çünkü o, *beşeriyeti hidayete, aydınlığa, iyiliğe, doğruluğa davet etmiştir.*²⁰² O, kendisinden *“ben rahmet peygamberiyim”*²⁰³ demiştir. Onun risaletinden kuran, " وما

²⁰⁰ Nisa, 4/86.

²⁰¹ Nur, 24/27.

²⁰² Çelik, “Hz. Peygamber’in (s.a.s.) Dış İlişkiler Stratejisi”, 979.

²⁰³ Daremi, iman bölümü, İbn Ebi Şeybe, **el-Musannef**, XVI, 505; Darimî, es-Sünen, Mukaddime, 3; Beyhakî, Şua’bu’l- İman I-XIV, Thk. Muhammed Said, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 1410/ 1991, II, 528 . (أيها الناس إنما أنا رحمة مهداة)

أرسلناك إلا رحمة للعالمين , biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik.”²⁰⁴ “İnsanların iyisi başkası ile ülfet sağlayan ve selam sözcüğüyle ilk selam verendir.”²⁰⁵ İslam dünyaya barış sunmuştur. Bu barış simgesi olan tehiyyat ve selamı imanın bir parçası saymıştır. Müslümanlar da barış ve sevgi elçilerini kılmıştır.²⁰⁶

"Allah, Selamı ümmetimiz için tahiyyat ve zimmet ehlimiz için eman kılmıştır.”
السلام قبل الكلام " Kişi konuşmadan önce selam vermesi gerekir. Bunun sebebi selamın eman olmasıdır; konuşma ancak güvenden sonra gelir. İslamın farz kıldığı namazın teşehhüdünde her Müslüman, Rabbine Peygamber'ine, kendisine ve salih insanlara selam vermektedir. Aynı zamanda namazın sonunda, sağa ve sola bu barış sözcüğü olan selamı vermektedir. Yüce Allah meydan muharebesinde olsalar dahi barışı unutmamaları ve barış havarileri olmaları gerektiğini vurgulamıştır. "Karşı savaşçı kendisine barış sözcüğünü atarsa onunla savaşmaması gerekir."²⁰⁷ Allah'ın müminlere iletişimi selamladır. Müminleri Allah'la buluştukları an mutluluk sözcükleri selamladır. Meleklerin müminlere, dua ve istiğfarları selamladır. Meleklerin müminlerin yanına cennette varmaları selamladır. "لهم دار السلام" Salihlerin ahirette karar kıldıkları yer "dar'üs-selam"dır.²⁰⁸ Allah "dar'üs-selama davet eder. لا قبيلا سلاما سلاما Cennet ehli selam kelimesi hariç bir söz ve kelime duymaz ve konuşmazlar. İnsanlar arasında barışın var olması İslam'ın temel hedeflerindendir. Bunun göstergesi selamı yayma emridir. İslam, bütün insanların barışa girmeleri ve hep barış içerisinde yaşamalarını emretmiştir. İslam ilk günden barış nidasıyla insanlığa seslenmiş ve barış ortamında cihana yayılmıştır. İslam, Hudeybiye barış antlaşmasına "apaçık fetih" demiş ve en hızlı yayılma ve çoğalma sürecini bu dönemde yaşamıştır. İnsanların İslam dinine topluca girmelerine sebep olan ana etken, şüphesiz Müslümanların İslâm'ın güzelliklerini ve yüce ahlak ilkelerini hayatlarında yaşamaları olmuştur.²⁰⁹ İnsanlar, barış ortamının oluşmasıyla İslam'ın eşsiz ahlak ilkelerini yaşama dönüştüren Müslümanlarla tanışmış ve böylece Müslümanlarda gördükleri güzelliklerle İslam'a akın etmeye başlamışlardır.²¹⁰ Afrika Habeşistan'a hicret eden sığınmacılar, Yemen de Hz. Ali ve Muâz ile İslamlaşmıştır.

²⁰⁴ Enbiya, 21/107.

²⁰⁵ Ebû Dâvûd, Edeb 133.

²⁰⁶ Çelik, Hz. Peygamber (S.A.S.)'in Yönetiminde Dış İlişkilerin Temel İlkeleri, s. 219.

²⁰⁷ Nisa, 4/94.

²⁰⁸ En'âm, 6/127.

²⁰⁹ Çelik, "Hz. Peygamber (s.a.s.)'in Barış Stratejisi", Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 24 / 2 (Aralık 2019): 119-161, s. 153-154.

²¹⁰ Çelik, "Hz. Peygamber (s.a.s.)'in Barış Stratejisi", s. 154.

İslam, insanların bir arada yaşamaları için ortak değerler sunmuş; huzur ve yaşama değer vermiştir.

1.2.6.Hüsnü zan (İyi Niyet /İstishab)

İslam ceza hukukunda suç ve suçluluk ispatlı ve kesin bir şekilde ortaya çıkmadıkça ceza verilemeyeceği hususu hukukî temel bir prensiptir. Şüphenin en zayıfı dahi suçun düşmesine ve kişinin asli beraatına yeterli delildir. İslam hukuk usulunda asl olan suçu ispatlanmadıkça insanın suçsuz oluşudur.²¹¹ İslam hukunda kadı suçlu ve suçluluk psikolojisi ile hareket edemez ve önüne her geleni suçlu ilan edemez. Cezalandırmak toplumsal yarar getirdiği kadar, bir masumu beraat etmekte o kadar toplum yararınadır. Uluslararası alanına çekilen bazı hukukî kararlar yüzünden bir sürü Tazminatlar ödenmiş ve ödenmeye devam edilmektedir. İslam, suçu önlemede her şeyden önce ilahî murakebe inancını yerleştirmek istemiş, beşeri ilişkilerin iyi nitelik kazandırma eğitimini vermeye çalışmış, toplumsal erdemlilikle hareket etmeyi ve cezalandırmada adil olmayı önermiştir.

İslam, insanları toplumsal barış, güven ve uyumluluk için olaylara hüsnü zanla bakmayı ve kardeşi için hüsnü zanda bulunmayı tavsiye etmiştir. Güzel komşu edinmeyi, güzel arkadaş seçmeyi, arkadaşlık ilişkilerinde güzel davranmayı önermiştir. İnsan, toplumsal bir varlıktır, insanlarla beraber bulunmak zorundadırlar. İslam, insanın bir sosyal ortamda nasıl davranacağı konusunda ahlaki ilkeler koymuştur. Bu ilkeler güler yüzlü, tebessümlü, vakarlı, dürüst, sevecen ve iyi niyetli olmaktır.

Tebessümlü, sevecen, güler yüzlü, tatlı sözlü olmak, acımak, sevmek ve selamlaşmak müslümanın karakteri olmalıdır. Asık suratlı, katı kalbli, duru vicdanlı ve kaba dilli olmak imanın zıddıdır. Gülümsemek ve güler yüzlü olmak (tebessüm) müminde bir karakter olmalıdır. Bunun oluşmasının ilk basamakları selamlaşma, merhaba ve yardımlaşmadır. Asık suratlılık ve kaba sözlülük insanın hayır ve itaatını boşa çıkarır. Yüce Allah: “Güzel, yapıcı bir söz, bir bağışlama, ardından bir eziyet gelen sadakadan daha üstündür. Allah Ganî’dir, cömertliğine sınır yoktur; Halîm’dir, hoşgörüsüne sınır yoktur. Ey iman edenler! Sadakalarınızı minnetle, incitmekle iptal etmeyiniz.”²¹² “Peygamber efendimiz, güler yüzlü, tatlı sözlü idi. Kimseye fena söz söylemez, kimseye kötü davranmazdı. Sert ve katı değildi, fakat heybetli ve vakarlı idi.

²¹¹ Osman b. Ali b. Mahcen el-Bera’î Fahrettin ez-Zeyle’i, **Tebyinü’l-Hakaik Kenzü’d-Dekaik**, matbaatu’l-Kübra el-Emiriyet, Kahire, H.1313, c.1, s.16.

²¹² Bakara, 2/263- 264.

Gülmesi, gülümseme şeklinde idi.”²¹³ Peygamberimiz: ”Kardeşinin yüzüne tebessümle bakmak sadaka ”²¹⁴ olduğunu bildirmiştir.

1.2.7.Marufu Emir Münkeri Nehiy Misyonu

Toplumsal güveni muhafaza eden önemli faktörlerden biri de duyarlı vatandaşlıktır. Toplumsal sorumluluk güç birlikteliği ve cemaat ile ifa olunur. Bu dini ve milli bir görev olup buna marufu emir münkeri nehiy denilir. Devlet birimlerinin gücü vatandaşın duyarlılığı ile orantılıdır. Bir devlet, siyasi, iktisadi ve ictimai hedeflerini ancak vatandaşlarının duyarlılığı ile gerçekleştirebilir. Duyarlılık insanın yan yana yaşadığı insana karşı sorumluluğunu hissetmesidir. İnsan sorumlu bir varlıktır. Teneffüs ettiği havadan üzerinde yaşadığı toprağa kadar sorumludur.

İnsan, itina ve duyarlı olmayı gerektiren ağır bir sorumluluk olan bir vazifei ilahiyenin temsilciliğini taşımaktadır. Bu vazife ve sorumluluk öylesine zor ve ağır ki, yer gök; dağ taş bunu taşımaktan kaçınmış; bu kutsal ve ağır vazifeyi, emanet ve sorumluluğu insanoğlu üstlenmiştir. Bundan ötürü mahlûkat içerisinde insan sorumlu olan tek varlık olmuştur. Şu halde insan dünyaya bencil arzularını ve doymak bilmez ihtiraslarını tatmin etmek için değil; adalet, kardeşlik ve toplumsal yapıya katkı sağlamak erdemlikleri oluşturmak için gelmiştir. Kulluktan, mal ve mülkten, maddi ve manevi tüm nimetlerden sorulacaktır. Nitekim Yüce Allah Tekasür suresinde ’Sonra o gün, nimetlerden mutlaka hesaba çekileceksiniz.”²¹⁵ İnsan işlenmeyi bekleyen boş topraktan dahi sorumludur. Çünkü insan yeryüzünde Allah’ın halifesidir. Yeryüzünde güven ve huzuru var etmedikçe bu misyonunu yerine getirmemiştir.

1.2.8.Aile Güveni

Toplumsal güven aile güveninden geçer. Aile, evlilik ve yasal yollardan akraba ilişkileri bulunan, aynı evde yaşayan aile fertlerinden oluşan toplumun temel ve biricik birimidir. Aile kurumu ve te’sisi ilk insan ikilisinden Allah adına cennette te’sis edilmiş ve Kur’an-ı Kerim’de aile kurumunun kutsal olduğu bildirilmiştir.²¹⁶ Toplumsal ahlakı koruma adına Yüce Allah: “İçinizden bekâr olanları, mahiyetinizdeki, köle ve cariyelerinizden durumu iyi olanları evlendirin. Eğer bunlar fakir iseler, Allah, (evlendiklerinden ötürü) onları lütfu ile zengin eder. Allah, geniş nimet sahibidir,

²¹³ et -Tirmizi, menakib, hadis no 3638.

²¹⁴ et -Tirmizi, Birr, bölüm 36, hadis no,1956.

²¹⁵ Tekasür, 102/8.

²¹⁶ Abdalbaki Zeydan, **el-Üsretu vet-Tufületu**, Mektebetu’l-Nehdetu’l-Mısıriyye, 1980, Mısır, s. 85.

bilendir.”²¹⁷

Sağlıklı bir aile, toplumun sevgi ve şefkat damarıdır. Yüce dinimiz eşler arasında fitneyi, birbirine düşürmeyi ve aile fertlerinden birine aile kurumunu yıkacak herhangi bir iftira atmayı büyük günahlardan saymıştır. Aile çatısının sonu anlamına gelen boşamadan dolayı Allah buğz etmiştir. Bugün ülkemizde Aile birimi bozulan ve sorumluluklarını çocuklarına karşı yerine getirmeyen ailelerin çocukları, eğitim ve öğretimden, ahlaki değerlerden, örf ve adetten mahrum bırakılmışlardır. Bundan dolayıdır ki büyük kentlerin ve varoşların adeta birinci ve öncelikli sorunu hale gelen terör, kapkaç, hırsızlık, uyuşturucu ve tecavüz suçlarına karışanların büyük oranda boşanan ailelerin çocuklarıdır. Toplumsal duyarlılık ilke ve ahlakı çocuklara ancak anne baba tarafından aile çatısında öğretilir. Aile güveni devam eden dinamik bir olgudur. Ailenin güveni güvenli ve yeterli gıdadan, temiz sudan, barınacakları meskenden, çocuklarının sağlığından geçmektedir. Boşanmalarda boşanmış kadına mesken hakkı güven tesisi amacındandır. Bireyin güveni aile güvenin bir parçasıdır. Bireyin güveni aileyi etkiler, aile güveni de toplumsal güveni olumlu veya olumsuz etkiler. Toplumun biricik yapısı olan ailenin korunması için İslam hukukunda birileri için nafaka ödeme zorunluluğu varken, diğer bazıları için de nafaka hakkı doğmaktadır. Nafaka, bir insanın aile içerisinde bakmakla sorumlu olduğu kişilerin; yeme, içme , barınma, giyinme ve bunların yanında sağlık, su, ısıtma ve aydınlatma ihtiyaçlarını karşılama veya giderlerini karşılamasıdır.²¹⁸ Nafaka ödeme zorunluluğu evlilik, akrabalık ve mülk’ten dolayı gerekir.²¹⁹ Yüce Allah, anneye cenini öldürmemesini ve doğurduğu çocuğunu emzirmeyi emretmekle cana kıymayı ve ihmal etmeyi önlemiştir.²²⁰ “Emzirmeyi tamamlamak isteyenler için anneler çocuklarını iki tam yıl emzirirler.”²²¹

Aile güvenini sarsan suçlar toplumsal suçlardan sayılmıştır. Aileye karşı saldırı ve yıkımı basın yayın, facebook, internet, gece partileri, eğlence merkezleri yabancıları taklit özentisi, bozuk dizi ve fiilimler, na meşru’ mekânlar, gayri meşru’ ilişkiler ve şiddet gelmektedir. Aile koruma yasası oluşturulmalı; evliliklerin mali külfetleri aza indirgenmeli ve evlilikler özendirilmelidir.

²¹⁷ Nur, 24/32.

²¹⁸ Ceziri, Abdurrahman, **Dört Mezhebe Göre İslam Fıkhi**, çev. Mehmet Keskin, Çağrı Yayınları, 1992, İstanbul, c. 6, s. 2781.

²¹⁹ Ceziri, a.g.e. c. 6, s. 2781.

²²⁰ İbn-i Abidin, Muhammed Emin b. Ömer, **Reddü’l-Muhtâr ale’d-Dürri’l-muhtâr şerhu Tenvîri’l-Ebsâr**, Daru’l Fikr, Beyrut 1992/1412, c. III, s. 572

²²¹ Bakara, 2/233.

1.2.9.Esirler

İp ile sıkıca bağlanan boynundan ip veya zincirle sıkıca bağlanan veya bağlanmış esir anlamına gelmektedir. Mahpus ve ceza evlerindeki hükümlüleri de kapsamaktadır.²²² ‘Esir’ kelimesi lügatte tutsak, şeritle kayd (bağlanan) veya hapsedilerek engellenen (mahbusluk) manasında kullanılmaktadır’.²²³ İslam hukuku kavramı olarak “Esîr”, kital ve mukatelede sağ olarak ele geçirilen muhriplerin erkeğini ifade eder.²²⁴ Bazı fakihlere göre esir, “müslümanların güç kullanarak boyun eğdirip ele geçirdiği hür, akıllı savaşçılardır.”²²⁵

Fahrettin er-Razinin esirleri, “Kendi kavminden alınan, yaşamı başkasına bağlı olan kendi hayatına yön verme yetkisi olmayan”²²⁶ tanımından yola çıktığımızda esirler günümüzde adeta savaştan dolayı evleri ve yurtlarından edilen savaş mağdurlarıdır. Sınır komşumuz olan Suriyede çıkan iç çatışmalar ve dış savaştan ötürü komşu ülkelere çoğunlukla ülkemize ve Avrupaya akın edip yerleşen bu savaş mağduru insanların ülkelerin iç güvenliği ve ülkeler arası güvenliği ne kadar etkilediğini göz önünde bulundurduğumuzda, esirlerin İslam hukunda güvenikle ilgili bağının ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde ABD’nin Guantanimada topladığı savaş esirlerine yaptığı muamele ile Irak’ın Ebu Ğaryb hapishanesinde tutsaklara yapılan insanlık dışı muameleleri dünya müşahade etmiştir. İsrail zindanlarında tutuklanırken daha çocukken ve bu gün zindanlarda yaşlanmış olan nice tutsak insanlar vardır. Günümüzde batı ve selefi tekfirici proje ürünü olan İslamofobi İşid/Dâiş’in bırakın savaş esirlerine, ele geçirdikleri meskün mahallerdeki zavallı köylüleri canlı canlı dünyaya müşahade ettirerek yakmaları, kadın ve kızlarını zincirlerle yerlerden sürerek şehvet objeleri olarak

²²² İbnü’l-Faris, Mu’cemu mekâyisi’l-luġa, Thk. Abdusselam Muhammed Harun, Daru’l-fikr, Beyrut, 1979, c. 4, s. 510, c. 1, s. 107, (“e.s.r.” mad.); Muhammed b. Mukrim b. Ali Ebu’l Fadl Cemâluddin İbn Manzûr, Lisânu’l-Arab, Dâru Sâdır, Beyrût, 1956, c. 4, s. 19, (“e.s.r.” mad.); es-Seyyid Muhammed Murtadâ ez-Zebidî, Tâcu’l-arûs min cevâhiri’l-kâmûs, tahk. İbrahim et-Terzî, Matbaatu hukûmeti’l-Kuveyt, Kuveyt, 1972, c. 9, ss. 48-49 (“e.s.r.” mad.).

²²³ İbn Düreyd, Cemherutu’l-Luġa, III, 249.

²²⁴ Mâveridî, el-Ahkâmu’s-sultânîyye, s. 232; Muhammed b. el-Huseyn el-Ferrâ Ebû Ya’lâ, Ahkâmu’s-sultânîyye, tahk. Mahmûd Hasen, Dâru’l-fikr, Beyrût 1414/1994, s. 158.

²²⁵ el-İmâm Bedruddîn İbn Cemâa, Tahrîru’l-ahkâm fî tedbîri ehli’l-İslâm, thk. Fuâd Abdulmun’im Ahmed, Riâsetu’l-mehâkimi’s-şer’iyye ve’s-suûni’d-diniyye, Katar 1405/1985, s. 191.

²²⁶ Fahrettin er-Razi, et-Tefsiru’l- Kebir/Mefatihu’l-Ĝayb, Mektebetu’l-İman, 1992, Kahire, c. 30, s. 747.

haydutlara sunma muameleleri ile Hz.Muhammedin esirlere yaptığı muamele mukayese ve mukarene edilirse, İslam hukunda esirlerin statüsü net anlaşılabacaktır.

“İslam savaş sonrası esirlerin toplumda mağduriyet yaşamamaları, temel insani ihtiyaçlarının karşılanması için o günkü şartlarda en ideal yöntem, esirlerin Sahabelere bölüştürülüp, kamp, zindan ve hapishaneler yerine seçkin insanların evlerinde misafir edilmeleridir. Hz. Peygamber, azgın düşmanlarını dahi ele geçirdiğinde kendilerine iskence etmemiştir.²²⁷ Hz. Peygamber, bir gün esirlerin durumunu yakından görmek için ziyarette bulunmuş,²²⁸ “Ben acım, bana yemek verin.” diye seslenen esire, “Bu senin hakkındır.”²²⁹ Demiştir. Esirlerin öldürülebileceği konusunda delil getirenler, Bedir savaşı, Uhud savaşı ve Kurayza yahudileri hakkında Hz. Peygamber döneminde tenfiz edilen ölüm cezalarını örnek göstermektedirler. Ancak getirilen bu deliller isabetli değildir. Zira bu savaşlarda öldürülen kişilerin, esir oldukları için değil, savaş öncesinde işledikleri başka suçlar sebebiyle ölümle cezalandırıldıkları anlaşılmaktadır.”²³⁰

İslam hukukuna göre esirlerin statüsü devlet başkanı (İmam/Halifeye) bağlıdır. Esir, esir alanın mülkü değildir. Esir elde eden asker veya askeri birim, esiri ilgili devlet müessesesine ulaştırıncaya kadar ondan sorumludur. Bu süre zarfında esir, onun zimmetindedir.²³¹ İslam hukukunda savaş esirlerine uygulanacak yaptırım, karşılıksız salıverme (mennen), özgürleştirme fidyesi mukabilinde salıverme (fidaen), öldürme, köle edinme veya cizye ile vatandaşlık statüsünü vermedir.²³²

Esirlere şefkatli ve merhametli davranan kişi, örnek cennetlik insan gösterilmiştir. “وَبُطْعُمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا” “Onlar, kendi canları çekmesine rağmen yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler.”²³³ Nitekim Hz.Ali’nin kendi ailesinin iftar yemeğini birinci gün yoksula, ikinci gün yetime, üçüncü gün müşrüklerden alınmış savaş esirine verip kendilerini aç bırktığından, ahleken örnek alınması gereken bir davranış olarak müslüman topluma sunulmuştur.²³⁴ Ayette geçen

²²⁷ en-Nisaburi, Ebu Abdullah el-Hâkim, **el-Müstedrek âlas-Sahihayn**, Daru’l-Haremeyn, 1997, Kahire, c. 3, s. 345, hadis no: 5294.

²²⁸ Buhari, **es-Sahih**, Husumat, 7; Müslim, es-Sahih, Cihad, 19.

²²⁹ Müslim, **es-Sahih**, Nezir, 3.

²³⁰ Çelik, **H. Peygamber (S.A.S.)’in Yönetiminde Dış İlişkilerin Temel İlkeleri**, s. 73.

²³¹ Ebû Muhammed Muvaffakuddin Abdullah b. Ahmed b. Kudâme, **el-Muğnî âlâ Muhtasari’l Hırakî**, tahk. Muhammed Reşid Rızâ, Dâru’l-Menâr, ts. s. 1367.

²³² İbn Rüşt, Ebu’l-Velid Muhammed b. Ahmed, **Bidayetü’l-Müctehid Nihayetü’l-Muktesid**, thk. Salim el-Cezâirî, Müessesetü’r-Risale, Lübnan 2010, c.2, s.332-333.

²³³ İnsan, 76/8.

²³⁴ er-Razi, Fahrettin, **et-Tefsiru’l- Kebir/Mefatihu’l-Ğayb**, Mektebetu’l-İman, 1992, Kahire, c. 30, s. 746.

“على حبة” zamiri yemeğe rücü’ olup, yemeğe aşırı ihtiyaç ve şefkleri olduğu halde yemeyip bu üçlü risk grubuna yedirmektir. İslam hukunda esire muamele hukuku kendini aç bırakıp esire yidirmek olmuştur. Bu ayette geçen yoksul, yetim ve esir Beled süresinde zikredilenin aynısıdır.²³⁵ Bu sürede ahiret menzillerinde müminlerin önünde zor bir geçit’in olduğu, bu geçit’i ancak esirini salıveren ve esirin özgürlüğünü elde etmesi için kendisine maddi-manevi yardımda bulunanlar rahatlıkla aşabilirler.²³⁶ Hz. Peygamber (s.a.v)’e bir A’rabi gelip “ya Resulullah bana cennet yolunu göster.” dediğinde Hz. Peygamber(s.a.v): “Bir nefsi îtk etmek (özgürleştirmek), bir köleyi (fekku rakebet) salıvermek.” Adam ikisi aynı değilmi ya Resulullah?” deyince o, hayır bir değildir. Azat, esirini bireysel salıvermek. Rakebe ise özgürlüğü için mali yardımda bulunmaktır. ²³⁷ Ebu Hanife’ye göre sadakaların en faziletlisi köle azat etmektir. ²³⁸ Nitekim sarp yokuşunu aşabilme ayetinde esir serbest etmek nafaka/ sadakadan önce zikredilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v)’in uygulamasında nadir de olsa esirlerin içinde öldürme vakası olmuş ancak bu öldürme esir olduklarından değil, başka suçlarından ötürüdür.

²³⁵ er- Razi, Fahrettin, a.g.e. c. 30, s. 747.

²³⁶ er-Razi, Fahrettin, a.g.e. c. 31, s. 169.

²³⁷ er-Razi, Fahrettin, a.g.e. c. 31, s. 169.

²³⁸ er-Razi, Fahrettin, a.g.e. c. 31, s. 169.

İKİNCİ BÖLÜM

2.TOPLUMSAL GÜVENİN TESİSİ

İslam; inanç ve hukuktur. İslam; İnsanlar arasında güven ve barışın tesisini hedeflemektedir. Kişinin kendisi, ailesi, malı ve inancını her türlü tehlikeden korur.²³⁹ Bu gün küresel dünyayı kuşatan güven sorunu öyle bir hal almış ki insanoğlunun en mahremiyet ve temel dokunulmazlık alanlarında bile kendisini güven içerisinde görme olanağı neredeyse kalmamıştır.²⁴⁰

İslam hukuku usulunda erdemliliği oluşturmak için “Mesalih-i Mursele (İstislah)” toplumsal yararı gözetlemek, suçu önlemek için de “Seddi Zera’i” ilkesi geliştirilmiştir.²⁴¹ Toplumsal güveni sağlamak için İslam hukukunda caydırıcı cezai müeyyideler olduğu gibi güvenin zedelenmemesi için güvensel dayanaklar ve ön tedbirleri de vardır. Tedbirlerden amaç; bireylerin suç işlemesini önlemek, devlet güvenliğini ve egemenliğini her türlü korumaktır. Yüce Allah insanlar arasında miras hukuku, alım-satım, zekât ve infakla mal güvenliğini ve insan haysiyet ve şerefini korumuştur. İslam hukukunda bireyin can, mal ve namusu güven altındadır. İslam hukukunda toplumsal güvenin anlam çerçevesi, insanı yaşatma anlam ve alanıdır. İslam hukuk âlimleri bu anlam ve çerçevenin istinbat dayanağını Kur’an ve Sünnet yapmışlardır. Toplumsal güvenin dört aşaması vardır:

1. Kişinin canını, sahip olduklarını ve ailesini tehdit eden her türlü tehlikeden korumak.
2. Ülke güvenliğini iç ve dış tehdide karşı korumak. Buna ulusal güvenlik denilir.
3. Ulusal ve bölgesel güvenlik işbirliği. Toplumsal, ulusal ve bölgesel güvenlik
4. Uluslararası güvenlik

Günümüzde ulusal güvenlik güç unsurları özetle şu maddelerle sınırlandırabiliriz:

Jeopolitik konum:

1. Yer (Toprak): Bir ülkenin bulunduğu toprağın jeopolitik konumu birebir güvenliğini etkiler. Örneğin ülkeler arası adaların güvenlikle birebir bağı

²³⁹ Muhammed şah Bilal, **Da’veti’l-İslam ila’s-Selmi, el-Cmi’âtu’l-İslamiyetu’l-Alemiyye, Kısmı’d-Da’veti ved-Diraseti’l-İslamiyye**, Şitağung, 2006, c.3. s. 10.

²⁴⁰ Görmez, Mehmet, **Hiz. Peygamber ve güven Toplumu**, DİA. 2017, s. 8.

²⁴¹ Diyanet İlmihali, T.D.V., c.1, s. 151-154.

vardır. Nitekim buna “Siyasi Coğrafya” veya “Coğrafi Siyaset” denilmektedir.²⁴²

2. Deniz Gücü: Deniz hâkimiyet yoludur. Ünlü Mahan, ülkelerin geleceğini denizlerde görmüştür. Denizlerde sahası olan ülkeler güç sahibi olur. Günümüzde petrol sefkiyatlarının olduğu Fars Körfezi ve Hürmüz Boğazı İran ile süper güçler arası güç denemesi ve hâkimiyet savaşı alanına dönüşmüştür.²⁴³
3. Nüfus Yapısı: Beşeri unsur, ulusal güvenlikte temel rol alır. Beşeri unsur ulusal güvenliğin dayanaklarından birisidir. Bir devletin toprak ve nüfus çokluğu, medeniyetinin oluşumu ve savaş için lazım olan beşeri unsurun tedarikinde önemli bir paya sahiptir.²⁴⁴
4. Siyasi Unsur: Bu unsur iç siyaset, dış siyaset ve siyasi müesseseleri kapsamaktadır.
5. İç Siyaset: Siyasi dinamikler, tüm iç siyasetle bağı olan düşünsel güç, siyasi kültür, siyasi partiler, siyasi örgütler, vakıf ve dernekler gibi... İç siyaset dinamikliği siyasi önderi geliştirir ve öne çıkartırır. Siyasi dinamikler coğrafi birlikteliği, toplumsal ortak hareketi, lider birliğini sağladığı gibi ülke sorunlarını çözmeye, önemli kararlar almaya ve toplumu harekete geçirebilir.
6. Dış Siyaset: Dış siyaset bir devletin çıkarlarını korumak, güvenliğini muhafaza etmek, varlığını sürdürmek, inanç felsefesini devam ettirebilmek ve dıştan gelebilecek her türlü dış tehdidi berteraf etmek için kullanacağı en büyük araçtır. Bir devletin dış siyaset becerisi diplomasi faaliyetine ve dış siyaset stratejisine dayanmaktadır.²⁴⁵
7. Siyasi Müesseseler: Siyasi müesseselerde en önemli olan siyasi lideri eğitme, yetiştirme, dış siyaset birimleri, Uluslararası ilişkiler ağı, sosyal bilimler ve politika üretim yapılarıdır. Bu güç, basın ve yayını ulusal çıkarlar ve devlet politikaları doğrultusunda yönlendirir. Bunun neticesinde hükümet ve devlet siyasetinin arkasında halk olmuş olur.

²⁴² Mahmud Mehmed Halil, **el-Emnu fil-İslam**, Daru'l-Ezher, 2000, Kahire, s. 24.

²⁴³ Mahmud Mehmed Halil, **el-Emnu fil-İslam**, 2000, Kahire, s. 25.

²⁴⁴ Mahmud Mehmed Halil, a.g.e. s. 25

²⁴⁵ Maklid İsmail Sabri, **Usulu'l-Alakati'd-Devlet İtari Âmm, Cami'ati Asyut**, Külliyyeti Ticaret, 2007, Asyut, Mısır, s. 114.

8. İktisadi Kaynaklar: İktisadi unsur ulusal güvenlikte önemli bir unsurdur. Ulusal güvenlikte iktisadi unsura bağlı üç alan vardır:
 1. Gıda Kaynakları: Dünya da kendi kendine gıdada yeterli görünen bir devlet yoktur. Dünyada veya bir ülkede tam bir gıda güvenliğinden bahsedilemez. Bundan dolayı devletler gıdayı dışarıdan ithal etmekte ve bu fiili durum dışa bağımlılığı getirmektedir.
 2. Maden Kaynakları: Maden gelirleri ihtiyacına kâfi gelen, bir devlet nerdeyse yoktur. Bu gün enerji, petrol, doğalgaz, altın vesair yer altı kaynakları ulusal ve Uluslararası güvenliği birebir etkileyen faktörlerdir. Doğalgaz, petrol ve enerji savaş ve barışta günümüzde stratejik bir konuma sahiptir.
 3. Sanayi Kaynakları: Sanayinin gelişmesi bir devletin gücünde etkili bir kaynaktır. Eğer bir devletin kendi milli silah sanayisi yoksa etkili, başarılı ve caydırıcı bir dış siyaset izleyemeyeceği ve herhangi bir savaşı etkin ve güçlü sürdüremeyeceği kesindir.²⁴⁶ Nitekim ABD'nin silah sattığı birçok Ortadoğu ülkesi aldıkları silahın kullanmasını bilmemektedir. Türkiye'nin Suriye sınırında uçağı düşürüldükten sonra anlaşıldı ki savunma sanayisinde ABD hep kandırmış, bundan ötürü savunma sanayisinde milli ve Rusya'ya yönelmiştir. Soğuk savaşta en etkili etken iktisad olduğundan ABD yıllarca İran'a ambargo uygulamaktadır. Askeri gücün hacmi, ordunun nizam ve intizamı, savaş tecrübesi, zor şartlara dayanaklığı, savaş malzemeleri üreticiliği ve askeri ittifaklar askeri unsorda birebir etkili faktörlerdir.²⁴⁷ Bir devletin ulusal güvenliği için askeri gücünü etkili ve başarılı kullanabilmesi için askeri gücünün saldırı yeteneğinin olması gerekir. Aynı zamanda askeri gücünün savunma sanayi caydırıcılıkta sunabilmesi gerekir. Bu bazen askeri malzemelerin tanıtım gösterileri ve askeri tatbikatlarla olabilmektedir. Askeri güç, gücünü caydırıcılıkta kullanabilmesi gerekir. Caydırıcılık, çoğu kez savaşın oluşmasını engellemektedir.²⁴⁸

²⁴⁶ Maklid İsmail Sabri, a.g.e. s. 210-212

²⁴⁷ Mahmud Mehmed Halil, **el-Emnu fil-İslam**, 2000, Kahire, s. 25.

²⁴⁸ Maklid İsmail Sabri, a.g.e. s. 214-215.

Toplumsal Güvenin Dayandığı Ana Dayanaklar:

1. İlahi takva, şeriâtına bağlılık ve hadlerini aşmama, takva libası
2. İlahi murakabe, vicdan muhasebesi, empati.
3. Üstün ahlaka davet, şefkat ve merhamet duygularının geliştirilmesi. Güzel ahlak ve güven kültürü.
4. Aile ve eğitime önem vermek. Eğitimli toplum.
5. Tövbe ve af yolunu açık bırakmak ve teşfik etmek. Pişmanlık ve tolerans.
6. Adeletle idare etmek, eşitlikle muamele etmek ve hukuku hakim kılmak. Adalet ve hukuk.
7. Hadleri tatbik ve şer'i cezaları uygulamak. Yürütme.
8. İfrat ve tefritten kaçınmak, zorluk ve zorbalıktan kaçınmak, kolaylaştırmak ve itidalli hareket etmek. Vasat ümmet.
9. Kardeşlik, saf, hedef ve gönül birliğini sağlamak. Muahhat.
10. İyileri dost edinmek, dostlukları yasaklanmışları veli edinmemek. Tevella, Teberri.
11. Duyarlı vatandaş kültürünü oluşturmak ve herkesin kendini devlete aidiyet görme bilincini oluşturmak. Toplumsal sorumluluk.
12. Emanete riayet ve antlaşmalara bağlılık ahlakını hâkim kılmak Emanete riayet ve Misak.
13. Devlet idarecilerini dinlemek ve itaat etmek. Ulu'l-Emre itaat.
14. Müslümanların cematına iltihak etmek ve güç birliğinde bulunmak. Cemaat /İçtima'
15. İyiliği emr, kötülüğü nehiy eden Hisbe gücünü geliştirmek. Ahlakilik.
16. İfsad ve asılsız şayiâlara karşı savaş açmak. İspat/tespit.
17. Cami ve mescidlere etkin rol vermek ve etkin kılmak. Kutsal mekânlar.
18. Namazın cemaatla kılınmasını teşfik etmek ve cemaat kültürünü oluşturmak. İbadet
19. Toplumsal dayanışmayı ve iktisadî yardımlaşma kültürünü oluşturmak. Zekât, infak, sadaka ve kefâretler.
20. Aile dayanışma ve yardımlaşmasını etkin kılmak. Aile/Evlilik/ Nikâh
21. Gıda ve ilaç arz ve talebini karşılamak. Temel ihtiyaçlar.

22. Fakir ve yoksulları himaye etmek. Sosyal güvenlik.
23. Çocuk ve yetimleri gözetlemek. Keffaletu'l-Yetim Kurumu (Çocuk Esirgeme Kurumu)
24. Yaşlıları ve düşkünleri gözetleme. Daru'l-Âceze.
25. Komşu hukukuna riayet etmek. Car /sıla-i Rahm
26. Dul ve boşanmış kadınları koruma altına almak. (Sığınma merkezlerimiz ıslah eğilimli olmadığından bir sürü kadın cinayetine sebep olmaktadır.) Aile/ Kadın Sığınma Merkezi.
27. Vakıf kültürünü yaymak. Vakfiyeler/ Hayrat Merkezleri.
28. İster malı tahsis etmede olsun isterse de hayrata bırakma vasiyeti olsun vasiyeti yerine getirmek. Vasiyet.
29. İşsizliği ortadan kaldırmak ve fırsat eşitliğini oluşturmak. İşsizlik Sigortası.
30. Sosyal güvenceyi oluşturmak. Genel Sosyal Sigortalar Kurumu.
31. Herkese eğitim olanağını sağlamak. Eğitim.
32. Basın yayın etik kurallarını koymak ve ahlakiliğini gözetlemek. Sorumluluk. Enformasyon Kurumu gibi birim, bilinç ve oluşumlar sosyal güvenin dayanak ve alt yapılarıdır.

2.1.Güvenlikte Fiili Tedbirler

Güvenlik birimleri, var olan olumsuz toplumsal yapıyı ıslah edebilmekte ve toplumsal güveni tesis etme gücüne sahip olabilmektedir. Çünkü devlet her türlü olumsuzluklara karşı koyabilecek güç ve teçhizatlara sahiptir. Geleceğini güven üzerinde kurmak için güvenlik stratejisini kurmakla sorumludur ve aynı zamanda yaşam şartlarını da iyileştirmelidir. Devletin uygulayacağı kalkınma projesi yaşam kalitesini yükseltir ve dış sermayeyi içe çekebilir. Aynı zamanda eğitim kurumları toplumu ıslah hareketini oluşturabilir ve bu meyanda seferberlik başlatabilir. Devlet ve bağlı birimler, suç ve suçluyla mücadele kabiliyet ve kararlılıklarını yükseltebilir. Bu gün ülkemizde iç ve dış güvenliği gözden geçirme ve tehditleri belirleme gündeminde “Mili Güvenlik Konseyi” oluşturulmuş ve ayda bir mutad olarak devlet başkanının başkanlığında ilgili bakanlık ve birimlerle toplanmaktadır.

İslam hukuku toplumsal güvenliğin zedelenmemesi kaidesi üzerine ön tedbirler geliştirmiştir:

1. İslam hukunda alıcı ve satıcı arasında munaza'anın oluşmaması için alım satımın geçerliliği için kabzı şart koşmuşlardır. Borçlunun borcunu ödeme garantörlüğünü yazma, şahitler ve rehin sistemi ile gerçekleştirmişlerdir.

2. İslam hukunda Toplumsal güven kaide ve dayanağından, bir kadının dışarıda nasıl giyineceği yol yürürken nasıl yürüyeceğini ve sorulan bir şeye yabancı erkeklere nasıl cevap vereceğinin çerçevesi belirtilmiştir.

3. Birinin dokunulmazlığına saldırı tüm insanlığa saldırı olarak kabul edilmiştir. . “İşte bu yüzdendir ki İsrailoğulları'na şöyle yazmıştık: Kim, bir cana veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya karşılık olmaksızın (haksız yere) bir cana kıyarsa bütün insanları öldürmüş gibi olur. Her kim bir canı kurtarırsa bütün insanları kurtarmış gibi olur. Peygamberlerimiz onlara apaçık deliller getirdiler; ama bundan sonra da onlardan çoğu yine yeryüzünde aşırı gitmektedirler.”²⁴⁹

4. Aynı zamanda İslam hukuku afif olmayı emretmiş ve başkasının ırzına yaklaşım ve tecavüzü yasaklamış; faillerine en ağır cezalar öngörmüştür. “Zinaya yaklaşmayın. Zira o, bir hayâsızlıktır ve çok kötü bir yoldur.”²⁵⁰

5. İslam hukuku, insan canını korumaya aldığı gibi özel mülkiyetlerini da koruma altına almıştır. Başkasının malına tecavüz ederek haksızca ele geçirmeyi (Gasbı), çalmayı (Sirkat'ı) ve adeleti saptırma yolunda rüşveti (Rişayı) yasaklamıştır. “Mallarınızı aranızda haksız sebeplerle yemeyin. Kendiniz bilip dururken, insanların mallarından bir kısmını haram yollardan yemeniz için o malları hâkimlere (idarecilere veya mahkeme hâkimlerine) vermeyin.”²⁵¹

6. İslam hukuku akli korumaya aldığından içki ve uyuşturucuyu (Hamr ve Müskirati) yasaklamıştır. “Ey İnananlar! İçki, kumar, putlar ve fal okları şüphesiz şeytan işi pisliklerdir, bunlardan kaçının ki saadete eresiniz.”²⁵²

7. İslam hukuku insan onurunu ve mahremiyetini zedeleyici asılsız haber ve söylemleri yaymayı yasaklayarak faillerine cezai müeyyide kazf'ı öngörmüştür. “İnananlar arasında çirkin şeylerin yayılmasını arzulayan kimseler için dünyada da ahirette de çetin bir ceza vardır.”²⁵³ Bu durumdan korunmak için Kur'anı Kerim öneride bulunmuştur. “*Ey iman edenler! Eğer bir fâsık size bir haber getirirse onun*

²⁴⁹ Maide, 5/32.

²⁵⁰ İsra, 17/32.

²⁵¹ Bakara, 2/188.

²⁵² Maide, 5/90.

²⁵³ Nur, 24/19.

doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz.”²⁵⁴ İnsan onuru kavramı, günümüzde iki farklı boyutu ile ele alınmaktadır. “Bunlardan birincisi; devletin bireyin vücut tamlığına ve kişisel dünyasına saygı göstermesi, ikincisi ise sosyal-ekonomik ortamda bireyin piyasa koşullarının insafına bırakılmayıp bu alanda karşılaştığı açmazlarda tek başına korumasız bırakılmamasıdır.”²⁵⁵

8. Bu gün ülkemizde kadına yönelik şiddet ve kadın cinayetlerinin başını alıp gitmesinin bireysel, sosyal ve psikolojik alt nedenleri olup, bir kısmı gerekli ön tedbirlerinin alınmamasından işlenirken, bir kısımda yanlış tedbirler alındığından kaynaklanmaktadır. Erkeğin şeref saygınlığının yıkılması endişesinden anlık öfke, kadının erkeği hafife alma tavır ve davranışları, alkol, ekonomik sıkıntılar ve kadının aşırı tüketim teşvik ve alışkanlıklardan ötürü şiddete başvurulmaktadır.²⁵⁶ Bu olumsuz durumun ön tedbirini İslam almıştır. “Evlerinizde oturun; eski Cahiliyye’de olduğu gibi açılıp saçılmayın, namazı kılın, zekâtı verin, Allah’a ve Peygamber’ine itaat edin. Ey Peygamber’in ev halkı! (ehl-i beyt) Şüphesiz Allah sizden kusuru giderip sizi tertemiz yapmak ister.”²⁵⁷ İslam toplumda zinanın yayılmaması için özellikle kadına iffet ve edep ilkeleri ile hareket etmesini tavsiye etmiştir. Taciz, şiddet ve zinadan korumak için: “Ey Peygamber! İnanmış kadınlar, Allah'a hiçbir ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, başkasının çocuğunu sahiplenerek kocasına isnadda bulunmamak ve uygun olanı işlemekte sana karşı gelmemek şartıyla sana bey’ât etmek üzere geldikleri zaman, onları kabul et; onlara Allah'tan bağışlanma dile; doğrusu Allah, bağışlayandır, acıyandır.”²⁵⁸

9. Mağduriyet ve iflasların yaşanmaması için sefihlerin alım satımlarına da yasak getirilmiş ve onları himaye etmeyi emretmiştir. “Allah'ın geçiminize dayanak kıldığı mallarınızı akli ermezler (reşit olmayanlara) vermeyin; o mallarla onları besleyin, giydirin ve onlara güzel söz söyleyin.”²⁵⁹

²⁵⁴ Hucurat, 49/6.

²⁵⁵ Işık, Salim **Kamu Hukuku Perspektifinde Türkiye’de Kamu Güvenliği**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012, s. 61

²⁵⁶ Tuğlu, Nuri, **Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslam’ın Şiddet Karşıtlığı**, Rağbet Yayınları, 2009, İstanbul, s. 98.

²⁵⁷ Ahzap, 33/33.

²⁵⁸ Mümtetine, 60/12.

²⁵⁹ Nisa, 4/5.

10. Kişi mahremiyetini koruma adına: “Ey iman edenler, evlerinizden başka evlere, yakınlık kurup (izin almadan) ve (ev halkına) selam vermeden girmeyin.”²⁶⁰

11. Kadının iftiradan korunma adına İslam, kadına iffetsizlik isnadında dört şahit istemiş, böyle bir isnadda bulunup da dört şahit getiremeyen kişiyi müfteri saymış ve kazf cezasını öngörmüştür. “Kadınlarınızdan fuhuş yapanların aleyhinde olmak üzere içinizden dört şahid tutun.”²⁶¹

12. Hile ve tağşişi yasaklamış: “Eksik ölçüp tartanların vay haline.”²⁶² Yüz kızartıcı ve kişi haysiyet ve şerefini yıkıcı eylem olan zinaya düşürecek ortamı yasaklamıştır. “Zinaya yaklaşmayın, gerçekten o, 'çirkin bir hayâsızlık' ve kötü bir yoldur.”²⁶³

13. Toplumsal güven ve erdemlilikler adına İslam kumarı ve içki gibi aklın hoş görmediği fiilleri yasaklamıştır.

14. Hazreti Peygamber toplumsal güven adına içkiyi kötülüklerin başı saymış, gençleri evlenmeye teşvik etmiş,²⁶⁴ haksız rakabeti yasaklamış,²⁶⁵ bulaşıcı hastalığa yakalanan toplum sağlığı adına evinde durmasını önermiş,²⁶⁶ ticarete hilenin Müslümanlarda olamayacağını belirtmiştir.²⁶⁷

15. İslam hukukunda Seddi zera’i denilen prensip gereği İslam başkasının ilahına sövmeyi yasaklamıştır. “Allah’tan başkasına tapanlara (ve putlarına) sövmeyin; sonra onlar da bilmeyerek Allah’a söverler.”²⁶⁸ Kadınların erkekleri tahrik etmemeleri için kıvraklı yürüyüşleri çirkin görülmüştür. “Gizledikleri süsleri bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar.”²⁶⁹ Bir kadınla halvet ve bir kadının tek başına yolculuk etmesi olumsuz bir durum ve söyleme sebebiyet vereceğinden uygun görülmemiştir.

16. Hz. Peygamber Seddi zera’i gereği toplumsal güvenin korunması için mecnunun toplum içerisine girmesini sınırlamıştır.²⁷⁰

17. Hz. Peygamber hasedliğinden insanları nazar eden kişinin evinden çıkmamasını tavsiye etmiştir. Fukaha buna hapsi öngörmüşlerdir.²⁷¹

²⁶⁰ Nur, 24/27.

²⁶¹ Nisa, 4/15.

²⁶² Mutaaffin, 83/ 1.

²⁶³ İsra, 17/32.

²⁶⁴ Buhari, no. 7007.

²⁶⁵ Müslim, no. 2786.

²⁶⁶ Buhari, no. 5328.

²⁶⁷ Müslim, no. 265.

²⁶⁸ En’am, 6/108.

²⁶⁹ Nur, 24/31.

²⁷⁰ Udeh, Abdulkadir, **et-Tesri’ü'l-Cinaıyyü'l-İslamî**, Beyrut 1418/1997, c.1, s. 152.

18. Bulaşıcı hastalığın olduğu bölgeye sağlıklı birinin gitmemesi istenmiştir.
19. Toplumsal güven ve birlik adına Hz Peygamber Kabeye iki kapı konulması isteğinden vazgeçmiştir.²⁷²
20. Uydurma ve sahteciliğe ceza öngörölmüştür. Hz. Ömer döneminde beytül mal mührünün aynısını yapıp ve beytül mal bekçisine gelip ondan mal alan Müîn b. Zaide'nin durumunu öğrenen Hz. Ömer, kendisine yüz celde vurup sürgün etmiştir.²⁷³
21. Erkeğin kadınsı davranışına müdahalede bulunmuş ve böylelerini toplum içinden çıkartmıştır.²⁷⁴
22. Toplumsal alt dinamik olan aileyi korumak için eş, evlat yani usul ve furu' arasında nafaka zorunluluğunu koymuştur.²⁷⁵
23. İslam hukuku toplumsal güvenin sağlanmasının temel dayanaklarından birini kendi hukukunun uygulamasına, Mekasidu's-Şeriâtı korumaya ve hadlerini uygulamaya bağlamıştır.
24. Ulu'l-Emre marufta itaatı güven ve birliğin dayanağı yapmıştır.
25. Zekât ve Sadaka: İslam hukuku toplumsal güveni sağladığı alt yapıdan biri zekât ve sadakadır. "Mallarında, muhtaç ve yoksullar için bir hak vardır."²⁷⁶ Sadakanın toplumu ve güvenliğini korumada büyük bir etki vardır. Zekât toplumsal olguda ekonomik dengesizliği ortadan kaldırır. Kur'anı Kerim, toplumsal yapının güven ve refahı için, bireyin ruhunu, kalbini, şahsiyetini ve içtimai davranışını dayanışma ile terbiye etmek istemiştir. Kur'an aile temelini, tanzimini ve idaresini dayanışmaya dayalı inşa etmiştir. İşte bunun için infak, sadaka, ihsan, birr (iyilik) ve isar İslam toplumun dinamikleri olmuştur.
26. Kasâme: İslam hukuku suçların önlenmesinde suçların mali cezasında Kasâme (borçlandırma) yöntemiyle geniş aileyi sorumlu tutulmuştur. Bununla hataen cani olana cezası hafifletilmiş ve kast olmaksızın öldürülenin kanıda korunmuştur.
27. İslam hukuku toplumsal güveni korumada vatandaşlık statüsünü göz önünde bulundurmıştır.

²⁷¹ Muhammed b. Ahmed, b. Muhammed Alişel-Malikî, **Menhu'l-Celil Şerhu Muhteser-i Halil**, 1998, Daru'l-Fikr, Beyrut, s. 562

²⁷² Buhari, Hac, no. 1483.

²⁷³ Ebu Muhammed Mufikiddin Abdullah b. Ahmed b. Kuddame el-Makdisi el-Hanbelî, **el-Muğni**, Mektebutu'l-Kahire, 1968, Kahire, s. 348.

²⁷⁴ el-Heysemi, **Tuhfetu'l-Muhtaç fi Şerhi'l-Minhac**, s. 178.

²⁷⁵ es-Sübhî Muhammed abdi Rabbehu Muhammed, **eş-Şeri'âtu'l-İslamî ve Devrüha fi Tahkiki'l-Emni'l-Müctemi'**, **Cami'âti'l-Ezher Külliyesi's-Şeri'âti vel-Kanun**, 2014. Kahire, s. 15.

²⁷⁶ Zariyat, 51/19.

28. Eşitlik: İslam hukukunun toplumsal güven sağlamada ön gördüğü dinamiklerden biri toplumsal eşitliktir. Kanun önünde herkes eşittir; kimsenin inanç felsefesine, soyuna, ırkına ve kabilesine bakılmaz. Suçlu varsa bu Peygamber kızı da olsa imtiyaz görmez ve cezasını bulur.²⁷⁷ Demek ki, İslam’da seçkin toplum veya halk yoktur. Herkes Âdemin oğludur.²⁷⁸

29. Rahmet ve Merhamet: İslam hukukunda toplumsal güvenin tesisinde hâkim olan temel ilkelerden biri *Rahmet ve Merhamettir*. Çünkü yüce Allah: “Ey Muhammed! Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik”²⁷⁹ Peygamberimiz; “Merhamet etmeyene merhamet edilmez.” demiştir.

30. Ahklak: İslam hukukunun toplumsal güven sağlamada ön gördüğü dinamiklerden biri *ahlaktır*: Peygamberimiz: “Ben ancak güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim”²⁸⁰ Peygamber, bu gün gelse ilk ne yapar ve nerden başlar diye sorulsa; cevap “ahlaktır.” Kuran onun ahlakı hakkında şöyle demiştir. “وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ.” “sen büyük bir ahlak üzeresin”²⁸¹ Bakın o, gönderiliş hedefini nasıl söylemiştir. “إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ” “Ben ancak güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.”²⁸²

31. Ahde vefa: İslam hukukunun toplumsal güven sağlamada ön gördüğü dinamiklerden biri *ahde vefadır*. Bu konuda da Yüce Allah “Verdiğiniz sözü yerine getirin! Çünkü verilen söz sorumluluğu gerektirir.”²⁸³

32. Özgürlük: İslam hukukunda toplumsal güvenin tesisinde hâkim olan temel ilkelerden biri özgürlüktür. İslam, özgür düşünen ve eşit fırsatlara sahip bir toplum modelini öngörmektedir. Rum Suresi yirmi ikinci ayetinde Yüce Allah’ın, insanları farklı renk bölmelerinde ve farklı dilleri konuşacak şekilde yarattığı vurgulanmıştır. Dil ve renk farklılığı nasıl açık bir olguysa özgür düşünme ve özgürce inanma da aynı şekilde evrensel bir olgudur. Bu itibarla ancak özgür insan düşünebilir. Baskı ve şiddet sonucu açıklanan hiçbir inanç ve düşüncenin geçerliliği yoktur.²⁸⁴

33. Güç ve Kuvvet: İslam hukukunda toplumsal güvenin tesisinde hâkim olan temel ilkelerden biri güç ve kuvvettir. Güç ve kuvvet caydırıcıdır. Güç ile güvenlik

²⁷⁷ Tirmizî, **Hudud**, 6.

²⁷⁸ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, XIV, 349.

²⁷⁹ Enbiya, 21/107.

²⁸⁰ Muvatta, hüsnü’l-huluk, no. 8

²⁸¹ Kalem, 68/ 4.

²⁸² Beyhaki, mekarimi ahlak bölümü, c.10 s.323.

²⁸³ İsra, 17/34.

²⁸⁴ Ebu Zehra, **el-Müctemiu’l-İnsanî**, 265-266.

arasında metin bir bağ vardır. Güvenliğin tesisi için, güvensizliğin kaynağını kurutmak ve toplumsal güveni tehdit eden unsuru kaldırmak için güçlü olmak gerekir.²⁸⁵ Güç ve kuvvete ulaşmak, zülme mükavemet etmek, olabilecek saldırganlığı önlemek, caydırıcı gücü elde etmek toplumsal güvenin teminatıdır. Kuvvet, işleri kontrolde tutmak ve sorunları çözebilmektir.

Toplumsal güvensizlik oluşturacak her türlü olguya karşı mukabeleye hazır olmaktır. Suçluya suçun cezasını vermekten çekinmemektir. “...*Birbirinizle çekişmeyin; sonra korkar başarısızlığa uğrarsınız ve kuvvetiniz (devletiniz) gider.*”²⁸⁶ “Onlara (düşmanlara) karşı gücünüz yettiği kadar kuvvet ve cihad için bağlanıp beslenen atlar hazırlayın, onunla Allah'ın düşmanını, sizin düşmanınızı ve onlardan başka sizin bilmediğiniz, Allah'ın bildiği (düşman) kimseleri korkutursunuz. Allah yolunda ne harcarsanız size eksiksiz ödenir, siz asla haksızlığa uğratılmazsınız.”²⁸⁷

Hız. Peygamber Medine de kurduğu yeni devletin sınır güvenliğini sağlamak için düşman kabileleri Medine civarından uzaklaştırmış ve Medine müslüman toplumunu güven içerisine almıştır. Böylece yeni müslüman olacakların kalplerinden yakın temasa geçebilecek müşriklerin kaygı ve korkularını bertaraf etmiştir.²⁸⁸

34. Savunma stratejisi: İslam hukukunda toplumsal güvenin tesisinde hâkim olan temel unsurlardan biri savunma stratejisidir. Güvenlik ile ilişkili olup üzerinde durulması gereken sosyal ve hukukî bir kavram, savunma stratejisidir.

Bu gün dünya ülkelerinin en çok bütçelerini harcadığı alan savunma stratejisi ve sanayisidir. Savunma stratejisi, var sayılan nüfusun herhangi bir saldırı veya tehdidi ortadan kaldırma veya var olacak ihtimali zararlarını en aza indirmeye adına elde tutulan tedbirlerin tümünü ifade eden bir savunmadır. Savunma stratejisi günümüzde ekonomik, siyasi ve diplomatik gibi tüm alanlarda izlenmektedir.²⁸⁹

35. İtidal ve akli selim: Toplum bireylerinin İtikat, amel, hareket söylem ve davranışlarında ifrat ve tefritten kaçınmaları. Kişi kendi haklarını koruduğu mesabede başkalarının da haklarını korumalıdır. Kendi saadet ve refahını talep ettiği kadar başkası içinde bunu istemelidir. Peygamberimiz: “kendisi için istediğini kardeşine istemediği

²⁸⁵ Birdişli, Fikret, **Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik, Kavram-Teori-Uygulama**, Seçkin yayıncılık, Ankara, 2014, s. 26.

²⁸⁶ Buharî, **Cihad**, 164.

²⁸⁷ Enfal, 8/60.

²⁸⁸ Sarıçam, İbrahim, **Hız. Muhammed ve Evrensel Mesajı**, DİB. Yayınları, 2017, Ankara.

²⁸⁹ Karabulut, Bilal, **Güvenlik, Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek**, Barış Kitapevi, Ankara, 2011, s. 7-8.

müddetçe iman edemez.” Günümüzde aşırıcılıkla anılan harici ve tekfirci anlayışı İslam âleminde öncelikli bir tehdit olmuştur.

36. Akıl ile ilmi bir arada tutmak: İslam toplumunun yaşam değerlerinden biri akıl ile ilmi beraber yürütmektir. Vahyin ilk başlangıcı ilimdir; bu ilk ayetlere inanmak imanın anahtarıdır. Akıl kişinin Allah, kalb ve zatı ile uyumudur. Akıl Yüce Allah’ın melekütüne bakıp azametini müşahedede tefekkür, tezekkür, tedebbür ve teemmül etmenin vasıtasıdır.²⁹⁰

37. Risalet merkezli bir toplum olması: Müslüman toplumu hukuka riayet eden, yolu yüce Rabbi tarafından belirlenen, birçok güzellikle tebliğ ve insanları İslama davet eden, söz ve eylemiyle toplumda örnek gösterilen nebevi bir toplumdur.

38. Güveni sağlama staretijisi gereği murisini öldürenin hukuken mirastan mahrumiyetidir. “İnsanı suç işlemeye iten sebeplerden birisi de suçun sonucundan bir çıkar temin etme beklentisidir. Çünkü suçu işlemiş olması, kendisini düşündüğü faydaya kavuşturmayacak olduğu gibi, kazanılmış haklarını da kaybetmesine sebep olacaktır.

İslam hukukunda bu kabilden hukukî düzenlemeler mevcuttur. Miras bırakacak olanı (muris) öldüren kişi mirastan mahrum (Hirmanü'l-miras) edilmektedir.”²⁹¹

İlk dönem asri saadette toplumsal güvenliği sağlayan müesseseleri başlıklar altında kısaca şöyle zikr edeceğiz:

2.1.1. Ases

İslam, ilk günden itibaren toplumsal güvenliği sağlamak üzere çeşitli kurum ve birimler hayata geçirmiştir. Hz. Peygamberce nüveleri oluşan ve birinci halife Hz. Ebu Bekir döneminde kurumlaşan “Sahibu’l-Ases”tir.²⁹² Hz. Muhammed’in korumalığını yürüten memurlara “el-Haris” ve “el-Ases” denilmekte idi. “el-‘ases” “geceleri insanların güvenliğini sağlamak, haneleri gözetlemek, şüpheli kişileri araştırmak ve onların zarar vermelerine mani olmak için geceleyin dolaşan” Gece Bekçisi.²⁹³ İslam

²⁹⁰ Beşir, Zekerriya, **en-Nezeriyetu’l-İctimaiyyetu fil-Kur’anı’l-Kerim**, Müessesetü Terbiyye, Hartum, 1998, s. 171.

²⁹¹ İbni Mace, c.2, s. 883, **babu diyet, no. 14**.

²⁹² Sarıçam, İbrahim –Erşahin, Seyfettin, **İslam Medeniyeti Tarihi**, TDV. Yayınları, 2017, Ankara, s.88.

²⁹³ el-Makrizî, Takiyuddin Ebul-Abbas Ahmed b. ali, el-Hıtat, **Kitabu’l-Mevaiz vel-İ’tibar**, c.2, s. 223, Mektebetu’l- Musennâ, Bağdât, thz. II, 223.

güveni destekleyici birçok olgu ve oluşum gerçekleştirmek istemiştir. Bunlar, Ases, Hisbe, Şurta, Muhafız, Haris, Hacib ve Berid gibi...²⁹⁴ hisbe teşkilatının hem manevi hemde iktisadi rolü olmuştur.²⁹⁵

“Ases şüphelileri araştırmak (izlemek) için gece dolaşmaya denir.”²⁹⁶ Ases İslâm’ın ilk dönemlerinden itibaren kullanılan bir güvenlik ve haber alma görevlisi olmuştur. Gece bekçiliği olarak bilinen bu görev, şüpheli iş ve kişileri tespit etme işlevini yerine getiriyordu.”²⁹⁷

2.1.2. Ordu

Toplumsal huzur ve bekası için devletin vatandaştan aldığı vergilerle kurduğu, devleti iç ve dış tehditlerden koruma görevini doğrudan ifa eden güçtür. Ülke savunması, dâhiliye, hariciye ve toplumsal yararın bulunduğu her türlü ortak yararı gözetleme görevi vardır.²⁹⁸ *“Devletin ortak yararı gözetken genel bir bakış ile tüm sınırları ve serhat şehirlerini gözetmesi ve düşman kuvvetlerine göre asker takviyesi yapması gerekmektedir.”²⁹⁹ Maverdi, “İnsanların geçimlerini sağlamak amacıyla çaba harcamaları, canlarından ve mallarından yana bir tehlike hissetmeden ticari yolculuklara çıkabilmeleri için devletin ülke topraklarını (iç güvenliği tesis edecek şekilde) koruması ve savunmasıdır.”³⁰⁰ Devlet başkanının dini emirleri uygulama, devlet sınırlarını saldırıdan koruma ve genel güvenliğin koruması için gerekli ordoyu kurma görevleri içerisinde yer almaktadır.³⁰¹*

2.1.3. Hisbe

Hisbe, Marufun terki halinde marufu emr eden, menhî olan bir şeyin işleyişinden de sakındıran bir kolluk kuvvetidir.³⁰² Hisbe teşkilatını ilk Kuran Hz. Ömerdir. Hisbenin, “emri bil-maruf nehi anil- münker” caydırıcı görevini siyasi ve içtimai alanda

²⁹⁴ el-A’recî, Muhammed Hüseyin, **Cihazı’l-Muhabarat fil-Hadareti’l-İslamiye**, Menşuratu’l-Meda, 1998, Beyrut, s. 13; Said el-Cezairi, **Mevsuâtü’l-Muhaberat Vel-Alem**, Menşuratu Daru’l-Cebel, 1997, Beyrut, s. 585.

²⁹⁵ el-Buzigi, Tefvik, **Dirasatun fin-Nuzumi’l-Arebiyeti’l-İslamiye**, Cami’âti’l-Musul, 1989, Irak, s. 181.

²⁹⁶ Kettânî, **et-Terâtîbü’l-İdâriyye**, II/51.

²⁹⁷ Kettânî, **et-Terâtîbü’l-İdâriyye**, I/292

²⁹⁸ Geniş bilgi için bkz. Birsin, Mehmet, **Maverdinin Devlet Anlayışı**, Ankara Üniversitesi, (Doktora Tezi), 2004, s. 147.

²⁹⁹ el-Mâverdî, **Hâvî**, XIV/140.

³⁰⁰ el-Mâverdî, **Ahkâm**, s.51.

³⁰¹ Ebü’l-Hasan el-Maverdi, **Siyaset Sanatı**, çev. Mustafa Sarıbiyık, özgü Yayınları, 2004, İstanbul, s. 112.

³⁰² İbn-i Manzur, **Lisâü’l-Arab**, c.1, s. 314.

icra etme ve genel ahlakı koruma misyonu olmuştur. Pazar yerlerini denetleme, ölçü ve dartılarda hileyi önleme ve borçluların borçlarını ödemedede devlet kolluk görevi olmuştur.³⁰³ Bu kurum, toplumu iyiliğe, erdemliliğe davet etmek, suç ve cürmü azaltmak içindir. Hisbe iç güvenlikle bağlantılı olan sosyal ve hukukî bir terimdir. Hisbenin görevi, toplumda maruf terk edildiğinde emr etmesi, münker ortaya çıkınca nehiy etmesidir.³⁰⁴ “Emr-i bil-ma’ruf nehyi ani’l münker” ilahi emir gereğince ortaya çıkartılan, asli görevi kamu ahlakı ve sosyal düzen ve nizamı olan ve bu görevi ifa etmede muhafaza faaliyetlerini yürüten ahlaki inzibatiye bir kolluk kuvvetidir.³⁰⁵ Hisbe Teşkilâtı, islam hukukunun çok modern bir uygulamasını ve bugünkü kamu hizmetlerinin murakabesiyle ilgili bir müesseseyi andırmaktadır. Hz. Peygamber devletsel idari yapıları oluşturmak üzere Medine’ye hicretlerinden hemen sonra daha önce toplumun aşına olmadığı ve ilk defa burada uygulanan bu müesseseyi oluşturdu. İlk dönemde Hisbe, İslam devletinde toplum içerisinde iç güvenliğine, hıfzı sıhha, gıda güvenliği ve yönetimine, ticari piyasa sistemine, ta’lim ve terbiyeye, şehrin imar işlerine, iş güvenliğine bakmakta idi. Hisbe, marufu emr, münkeri nehiy eden dini bir kurumdur.³⁰⁶ Meşruiyeti nassa dayanmaktadır. “Siz, insanlar için çıkarılmış hayırlı bir ümmetsiniz; maruf (iyi ve İslam’a uygun) olanı emreder, münker olandan sakındırır ve Allah’a iman edersiniz.”³⁰⁷ Ayette geçen sizden bir topluluk, bir güç anlamındadır. Ayrıca Hz. Peygamber’in (s.a.v) şu veciz sözü hisbenin dayanağıdır : “Sizden kim bir münkeri görürse eli ile müdahale etsin...”³⁰⁸

2.1.4. Şurta

Asri saadette iç güvenlikten sorumlu birim. Görevleri istikrarı sağlamak, bozguncu ve suçluları yargı önüne getirmek olmuştur. Şurta bir iç emniyet kurumudur. İlk yapısında kazaya bağlı olmuştur. Çünkü görevleri suçluları kadı önüne götüren adli kolluk olmuştur. Daha sonraları kendi başına bir kurum olmuştur. Şurta amiri suçluları yakalama ve cezalandırabilmesi için kabilenin ileri geleninden veya taraftarı insanlardan bir hayli olanlardan seçiliyordu. Şurta amirine iki danışman veriliyordu.³⁰⁹ Şurtanın

³⁰³ Maturidi, **Tefsir-i Maturidi**, c. 1, s. 50.

³⁰⁴ Maverdi, **Ahkamu’s-Sultaniyye**, s. 270.

³⁰⁵ İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, cilt 18, s.133.

³⁰⁶ el-Maverdi, Ali b. Muhammed b. Habib el-Basri, **el-Ahkamu’s-Sultaniye vel-Velayatu’d-Diniyye**, Thk. Ahmed Cad, Daru’l-Hadis, Kahire 2006, s.27.

³⁰⁷ Al-i İmran, 3/110.

³⁰⁸ Müslim, iman, no. 70.

³⁰⁹ Maturidi, **Tefsir-i Maturidi**, c.1, s.49.

başlangıç tarihi için kesin birşey söylemek zor görülmektedir. Kaynaklarda Kays b. Sa'd'ın Hz. Peygamber'in (s.a.v) özel koruması olduğu söylenmektedir.³¹⁰ İlk İslam bilginleri aralarına bir fark koymadan askerlerden bir fırkaya Şurta ismini kullanmışlardır. Bundan dolayı onlar Şurtayı: durumu gözetleyen ordunun öncü birliği,³¹¹ Şurta, seçkin asker, savaşa katılacak ilk bölüktür.³¹² Günümüzün hukuk bilginleri Şurtayı: iç güvenliği sağlamaktan, devleti korumaktan sorumlu olan, devletin sorumlulara yüklediği cezaları uygulayan birim diye tanımlamışlardır.³¹³ Yine Şurtanın tanımlarından iç güvenliği sağlamaktan sorumlu olan, suçların işlenmesini önleyen, suçluyu yakalayan, kamu asayişini sağlayan, mahkemenin ceza hükmünü uygulayan ve hadleri uygulayan birim diye olmuştur. Güvenliği sağlayan, devleti koruyan, suçlu ve bozguncuları yakalayan, idari düzeni muhafaza eden vali ve halifenin kendilerine itimad ettiği askerler.³¹⁴

2.1.5. Muhafızlık/Hiraset

Haris, bir özel koruma teşkilatıdır. Haris başkanına “Sahibu’l-Hares denilirdi.³¹⁵ Arapça’da muhafızlığın kurumsallığına “Hiraset”, bireyine “ Haris” denilmektedir. Muhafızlık beş zarurati diniyeyi, toplumsal genel kurallara uymayı, edep ve adabı, insanların toplumsal menfaatlerini korumakla şurta görevini yapan bir birimdir. Örneğin pazar muhafızı, yol muhafızı, sınır muhafızı gibi görevleri icra edenlerdir. Peygamberimiz: “ İki göze ateş elişilmez; Allah korkosundan gözyaşı döken göz ile Allah yolunda gece nöbet bekleyen göz.”³¹⁶ Muhafızlık / Harislik iç güvenliğin en bariz birimlerindendir. İslam hukukunda Toplumsal güvenle ilgili kullanılan bazı önemli terimleri iç güvenlik, dış güvenlik, hisbe, Şurta ve Hiraset (Muhafızlık)’ tir.

³¹⁰ Abdusselam Faruk, **eş-Şurta ve Mehemmeha fi Devleti’l-İslamî**, Kahire, Daru’s-Sahve, 1990, s. 13.

³¹¹ el-Hattâbî, Ahmed b. Muhammed b. İbrahim, **Ğaribu’l-Hadis**, Cami’atu Ümmül-Kura, 1402, Mekke, c. 2, s. 251.

³¹² İbni Abidin, **Haşiyetu İbni Abidin**, Daru’l-Fikr, H.1421, Beyrut, c. 2, s. 142.

³¹³ es-Siba’i, Mahmud, **el-İdaretu veş-Şurtatu fid-Devleti’l-Hdise**, eş-Şirketu’l-Arebiyye, 1963, Mekke, s. 109.

³¹⁴ Hasan İbrahim Hasan, **Tarihu’l-İslam es-Siyasi ved-Dini ves-Sekafi vel-İctimai**, Daru’l Cebel, Mektebetu’n-Nehdetu’l-Misriyye, 1996. Beyrut, c.1, s. 374.

³¹⁵ Sarıçam, İbrahim –Erşahin, Seyfettin, **İslam Medeniyet Tarihi**, TDV. Yayınları, 2017, Ankara, s. 88.

³¹⁶ Tirmizi, **sünen**, babu fadlu’l- Hırs fi Sebilillah, c. 4, s. 175, no. 1639.

2.1.6. Kadı ve Kedâ (Yargı)

Kadı'nın nasbı farzdır.³¹⁷ Yargı (Kedâ), İslam hukunda imamın uhdesinde olan bir görevdir. Kadı'yı devlet başkanı/ imam seçer. İmam kadıyı seçerken Kadıda yeterlilik ve ehliyet konusunda iffet, takva, ilim, tefeküh, basiret, güvenilirlik ve güçlülük vasıfları olması gerekir.³¹⁸ Kadı ve Kedâ, insanlar arasındaki husûmetleri ve anlaşmazlıkları Kur'an ve sünnete göre, giderip çözme makamıdır. Kur'an ve sünnette ilgili muhakemat ile hüküm bulamayınca icthadı ile hüküm veriyordu.³¹⁹ İslam'ın ilk dönemlerinde halifeler, bu görevi kendileri filen yerine getirir, başkasına havale etmezlerdi.³²⁰ Yargı işinde ilk görevlendirme yapan Hz. Ömer'dir. İslam hukukunda toplumsal güven ve adalet açısından Kadı vazifesi ve kurumu o kadar önemlidir ki, bir Kadı'nın davranış ahlakı nasıl olmalı hususunda "Edebu'l-Kadı" ve benzeri isimler adında her mezhebin kendi hukuk ve bakış açısına göre bir sürü eser telif edilmiştir. Abbasiler baş kadı ünvanı olan "Kadi'l-Kuddat" makamını ihdas ettiler, bu makamın ilk temsilcisi Harun-i Reşit Tarafından atanan Ebu Yusuf olmuştur.³²¹ Yani toplumda hak ve adaleti uygulamaktan sorumlu olan bir yargıç nasıl olmalı ve hüküm vermede nasıl davranmalı hususunda hukuk ve etik kurallar izah edilmiştir.³²²

Kadı'ların Görevleri:

Asri Saadet döneminde Kadı'lar (Hâkimler/ Yargıçlar şu görevlere bakarlardı:

1. İnsanlar arasındaki niza' ve husumeti çözmek
 2. Deli, yetim, müflis ve sefih kişileri hacir altına almak, tasarruftan men etmek ve onlara niyabet ve vekâlet etmek
 3. Müslümanların hayrat'a vasiyetlerini takip etmek ve vakıflara nazaret etmek
 4. Belediye imar ve tamir işlerini yürütmek
 5. Şahit, memur, tüccar gibi kişilerin durumlarını araştırıp tespit etmek gibi görevlerle beraber, gün geçtikçe görev alanları ve yetkileri artırılmıştır.³²³
- Reâya arasındaki Kadı mahkemesinin dışında "Mezalim Mahkemeleri" de vardı. İslam medeniyet ve hukuk tarihinde en yüksek idari- adlî yargı ve denetleme

³¹⁷ Kâşânî, Ebu Bekir, **Bedâiu's-Senâi** ' Mektebet'u Habibiyye, 1989, Pakistan, c. 7, s. 2.

³¹⁸ Maverdi, **Siyaset sanatı**, s. 103.

³¹⁹ Maturidi, **a.g.e.** c.1, s. 49-50.

³²⁰ Şulul, Kasım, **İbni Halduna Göre İslam Medeniyeti**, İnsan Yayınları, 2011, İstanbul, s. 85.

³²¹ Maturidi, **a.g.e.** c.1, s. 49-50.

³²² İbnü'l-Kas, el-İmam Ebü'l-Abbas Ahmed b. Ebi Ahmed et-Taberi, **Edebü'l-Kadî**, Camiâtu Ümmü'l-Kura, Mektebetu'Sedik, 1989, Mekke c.1, s. 8.

³²³ Şulul, Kasım, **a.g.e.** İnsan Yayınları, 2011, İstanbul, s. 89.

kurumudur. Zulmü engellemek için güçlü ve otoriter bir yargı sistemidir. Kişi yargılandığı mahkemede haksızlığa uğradığını ve haksızlığının giderilmesi için bu mahkemeye başvurur. Mezalim olayları, maslahata göre çözümlenir; mezalim yararlılık (eslah) temeli üzerine kurulmuştur.³²⁴ İnsan nesli ve soyunu koruma adına “Nikabetu’l-Ensab” soyları tespit etmek ve kütük bilgilerini tanzim eden bir müessesedir.³²⁵

2.1.7. Hacıp/Hicabe

Hicabe, halifeyi vatandaştan koruyan bir birimdir. İşlevselliği Emeviler döneminde olmuştur. Bir kişinin doğrudan devlet başaknın yanına gitmesini engelleme ve yanına varmada nizam ve intizamı sağlayan birim.³²⁶ Günümüzde koruma, kapıcı, sekreteryaya gibi.³²⁷ Hacıp Halifeyi raîyadan koruyan ve raîyanın düzenli bir şekilde halifenin yanına gitmeyi sağlayan, günümüz deyimıyla hilafet sekreteryasıdır.³²⁸ Üç halifenin suikast sonucu şehit edilmesinden ötürü Muaviye b. Ebi Sufyan kendi hayati endişesinden dolayı bu birimi oluşturmuştur. Sonradan geliştirilip insanları iş aciliyet ve önemine, sosyal statü ve makamına göre sırasıyla içeriye alan müessese oldu.³²⁹

İslam öncesi Mekke’de kabe’nin kapısı ve anahtarlığı güvenliğinin işini üstlenen kabilenin işine Hicabe denilirdi. Kabenin muhafızlık görevine de Sidane denilirdi.³³⁰ Hac ve ticaret için Mekke dışından Mekkeye gelenleri yolculuk ve Mekke’de kaldıkları süreçte güvenlikleri, kabe ziyaretçiliği ve haram aylar kutsallığı her ne kadar güvenliğinin esasını oluşturuyorduysa da bazen güvenlik mağduriyetleri yaşanıyordu. Bundan dolayı Mekke kabilelerinin refakatları ve nezaretleri gerekiyordu. Bu ihtiyaca binaen Hz. Muhammed, zaruri ihtiyaç haline gelen Hilfu’l-Fudul (Erdemliler Antlaşması) oluşumuna üye olup katılmıştı.³³¹ İlk dönem İslam toplumunda güvenlik kültürü öyle oluşturulmuştu ki, bir bakıma Şurta, Hisbe, Hirasat, Muhafız ve Hacıb gibi özel ve genel güvenlik birimlerine ihtiyaç duymayan bir toplum olmuştu. Çünkü o

³²⁴ Köksal, Asım Cüneyd, **Fıkıh ve Siyaset Osmanlılarda Siyaset-i Şer’iyye**, TDV. İstanbul, 2000, s. 54.

³²⁵ Şulul, Kasım, a.g.e. İnsan Yayınları, 2011, İstanbul, s. 111.

³²⁶ Maturidi, **Tefsir-i Maturidi**, c.1, s. 48.

³²⁷ Taneri, Aydın, **“Hacıb” DİA**. C.16, s. 508.

³²⁸ Haydar, Mansur, **Nizamu’l-Hicabeti fil-İslam**, Cami’âti Kadisiye, Kısmı’t-Tarih, 2017, s.9.

³²⁹ Abdulatif, Abdüşşafi Muhamed, **el-Alemu’l-İslami fil-Asrıl Emevi**, Mektebetu Daru’s-Selam, 2008, Kahire, s. 121.

³³⁰ Berki, Ali Muhammed – Keski, Osman, **Hiz. Muhammed ve Hayatı**, DİB. Yayınları, 2014, Ankara, s. 28.

³³¹ Berki, Ali Muhammed – Keski, Osman, **a.g.e.** s. 46.

dönemde her bir müslüman kendi, komşusu ve devletin güvenliğinden sorumlu bir bekçi idi.³³²

2.2. Dış Güvenlik

Dış güvenlik bir devletin diğer devletlerle bölgesel ve Uluslararası ilişkilerini kapsamaktadır. Bunun aracı dış ilişkiler birimleri (diplomasi), iktisadi, askeri güç ve stratejidir. Uluslararası ilişkilerin temel aktörü devlettir. Dış ilişkiler, Sosyal Bilimler ile sınırlı kalmamış, devletin birçok birimleri ile iç içe olmuştur. Toplumsal iç güvenlik ancak dış güvenliğin temini ve takviyesi ile gerçekleşir. Yani toplum içerisindeki birey beş zaruriyet külliyesine içerden ve dışarıdan saldırı ve çiğnenmeyeceğine öz güvenidir.³³³ Bu bakış Müslümanların kendi devletleri dışındaki Müslümanlarla ve Müslüman olmayanlarla ilişkiler hukukunu ve ahlakını oluşturmaktadır. İslam hukukunda buna Alakatu'd-Devliye denilir. İslam'ın dış ilişkileri savaş veya barış temeli olduğu hususunda genel kabul barış temelli oluşu hakkındadır. Kur'an-ı Kerim'de güven kelimesi, eş anlamlıları ve türevleri sekizyüz kere tekrar olmuştur. Bu da İslam'ın güvene ne kadar önem verdiğinin göstergesidir.³³⁴ “İslam'ın dış ilişki ve iletişimi evrensel ilkeli ve barış temellidir. Hz. Peygamber (s.a.v) Medine'ye gider gitmez yeni Müslüman toplumun güveni için Medine'deki Yahudilerle muahade yaptığı gibi Medine'nin etrafını çevreleyen Hristiyanlarla da muahedeler yapmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v)'in insanlığa sunduğu ilkelerin akli ve fitri oluşu ve ilk davetçilerin güzel bir siret ve suret sergilemelerinden İslam, dış beldelere gönüle dayalı bir şekilde şimşek hızıyla yayılmıştır.”³³⁵

2.2.1. Cihad

Arapça'da cehd ve cühd kelimeleri güç ve meşakkat anlamına gelir.³³⁶ Cehd kökünden türeyen cihad ise, Allah yolunda doğrudan canıyla, malıyla, bilgi ve düşüncesiyle veya eli ve diliyle düşmana karşı var olan gücünün tümünü kullanmak ve

³³² el-Kasımî, Zafer, **Nazamul-Hükm fiş-Şeriât vet-Tarihi'l-İslamî**, Daru'l-Fikr, 1987, Beyrut, c.2, s. 631.

³³³ ez-Zerkani, Muhammed abdulazim, **Menahilu'l-İrfan fi Ulumi'l-Kur'an**, Mektebetu'l-Buhus ved-Dirasat, Daru'l-Fikr, 1996, Beyrut, c. 1, s. 15.

³³⁴ Diraz, Muhammed abdullah, **en-Nebe'ül-Azim Nezaratun Cedidetün Fil-Kur'an**, Daru's-Sekafet, 1985, Duha, s. 14.

³³⁵ Çelik, **H. Peygamber (s.a.s.)'in Yönetiminde Dış İlişkilerin Temel İlkeleri**, s. 209.

³³⁶ Rağıb el-İsfehani, **el-Müfredât fi Garibi'l-Kur'an**, 108; İbn Hacer, **Fethu'l-Barî VII**, 3.

zorluğa katlanmaktadır.³³⁷ “İslam’da harp, çağdaş uluslararası harp kavramından farklı bir mana barındırmaktadır. Kur’an’da harp kelimesi günümüz çağdaş hukuktaki karşılığı gibi her zaman savaş anlamına gelmemektedir.”³³⁸ “Allah'a ve Peygamber'ine karşı harp edenlerin ve yeryüzünde bozgunculuk çıkaranların cezası ancak ya öldürülmeleri veya asılmaları yahut el ve ayaklarının çapraz olarak kesilmesi ya da bunları bulundukları yerden sürgün edilmeleri.”³³⁹

Görüldüğü gibi bu ayette geçen harp kelimesi, iç güvenliği bozan isyancılar hakkında kullanılmıştır. Aynı zamanda harp kelimesi Kur’an’da tuzak, savaş hali, öldürme ve caydırma cezası gibi anlamlarda kullanılmıştır.³⁴⁰ Kital/savaş kavramı da çağdaş uluslararası savaş kavramından farklı olarak inançsızlıkla mücadele, haksızlık ve azgınlıkla savaş anlamına gelmektedir.³⁴¹ İslam’da asl olan barıştır; savaş ârizî ve zaruret halidir. Kital/savaş “onları nerde/nasıl görürseniz öyle öldürün”, fiili savaş halinde olanlarla ilgili bir ayettir. Bu gün bir devletin bekasına bir terörist örgütünce savaş açılmışsa her yerde ve zamanın tümünde onlarla savaşılması gerekir. İslam’da savaş/Kital, Medine İslam toplumun bekasını muhafazayı amaçlayan savunma savaşı,³⁴² antlaşmalara uymayıp bozanların cezalandırılmasıdır.³⁴³

Cihad, yalnız muharebe meydanında gerçekleşen bir askeri operasyon değildir. Düşmanla mukatele cihadı olduğu gibi, bazen ilmi, ekonomik ve kültürel olabilmektedir.³⁴⁴ Örneğin, toprağı imar cihadı, ümmilikle mücadele cihadı, uyuşturucu ile top yekün mücadele cihadı gibi. Hz. Peygamber münafıklarla sıcak bir savaşa girişmemiş; fakat etkin bir şekilde cihad etmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v), münafık, müşrik ve yahudilerle daima cihad hâlinde olmuştur. Fakat bu üç azılı düşmanla savaş daimi olmamıştır.³⁴⁵

³³⁷ el-Cürcanî, **Kitabu't-Ta'rifat**, s. 142; Rağıb el-İsfehani, **el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'an**, s. 108; el-Kâsânî, Aladdin Ebu Bekir b. Mes'ûd, **Bedâiu's-Sanâi' fî Tertibi's-Şerai'** Dâru kutubi'l-ilmîyye, Beyrut 2010 c.1, s.10.

³³⁸ Nizamettin Çelik, **H. Peygamber'in (s.a.s) Uygulamaları Çerçevesinde Cihad Mefhumu**, Academic Knowledge, (2020), 3 (1) , 59-84. s. 61.

³³⁹ Maide,5/33.

³⁴⁰ Fatlavî, **H. Muhammed'in (s.a.s) Diplomasi Anlayışı**, çev: Mustafa Işık, Rağbet Yayınları, İstanbul 2018, s. 404-405. Çelik, **H. Peygamber (s.a.s)'in Yönetiminde Dış İlişkilerin Temel İlkeleri**, s. 265.

³⁴¹ Çelik, “**H. Peygamber'in (s.a.s) Uygulamaları Çerçevesinde Cihad Mefhumu**”, s. 61

³⁴² Bakara, 2/190.

³⁴³ Tevbe, 9/13.

³⁴⁴ Benzer ifadeler için bkz. ibn Aşur Muhammed tahir, **et-Tehrir ve't-Tenvir**, X, 266.

³⁴⁵ Geniş bilgi için bkz. Çelik, “**H. Peygamber'in (s.a.s) Uygulamaları Çerçevesinde Cihad Mefhumu**”, s. 62.

2.2.2. Antlaşmalar

İslam hukunda antlaşmalar barış ve güven tesisi içindir. Ahit akit'in yakın anlamıdır. Ahdın te'kitlisine âkd denilir. “يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ” “*Antlaşmalarınızı geçmeyiniz; haddi zatında antlaşmalarınızı bozmayıp yerine getiriniz.*”³⁴⁶ Ayetteki ûhud, ûkud anlamında olup İslam öncesi hilf antlaşmalarına atıfta bulunmaktadır. Ahit, Allah'ın iman etmeleri hususunda insanlardan aldığı söz “ahdullah” anlamında misak manasındadır.³⁴⁷ “وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا” “*Antlaşma yaptığınız zaman, Allah'ın ahdini yerine getirin ve Allah'ı üzerinize şahit tutarak, pekiştirdikten sonra yeminleri bozmayın.*”³⁴⁸ Antlaşma ve sözleşmeler İslam tarih ve hukuk kitaplarında muahedat olarak geçmektedir.³⁴⁹ Muahede lügatte; misak ve sulh anlamlarına da gelmektedir. İstilahî olarak, Müslümanın İslam hükmü altında olmayan bir savaşçı ile belli bir süreliğine karşılıklı olarak yaptıkları antlaşmaya denmektedir. Bu yönüyle eman ve müste'menden ayrılmaktadır. Zira muahede, iki grup veya devletlerarasında cereyan eden savaşı sonlandırma gibi antlaşmasızlıkları ortadan kaldırma eylemidir.³⁵⁰ “Eger (düşmanlar) , barışa meylederlerse sende ona yanaş ve Allah'a güvenip dayan”³⁵¹

“Muahedat, devletler düzeyinde olduğunda; buna antlaşma, ittifak ve stratejik ortaklık denilmektedir. İslam hukuk literatüründe bu antlaşmalar, birçok isimle adlandırılmıştır.”

1. El-Muhadene (Hidne)
2. El-Muahedat (Âhd)
3. El-MusAllahat (Sulh)
4. El-Ahlâf (Hilf)

“İslam öncesi bu adlandırmalardan en çok ahlâf kullanılmıştır.”³⁵² Ntekim Hz. Peygamber (s.a.v)'in de içinde bulunduğu mağdurları koruma antlaşmasına “Hilfu'l-Fudûl” denilmiştir.³⁵³ Aynı zamanda kabileler arasındaki yardımlaşma, dayanışma ve

³⁴⁶ Maide, 5/1.

³⁴⁷ Ebül-Hasan Mukatıl b. Süleyman b. Beşir el-Ezdi el-Belhi, *Tefsiri Mukatıl b. Süleyman*, dar'u İhyai't-Turas, H.1423, Beyrut, c. 2, s. 484.

³⁴⁸ Nahl, 16/91.

³⁴⁹ er-Rassa', Ebu Abdillâh Muhammed el-Ensârî, *Şerhu Hudûd ibn Ârfe* Daru Ğarbi'l-İslâmî, Lübnan 1993, s.226.

³⁵⁰ er-Rassa', *Şerhu Hudûd ibn Ârfe*, s. 226.

³⁵¹ Enfal, 8/16.

³⁵² Çelik, “Hz. Peygamber (s.a.v)'in Barış Stratejisi”, s. 145.

³⁵³ Yâ'kûbî, Tarihu'l-Yâ'kûbî, I, 338.

savunma antlaşmalarına da ahlâf denilmiştir. İslam, antlaşma ve sözleşmelerin kutsal olduğunu ve bunlara bağlı kalınması gerektiğini ilk günden kanunlaştırmış ve antlaşmalara saygılı olmayan ve bağlı kalmayanları hain ve lanetlik olarak nitelemiştir.”³⁵⁴

“Hz. Peygamber, antlaşmaların hukukî yönünü ile ahlaki boyutunu birbirinden ayırmamış, yapılan antlaşmalara ve yürürlükteki hükümlere bağlı kalmış ve başkalarının da antlaşmaya bağlı kalmasını istemiştir. ³⁵⁵ İslam hukukunda antlaşmalarda olması gereken ilke ve şartlar:”³⁵⁶

1. “Antlaşmaların hiçbir kandırma veya hile taşımaması gerekir.
2. Antlaşmaların dinin özüne aykırılık taşımaması
3. Antlaşmaların açık ve anlaşılır yazılması ve bilinmesi
4. Tarafların rıza ve kabulüne dayanması
5. Antlaşmalara saygı duyulması
6. Kınama ve yadırgamadan ötürü hiçbir antlaşmanın bozulamaması
7. Antlaşmanın bir tarafın karşı tarafı tahkir ve yerme amacını taşımaması.
8. Antlaşma yapan tarafların antlaşma yükümlülüklerini baştan bilmeleri gerekir.”³⁵⁷

Yüce Allah müslümanların antlaşmaları bozmalarını veya antlaşmalardaki teahhodu yerine getirmemeyi haram kılmıştır.³⁵⁸ Yüce Allah antlaşmaya bağlı kalma ayetleri ile toplumsal güvenliği korumayı, adaleti sağlamayı, muhaliflerin siyasi ve akidevi duruşlarını göz ardı edip hukuklarını korumayı önermiştir.

2.2.3. Seyfiye ve Velayeti’s-Suğur

Seyf Arapçada kılıçtır. Seyfiye, silahlı güçler, dış güvenliği ile görevli silahlı kuvvetlere “Sahibu’l-Harb” denilir. Sınırların korunması, sınır karakolları idaresine de “Velayeti’s-Suğur” denilir. Bu birim ile imam devletin sınırlarını dış saldırılardan korur. Burada nöbet bekleyen nöbetçiler övülmüştür. Seyfiye sınır muhafızlarıdır. Bunların muhafeza mekânları olmazsa düşman içeri girer. ³⁵⁹

³⁵⁴ Çelik, “Hz. Peygamber (s.a.v)’in Barış Stratejisi”, s. 145.

³⁵⁵ Nitekim Hudeybiye Antlaşması’na bağlı kalmayan taraf Mekkeliler olmuştur. Yâ’kûbî, **Tarihu’l-Yâ’kûbî**, I, 376; İbn Hişam, **es-Sîre** s. 919.

³⁵⁶ el-Lüheybî, Salih, **el-Alakatu’d-Devliyye fi Vakti’l-Harb fi Fikri’l-İslamî**, Mecelletü Külliyyeti’l-Ulumi’l-İslamiye, cilt: 7, sayı: 2/14, Musul, 2013, 18.

³⁵⁷ Çelik, “Hz. Peygamber (s.a.v)’in Barış Stratejisi”, s. 146.

³⁵⁸ Maide, 5/ 2.

³⁵⁹ Kurtubi, **el-Cami’u lil-Ahkami’l-Kur’an**, Daru’l-Kutubu’l-Mısriye, Kahire, H.1384, c.4, s. 266.

2.2.4. Sefir

İslam hukukunda toplumsal güven ve barışın sağlanması için dış ilişkiler kurumu olan sefir/ sefaret kurumu kurulmuş ve geliştirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v)'in dış ilişkileri “Resul” (elçi), “berid” ve “Sefir” diye isimlendirilen görevlilerce yürütülmüştür.³⁶⁰ Hz. Peygamber (s.a.v), Hz. Osman'ı Hüdeybiye sürecinde geliş amaçlarını müşriklere aktarması için Mekke'ye sefir olarak göndermiştir.³⁶¹ Hz. peygamber ile her hangi bir kabile arasında çıkan ihtilaftan sonra veya her hangi bir savaş sonrası barış görüşmeleri sefirler ile yürütmekteydi. Hz. Muhammed ilk sefir atamasını Musâb b. Umeyr'i Medine'ye atamıştır.³⁶² Atanan bu sefirlerin resmi görevleri yanında insanları islam'a davet eden davetçi olmuşlardır. Bu sefirler İslam'ın yayılmasında ve diğer toplumlardan insanların müslüman olmasında büyük katkıları olmuştur. Bu görev Hz. Peygamber (s.a.v) döneminde sefir, resûl, berid, mebu's gibi farklı isimler altında gelişmiş ve devam etmiştir.³⁶³ İslam, kendi literatüründe es-sefir, es-sifaret, hivar, muhavir, tefavud, vufûd, mekatip, sefir, resul ve benzeri diplomatik kavramlar geliştirmiştir.

2.2.5. Berid

Hz. Peygamber (s.a.v) özellikle Medinede iken Mekke müşriklerinin hareketlenmelerini anında haber alması Berid vasıtası ile olmuştur. Mekke'deki berid görevlisi Hz. Abbas'tır.³⁶⁴ Abbasiler berid teşkilatına bir hayli önem verip geliştirmişlerdir. Bu dönemde berid, merkezi hükümetin bulunduğu şehrin dışından, idareci ve şehirler hakkında bilgi getiren posta, ulak ve elçi olmuştur.³⁶⁵ Merkezi hükümete bağlanmış yeni beldeler ile ilgili istihbari bilgi aktarandır. Berid görevlisi için yol güzergâhlarında dinlenme merkezleri vardı. Bu merkezlerde bu görev için özel istihdam edilen atlar ve posta güvercinleri vardı.³⁶⁶ Berid vatandaşın mektuplarını götüren bir posta olmamıştır. Onun işi resmi devlet postasıdır. Berid teşkilatı haricen dost ve düşmanı murakabe eden bir teşkilattır. Devlet görevlilerini izlemenin yanında

³⁶⁰ Kettanî, **et-Terabü'l-İdariye**, I, 173, 178.

³⁶¹ Muhammed b. Ahmed b. Mustafa b. Ahmed, **Hatemü'n-Nebiiyyin**, Daru'l-Fikrü'l-Arebi, Kahire, H.1425, c.2, s. 747.

³⁶² Sefiyur-Rahman el-Mübarekfuli, **er-Rehikü'l-Mahtum**, Daru'l-Hilal, Beyrut, ts. c. 1, s. 130.

³⁶³ Taştûşî, **Mukaddimetü fi Alakati'd-Devliye**, s. 217-208; Süheyl Hüseyin Fetlavî, **ed-Diplomasiyye'l-İslamiyye**, Daru's-Sakâfe, Amman, 2005, s. 131-133.

³⁶⁴ Kettanî, **Nizamü'l-Hükümeti'n-Nebeviyye**, c. 1, s. 179.

³⁶⁵ el-Mutarrazî, *a.g.e. I*, 67-68.

³⁶⁶ Maturidi, **Te'vilat-i Ehli's-Sünne**, c. 1, s. 49.

düşmanında izlemiştir. İlk dönem berid'in görevi dış bölgelerden halifeye haberleri aktarma olmuştur. Daha sonra halifenin emirlerini idarecilere ve idarecilerin işini halifeye aktaran bir makinizma olmuştur. "Hz. Peygamber (s.a.v)'in istihbarat teşkilatından, İslami davetin ilk yıllarından itibaren yararlandığını görmekteyiz."³⁶⁷ "Mekke'den Medine'ye Hz. Ebu Bekir (r.a.) ile hicret kararını verdikten sonra, Ğar-ı Sevr'de kaldıkları günlerde Mekke müşriklerinin istihbarî bilgilerini kendilerine Abdullah getirmiştir."³⁶⁸ "Bundan dolayı İslam tarihinde ilk istihbarat görevlisi Abdullah b. Ebu Bekir'dir."³⁶⁹ Dar'ün-Nedve üyesi olan Hz. Abbas'ın "Akabe" görüşmelerinde hazır bulunduğu, siyer kitaplarında kesin iken Hz. Peygamber (s.a.v) kendisinden Müslümanlığını gizlemesini istemiş ve nitekim hicretten sonra Mekke müşriklerinin tüm iktisadi ve askeri faaliyetlerini Hz. Muhammed (s.a.v)'e bildirmiştir.³⁷⁰ Bu resmi görev icabı Abbas, Bedir Gazvesi'ne katılmış ve esir düşmüştür. Hz. Muhammed (s.a.v), onun fidyesini müşrik esirler statüsünden almış ve kendisini tekrar Mekke'ye göndermiştir.³⁷¹

2.2.6. Emir'ül-Hac

Mekke fethinde insanların hac farızasını yerine getirmede kılavuz olma, mekkeyi idare etmek için doğrudan Hz. Peygamber (s.a.v) tarafından atanan Atebe isminde ilk vali veya naib. İslam tarihi eserlerinde Hac Emiri "Emir'ül- Hac", "Emir'ül-Mevsim", "Emir'ül-Mekke", "Emir'ül- Hicaz", "Emirü's-Sefer", "el-Mes'ul", "imam", "emir", "ümera" ve "naib'ül- imam olarak geçmektedir."³⁷²

Müslüman hacılara ilk olarak hac farızasını yaptıran kişi, Attab b. Esid'dir. Hz. Peygamber (s.a.v) tarafından Mekke'ye vali tayin edilen Attab, hicretin sekizinci yılında Müslümanlara hac yaptırmıştır. Müslüman ve Müslüman olmayanların hac mevsiminde hac ibadetini yerine getirmeye geldiklerinde elbetteki güvenlik, ibadeti tanıtmaya ve hizmet, önemli bir görev ve toplumsal ihtiyaçtı.

³⁶⁷ Çelik, "Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Dış İlişkiler Stratejisi", s. 1001.

³⁶⁸ Çelik, "Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Dış İlişkiler Stratejisi", s. 1000-1001.

³⁶⁹ Sa'devî, Nezir Hasan, Nizamu'l-Berîd fi Devleti'l-İslamiyye, Daru Mısır, Kahire 1953, s. 42; Çelik, "Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Dış İlişkiler Stratejisi", s. 1000-1001.

³⁷⁰ Kettanî, a.g.e. c.1, s. 361.

³⁷¹ Yâ'kûbî, Tarihu'l-Yâ'kûbî, I, 364.

³⁷² el-Hilli, Şera'i'ül- İslam fi mesal'il- helal vel-haram, Tahran, 1982, c. 4, s. 193.

2.2.7. Zimmî

Hem iç hem dış güvenlikle ilintili olan bir risk gurubu da Zimmî konusudur. Osmanlı toprağı içerisinde yaşayan Ermeni Zimmî vatandaşlarımızla 1914'te yaşanmış olumsuz olaylar, uzun zaman ülkemizin iç ve dış güvenliğini etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Zimmî, kelimesi zimmet anlamında olup, ahid, kefalet, hürmet, deman, hak ve akd anlamlarını barındırmaktadır.³⁷³ Hanefilere göre zimmet, Ehl-i kitabın Müslümanlara can ve mallarının korunması için İslam devletine cizye ödeme akdidir.³⁷⁴ Malikiler de zimmet, İslam diyarında cizye ödeme koşulunu kabul etmeleleri şartıyla, onların himaye edilmeleri ve kötülükten korunmalarıdır.³⁷⁵ Şafii ve Hanbelîlerde zimmet, toplumsal hukuka riayet ve cizye ödeme koşuluyla bazı kâfirlerin küfürlerini ikrar serbestiyet antlaşmasıdır.³⁷⁶ İslam hukukunda müslümanın canı ne kadar kutsalsa Zimmînin canı da o kadar kutsaldır. Bunlar müslüman toplumu içerisinde huzurlu ve güven içerisinde yaşarlar. Zimmet antlaşması ile vatandaşlık statüsünü kazanıp hak ve ödevlerine haiz olurlar.³⁷⁷ Peygamberimiz bu hususta “kim Zimmîlerden bir kişiyi öldürürse; kokusu yetmiş senelik mesafeye ulaştığı halde, yinede cennet kokusunu alamaz.” Medine’de Müslümanlardan birisi Zimmîlerden bir adamı öldürdü. Durum Hz. Peygamber’e bildirildiğinde “Onun himayesine en çok vefa gösteren benim” dedi. Ve katilin öldürülmesini emretti. O da öldürüldü.³⁷⁸

Cizye, savaş gücü olan gayri Müslimlerden alınan Zimmîler için bir mali yükümlülüktür. Cizye çocuk, kadın ve yaşlılardan alınmadığına göre amaç, gayri Müslimlerin İslam devleti içerisinde güvenliği sarsacak herhangi bir teşebbüste bulunmamaları olduğu gibi, kanlarının heder olmaması ve dokunulmazlık kazanmaları gayesi vardır. Ayette savaşçılardan cizye alın denildiğinden sadece savaşa katılan muhariblerin esir olduklarında vatandaş statüsüne girmek için kendilerinden alınan bir vergidir. Cizye bir mali ödeme zorunluluğu olduğundan ve gayri Müslim teba'nın gücünü kontrolde tutma hedefinden ötürü köleler savaşabilir olmalarına rağmen

³⁷³ İbni Manzur, **İsanu'l-Arap**, c. 3 s. 1517; İbrahim Mustafa, **el-Mu'cemu'l-Vasit**, c. 1, s. 315.

³⁷⁴ Aynı, Ebu Muhammed b. Muhammed, **en-Niyabetü Şerhu'l-Hidayet**, Daru'l-Fikr, 1990, Beyrut, c. 6, s. 663.

³⁷⁵ ed-Desukî, Muhammed Arefe, **Haşiyetu'd-Desukî Âla Şerhi'l-Kebir**, Daru'l-Fikr, 1990, Beyrut, c.2, s. 200-201

³⁷⁶ Beyhaki, Mansur b. Yunus b. İdris, **Keşfu'l-Kena' Âlâ Metni'l-İkna'**, Alemu'l-Kutub, 1999, Kahire, c. 2, s. 434; İbni Kudâme, **el-Muğni**, c. 5, s. 597.

³⁷⁷ Kardavi, Yusuf, **Ğayru'l-Müslimin Fil-Müctemi'il-İslamî**, Mektebetu Vehbet, 2005, Kahire, s. 7.

³⁷⁸ Merginânî, Ali b. Ebu Bekir Abdulcelil el-Fergani, **el-İnaye fi Şerhi Hidaye**, daru'l-Fikr, 1997, Beyrut, c. 8, s. 256.

kendilerine cizye vergisi konulmaz; çünkü kölelerin mülk edinme olanakları yoktur.³⁷⁹ Asri saadette Halifeler, yaşlı olup cizye ödeme mali gücünü yitirenleri cizyeden muaf tutmuşlardır. Cizye miktarı imam'ın takdirinde olup, zenginden zenginliğine göre, fakirden fakirliğine göre alınır.

Hiz. Ömer, Ömer ibni Abdulaziz b. Erte'ye mektup gönderdi; mektubunda: “yüce Allah cizyeyi İslam'dan yüz çevirip küfre rağbet edenlere apaçık bir hüsrân ve zillet olsun diye almayı emretti. Cizyeyi güç yetirenlere koy. Onlar ile toprağı imar etme arasını serbest bırak; bunların toprağı işletmelerinde müslümanların yaşamları için maslahat, düşmanlarına karşı da kuvvet vardır. Zimmet ehlerinden yaşlı geçmiş, gücünü kaybetmiş yaşlılara kendilerini geçindirecek kadar Beytu'l-Maldan bir şeyler ver. Hiz. Ömer bir gün kapılarda dilenen bir Zimmîyi gördü; sana ne kadar insaflı davrandık, gençliğinde senden cizye aldık yaşlılığında seni terk ettik. Bunun üzerine onun iâşesine yetecek kadar beytû'l-malden ödenek vermeye başladı.³⁸⁰

Haraç ve cizye, gayri Müslimlerle yapılan ûkud ve muahedeler akebinde devletin vatandaşlığını kazanan Zimmîlerin devlete karşı mali yükümlülükleri ifade eden ve fey geliri içinde olan mali yükümlülüktür.³⁸¹ İslam devletinin Zimmet antlaşması ile İslam diyarının vatandaşlığına giren gayri müslim taba'nın kadın, çocuk ve yaşlı olmayanlara konulan ve bir ismi baş vergisi (cizye) olan verginin yanında arazilerinin gelirine göre değil, arazinin bakım ve ekiminden dolayı toprak sahibi olmanın vergisidir.³⁸² Haraç, arazi gelirinin onda biri olan öşür vergisi dışında bir araziden -tarıma elverişli olduğundan- toprağın ölü mülkiyetine ihyasına (rekabesine /işlenmesine) mukabil senede bir defa miktarı ta'yin edilmiş, ürünün muayyen oranda vergi olarak tahsil edilen mali bir gelir.³⁸³ Haraç, Maliki, Şafi'i ve Hanbellilerece tasarruf ve temlikî Müslümanlara ait kalarak, toplumsal yarar adına şartlı olarak işlenmesi için gayri Müslim tebaya terk edilen arazilerdir. Harac zekât değildir. Hanefilere göre zimmîler için kişi başına on iki dirhem konulan bir baş vergisidir. Kişilerin mali yapısına göre miktar değişebilmektedir.³⁸⁴ Hanefilere göre güç ile elde

³⁷⁹ el-Kurtubi, Muhammed b. Ahmed, **el-Cami'u li-Ahkami'l-Kur'an**, Daru'l-Kutubu'l-Misriyye, 1964, kahire, c.8, s. 113.

³⁸⁰ el-Butî, Muhammed Said Ramazan, **el-Cihadu fil-İslam**, Dimeşk, 1981, s.134.

³⁸¹ el-Maverdi, **Ahkamu's-Sultaniye**, s. 226-227.

³⁸² Maverdi, **Ahkâm**, s. 262

³⁸³ Birsin, Mehmet, **Maverdinin Devlet Anlayışı**, s. 197.

³⁸⁴ Şeybani, **el-Mebsut**, c. 2, s. 176.

edilen ve ekilip biçilmeye elverişli olan her yer harac arazisidir. Mülkiyeti fetih öncesi asıl sahiplerine bırakılır ve bundan dolayı kendilerinden harac vergisi alınır.³⁸⁵

2.2.8. Müste'men

Müste'men İslam diyarında uzun bir süre veya sürekli ikamet etme niyetinde olmayıp, Müslüman birinin verdiği emanla İslam diyarına giren kişidir. Şayet daveti işitmek için girmişse eman alma gerekliliği yoktur. Herhangi bir şey satmak için giriş yapan bir tüccar ise, ticaret izni onun için emandır.³⁸⁶ Şayet uzun zaman kalmak üzere izin almışsa bu Zimmî olur. İslam toplumunda can ve mal güvenliği güven içerisine alınan gayri Müslimlerden bir kısım da "Müste'men"dir. Müste'men emine vezni ile ismi fail olup, emanı talep edendir; emene vezninden oluşuda muhtemel ve caiz olup, bu vezinle ismi meful olup güvende olandır.³⁸⁷ Kendisine emân verilen kimselere de müste'men denilmektedir.³⁸⁸ Böylece eman verilen kişiler, İslam ülkesinde bulundukları süre içinde can ve mal güvenlikleri güvence altına alınmış olur. Bunlar merafik-i âmme denilen ulaşım, haberleşme, temizlik, aydınlatma, sulama vesair haklarını mahkemede arama gibi kamu hizmetlerinden yararlanması gibi asli unsur olan Müslümanlar kadar haklara sahiptirler.³⁸⁹

Hanbelilere göre tüm kâfirlere veya kâfirlerden birine emanın verilmesi caizdir. Sıradan her bir müslümanın gayri Müslim birine verdiği eman diğer Müslümanları bağlar.³⁹⁰ Hanefilere göre "müste'men", kendi memleketi dışına ister Müslüman ister kâfir güven teminatı ile girendir.³⁹¹ Malikilere göre "Müste'men", harbi birinin kanını heder olmasının kaldırılması, köle edilmeme, can ve mal güvencesidir.³⁹² İmam Şafii "Müste'men" den, korkunun zıddı ve kâfirlerle katl ve kitalı terk etmek anlamı kast edildiğini söylemiştir. Kâfirlere yarar sağlayan akitler eman, cizye ve barış antlaşmasıdır. Barış ve cizye imamın yetkisinde iken, eman her Müslüman değil ki

³⁸⁵ Cessas, Ebu Bekir Ahmed b. Ali er-Razî, **Ahkamu'l-Kur'an**, thk. Muhammed es-Sadık Kamhaviyi, Daru İyau't-Turai'l-Arabî, 1985, Beyrut, c.7, s. 319.

³⁸⁶ eş-Şeyh Seyyid Sabık, **Fıkhu's-Sünnet**, Daru'l-Kutubu'l-Arebiyye, 1997, Beyrut, c. 2, s. 596.

³⁸⁷ Konyevî, Kasım b. Abdullah b. Emir Ali, Tahkik, el-Kiysî Ahmed b. Abdurrezzak, **Enisü'l-Fukeha Fi Ta'rifatü'l-Elfazi'l-Mütedavile Beyne'l-Fukeha**, Daru'l-Vefa, H.1403, Cidde, s. 185.

³⁸⁸ el-Bereketî, Muhammed Âmim el-İhsan el-Mecdî, **et-Te'rifatü'l-Fikhiyye**, Daru Kutûbi'l-İlmiyye, Beyrut 2003, s. 203.

³⁸⁹ Yaman, Ahmet, **İslam hukukunda uluslararası ilişkiler**, Fecr Yayınları, 1998, Ankara, s. 258.

³⁹⁰ İbni Kudâme, c. 5, s. 561.

³⁹¹ Desuki, **Haşiyeti Reddû' Muhtar**, c.4, s. 345.

³⁹² Ebu Abdullah el-Ensârî er-Resa' Tahk. Muhammed Ebu'l-Ehfan- et-Tahir el-Ma'murî, **Şerhu Hudud-i İbn-i Arefe el-Mevsumu'l-Hidaye el-Kafiyetu's-Şafiiyye**, Daru'l-Ğarbu'l-İslamî, 1993, Beyrut, s.226.

gayri Müslime, Harbi'e dahi verebilir ve diğer Müslümanları bağlar.³⁹³ Konumuzla ilgili tercih edilecek görüş Malikilerin görüşüdür: “gayri Müslim harbilerin İslam diyarına herhangi bir işi görmek için geçici bir süre ile güven ile girmesidir. Süre sonrası tekrar geri gitmesidir. İslami hükümlere ve genel zimmet hukukuna mecburi kalmaksızın.” Müste'men Müslüman toplumunda Zimmî gibi güven içerisinde hareket eder ve beş zaruratinde güven içerisinde. Müslüman toplumun içerisinde olupta Zimmi ve Müste'men vafında olmayan gayri müslimler genel kural ve ahlak kaidelerine uydukları müddetçe kendilerine karışılmaz. Bu gün Suriyede İslami cihad adına sahaya çıkıp hiçbir gayri Müslime zimmet ve eman tanımayan, İslam tarihinin ilk gününden günümüze kadar Müslüman toplumunda azınlık ve zimmet statüsünde olan Ezidilere yapılan muamele İslam'ın hangi hukukuna dayanmakta; bunlar nasıl Müslüman ve mücahit olabilmektedirler. Bu grupların hâkimiyet sağladıkları alanda kendi inanç felsefeleri dışında hiçbir Müslüman ve gayri müslimin yaşamasına reva görmemelerinin fiili durumu, İslam'dan beslenmediklerinin ve İslami olmadıklarının kanıtıdır.

³⁹³ Şirbinî, Şemseddin Muhammed b. el-Hatib, **Muğni'il-Muhtaç Ma'rifetu Elfazi'l-Minhac**, Daru'l-Marifet, 1997, c. 4, s. 313.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.TOPLUMSAL GÜVENİN KORUNMASI

3.1. Toplumsal Güven ve Sorumluluklar

Güven, dün olduğu gibi bu gün de kişi ve toplumun aklından çıkarmadıkları bir yaşamsal zorunluluktur. Toplumlar birçok yol ve yöntemle bunu gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Güvenlik satın alınmaz, sipariş edilmez; güvenlik sağlanır. Geçmişten günümüze kadar teknik ve iletişim araçlarının değişimi ile güvenlik ve savunma usul ve uslubu da gelişmiş ve değişmiştir. Toplumsal güven, toplumun bütün bireylerinin omuzunda büyük bir sorumluluktur. Güven sorumluluğunda tarafların başında hükümet tarafı ve ilgili müesseseler gelmektedir. Toplumsal güvenin yokluğu birey ve toplum üzerinde tehlikeli zararları ve etkileri vardır. Toplumsal güvensizlik zillerinin çalındığı bir yerde ahlaki yozlaşmalar, hırsızlıklar, cinayetler ve orantısız güç kullanma durumları yayılmaktadır.

Toplumda güven esastır, hıyanet arızidir. Toplumsal güveni korumak için mustazaflara yardımda bulunacak hayrat vakıfları kurulmalı ve okuryazarlık seferberliği oluşturulmalıdır. Toplumda tarım ve hayvancılıkla uğraşanların verimli ve güvenli gıda üretmeleri için belde belde, köy köy gezilip bilinçlendirme eğitimi verilmelidir. Gençlerin akli, fikri ve fiziki gelişmeleri için eğitimlerine özen gösterilmeli ve sosyal aktiviteler geliştirilmelidir.³⁹⁴ Toplumsal güvenliğin vatanın içerden ve dışardan bir saldırıya uğradığı ortamda nasıl davranmalıyız? Elbetteki bunun cevabı şecaat ve cesaretle bu hayin emeli geri püskürtmektir. Böylesi bir durum ve ortamda cesaret, fedakârlık, azimet, birliktelik içinde hareket etmek dini ve milli bir vazifedir. Polisiye ve inzibatiye güvenlik tedbirleri ile hareket etmek yalnız başına yeterli değildir.

Bu gün dünyada “güvenlik ve ekonomi”, “güvenlik ve tehdit”, “güvenlik ve savaş” beraber eşleştirilen yeni bir güvenlik stratejidsidir. Şunu belirtmek gerekir ki, Uhud Savaşı’nın akabinde korku ve belirsizliğin yayıldığı bir zamanda Hz. Peygamber ve sahabilerin sarsılmaz duruşu, güven ve emniyetin tehlikeye düştüğü bir ortamda hareket tarzımız hakkında bizlere bilgi vermektedir.³⁹⁵ *“Bir kısım insanlar, müminlere: “Düşmanlarınız olan insanlar, size karşı asker topladılar; aman sakının onlardan!”*

³⁹⁴ el-Müderrişî, el-Allame es-Seyyid Muhammed Taki, **et-Tahadi’il-İslamî**, Mektebetu’l-Allametu’l-Müderrişî, H.1410, Küveyt, s.54.

³⁹⁵ Çelik, **H. Peygamber (s.a.s.)’in Yönetiminde Dış İlişkilerin Temel İlkeleri**, s. 167.

*dediklerinde bu, onların imanlarını bir kat daha arttırdı ve "Allah bize yeter. O ne güzel vekîldir! Dediler."*³⁹⁶ Ayeti bu sarsılmaz duruş hakkında delildir.

3.2. Kamu Düzeni

Kamu Düzeni; bir devlette güvenliğin ve işleyişinin düzgün bir biçimde sürdürülmesi ile fertler arasındaki ilişkilerde adaletin tesisine yarayan kuruluş ve kaidelerin tümünü ifade eder. Hz. Ali kamu düzenini sağlamak için bağı ve hariciler ile görüşmek ve onları ikna etmek için ikna kabiliyeti ve dini bilgisi yüksek olan Abdullah ibni Abbası göndermiştir. Onlarla tartışmış ve birçoğunu asilik ve haricilik yolundan geri çevirmiştir.³⁹⁷

Toplum bireylerinin arasında güvenin var olduğu toplumlarda devlete güven güçlü olur. Bireyler arasında birbirlerine güvenin olmadığı yerde devlete güven az olur. Kamu düzeni, devletin vatandaşına, vatandaşın da devletine güvenmesinden geçer. Bundan ötürü devleti yöneten hükümetler gücünü halktan almalı ve sosyal politikalarını buna göre belirlemelidirler.³⁹⁸

3.2.1.Vergi

İslamın vergi politikası zekât, gümrük öşrü, haraç ve cizyedir.³⁹⁹ Vergi, amme yararı ve işlerinin yürütülmesi adına toplum bireylerine yüklenilen sorumluluklardır. Eda şekli hizmet, âyni ve nakdidir.⁴⁰⁰ İslam'da birikmiş paradan, büyük baş ve küçükbaş hayvan sürüsünden, zirai ürünlerden, ticari eşyadan, yer altı madenlerinden ve dışarıdan gelen gümrük eşyasından nispet, matrah ve tahsil devresi farklı olmak üzere zekât alınmaktadır. Zekâtı konu başlıklı işlediğimizden biz burada bununla yetineceğiz.

3.2.2.Narh

Hz. Peygamber (s.a.v) toplumsal güven ve refah adına toplumsal ihtiyacın olduğu ticari bir malı pahalıya satması amacıyla stoklayıp piyasaya arzını geçiktirme veya

³⁹⁶ Al-i İmran, 3/173.

³⁹⁷ İbni Hacer, **Fethu'l-Bari** c.12, s. 284.

³⁹⁸ Emekçi, Faruk, **Marazi Bir Durum Olarak Türkiye'de Niyet Siyaseti:** Türkiye'de Toplumsal Güven Eksikliği ve Bunun Siyasal Sonuçları, Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi, 2010, S. 238. [Http://www.insanbilimleri.com](http://www.insanbilimleri.com)

³⁹⁹ Tuğ, Salih, **İslam Vergi Hukukunun Ortaya Çıkışı**, Marmara İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1984, İstanbul.

⁴⁰⁰ Tuğ, Salih, **İslam Vergi Hukukunun Ortaya Çıkışı**, Marmara İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1984, İstanbul, s. 2.

değeri üzerinde satma olan ihtikârı yasaklamıştır. Narhın ne kadar elzem olduğu depremlerin olduğu şehirlerde fahiş bir şekilde artan işyeri ve dairelerin kirası, Koronavirüs'ün ülkemizde yayıldığı ilk gün ve aylarda özellikle, temizlik ürünleri, gıda ve maskelerin kaç kat fazlası ile piyasaya sürüldüğünün fiili durumu göstermektedir. Hz. Peygamber tüketiciyi korumak yönünde bazı uygulamalar geliştirmiştir. Üretici, şehir veya pazar fiyatını bilmeden şehrin veya pazarın dışında karşılayarak kendisinden malını ucuz almayı yasaklamıştır. Böyle bir aldatmanın önüne geçmek için şehir dışına yollar üzerine görevliler göndermiştir.⁴⁰¹

3.2.3.Çevre Bilinci

Çevreyi yaşanmaz hale getirmek yeryüzünde ifsad çıkartmaktır. Bu gün üzerinde yaşadığımız dünyayı hızlı nüfus artışı, hızlı ve plansız şehirleşme, rastgele endüstrileşme, doğal kaynakları hoyratça kullanma, teknoloji ve ağır sanayinin hızlı gelişmesi ve araç gereçler öyle kirletmiş ki hava, su ve toprak yönünden geleceğimizin güvenliği yoktur. Bu gün çevre;biyolojik, kimyasal ve fiziksel özelliğini kaybetmiştir.⁴⁰² Kur'an insana yeryüzünü ıslah etmeyi emretmiş, fesat ve ifsadından da nehiy etmiştir.” Düzeltilmesinden sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın.”⁴⁰³ Yeryüzünde her şey ıslah edilmiş düzene konulmuştur. Bozan insanoğlu olmuş ve olacaktır. “O, dönüp gitti mi (yahut bir iş başına geçti mi) yeryüzünde ortalığı fesada vermek, ekinleri tahrip edip nesilleri bozmak için çalışır. Allah bozgunculuğu sevmez.”⁴⁰⁴ İnsan, yeryüzünün nimetlerini itina ile kullanmaya, israf ve savurganlıktan kaçınmaya davet edilmiştir. “Yiyin, için ve israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez.”⁴⁰⁵ “İsraf ederek saçıp savurma! Çünkü saçıp savuranlar, şeytanın kardeşleri olmuşlardır; şeytan ise Rabbine karşı nankördür.”⁴⁰⁶ Peygamberimiz: “Birinizin elinde bir fidan varken kıyamet kopuyor olsa bile derhal onu diksin.”⁴⁰⁷ “Bu insanlar, devenin nasıl yaratıldığına, göğün nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine, yerin nasıl yayıldığına bir bakmazlar

⁴⁰¹ Sarıçam, İbrahim -Erşahin Seyfettin, **İslam Medeniyeti Tarihi**, TDV. Yayınları, 2017, Ankara, s. 149-150.

⁴⁰² Yapıcı, Süleyman, **İslam ve Çevre- İnsan ve Çevre**, Anıl Grup Matbaacılık Yayıncılık, 2015, Ankara, s. 17.

⁴⁰³ A'raf, 7/85.

⁴⁰⁴ Bakara, 2/205.

⁴⁰⁵ A'raf, 7/31.

⁴⁰⁶ İsra, 17/26-27.

⁴⁰⁷ İbni Hanbel, 3, 184.

mı?”⁴⁰⁸ Hz. Peygamber (s.a.v) çevre bilinci ve temizliği açısından ahlak kurallarını oluşturmuştur. Bu kurallar: Akar ve durgun suları, meyveli ve meyvesiz ağaçların altlarını, yeşil alanları, park ve yol güzergâhlarını kirletmemeyi ve temiz tutmayı emretmiştir.”⁴⁰⁹

3.2.4.Gıda Güvenliği ve Yönetimi

Toplumsal güvenin tesisi ve korunması için her ağız için gıda temin edilmelidir. Toplumsal olguda insanın sağlıklı bir hayat sürdürmesinin bir dayanağı da sağlıklı gıda ve sağlıklı beslenmedir. Sağlıklı hayatın mudavemesi ancak yeterli, güvenli ve sağlıklı gıda ile mümkündür. Güvenli gıdaya erişim temel insani bir haktır. İnsan vücudunun gelişim ve hayati müdevamiyesini devam ettirme ihtiyacına göre gıda, birkaç çeşide ayrılıyor:

1. Oluşum ve Gelişim Gıdası: İnsanın yaşam sürecinde alması gereken besinlerdir.
2. Enerji ve Direnç Sağlayan Gıdalar. İnsana ısı ve enerji veren besin maddelerdir.⁴¹⁰ Çocuğun güvenliği için annenin emzirme hakkı gibi.
3. Vücudu Güçlendiren ve Koruyan Gıdalar: Bu tür gıdalar insan için vazgeçilmezdir. Yokluğu veya az tüketimi hastalığa sebebiyet verir. Tüm bu maddelere nispet su, temel gıda maddesidir. Günümüzde su, Uluslararası güveni etkilemektedir. Günümüzde sağlıklı ve güvenli gıda meselesi eski Mısır padişahının görüp hayrete düştüğü ve tabirini rüya ilmi ehlinde istediği rüya örneği olmuştur. “Padişah dedi ki: Rüyamda gördüm, yedi zayıf inek, yedi semiz ineği yiyordu,”⁴¹¹ Günümüzde beyaz et ve besi hayvanların yeminde hayvanların sakatatı ve kemikleri kullanılmakta ve bunun sonucu “Delidana” hastalığı çıkıp dünyayı tehdit etmiştir.

Gıda güvenliği geçmişte ve günümüzde savaş ve barışla direkt ilintili bir durumdur. 24.11.2015 tarihinde Türkiye’nin sınırda düşürdüğü Rus savaş uçağı iki ülke arasında bir krize neden olmuş ve bu krizin ilk kırmızı kartı “gıda” konusu olmuştur.

Günümüzde “gıda güvenliğinin önemi devlet yapısının önemini hatırlatmakta, devletsiz veya işgal altında olan bir ulus, bariz bir şekilde bunun önemini fark edebilmektedir. Günümüzde Yemen ve Gazzeye uygulanmakta olan ambargodan dolayı

⁴⁰⁸ Ğaşıye, 88/17- 20.

⁴⁰⁹ İbn-i Mace, Edep, Müslim Birr, Tirmizi Tâharet.

⁴¹⁰ Dağami, Muhammed Rakan, **Nazeriyetu’l-Emnu’l-Ğazai Min Manzuri’l-İslami**, Müdüriyeti’l-Mektebati vel-Vesaiki’l-Vataniyye, 1988, Kahire, s. 18

⁴¹¹ Yusuf, 12/43.

binlerce çocuk yetersiz beslenmekten dolayı ölmekte veya sağlığını kaybetmektedir. Gıda güvenliğinin önemi ve önceliği, açlıkla kıvranan Afrika'dan veya kendisine gıda ambargosu uygulanan Yemen ve Gazze'den çok net görülebilmektedir. Bu gerçeğe Kur'an işaret etmiştir. Açlık veya tokluk güvenle ilintilidir. "Ki O, kendilerini açlıktan (kurtarıp) doyuran ve korkudan güvenliğe kavuşturandır."⁴¹²

3.2.5.Kamu Malı (Beytül Mal)

Beytül mal, toplumda risk gruplarını himaye adına kurulan gelir havuzudur. Beytül-malda bazı özel ve genel malların toplandığı havuzdur. Bazı fakihler beytül-malı mekâna nispet ederlerken, bazıları mekânın yerine cihet yani havuz sistemine nispet etmişlerdir.⁴¹³

Bedir savaşında alınan ganimetler üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) tarafından oluşturulmuş ve Enfal süresinin birinci ayeti bu duruma işaret etmektedir. "Sana savaş ganimetlerini soruyorlar. De ki: Ganimetler Allah ve Peygamber'e aittir..."⁴¹⁴ Bazı sahabeler Bedir ganimetinin taksimine ihtilafa düştüklerinde bu ayet nazil olmuş; ganimetin tasarruf yetkisinin Hz. Peygamber'e ait olduğu ve Müslümanların durumlarına göre kendilerine harcayacağını bildirmiştir. Beytül malın varidatları bir haylidir:

1. Zekât: Zekât, beytül malda toplanan sekiz sınıfa ait özel bir maldır. Ayette isimleri geçenler haricinde tasarrufu haramdır.⁴¹⁵
2. Fey: Düşmandan savaşılardan elde edilen maldır.
3. Ganimet: Harb ve mukatele sonrası elde edilendir. İslam ordusunun düşmandan savaş alanında silah ve güçle kazandığı ganimetler Beytu'l-Mal'a aktarılır. Esir edilenin üzerinde olan mal esirin kendisine aittir. Esirin malı ganimet olmaz; malını almak caiz değildir.
4. Enfal: "savaşta elde edilen ganimetler" mânasındadır. Enfal, savaşarak elde edildiği gibi, savaş söz konusu olmadan da müşriklerin elinden çıkarak Müslümanlarca elde edilen her türlü gelir ve kazanç diyenler de olmuştur.⁴¹⁶

⁴¹² Kureyş, 106/4.

⁴¹³ Maverdi, *Ahkamu's-Sultaniyye*, s. 315.

⁴¹⁴ Enfal, 8/1.

⁴¹⁵ Tevbe, 9/60.

⁴¹⁶ Desukî, Muhammed b. ahmed b. Ârefe el-Malikî, *Haşiyetu'd-Desukî âla's-Şerhi'l-Kebir*, Daru'l-Fikr, ts. Dimeşk, c. 1, s. 489.

5. Humus: Savaş ganimetlerinden Allah ve peygamberine ayrılmış beşde birlik bir paydır.
6. Cizye: Ehli Kitap ve Mecüsilerden güvenlik ve hizmet amaçlı alınan bir tür vergidir.
7. Ūşūr: İslam beldesine ticaret için giren gayri Müslim tücarlardan alınan vergi.⁴¹⁷
8. Rikaz: Günümüz deyiimiyle define; İslam'dan önce yer altına gömülmüş mal.⁴¹⁸ Bu mal şafiilere göre sadaka birimine dahil edilmiştir.⁴¹⁹
9. Haraç: Hz.Ömerin Irak fethinde ekilecek olan arazilere koyduğu toprak vergisidir.⁴²⁰

3.2.6. Vakıf

Vakıf, Hakikaten veya hükmen bir kişinin kendi malından menkul veya gayri menkul yahut bunlardan faydalanmasını bir kesime veya âmmeye ebedi veya uzunca bir zaman tahsis etmektir. İslami vakıflar toplumsal dayanışmanın en önemli göstergelerinden biridir. İslam hukukunda vakıf “Babu’l Vakıf”, “Kitabu’l-Vakf” başlıklar altında işlenmiştir. İslam öncesi Araplarda vakıf kültürü yoktur. Vakıf kültürü İslam döneminde gelişmiştir.⁴²¹

Vakfiyenin geçerli olabilmesi için asli sahibinin özel mülkiyetten çıkması gerekir. Böylece vakf ettiği vakıfta tasarruf yetkisinden düşer. Vakıf hiç birinin mülkü olamaz. Vakfı vakfiyeden rucu etme yetkisi yoktur. Vakfı vakfiyenin şartı dışında kullanmak caiz değildir.⁴²²

3.3. Kamu Düzenini Bozma (Güvensizlik Ortamı Oluşturma)

Bireysel ve toplumsal güven büyük bir nimettir. Yüce Allah, Kureyş süresinde güven ihsanından ötürü onlardan şükür istemiştir. Kamu düzen ve güveninden ötürü, ticarete ihtikâr, faiz ve ğabn-i fahiş; ahlakta, iftira, tecessüs, giybet ve taassub gibi durumlar yasaklanmıştır. İslam hukukunda harbilere silahın satılması haram olduğu

⁴¹⁷ Ebu Yusuf, Yakup b. İbrahim b. Habib, **Kitabu’l-Harac**, el-Mektebetu’l-Ezheriyye lit-Turas, 1990, Kahire, 148.

⁴¹⁸ İbni Abidin, **Reddü’l-Muhtar âlad-Dürrü’l-Muhtar**, c.2, s. 318.

⁴¹⁹ Nevevî, Muhiyyeddin Yahya b. Şeref, **el-Mecmu’ Şerhu’l-Muhezzeb**, ts. Daru’l-Fikr, Beyrut, c. 6, s. 102.

⁴²⁰ İbni Receb, Ebül-Ferec Abdurrahman b. Ahmed el-Hanbelî, **el-İstihracu li-Ahkami’l-Harac**, Daru’l-Kutubu’l-İlmiyye, 1985, Beyrut, s. 12.

⁴²¹ Ebu Zehra, Muhammed, **Muhadaratu’n-fil-Vakfi**, Daru’l-Fikri’l-Arabi, Kahire, 1971, s. 5.

⁴²² Bkz. Es-Serahsi, el-Mebhut, Kitabu’l-Vakıf, c. 12, s. 25- 30.

gibi, toplumsal kargaşa döneminde de taraflara silah satmak veya silah ticaretini yapmak haramdır. Yol kesicilere, hırsızlık edenlere ve buğat ehline silah satmak haramdır.⁴²³ Kamu düzeni adına yüce Allah müminlerden birlikteliği ve tesianüdü emr ederken, tefrika, ihtilaf ve tartışmadan nehyetmiştir.⁴²⁴ Hz. Peygamber, toplumsal birliktelikte olmada rahmet, ayrılma ve kopmada azap olduğunu söylemiştir.⁴²⁵ Kamu düzeninde etkili olan faktörler:

1. Aile İç Güven: “Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında, acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır.”⁴²⁶
2. Komşular Arası Güven: “Cebrail bana sürekli komşuyu vasiyet ettiki, zannettim varisi olacak”; diğer bir hadis te “Komşusu şerrinden emin olmadığı kişi iman etmiş olamaz.”⁴²⁷
3. Müslüman iç güveni bozacak davranışlardan kaçınmalıdır. "Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez ve onu zalime teslim etmez. Kim kardeşinin yardımında bulunursa Allah da (c.c) ona yardım eder. Kim bir müslümanın sıkıntısını giderirse Allah da (c.c) onun kıyamet günündeki sıkıntılarından birini giderir. Kim bir müslümanın aybını örterse Allah da (c.c) kıyamet gününde onun ayıplarını örter.”⁴²⁸
4. Dış güveni bozan İslam dairesinden çıkar: “Bize silah çeken bizden değildir.” “Mümin, insanların malları ve canları hususunda kendisinden emin olunan kişidir.”

3.3.1. Şiddet ve Terör

Toplumsal güveni etkileyen birçok olumsuz faktörün varlığı söz konusudur. Konumuzun sınırlı kalması adına şöylece özetleyebiliriz:

1.Terör: Günümüzde kamu düzenini sarsan yapı ve olguların başında şiddet yanlısı örgütler ve terörizmdir. Ülkemizin kamu düzeni bu gün şiddet içerikli düşünce ve terör örgütlerden etkilenmektedir. Toplumda Şiddetten kaçınma ve tolerans kültürünü oluşturmak gerekir. Güvensizlik, endişe ve tehditlerden doğan karamsarlıkla

⁴²³ Nevevi, *el-Mecmu' Şerhü'l-Mühezzebe*, c.9, s. 354.

⁴²⁴ Al-i İmran, 3/103, 105.

⁴²⁵ Tirmizi, Sünen, Ebvabu'l-Fiten, c.4, s. 35, no. 2165.

⁴²⁶ Tahrim, 66/6.

⁴²⁷ İbni Mace, Birr, no. 3674.

⁴²⁸ Buhârî, Mezâlim, no. 3; Müslim, Sahih, Babu Tahrimi Zulm, c. 4, s.1996, No. 2580.

dolu endişe ve korku güvensiz toplumu ifade eder. Bu endişe, korku ve tehditler, bazen doğrudan şiddet içerdiği gibi, bazen de yoksulluğa benzer biçimde dolaylı da olabilir. *“Bunların yarattığı güvensizlik düzeyindeki artış, adı geçen kavramın belirleyici özelliğini artıracaktır. Her ne kadar, mutlak güvenlikten bahsetmek mümkün değilse de mutlak güvensizlikten söz edilebilir.”*⁴²⁹

2.Şiddet, Güvenliği sarsan, tedbir ve önlemin sağlanması gereken temel bir unsur şiddettir. Şiddet kavramı, toplumun bireyine, yaşam kalitesine, devletin herhangi bir birimine şiddetle tehdit edip, iletişim ve diyaloga kapalı olup, sertlikten yana olan veya hükümetin politika seçeneklerinin çeşitliliğini önemli ölçüde daraltan eylemlerdir.⁴³⁰ Toplumsal güveni olumsuz etkileyen ve toplum hayatını cehenneme çeviren unsurlarda aşırılık, şiddet ve kaba kuvvet kadar başka bir şey yoktur. Tevadud, tesanüd, teâtüf, teâvun ve terahüm yerine bu gün İslam âleminde şiddet ve çatışmalar yerini almıştır. Şiddet bu gün toplumsal olgudan çıkmış küresel bir nitelik kazanmış ve küresel savaşları tetiklemektedir. Hâlbuki Peygamberimiz: “Mümine korkutucu gözle bakan kişiyi, mutlak hâkimi olduğu günde Allah onu korkutur.” Ateşin bir ormanda hızlı yayıldığı gibi şiddet yayılmaktadır.

3. Belirsizlik Ortamı: Siyasi ve iktisadi istikrarın olmadığı toplum. Belirsizlik ortamı, geleceğe ümitle bakmak ile ters orantılıdır. İnsanı hayata tutunmasını sağlayan, geleceğe olan güven ve ümit var olmasıdır. Sahip olduklarını kaybetme endişesi taşıyan bir toplum, geleceğe yönelik sağlam adımlar atamaz.⁴³¹ Güvensizlik ortamına neden olan faktörlerin başında belirsizlik ortamını sayabiliriz. Belirsizlik ortamı, beraberinde güvensizlik ortamını getirir. Bütün Peygamberler, muhitlerini güvene çevirmek, güven ortamını oluşturarak işlerine başlamak istemişlerdir. Belirsizlik ortamı durgunluğa ve ardından krize neden olur.⁴³²

4. Korku: Toplumsal güveni olumsuz etkileyen faktörlerden biri korku ile yaşamaktır. Korkulu yaşayan bireylerden, güvenli bir toplumun oluşturulması beklenemez.⁴³³ Günümüzde ülkemizin sınır komşusu olan Suriye’de insanların canları, malları ve ırzları hususunda güvenceleri olmadığından kış şartlarında yalın ayaklarla,

⁴²⁹ en Booth, **Dünya Güvenliği Kuramı**, (Çev. Çağdaş Üngör), Küre Yay. İstanbul, 2012, s. 128, 133.

⁴³⁰ Richard H.Ullman, Redefining Security, International Security, Vol, 8, No. 1, 1983, s. 133.

⁴³¹ Çelik, **Hz. Peygamber (s.a.s.)’in Yönetiminde Dış İlişkilerin Temel İlkeleri**, s. 169.

⁴³² Geçtan, Engin, **Psikodinamik Psikiyatri ve Normal dışı Davranışlar**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993, s.94-96

⁴³³ Erich Fromm, **İtaatsizlik Üzerine**, (Çev: Aşye Sayın),Kariyer Yay. İstanbul, 2001, s.47 ve devamı.

hiçbir engeli tanımadan, mayın tarlalarına dahi girerek nasıl evlerini, yurtlarını ve sahip oldukları tüm mülkiyetlerini bıraktıklarına şahit olduk ve olmaktayız. Korku ile birlikte toplumsal güven söz konusu olamaz. Yüce Allah, Mekkelilere bahşettiği güvenden ötürü kendilerinden şükür istemiştir. “Şu ev (Ka'be'n)in Rabbine kulluk etsinler ki O, kendilerini açlıktan (kurtarıp) doyuran ve korkudan güvenliğe kavuşturandır.”⁴³⁴

5. Cehalet ve Bilgisizlik: Toplumsal güveni olumsuz etkileyen faktörlerden biri cehalettir. Cehalet, bilgiye kapalı olmak, bilgiden mahrum olmak, bir şeyi aslının dışında görmek veya bir şeyi yapılması gerektiğinin dışında yapmaktır.⁴³⁵ Şurası bir gerçektir ki, cehalet Allah’a şirk koşmanın temel etkenlerinden bir tanesidir. Cehalet, toplumda yayıldığı zaman emniyet ortamı zedelenir.⁴³⁶

3.4. Toplumsal Güvenlik Tedbiri ve Birimleri

Toplumsal güvenlik için tedbir ve alanda oluşturulmuş birimler, hukukta suçun karşılığı cezai yaptırım olarak ad edilir. Bir diğer bakışa göre ise, bu caydırıcı idarî ve polisiye tedbirleridir.⁴³⁷ Güvenlik tedbirleri yargısal niteliklerdir.⁴³⁸ Toplumsal düzeni sarsan, şiddet, terör ve savaştır. Şiddet, terör ve savaş, ister iki insan arası, ister iki aile arası, ister iki köy arası, ister iki şehir arası, isterde iki devlet arası, bölgesel veya genel olsun kötü sonuçları insanın kendisine ve güvenliğine olur. İnsanın bireysel ve toplumsal güvenliği olumsuz etkilenir. Bir toplumun güvenliği iktisadi, siyasi, idari, ekonomi, askeri ve adli gibi unsurlara bağlıdır. İç ve dış tüm alanlarda toplumun güvenliği ile ilişkili olan her şey güvenliğin ana unsurudur; kendisinden ödün verilemez. Güvenin kişisel, ailesel ve devletsel alanda ne kadar önemli olduğunu görebilmek için Suriye, Irak, Yemen, Afganistan, Filistin ve Libya gibi devletlere bakmak lazım. Şiddet, terör ve savaş bölgelerinde insan, tabii hayatının gereksinimleri olan giyimi, yiyecek ve içeceğini, düşüncesini ve geleceğe olan ümidini kayb eder ve kendini güvensizlikte görür. Günümüzde görüldüğü gibi güvensizlik ortamı fakr-u zillet, yıkım ve dramatik olayların yaşanmasına neden olur.

⁴³⁴ Kureyş, 106/3-4.

⁴³⁵ el-İsfahani, **el-Müfredat**, 102.

⁴³⁶ Çelik, Hz. Peygamber (s.a.s.)’in Yönetiminde Dış İlişkilerin Temel İlkeleri, s. 168.

⁴³⁷ Dilberoğlu, Vedat, **Cezalar Ve Güvenlik Tedbirlerinin Amacı Ve Niteliği**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi, 65 (4) 2016: s. 1517-1544, (avdilberoglu@gmail.com)

⁴³⁸ Artuk, Mehmet Emin. **Emniyet Tedbirleri**, Argumentum, Yıl:2, Sayı 23, Haziran 1992, s.352.

İslam başkasının evine gidilirken üç kere kapı çalınmalı, şayet içeri girme izni verilmezse geri dönülmesini ön görmüştür. “Eğer evde kimseyi bulamazsanız, yine de size izin verilmedikçe içeriye girmeyiniz. “Size “Dönün” denirse dönün.” “Bu, sizi daha çok temize çıkarır. Allah yaptıklarınızı bilir.”⁴³⁹ İslam, ticari ilişkilerde, toplum fertleri arasında hak ve ödevler kurmuştur. Kişilerin birbiri ile karşılaşmada selam prensibini koymuştur. Cemaatla kılınan namazda safların düzenini,⁴⁴⁰ imama tabi olanların imamı geçmemeleri kuralını koymuştur. İşlenen günah ve yapılan hatadan ötürü toplumsal düzen amacıyla birçok tedbirden biri İslam hukukundaki kefaretlendir.

3.4.1. Ulul Emr (İmam)

İmametten amaç, fikri birlikteliği oluşturmaktır. Fikri birliktelik inanç birlikteliğini oluşturur; inanç birliği sonucu beden birliği oluşacaktır.⁴⁴¹ İmameti inikad olup ve hukuken sabit ve meşru olan imama, asi olma haram, itaat etme farz sayılmıştır.⁴⁴² Toplumsal güveni, adaleti ve birliği ayakta tutan ulul emr (imam) dır. Bundan dolayı Yüce Allah bütün müminlere Allah ve Resülü ile birlikte ulul emre itaatı farz kılmıştır. “Ey iman edenler, Allah'a itaat edin; elçiye itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de.”⁴⁴³ Bu ayette ulul-Emrden kast edilen devlet başkanıdır.⁴⁴⁴ İnsanların, devlet sahibi olması, Müslümanların devlet kurması akli bir gerekliliktir. Bu gerçeğin tarihi tecrübe ve tabiatın ön gördüğü bir gerçek olmakla beraber, devletin başında bir imamın bulunma zorunluluğunun olup olmadığı, şayet bulunma zorunluluğu varsa dinen hükmü ne olduğu konusu, İslam mezhepleri ve hukukçular arasında üzerinde bir hayli tartışma olmuş bir meseledir. İslam ceza hukukunun uygulanması imama bağlı olduğu ve uygulanması vacip olduğu gerçeğinden hareketle, usul-i fıkıhta kaide olan “vacibin icrası üzerine bina olduğu da vaciptir;” gereği imamın nasb ve tayini Müslümanlar üzerinde vaciptir. Ehl-i Sünnet, Mürchie ve Şia, devlet başkanlığının gerekliliğine inanmış, hadlerin uygulanmasını, cihadın ilanını, devlet sınırlarının korunmasını, dirlik ve düzenin sağlanmasını devlet başkanının varlığına bağlamışlardır.

⁴³⁹ Nur, 24/28.

⁴⁴⁰ Ebu Davud, Sünen, no. 666.

⁴⁴¹ el-Cüveyni, *Ğeyasi'l-Ümemi fit-Teyasi'Z-Zulmi*, s. 89.

⁴⁴² İbni Kudâme, *el-Muğni*, C. 8, S. 104.

⁴⁴³ Nisa, 4/59.

⁴⁴⁴ Taberi, *Mecme'u'l-Beyan*, c.8, s.192; Allame Murtaza Askeri, *Ehl-i Beyt ve Ehl-i Sünnet Ekolleri İmamet ve Sahabe*, çev. Bendiderya Cafer -Bendiderya İsmail, Kevser Yayınları, İstanbul, 2005, c. 1, s. 240.

Arapların örf ve gelenekleri kabile sistemine dayandıklarından ötürü, Kura'nın devletsal ve hukuksal ayetleri, Hz. Muhammed'in (s.a.v) te'is ettiği sosyal devlet algısının anlaşılmadığı Hz. Peygamber (s.a.v) vefatı ile gün yüzüne çıkmış ve kabile hâkimiyet mücadelesi başlamıştır.⁴⁴⁵ İslam tarihinde iç karışıklık, şiddet ve çatışmalar imamet meselesinden çıkmış, çok başlılık ve devlet başkanının yokluğu ve boşluğu nelere mal olduğu, komşumuz olan ve binlerce yıllık bir medeniyet beşiği olan Suriye canlı bir tecrübe ve örnektir. Devletin varlığı ve vücübü, ulu'l-emr'e itatın gerekliliği sadece Suriye örneğinden vacip olmasına yeterli bir delildir.

3.4.2. Vasiyet ve Veraset

Toplum içerisinde toplumsal güveni destekleyici tedbirlerinden biri vasiyettir. Vasiyet, kendinden sonra malından bir şeyi hayra tahsis etmektir.⁴⁴⁶ Vasiyet, evlatlarından birine ne ölçüde yapabileceği, hacca nasıl vasiyet edeceği, varislerinden birine vasiyet ettiğinde hukukî statüsü, yabancıya vasiyet, herhangi bir hayra hizmet amaçlı vasiyet gibi durumlar fıkhnın vasiyet babında genişçe işlenmiştir.⁴⁴⁷

3.4.3. Âkile

Âkile, kasıt bulunmaksızın hataen katl veya cerh neticesinde müessir fail adına İslam hukukunca diyet yüklenilen akraba topluluğu. Akile tarihi süreç içerisinde bazı değişimlere uğramıştır.⁴⁴⁸ Âkile, unsuru ile akraba arasında sorumluluk bilinci oluşturulur. Maktulun diyet hukuku heder olmaz. Bu sistem doğrudan Hz. peygamberin uygulamasına dayanır. Hz peygamber, Hüzeyl kabilesinden iki kadının birbirleri ile yaptıkları kavga sonrası kadınlardan birinin çocuk düşürmesi hadisesinde ceninin diyetini, ceninin düşürülmesine sebebiyet veren kadının akilesine yüklemiştir.⁴⁴⁹

3.4.4. Kasâme

Kasâme, yemin demektir.⁴⁵⁰ Her hangi bir belde veya mıntıkada kimin vurduğu belli olmayan bir maktulun diyet sorumluluğunu cinayetin işlenmiş olduğu mıntıkadaki yakın insanların veya öldürülmüş olanın yakınlarının katil hakkında kasem/yemin

⁴⁴⁵ Duman, Ali, **İslam Amme Hukuku Tarihinde Bir Dönüm Noktası: Sakifetu Beni Saîde**, Ekev Akademi Dergisi Yıl, 8, sayı, 21, 2004, s.12.

⁴⁴⁶ el-Şirbini, Şemsaddin Muhammed b. Ahmed el-Hatib, **Muğni'il-Muhtac**, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut, 1994, c.4, s. 66.

⁴⁴⁷ Serahsi, **Mebhut**, Babu'l-Vasiyet.

⁴⁴⁸ Aktan, "Akile", DİA, c.2, s. 248.

⁴⁴⁹ Ebu Davut, **Sünen**, Kitabu Diyet, no. 4576.

⁴⁵⁰ el-Allame eş-Şeyhu'l-Kebir Muhammed el- Mursefi, **Şerhu menhecü'l-Tullab**, el-mektebetül İslamiye, Diyarbakır ts. C.4,s.192.

etmeleri usulünü ifade etmede hukukî bir terim. Topluca linç edilmekte olan birisi öldüğünde vuruşları birbirinden ayrılmazsa topluca her birisine had uygulanır. Şayet ayırtma imkânı varsa kasâmeye başvurulur ve ancak yerine birisi had edilir.⁴⁵¹ Kasâme görme ile ayırtma imkânı olmayan cinayetlerde uygulanır.

Kasâme maktulün velilerine diyet iddiasında yemin taksimidir. Maktulun yakınlarından bir topluluk söz birliği içerisinde bulunarak yakınlarının katil şüphelisi üzerinde iddia etmeleridir. Bu iddiada delilleri olup şahitleri olmadığından, bu kişinin yakınlarını öldürdüğüne dair elli kişi yemin eder. Davaları üzerine yemin edenlere kasâme denilir.⁴⁵² Kasâme toplumsal güveni korumada toplumsal bir dayanışmadır. Müslüman toplumunda kimsenin faili meçhul olarak kanı heder olmamasıdır.

3.4.5. Yetimi Himaye

Yetim, daha haddi teklif/buluğ yaşına ermeden önce babasını yitiren çocuk yaştaki kişidir. İslam hukukçuları yetimleri koruma adına namazla mükellef olmayana kadar mallarına zekât düşmeyeceğini söylemişlerdir.⁴⁵³ Yüce Allah, Kur'an'da yetimle ilgili geçen ayetlerde yetim için himayeyi, kendisine infak edilmesinde öncelik verilmesini, Beytü'l-mal hazinesinden bir miktar gelirin onlara tahsis kılınmasını ve yalnız onların yararlarına mallarında tasarruf edilmesini emretmiştir.⁴⁵⁴ Yüce Allah, yetimi himaye etmeyi emretmiş ve yetime zulüm etmeyi büyük günahlardan saymıştır. "Gerçekten, yetimlerin mallarını zulm ederek yiyenler, karınlarına ancak ateş doldurmuş olurlar. Onlar, çılgın bir ateşe gireceklerdir."⁴⁵⁵ Yetimin himaye edilmesi İslam'da önemli bir konu olup ayet ve hadislerle müminler teşvik edilmiştir. İslam hukunda anası babası bilinmeyip bakma külfetinden veya zina suçlamasından ötürü yola bırakılan çocuk "lakit" terimi altında özel bir konu açmış ve hukukî bir zemine oturtmuştur. Bir yol güzargahında veya bir cami avlusunda bulunanın lakit'i almazsa helak olur endişesi varsa alması gerekir. İslam başta Müslümanlardan yetimin elindekini korumalarını istemiştir. "Rüşd çağına erişinceye kadar, yetimin malına, sadece en iyi tutumla (إِلَّا بِأَتْيَ هِيَ أَحْسَنُ) yaklaşın,"⁴⁵⁶ yetimin malına itina gösterilmesine ihsan

⁴⁵¹ el- Ceziri, Abdurrahman, **el- Fıkhu Ala'l-Mezahebi'l-Erba'a**, Beyrut, H. 1360,c.5,s.262.

⁴⁵² eş-Şeyhu'l İslam Zekeriyya el-Ensari, Haiyetu'l- Cemel, Daru Turasu'l Arebi, Beyrut, c.5, s. 102.

⁴⁵³ Şeybanî, Ebu Abdullah, Muhammed b. el-Hasan b. Farked, **el-Huccetu Âlâ Ehli'l-Medineti**, Âlimu'l-Kutub, Beyrut, H.1403, c. 1, s. 457.

⁴⁵⁴ Can, Ali, **Kur'ana Göre Yetimlerin Himayesi**, Diyanet İlmi Dergi, cilt, 52, sayı:3, 2016, Ankara, s. 48.

⁴⁵⁵ Nisa, 4/10.

⁴⁵⁶ En'am, 6/152.

denilmiştir. Haklarında Allah'ı mürakabe ederek muamelede bulunmak istenmiştir. “Haksızlıkla yetimlerin mallarını yiyenler şüphesiz karınlarına ancak ateş tıknmış olurlar; zaten onlar alevlenmiş ateşe gireceklerdir.”⁴⁵⁷

3.4.6.Komşuluk

İnsan, canlılar içerisinde sorumlu varlıktır. “Allah'a ibadet edin ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana-babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaş, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara (işçi, hizmetçi vb.) iyi davranın.”⁴⁵⁸ “Komşuna iyilik et, olgun bir mü'min olursun. Kendin için sevip arzu ettiğin şeyleri insanlar için de iste, iyi bir müslüman olursun.”⁴⁵⁹ Allah'ın ve akrabanın haklarına riayetsizlikten de sakının.”⁴⁶⁰

İslam akraba bağı ve sıla-i rahimi kesmeyi veya kayıtsız davranmaktan sakındırmıştır. “Geri dönerseniz yeryüzünde bozgunculuk yapmanız ve akrabalık bağlarını kesmeniz beklenmez mi sizden? Sıla-i rahimi kesme, yeryüzünde bozgunculuk yapmakla eş sayılmıştır. İşte, Allah'ın lanetlediği, sağır kıldığı ve gözlerini kör ettiği bunlardır.”⁴⁶¹ İslam, insanları toplumsal barış, güven ve uyumluluk için olaylara hüsnü zanla bakmayı ve kardeşi için hüsnü zanda bulunmayı tavsiye etmiştir. Güzel komşu edinmeyi, güzel arkadaş seçmeyi, arkadaşlık ilişkilerinde güzel davranmayı önermiştir.

3.4.7.Vatandaşlık (Bir Arada Yaşama Kültürü)

Hz. Peygamber (s.av) Medine'ye varır varmaz medinede yaşayan evs ve hazrec kabilesinin Müslümanları ile medinede yaşayan üç Yahudi kabileleri arasında bir arada yaşama adına bir vatandaşlık yasasını oluşturmada tarafları ikna etti. Buna “Kiab”, “Sahife” ve “Müvedeâ” yani şehir antlaşması denilir.⁴⁶² Bir vatana nispet edilmek toplumsal hayatın temel esasıdır. Vatansız insan yer ile gök arasında asılı kalan kimliksiz bir varlık gibidir. Mâverdî, vatandaşlık sıtatüsüne yöneten ve yönetilen anlamında “Raî ve Raîye” kavramı ile ifade etmiştir.⁴⁶³ “Raiyyetu'l-İmâm” ‘imamın uyrukları veya tebaası’ anlamında kullanılmıştır.⁴⁶⁴ Devlet reisi vatandaşlarını riâye etme yani koruma, gözetme ve idare etme sorumluluğunu taşımaktadır. “İnsanların bir

⁴⁵⁷ Nisa, 4/10.

⁴⁵⁸ Nisa, 4/36.

⁴⁵⁹ Tirmizi, **Zühd**, 2; İbn Mâce, **Zühd**, 24.

⁴⁶⁰ Nisa, 4/1.

⁴⁶¹ Muhammed, 47/22-23.

⁴⁶² Sarıçam İbrahim, **Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı**, DİB. Yayınları, 2017. Ankara, s. 168.

⁴⁶³ Mâverdî, **Nasîha**, s.193-197; **Teshîl**, s.135, 146, 162; **Kavânîn**, s.155.

⁴⁶⁴ Eş'âri, **Makalatü'l-İslamiyyin**, c. 2, s. 151.

arada yaşamalarını gerektiren pek çok tabîî, iktisadî, aklî ve dinî etken bulunmaktadır.”⁴⁶⁵ Toplumun bireylerinde birbirlerini himaye adına vatandaşlık veya yurttaşlık zaruri bir meseledir. Vatandaşlık aidiyeti toplumsal yararı ve güveni gözetten bir sorumluluk hissidir. Yüce Allah, toplumsal yaşamak zorunda olan vatandaşlık gereği birbirlerine kötülük etmemeyi ve iyilikte yarışmayı emretmiştir.⁴⁶⁶ Müminler toplumsal dayanışma ve kaynaşma içerisindedirler. “Erkek ve kadın müminler, birbirlerinin yardımcısıdır; iyiliği emrederler, halkı kötülükten vazgeçirmeye çalışırlar, namaz kılarlar, zekât verirler, Allah'a ve Peygamber'ine itaât ederler. Allah'ın rahmet edeceği insanlar, bunlardır. Şüphe yok ki Allah üstündür, hüküm ve hikmet sâhibidir.”⁴⁶⁷ Vatandaşlık hak ve ödevleri “mesâlih-i mürsele” ve “sedd-i zerâî” delilleri üzerinden fıkıh usûlüyle irtibatlandırılmaya çalışılabilir. “*Fıkıh usulü sistemi içerisinde bir kaynak olan mesâlih-i mürsele, insana ait korunan (muteber) menfaatleri, bir yöntem olan sedd-i zerâî' ise korunan menfaatlerin çiğnenmesini engelleyici işleve sahiptir.*”⁴⁶⁸

3.4.8. Kardeşleştirme (Uhuvvet)

Hz. Peygamber (s.a.v) asabiyetçilk, kabilecilk ve aşiretçilk çatışmalarının zirvede olduğu bir cahiliye toplumuna gönderilmiştir. Kısa bir sürede güzel siyreti ile bu çatışmaların ateşini söndürmüş; kabileciliğe dayalı cahil toplumu kardeşlik esasları ile tutunan saadetli bir topluma çevirmiştir. Aralarında inanç bağıni öyle güçlendir ki, bu toplumdan insanlık için en hayırlı, en asil ve en değerli bir ümmet meydana getirmiştir. Toplumda ayrımcılık ve tefrikada etkin olan tüm unsurları yok edip, takva ölçüsüne dayalı birlik tohumlarını ekmiştir. “*Ey insanlar! Doğrusu Biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletler ve kabileler haline koyduk ki birbirinizi kolayca tanıyasınız. Şüphesiz, Allah katında en değerliniz, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır.*”⁴⁶⁹ Bu kardeşleştirmenin ilkeleri isar, yardımlaşma, sevgi ve eşitliktir.

İslam, birlik ve kardeşlik felsefesini yaratılış devresine götürerek insanların aynı anne ve babadan meydana geldiklerini aynı cevher ve maya taşıdığını belirtmiştir. Allah (cc) Kur'an-ı Kerim'de mü'minlere; birlik, kardeşlik ve dayanışma içerisinde olmayı emretmiş; çekişmeyi, ayrımcılığı ve tefrikaya düşmeyi yermiştir. “*Birbirinize*

⁴⁶⁵ Birsin, Mehmet, **Maverdinin devlet Anlayışı**, s. 156.

⁴⁶⁶ Maide, 5/2.

⁴⁶⁷ Teybe, 9/71.

⁴⁶⁸ Birsin, Mehmet, **insan Haklarının değerlerle İlişkisi ve İslam Hukuku Metodolojisinde (Usul-i Fıkıh) Taşınma İmkânı**, s. 15.

⁴⁶⁹ Hucurat, 49/13.

düşüp çekilmeyin yoksa parçalanır gücünüzü kaybedersiniz.”⁴⁷⁰ “Allah nezdinde en faziletliniz, en çok takva olanınızdır.”⁴⁷¹ Ayetiyle Yüce Allah takva sahiplerini, “bilenlerle bilmiyenler hiç bir olur mu?”⁴⁷² Ayetiyle ilim ve bilgi sahiplerini, “Allah malları ve canlarıyla cihad edenleri derece bakımından oturanlardan üstün kılmıştır.”⁴⁷³ Ayeti ile de gayret ve hizmet sahiplerini üstün ve faziletli kılmıştır.

Allah (cc) insanları yaratılışta aynı maddeden var etmiş ve öz ruhundan insana can ve hayat vermiştir. İnsanların birbirlerini rahat tanımaları, birbirilerine karşı yardımcı ve dayanışma içerisinde olmaları için onları kabileler ve kavimlere ayırmıştır. Yüce Allah, birlik ve kardeşliği zafer ve yükselişin dayanağı, ayrılık ve tefrikanın da yenilgi, çöküntü, hezimet ve gerilemenin faktörü saymıştır. “Mü’minler ancak kardeşir”⁴⁷⁴ fermanıyla tüm inananları kardeş ilan etmiş; “Ben sizin tek rabbinizim” fermanıyla mü’minleri kendisinin birliğinde bir olmayı istemiştir. İnanç, kıble, ümmet ve tarih birliği şuuru etrafında bu birlik ve kardeşlik pekiştirilmiştir.

Günümüz dünyasında ve ülkemizde bu gün ayrılık vesilesi yapılmak istenilen ırk, dil, bölge ve sınır unsurları insanların ayrışması için olmadığı bilakis kardeşlik dayanışma, tanışma ve kaynaşma için birer faktör ve kolaylık olduğu vurgulanmıştır. İnsanların dilleri ve renklerinin farklı oluşu, Allah’ın varlığını ve yaratıcılığını yansıtan ayetlerinden sayılmış ve bu da kolayca tanışma, iletişim sağlama ve kaynaşma argümanı sayılmıştır. İslam, cinsiyet, ırksal, bölgesel, dilsel ve mezhepsel her türlü ayrımcılığı redetmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v), Evs ve Hazrec arasındaki uzun zamandan beri devam eden çekişme ve çatışmayı kaldırmış, aralarında kardeşlik ve dayanışmayı gerçekleştirmiştir. Mekke’den hicret eden Muhacirler ile medine’deki Ensar’ı birbirlerine kardeş etmiş; İranlı Selmanı, Rum diyarından olan Suheyb’i ve zenci asıllı olan Habeşistanlı Bilal-ı diğer sahabelerle füilen kardeş etmiş ve böylece ırksal ve bölgesel ayrımcılığı ortadan kaldırmıştır. Gelecek nesiller için birlik ve kardeşlik mesajları vermiş; “Hepiniz Âdemdensiniz Âdem ise topraktır.” Hadisiyle bu kardeşliğin mesajını kıyamete kadar tüm nesillere aktarmıştır.

⁴⁷⁰ Enfal, 8/46.

⁴⁷¹ Hucurat, 49/13.

⁴⁷² Zümer, 39/9,

⁴⁷³ Nisa 4/95.

⁴⁷⁴ Hucurat, 49/10.

3.4.9.Cami

Hz. Peygamber toplumsal birliği ve devletsel gücü ortaya çıkartmak adına Medine' ye varır varmaz ilk işi mescidi inşa etmek olmuştur. İlk toplumsal kurum Medine'deki Mescit olmuştur. İlk insanın yeryüzüne Allaha halife ve ibadet etme amacıyla gönderilmesinden itibaren mabetlere gereksinim duyulmuş; bu nedenle Cenabı Hak insanlar için Mekke'de ilk ibadethane olan Kâbe'yi inşa ettirmiştir. İnsanla beraber mabet var olmuş, birinin varlığı diğerinin varlığıyla özdeşleşmiştir. İnsanların çoğalmasıyla ilk mabet olan Kâbe'ye bağlı mabetler, cami ve mescitler şube olarak inşa edilmişlerdir. Yüce Allah, ibadet ettiğimiz mescit ve camileri, evi olarak nitelendirdiğinden dolayı dinimizde ve medeniyet tarihimizde cami ve mescitler önemli bir yer tutmuşlardır. Camiler namaz için toplanan yer olmasının yanında bir ilim, eğitim, danışma ve haberleşme merkezleri olarak da var olmuşlardır. Tüm bu özellik ve işlevselliklerinden ötürü İslam medeniyetinde cami, hiçbir zaman sırf bir tuğla ve kerpiçten meydana gelen bir yapı olarak değil, benunla birlikte birlik, beraberlik, uzlaşma ve güven sembolü olarak da görülmüşlerdir.⁴⁷⁵

Camilerin işlevli olduğu bir toplum canlıdır. Camilerin işlevselliğini kaybettiği bir müslüman toplumunda, o toplumdan canlı toplum olarak bahsetmek nerdeyse imkânsızdır. Camilerimiz pasif olmak üzeredir. Çünkü cemaati nereyse sadece yaşları ilerlemiş olan yaşlılardır. Cami çocuk ve gençlerle hayat bulur. Öyleyse camileri nasıl imar etmemiz gerekir. (إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ) (إِلَّا اللَّهُ...)

“Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve ahiret gününe iman eden, namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder.”⁴⁷⁶ (مَنْ بَنَى مَسْجِدًا لِلَّهِ، بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ مِثْلَهُ)

“kim Allah için bir mescit inşa ederse Allah'ta ona misli gibi cennette bir ev inşa eder.”⁴⁷⁷ Ancak bu cami imarı karşılığı mümine verilen sevabın tümü değildir. Camiler, toplumsal duyarlılıkların eğitimi verildiğinden birçok önemi ve kazanımı vardır. Cami, Müslüman toplumun dini şiar ve simgesi olmanın yanında, Müslüman toplumların, medeniyetlerini nakşettiği ve bu medeniyeti nesilden nesile aktaran beynelmilel kültür evleri ve medeniyet meşâleleri olmuşlardır.

⁴⁷⁵ Güzel, Emine, **İslam ve Toplumsal Güven**, İnönü üniversitesi Yayınları, 2021. Malatya, S. 148.

⁴⁷⁶ Tevbe, 9/18.

⁴⁷⁷ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, c. 1, s. 533.

3.4.10.Yardımlaşma (İnfak)

İnfak, karşılığı beklenmeksizin toplum zengininin fakirine ilahi rıza kazanma adına ödediği serbest mali yardımdır.⁴⁷⁸ İslam'da infak mümin olmanın vasfı olup teşvik edilmiştir. "İnananlar, ancak Allah'a ve Peygamber'ine inanmış, sonra şüpheye düşmemiş; Allah uğrunda mallarıyla, canlarıyla cihat etmiş olanlardır. İşte onlar doğru olanlardır."⁴⁷⁹ Mal ile infak imanın oluşum dayanaklarından. Mümin cimri olamaz. İnfak cennete açılan bir penceredir. "Sevdiğiniz şeylerden sarfetmedikçe iyiliğe erişemezsiniz. Her ne sarfederseniz, şüphesiz Allah onu bilir."⁴⁸⁰ İnfakın boşa gitmeyip sahiplerine döneceği,⁴⁸¹ sahiplerine fayda olarak katman olarak döneceği⁴⁸² ve muttakilerin bir özelliğinin infak olduğu Kur'an'da belirtilmiştir.⁴⁸³ Allah yolunda infak edenler övgüye mazhar olunmuşlardır.⁴⁸⁴ İslam'da infak, ilahi rıza gereğidir.

3.4.11. Zekât

Toplumsal güveni sağlayan temel dayanaklardan biri zekâttır. Zekât, fakirle zengini, madde ile manayı, Allah ile kulu birleştiren bir köprüdür. Zekât, zenginin fakire merhamet, fakirin de zengine hürmet etmesini sağlar. Peki, zekâtı nereye vereceğiz? Ayette zekâtın verileceği yerler şöyle zikredilmiştir: "*Sadakalar (zekâtlar) Allah'tan bir farz olarak ancak; fakirlere, yoksullara, o işte çalışan görevlilere, müellefe-i kulûbe (kalpleri İslam'a ısındırılacaklara), kölelere, borçlulara, Allah yolundakilere, yolda kalmışlara verilir.*"⁴⁸⁵ Peygamber Efendimiz: "sizden biriniz malının temizinden sadaka verdiğinde bir hurmada olsa Rahman, kudret eli ile alır ve elinde katman olur."⁴⁸⁶ Peygamber Efendimiz (s.a.v) hadisi şeriflerinde: "*Zekâtını ödeyen, üzerinde bulunan fakirin hakkını ödemiş olur.*"⁴⁸⁷

Sadakalar toplumsal güven ve uyum dayanakları olup fakir ve muhtaç olan insanların yükünü hafifleten toplumsal dayanışma unsurlarıdır. Sadaka, toplumsal güveni sarsan hırsızlığın önüne geçer. İslam'da zekât, infak ve sadakanın yanında

⁴⁷⁸ el-Tabatabai, **el-Mizan**, c.18, s. 329.

⁴⁷⁹ Hucurat, 49/15.

⁴⁸⁰ Al-i İmran, 3/92.

⁴⁸¹ Bakara 2/272.

⁴⁸² Enfal, 8/60.

⁴⁸³ Bakara, 2/3.

⁴⁸⁴ Bakara, 2/265.

⁴⁸⁵ Tevbe, 9/60

⁴⁸⁶ İbni Mâce, Zekât, no: 1842.

⁴⁸⁷ Beyhaki, zekât, no: 7491.

toplumsal refahı ve eşitliği sağlayan mali kaynak fey,⁴⁸⁸ ganimet,⁴⁸⁹ enfal, cizye,⁴⁹⁰ ûşür,⁴⁹¹ rikaz⁴⁹² ve haraç⁴⁹³ gelirleri vardır.

3.4.12.Kefâretler

Toplumsal güven amaçlı tedbirlerden biri İslam hukukundaki kefâretlerdir. Kefâretler gıda, giysi, köle azadı ve orucu kapsarken, biz konumuzla ilgili olan gıda, giysi ve özgürleştirme kefâreti özerinde durup tahlil edeceğiz. Cezalar; bedeni ve mali olmak üzere ikiye ayrılır. Bedeni cezaları maddeleri altında zıkr ettiğimizden, biz burada kefâretlerle ilgili mali cezalara değineceğiz. Mali cezalar (kefâretler) beş kısımdır. Mali cezalara İslam hukukunda kefâret ismi verilir; bunlar haten gerçekleşen katlin kefâreti, zıhar kefâreti, mazeretsiz oruç bozma kefâreti, yemin kefâreti, hacda cinayet işlemenin kefâretidir.⁴⁹⁴

Birçok suç ve cinayet toplumu maddi veya manevi etkilediğinden bazı suç ve cinayetin kefâretini mali olarak topluma ödemekle olur. Öyleyse mali ceza gerektiren herhangi bir suçu işleyen kişinin mal varlığından toplumsal riskin önlenmesi ve azaltılması adına toplumun yararlanması gerekir. Bu yararlanma bazı durumlarda toplumun altmış yoksuluk, bazı durumlarda da on yoksuludur. Öyleyse kefâret toplumsal güveni sağlama araç ve amaçlarından biridir. Örneğin hac ve Umreden dolayı verilecek cezai kefâretler harem içi fakirlere dağıtılması gerekir. Bu kefâret cezaları Bedene, Dem, Sadaka-i Fıtır ve oruçtur. Bu cezalar:

1. Giyim yasakları ile ilgili
2. Güzel koku sürme
3. Saç ve tüyleri çekme
4. Tırnak kesme
5. Cinsel ilişki yasağı
6. Kara hayvanları avlanma
7. Çevre ile ilgili yasakları ihlal

⁴⁸⁸ Fey: Düşmandan savaşmadan elde edilen maldır.

⁴⁸⁹ Ganimet: Harb ve mukatele sonrası elde edilendir.

⁴⁹⁰ Cizye: ehli Kitap ve Mecüsilerden güvenlik ve hizmet karşılığında alınan bir tür vergidir.

⁴⁹¹ Êşür: İslam beldesine ticaret için giren gayri Müslim tücarlardan alınan vergi.

⁴⁹² Rikaz: günümüz deyiimiyle define; İslam'dan önce yer altına gömülmüş mal. Bu mal şafiilere göre sadaka birimine dâhil edilir.

⁴⁹³ Haraç: Hz. Ömerin Irak fethinde ekilecek olan arazilere koyduğu toprak vergisidir.

⁴⁹⁴ Çetin, İsmail, **İnsan ve Vazifesi**, Dilara Yayınları, ts. İsparta, s. 226.

8. İhramlı iken evlenme yasaklarını işleyen⁴⁹⁵ suçun zaman, mekân ve oranına göre cezalar ödemektedir. Cezaların tafsilatı fıkıh kitapları Kitabu'l-Hac bölümünde işlenmiştir.

Bazı ibadetlerin gereği yoksullara toplumsal refah ve riski azaltma adına mali yardımlar vardır. Bunlar Zekât, Fıtır sadakası ve kefâretlerdir. Bir kısım ibadetlerin terkinden ya da ihmalinden kaynaklanan dini ceza ve Kefâretler gereği fakir ve yoksullara ödenen mali yardımlar vardır. Kısacası bunlar:

1. Hac ibadeti kapsamında: Hac ibadeti sürecinde dinen yasak olan bir şeyin işleyişine cinayet; bunun karşılığında ödenecek mali külfiyet gerekir. Kesilecek küçükbaş hayvan Dem, büyükbaş kurban kesmesine Bedene ve küçük hatalar için sadaka ödenir. “Başladığınız hac ve umreyi Allah için tamamlayın. Alıkonursanız, kolayınıza gelen bir kurban gönderin. Kurban, yerine ulaşınca kadar, başlarınızı tıraş etmeyin. İçinizde hasta olan veya başından rahatsız bulunan varsa fidye olarak ya oruç tutması, ya sadaka vermesi ya da kurban kesmesi gerekir. Güven içinde olursanız, hacca kadar umreden faydalanabilen kimseye kolayına gelen bir kurban kesmek, bulamayana, hac esnasında üç gün ve döndüğünüzde yedi gün ki o tam on gündür oruç tutmak gerekir.”⁴⁹⁶
2. Zihar kapsamında: Bir köleyi hürriyete kavuşturma/ peşpeşe iki ay oruç/ altmış fakiri doyurma.⁴⁹⁷
3. Kasıt olmaksızın Hataen adam öldürme hadisesi. Maktulun ailesine kan bedeli /diyet ödeme / Mümin olan bir köleyi azat etme/ aralıksız iki ay oruç tutma.⁴⁹⁸
4. Oruç ibadeti kapsamında: Kasten iftar etme ve kişinin ramazan ayında gündüzün eşi ile cinsel ilişkisinden ötürü mali veya bedeni kefâret düşmektedir. Şafii ve Hanbelîlerde kasten oruç yemede kefâret gerekmez. Hastalık ve yaşlılıktan dolayı her bir gün yerine bir fitre / fidye ödenir.
5. Yemin kefâreti kapsamında. On fakiri doyurmak/ giydirmek/ üç gün oruç tutmak.⁴⁹⁹

⁴⁹⁵ Karagöz, İsmail, –Keskin, Mehmet, –Altuntaş, Halil, Komisyon, **Hac İlmihalı**, DİB. Yayınları, 2005, Ankara, s. 160-175.

⁴⁹⁶ Bakara, 2/196.

⁴⁹⁷ Diyanet ilmihal, komisyon, c. 2. **İslam ve Toplum**, İSAM. Dinantaş, İstanbul, 2000, s.17.

⁴⁹⁸ Nisa, 4/92.

⁴⁹⁹ Maide, 5/89.

6. Aile ilişkilerinde (kişinin eşi adetli iken cinsel ilişkide bulunmak.) Bunda sadece mali kefarete bir/yarım dinar ödeyecek.⁵⁰⁰ Erkek zorlaması ile olmuşsa yalnız erkeğe, ikisinin rızası ile bu ilişki gerçekleşmişse kadına da bu kefarete düşer.⁵⁰¹

3.4.13. Sosyal Güvenlik Kurumu

1. Kardeşlik ilkesi (Muahhat)

“Müslümanlar ancak kardeşler” genel ilkesi doğrultusunda Hz. Peygamber (s.a.v) ensarla muhâcirleri, maddî ve mânevî sıkıntılarını gidermek için birbirleriyle kardeş kıldı.⁵⁰²

2. Aile Müessesesi

Aile sorumluluk mektebidir. Toplumsal güvenin ana temeli aile eğitimidir. Valideynin evlatlarına karşı evlatların ebeveynlerine karşı sorumlulukları vardır: ailede eşlerinde karşılıklı olarak birbirinin üzerinde hakları vardır. Sağlıklı bir aile, toplumun sevgi ve şefkat damarıdır. Yüce dinimiz eşler arasında fitneyi, eşleri birbirine düşürmeyi ve aile fertlerinden birine aile kurumunu yıkacak herhangi bir iftira atmayı büyük günahlardan saymıştır. Ailede güven sona erdiği anda aile kurumunun fiilen varlığından söz edilemez, bu güvensizlik kısa sürede çözülmezse hukukî olarak da aile birlikteliği sona erer. Aile güvenliğini sarsan suçlar toplumsal suçlardan sayılmıştır.

3. Beytülmâl

Taşınır ve taşınmaz devlet gelirlerinin toplandığı ve muhafaza edildiği yer. Toplumsal dayanışma sınırları gayri Müslimleri dahi kapsamaktadır. Dilenen bir yaşlı Hz. Ali'nin yanından geçti. Hz. Ali bu kim? Yanındakiler dediler ki: bu Hristiyan biridir. Hz. Ali: Çalıştırdınız yaşlanıp gücünü kaybedince bıraktınız değilmi? Bu kişiye ihtiyacını Beytü'l-Maldan ödeyin emrini vermiştir.⁵⁰³

4. İhsan

İhsan, toplumsal uyumluluğu sağlayan, insanları kargaşa ve kavgadan alıkoyan bir erdemliliklerdir. İhsan insanı dizgin ve dizayen ettiğinden hadiste (الإنسان عبد الإحسان) “insan ihsanın kuludur.”⁵⁰⁴ **İhsan:** “İyilik etmek, hayır yapmak, bağışta bulunmak

⁵⁰⁰ Ebu Davt, **Sünen**, Kitabu Taharet,

⁵⁰¹ Diyanet İlmihal, komisyon, c.2. s. 20.

⁵⁰² Hucurat, 49/10.

⁵⁰³ Sadr, Muhammed Bakır, **İslâm Ekonomi Sistemi**, Terc. Mehmet Keskin-Sadettin Ergin, Rehber Yayınları, Ankara 1993, c. II, s. 321-331.

⁵⁰⁴ Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 24, s. 18.

ve emredilen şeyi gerektiği gibi yerine getirmek demektir. **İbadette ihsan:** Allah'ı görür gibi ibadet etmektir. ” (إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ) “(وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ) “Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.”⁵⁰⁵

Allah, ihsanı emr etmiştir. (إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ) “Allah, adaleti, iyiliği ve yakınlarla vermeyi emreder. Ahlaksızlığı, kötülüğü ve taşkınlığı yasaklar. Düşünesiniz diye size öğüt verir.”⁵⁰⁶ Allah, kişiden Anne babaya ihsanda bulunmasını istemiştir. (وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۖ وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تَشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا) “Allah'a kulluk edin, O'na bir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, yakınlarla, yetimlere, düşkünlere, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşla, yolcuya ve elinizin altında bulunan kimselere iyilik edin.”⁵⁰⁸

3.4.14. Eğitim

Toplumsal güveni sağlayıcı unsurlardan biri eğitimidir. En verimli sosyal dayanışma ilmi araştırma, elde ettiği ilmi, insanların yararına kullanma ve bu alanda yardımlaşma ve dayanışmadır. (أَفْضَلُ الصَّدَقَةِ أَنْ يُتَعَلَّمَ الْمَرْءُ الْمُسْلِمُ عِلْمًا ثُمَّ يُعَلِّمَهُ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ) “en faziletli sadaka müslüman kişinin ilmi öğrenmesi ve sonra müslüman kardeşine öğretmesidir.”⁵⁰⁹ Başka bir hadiste: (مَا تَصَدَّقَ النَّاسُ بِصَدَقَةٍ مِثْلَ عِلْمٍ يُنْشَرُ) “insanlar yayacakları ilim kadar bir sadaka vermiş olamaz.”⁵¹⁰ Toplumsal güvende okulun rolü büyüktür. Çünkü okullar terbiye merkezleridir. Değer ve ilkelerin kazanıldığı yerlerdir. Eğitimin amacı bir önceki neslin kültürünü bir sonraki kültüre aktarmaktır. Toplumu arzulanan hedefe ulaştırmak ancak eğitim ile mümkündür.⁵¹¹

⁵⁰⁵ Nahl, 16/90.

⁵⁰⁶ Nahl, 16/90.

⁵⁰⁷ Bakara, 2/83.

⁵⁰⁸ Nisa, 4/36.

⁵⁰⁹ İbni Mâce, **Sünen**, c. 1, s. 89.

⁵¹⁰ Taberânî, **el-Mu'cemü'l-Kebir**, c. 7. S. 271.

⁵¹¹ Büyükdüvenci, Sabri, **Eğitim Sosyolijisine Giriş**, yargıçoğlu Matbaası, Ankara, 1987, s. 2,

3.4.15.Sağlık

Sağlık hastalığın zıddı ve her türlü kusurdan uzak olmaktır. İslam hukukunda kişinin sağlığını zedelemek kısas ve erş gerekmektedir.⁵¹² Sağlık insanın en temel hakkıdır. Kişi ve toplum sağlığından ötürü islam bir dizi şeyleri yasaklamıştır. Örneğin İçki içmek, aşırı yemek yemek, temizliğe riayet etmemek, suyu kirletmek gibi sağlıkla ilintili bir dizi şeyler.⁵¹³ Hz. Peygamber: “Bir yerde taun görürseniz oraya girmeyin; bulunduğunuz yerde ise oradan dışarı çıkmayın.”⁵¹⁴ Buyurmuştur. Toplum, bireyinin sağlığını koruma toplumsal güvenin alt yapılarından biridir.⁵¹⁵ Dünya sağlık örgütü 1946 tarihinde kuruluş yasasında sağlığı fiziki, akli ve ictimai noksanlıktan uzak olmak diye tarif etmiştir.⁵¹⁶ Sağlığın toplumsal güven üzerindeki etkisi Koronavirüs ile açıkça görülmüştür. Sağlıkta güvensizlik dünya güvenini etkilemektedir. Sağlık güveninden ötüğü iki bin yirmi ve iki bin yirmi bir yıllarında hac ibadeti yapılamamaktadır. Sağlıkla ilgili güvenden ödün verilemez. Her devletin birinci ve öncelikli görevlerinden biri vatandaşının sağlığını korumaktır.

3.5. Toplumsal Güveni Tehdit Eden Faktörler

Toplumsal güveni tehdit eden unsurlardan kastımız ister güçlü bir eylemle olsun ister zayıf bir eylemle olsun; içerden ve dışarıdan devletin varlığını, iç düzeni ve toplumun devlete güvenini sarsan her türlü tehdit unsurdur. İster bu tehdit direk olsun, ister dolaylı olsun. Ulusal güvenlik tek boyutlu bir mesele olmayıp; siyasi, iktisadi, ictimai tüm alanları kapsayan geniş boyutludur. Tehdit unsurları devletten devlete farklılık gösterebilir. Ülkemizde uzun zamandan beri terör faaliyetlerine devam eden PKK terör örgütü bizim için milli güvenlik kopseptinde bir tehditken, bazı ülkelerde halen daha terör listesine girmemiştir. Tarihi tecrübe çerçevesinde Kur'an-ı kerim'in aktardığına göre güvende oluşlarını kaybeden ve birçok ilahi azaba düşen kavimlerin helakına sebep olan bir dizi davranış ve unsurlar vardır. Bunlar kısaca:

1. Sapmalar: sapma kontrollü yoldan çıkmak. İsteklerin peşinde gitmede sınır tanımamak, değer ve etik kuralların saygınlığını yıkmak, selim fitrattan uzaklaşmak,

⁵¹² Şatibi, Ebu İhak İbrahim, **el-Muvafikat fi Usuli'l-Ahkâm**, Daru'l-Ma'rifet, ts. Beyrut, c.2, s. 1- 20.

⁵¹³ Maide, 5/90; Nahl, 16/115.

⁵¹⁴ Buhari, **Kitabu't-Tıbb**, no. 5396.

⁵¹⁵ Razi, Muhammed b. Ebi Bekir, **Muhtaru's-Sihah**, mektebetu Lübnan, Beyrut, 1986, s. 16.

⁵¹⁶ Birnarind, Tirenk, **es-Sıhatu Âmmeh**, tercüme, Fahd b. Âtik, Matbaatu Ma'hedu İdariye, Riyad, H1425, s. 89.

dalalet ve gazap getiren yola tabi olmaktır. Bu saplantılar bazen bireysel, bazen toplumsal olup, had ve ceza gerektiren cezaların yanında ahlaki saplantılarla olmuştur. Ahlaki çöküntüler sonucu toplumlar güvende oluşlarını kaybetmiş ve sünnetullah gereği ilahi azap teretüb etmiştir.⁵¹⁷

2. Aşırılık: Aşırılık, itidal sınırını aşmaktır. En tehlikeli aşırılık inanç aşırılığıdır. Günümüzde bu inanç tekfircilik düşüncesine dayanmaktadır. Kendisi gibi düşünmeyen herkesi tekfir etmek ve her şeyini hedef görüp kendisine her türlü cinayeti meşru görmektir. Düşüncede aşırılık, zanda aşırılık, şüphede aşırılık gibi durumlar toplumsal güveni sarsmaktadır.

3. Uyuşturucu: Toplumsal güveni sarsan en büyük afatlardan biridir. Günümüzde bu tehdit ve beladan hiç kimsenin çocuğu ve genci güvende değildir. Bu tehlike her aileyi tehdit etmektedir. Bu gün gençlik uyuşturucu mübtelası olmuş hem kendi gelecekleri hem de yaşadıkları toplumun geleceğini karartmışlardır. Bu durum sonucu birçok suça bulaşmış ve ülkenin bir sürü kaynakları heba olmuştur.⁵¹⁸

4. Yoksulluk: Yoksulluk toplumsal güveni açıkça tehdit eden iktisadi bir problemdir. Yoksulluk sonucu, hırsızlık, kısıdan zengin olmak için uyuşturucu maddeleri ekme ve satma, suç örgütlerin eleman temininde uygun saha, toplumsal saplantılar, şiddet ve yıkımlara sebep olmaktadır.

5. Antlaşmalara Bağlı Kalmama: Hz. Peygamber (s.a.v) Medine’de ehl-i kitapla ve Hudeybiyede Mekkelilerle yaptığı antlaşmaları karşı taraf bozduğundan yahidiler Medine’den çıkartılmış ve Mekke’nin üzerine sefer düzenlenip Mekke fethedilmiştir.⁵¹⁹

6. Fitne Tohumlarını Ekme: Beni Mustalik gazvesi dönüşü su alma sırasında Cüheyri birisi ile Ensardan birisi arasında çıkan tartışma ve kavga sonucu Abdullah b. Übey: “Bizim meselemiz ile Muhammed meselesi “köpeğini tavla seni yesin” meselesidir deyip, Mekke’li ve Medine’li çatışmasını çıkartmış ve Medine’ye vardığımızda biz azizler siz zelilleri yurdundan çıkaracaktır.⁵²⁰

7. İç ve Dış Tehdit: Bazen tehditler siyasi özellikte olur. Örneğin, siyasi istikrarsızlığı oluşturma, meşru hükümeti zayıflatma ve işlevsiz hale getirme, siyasi

⁵¹⁷ es-Selemi, el-İzz. B. Abdusselam, **el-Kavaidu fi İhtisari’l-Mekasidi ev el-Kavidi’s-Suğra**, Daru’l-Fikr, H. 1413, Dimeşk, s. 41- 70.

⁵¹⁸ Abdulhabir Mahmud Ata Mahrus, **Âmeliyetu’t-Tenmiyyeti’s-Siyasiyeti vel-Eb’âd vel-Ezmati**, Dirasatun fil-İt-Tisali’s-Siyasi, kahire, 1884. S. 54.

⁵¹⁹ Sarıçam, İbrahim, **Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı**, DİB. Yayınları, 2017, Ankara, s. 247.

⁵²⁰ Münafikun, 63/8.

hareketleri şiddet ve çatışmaya yöneltme siyasi muhalefet etme, halkın siyasi düzenin kararlarına katılmama, seçime katılmama, sivil itaatsizlik etme gibi olumsuz hareket ve tavırlar içgüvenle ilgili olduğu kadar dış güvenle de ilgilidir. Çünkü bu tür durumlarda bu iç dinamikleri yönlendiren dış güçlerdir.⁵²¹ Askeri alanda bu tehditler devletin askeri gücünü zayıflatma, güvenlik güçleri arasında uyumsuzluk oluşturma, toplumsal iç çatışma ve savaş çıkartmaktır. Toplumsal bilgi ve tecrübe seviyesini düşürme ve işgale uğramak gibi durumlardır.

8. Dırar Mescidi Örneği (Nifak): Kur'anı Kerim özel hedeflerini gerçekleştirmek için mescit yapan bir münafık topluluğundan bahsetmektedir. Bununla Medine'de Hz. Peygamber ve Müslümanlara zarar vermek istemişlerdir. Bu habis teşebbüsten ötürü bu yapıya "Dırar Mescidi/Mescid-i Dırar" denilmiştir.⁵²² *Bu yüzden Müslümanlara zarar vermek onları küfre döndürmek Müslümanlar arasında tefrika çıkarmak için kurulan Mescid-i Dırar'ı Hz. Peygamber yıktırmıştır.*⁵²³

Yüce Allah münafıklarla ilgili şu ön bilgiyi vermektedir: "Münafık erkekler ve münafık kadınlar (sizden değil), birbirlerindendir. Onlar kötülüğü emreder, iyilikten alıkor ve cimrilik ederler. Onlar Allah'ı unuttular. Allah da onları unuttu! Çünkü münafıklar fâsıkların kendileridir."⁵²⁴ Münafıkların birbirleri ile kolektif hareket ettiklerini belirtmesinden bu şer gurubun tehlikesi azımsanılmıyacak kadar çoktur.

3.5.1. Soğuk Savaş

Sovyetlerin dağılması ile dünya da güvenlik alanında ve algısında bir rahatlama beklenirken, ABD' nin tüm dünya üzerinde emperyal hâkimiyetini koruma ve bu gün dünya üzerinde tek güç dediğimiz küresel güç olma tehdidi oluşmuş, bunun neticesi güvenlik endişesinden ötürü silah sanayisine yatırımlar hız bulmuş ve bazı ülkeler taktiksel olarak işgal edilmiştir. İster sıcak savaş alanında olsun ister soğuk savaş alanında olsun bütün dünya etkilenmektedir. Günümüz dünyasında güvenlik nazariyesi ve etkisi, yer kürede yaşayan tüm insanların karşılıklı etkileşim ilişkisini ön plana çıkarır. Bu gün birçok sorunun pasaportunun olmadığı ve hiçbir sorunun kendi devleti

⁵²¹ Muhammed Mahmud Halil, **el-Emnu Fil-İslam**, s.27- 28.

⁵²² Taberi, **Mecmeu'l-Beyan**, c.14, s. 474.

⁵²³ Çelik, "**H. Peygamber'in (s.a.s.) Dış İlişkiler Stratejisi**", 990.

⁵²⁴ Tevbe, 9/67.

sınırları içerisinde kalmadığı görülmüştür.⁵²⁵ Bu nazariye Kovit 19 pandemi ile gün yüzüne çıkmıştır.

Devletlerin güvenliğe olan ihtiyaçları her gün artmakta ve her gün yeni güvenlik sorunları doğmaktadır. Bir gün öncesi dost görünenler bu gün düşman görünmekte ve amansız bir savaşa girmektedirler. “Hiçbir ülkenin kendisini tam anlamıyla güvende hissetmediği günümüzde güvenlikle ilgili nasıl Uluslararası bir işbirliğinin ortaya konulacağı ise merak edilmektedir.”⁵²⁶

3.6. Güvensizlik Ortamında Sorumluluklar

Toplumun her bir ferdi güvenin tesisinden ve muhafazasından sorumludur. Toplum güvenliğinin sarsıntıya uğradığı ortamda nasıl davranacağını şu ayet açıkça belirtmektedir

*“Bir kısım insanlar, müminlere: “Düşmanlarınız olan insanlar, size karşı asker topladılar; aman sakının onlardan!” Dediklerinde bu, onların imanlarını bir kat daha arttırdı ve “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” dediler.”*⁵²⁷ Toplumsal güvenliği sarsıntı haberlere karşı bir müslümanın duruşu nasıl olmalı ve nasıl davranmalı hususunda bize yüce Allah açıklamıştır. *“Çünkü siz bu iftirayı, dilden dile birbirinize aktarıyor, hakkında bilgi sahibi olmadığınız şeyi ağızlarınızda geveleyip duruyorsunuz. Bunun önemsiz olduğunu sanıyorsunuz. Hâlbuki bu, Allah katında çok büyük (bir suç) tur.”*⁵²⁸ “O durumda siz onu (iftirayı) dillerinizle aktardınız ve hakkında bilginiz olmayan şeyi ağızlarınızla söylediniz ve bunu kolay sandınız; oysa o Allah katında çok büyük (bir suç)tur.” ayet bu konuda üç günah kazandıklarına işaret ediyor.

Birincisi: Şaiayı itibara almak ve aktarmak.

İkincisi: Gerçeğini araştırma, inceleme ve tetkik etmeden yaymak

Üçüncüsü: Şaiayı basite almak, onunla vakit geçirmek ve eğlence konusunu yapmak.

Hâlbuki olay toplum yapısını sarsmakta ve bazı insanların onurunu zedelemektedir.⁵²⁹

Ayet, ağız (بِأَفْوَاهِهِمْ) ve dil (بِلسَانِهِمْ) tabirini kullanmıştır. Yüce Allah insanları toplumsal olaylarla eşî ve çocukları ile sınar: “Ey iman edenler! Eşîlerinizden ve

⁵²⁵ Geniş bilgi için bkz: Baylis, J. **Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı**. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 2008, C.5(S.18), ss.69-85.

⁵²⁶ Sandıklı, Atilla Kenan Dağcı, **Büyük Orta Doğu Projesi**, Tasam Yayınları, 2006, s. 206.

⁵²⁷ Al-i İmran, 3/173.

⁵²⁸ Nur, 24/15.

⁵²⁹ Çelik, Hz. Peygamber (s.a.s.)’in Yönetiminde Dış İlişkilerin Temel Nitelikleri, s. 173.

çocuklarınızdan size imtihan olanlar da vardır. Onlardan sakının. Ama affeder, kusurlarını başlarına kakmaz, kusurlarını örterseniz, bilin ki, Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.”⁵³⁰

“*Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır*”⁵³¹ Mümin emin kişidir. Güvenirlik her Peygamber’in özelliğidir. Güvenilir olmak nebevi bir haslettir. Bunsuz hiçbir nebi düşünülemez. Yüce Allah güven zedeleyici ortamlardan korunmamızı istemiştir: “*Allah yolunda harcayın. Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın.*”⁵³²

3.7. Cezaların Sosyal güvenliğe Katkısı

İslam Ceza Hukuku (Ûkubat) İslam hukukçularının üzerinde en az durdukları sahadır. Ûkubat kavramı (tekili Ûkuba) iki türlü ihlali; yani haksız fiilleri ve suç (cürmleri) ihtiva etmektedir. İslam ceza hukukunda suçları ve bunların cezalarını tanımlayan ve muayyen (had/hudud) cezaların aynen tatbik edilmesini zaruri kılar.⁵³³ “suç ve ceza ancak nasladır” yani “kanunsuz suç ve ceza olmaz” günümüz hukukunun prensibidir.⁵³⁴

İslam hukukunda cezai müeyyideler birey ve toplumun güveni amacına yöneliktir. Temel amacı beş zarurati korumaktır. Örneğin, İslam hukukunda kısas, nefsi korumak; zina cezası ve kazf, namus ve nesli korumak; yol kesme hırsızlık cezası, toplumun hem can hem de malını korumak; içkinin cezası aklı korumak içindir.⁵³⁵ İslam hukukunda had gerektiren suçlarda şiddetli cezanın terettübü, ahlakı korumak, güveni korumak ve devleti ayakta tutmak içindir. Bundan hedefi toplumsal güven ve maslahattır. Cezanın kefâret veya ödetme amacı, cezalar ne kadar insanileşirse insanileşsin terk edilmez.

İslam hukuku toplumsal güven nazariyesinden ötürü ferdin güven ve hukukunu feda etmemiştir.⁵³⁶ İslam hukukunda cezaların infazından birinci öncelik insanın ıslahı ve ifsattan korunması olmuştur. “Biz seni âlemler için yalnızca bir rahmet olarak

⁵³⁰ Teğabun, 64/ 14.

⁵³¹ Teğabun, 64/15.

⁵³² Bakara, 2/195.

⁵³³ Alacakaptan, Uğur, **İngiliz Ceza Hukukunda Suç Ve Cezaların Kanunlîği Prensibi**, Ajans-Türk Matbaası, 1958, s. 3.

⁵³⁴ Udeh, **et-Teşri’îl, Cinayi-il-İslamî Mukarenen bil-Kanuni’l-Vad’î**, Daru’l-Kutubu’l-Arabî, 1964, Beyrut, c. 1, s. 116.

⁵³⁵ Mürsefi, Muhammed, **Haşiyetü’l-Beyceremi Âlâ Şerhi Menheci’t-Tullab**, el-Mektebetü’l-İslamiyye, ts. Diyarbakır, c. 4, s. 209.

⁵³⁶ Udeh, **et-Teşri’îl, Cinai’il-İslami**, c. 1, s. 612.

gönderdik.”⁵³⁷ “Onlara 'zor ve baskı' kullanacak değilsin.”⁵³⁸ Diğer bir ayette: “Sen onların üzerinde bir zorba değilsin;”⁵³⁹

Hız. Peygamber (s.a.v), zayıfı ezen, kadınları hor gören daha küçük yaştaiken diri diri kızlarını gömen ve tamamen şiddete dayalı olan Mekke müşrik toplumunu, rahmet yağmurları gibi bu toplumu, şiddet tortularından yıkayıp arındırmış, suçsuzca öldürülen bu nice masum kızların mezarlarının üzerinde merhamet güllerini açtırmıştır. Peygamber Efendimizin (s.a.v) bu rahmet ve merhamet eğitimi bahar yağmurunun toprağı canlandırdığı gibi toplumda merhameti canlandırmıştır. Önce Mekke’ de sonrada Medine’ de merhamet kanatlarıyla inananları kendisine öylesine bağlamış ki etrafındakiler onun yolunda canlarını bile, seve seve feda eder duruma gelmişlerdir. “Allah’ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi artık sen onları affet. Onlar için Allahtan bağışlama dile”⁵⁴⁰

Her meşru ve adil bir devlet varlığını koruma hakkına sahiptir. İslam hukunda suçluya cezai gerektiren herhangi bir suç; bizzat şari’ tarafından miktarı belirlenmiş belli cezalara “Had” denilir.⁵⁴¹ Had, tanımı kapsamındaki cezaların tam/eksiksiz uygulanması vaciptir. Had gerektiren suç kişiye özel işlenmiş olsa ve mağdur affetsede cezanın yinede uygulanması gerekir. Kur’an’da belirlenen had cezaları haricinde sünette de belirlenen ve uygulanan cezalar vardır. Muhsan (evli) olupta zina yapanların recm edilmesi,⁵⁴² irtidat (dinden dönme) suçunun katl cezası,⁵⁴³ içki içmenin celde cezası sünnette uygulanmış ve teşri’ kılınmıştır.⁵⁴⁴ Yani Kur’an ve Sünnetin orantısını belirlediğı, kısas ve diyet dışındaki cezaî müeyyideleri ifade eden ve günümüzde kamu adına devletin cezai hukuk uyguladığı cezalara had denilir.⁵⁴⁵ İslam hukuku bir eylemin suç kapsamı içerisine girmesinde kastı (taâmmüdü) ön planda tutmakta, suçun işlenme

⁵³⁷ Enbiya, 21/107.

⁵³⁸ Ğâşiye, 88/22.

⁵³⁹ Kâf, 50/45.

⁵⁴⁰ Al-i İmran, 3/159.

⁵⁴¹ Erdoğan, Mehmet, **Fıkıh ve Hukuk Terimliği**, Ensar Neşriyat Ticaret, 2016, İstanbul, s. 166.

⁵⁴² Muhammed b. İsmail b. İbrahim el-Buhan, el-Cfuniu's-Sahih, Bulak 1312, VII/46 (Talak. II), VIII/165 (Hudüd: 22); Müslim, **Sahih-u Müslim**, thk. Abdullah Alimed Ebii Zeyne, Kahire (t.y.), IV/269 (Hudüd: 14), 276 (hudüd: 21); et-Tirmizi, **Sünen**, thk: Abdurrahman Muhammed b. Osman, el-Medinetü'l-Münevvre 1384/1964, II/441 Hudüd: 4.

⁵⁴³ Ebu Daved, **Sünen**, thk: Muhammed Muhyiddin Abdulharnid, Mısır 1369/1950, c. IV, s. 180 Hudüd: 1.

⁵⁴⁴ Udeh, Abdulkadir, **et-Teşri'ü'l-Cinaiyü'l-İslamî**, Beyrut 1418/1997, c. II, s. 505.

⁵⁴⁵ Bardakoğlu, Ali, TDV. **İslam Ansiklopedisi**, mad. Had, c. 14, s. 547.

ve teşekkülünde sadece failin eylemine değil, aynı zamanda failin eylemindeki kastını da göz önünde bulundurmaktadır.⁵⁴⁶

Devletin cezaları uygulamadan önce tedbir ve bilinçlendirme ile ilgili yapması gereken kaide ve kuralları vardır:

1. Hukuk, sadece cezai alanda değil,(günümüzde bazı İslam devletleri ve örgütler İslam hukukunun ceza yönünün en dar çerçevesini intikam hasebiyle uyguladıkları gibi) toplumsal hayatın tüm alanında hâkim olacak.
2. Cezaların uygulanabilirlik şart ve ortamını oluşturup tamamlamak.
3. Suç işlemeye müsait ortamını kapatmak, suça düşürecek girişleri engellemek. Toplum ve bireyi güven ortamını hazırlamak. Örneğin bir ayet hırsızın elini kesmeyi emrederken, birçok ayet zekât, infak ve sadaka vermeyi emretmektedir.
4. Devlet, toplum ve bireyi zor durumda bırakan sosyal risk olan fakirlik, işsizlik, cehalet, hastalık, mesken, açlık ve eşitsizlik gibi sorunları çözmüş olması gerekir.⁵⁴⁷ Bunlara genel kuralları denilir. İslam hukukunda bir topluluk adil olan devlete karşı çıkmışlarsa, devlet bu başkaldırıları yakalamak için yol güzergâhlarına engel bariyerlerini koyabilir. Bunları yakaladı veya kendileri teslim oldu vakasından sonra yol kesmesinin devam edilmesi caiz değildir.

3.7.1. Güvensizlik Algısını Oluşturma

Güvensizlik ortamını oluşturan ve toplumsal güveni sarsan olumsuz etkenlerden biri aslı olmayan menfî bir durumu yayma durumudur. Bu ceza iffete yönelik olduğunda kazif, güvenlik eksenli olduğunda kamu düzenini sarsma ve ajan olma cezasıdır. Bu durum ile toplum üzerinde bir algı oluşturulur ve toplum hedeflendiği yere kanalize edilir. İstanbul gezi olaylarında olduğu gibi. Aslı olmayan olumsuz bir haberi yayma, bazen toplumda kapanması mümkün olmayan bazı yaralar açar. Bu gün bu durum medya tarafından işlenmekte ve topluma yön verilmektedir.

Dini literatür de aslı olmayan bir haberi konuşma veya tespit etmeden yayma durumuna Şayiâ denilir.⁵⁴⁸ Şayiâ, hafif bir kıvılcımdan yangının oluşmasıdır.⁵⁴⁹ Aslı astarı olmayan bir haberin yayıldığı çevrenin en büyük özelliği:

⁵⁴⁶ Atmaca, Talip, **İslamda Suç ve Suç İle Mücadele Yöntemleri**, Dini Araştırmalar, c.7, s.20.

⁵⁴⁷ Fethi, Abdülkerim, **ed-Devletu ves-Siyadetu fil-Fıkhi'l-İslamî**, ts. Mektebetü Vehebiyye, Kahire, s. 20- 40.

⁵⁴⁸ Muhammed Muhtar Abdulhamit Ömer, **Mucemu'l-Vasit**, Mecme'ul-Luğatu'l-Arebiyyeti'l-Muâsiret, c. 2, s. 1257.

1. Şayiânın dolaşacağı bir konumun olması
 2. Şayiâyı inandırıcı bir yol ve yöntemle yayma. Bu durum insanlar üzerinde inandırıcı durumu oluşturur.
 3. Şayiânın yayılma ortamının bulunması
 4. Haberin teferruatına bakılmaksızın bir hedefe kilitlenme durumu. Bu durum insanları basiretsizleştirir.
 5. Şayiânın hızlı yayılması için uygun ortam ve zamanın kullanılması
 6. Haber kaynağının araştırılıp sorgulanmaması
 7. Şayiâdan amaçlanan bir hedefin olması
 8. Şayianın yayılma zaman ve zeminine göre iletişim dilinin kullanılması (arap baharında oluşturulan olgu gibi.)
 9. Toplumun algı operasyonlarına karşı bilinçsiz olması
 10. Bilgi ve belgelerin şayiâ merkezinden bilinmemesi. Buna Haber kaynağının bilinmemesi denilmektedir. Bu durumlar var olduğunda şayiânın toplum içerisinde yayılması ve etki etmesi kaçınılmazdır.⁵⁵⁰
- Şayia kaynak, amaç, zaman ve algıya göre çeşitlenmektedir.
1. Güvensizlik algısı: bu tarz şayiâ insanların iç âlemine endişe, korku ve güvensizlik yaratmaktadır. Örneğin yarın büyük bir deprem olacak; yarın savaş çıkacak; yarın patlama olacak gibi... "İnsanlar onlara: "Düşmanınız olan insanlar size karşı bir ordu topladılar, onlardan korkun" dediler. Bu, onların imanını artırdı da: "Allah bize yeter. O ne güzel vekil'dir" dediler."⁵⁵¹ Ayette insanlar kelimesi iki kere geçmiştir. İkincisinde insanlardan kasıt düşman topluluğudur. Ama birinci şıktaki insanlardan maksat toplumda algı operasyonu yapmak ve toplumda yakışsız işleri yaymak isteyen Müslüman güdümlü kötü niyetli insanlardır.⁵⁵²
 2. Ayırıştırıcı ve Tiksindirici Şayiâ: Bu şayiâdan amaç fitne, ayrımcılık, kin buğz ve hasedi toplum dinamikleri arasına yaymak ve toplumun dinamikleri arasında güvensizlik oluşturmaktır. Ülkemizde bu bazen Sağ- Sol, bazen Alevi- Sünni,

⁵⁴⁹. Muhammed Muhtar Abdulhamit Ömer, **Mucemu'l-Vasit**, Mecme'ul-Luğatu'l-Arebiyyeti'l-Muâsiret, c. 1, s. 503.

⁵⁵⁰ Mahmud Abdurrahman Abdul-Munîm, **Mu'cemu'l-Mustelahat vel-Elfazi'l Fıkhiyat**, c. 1, s. 184.

⁵⁵¹ Al-i İmran, 3/173.

⁵⁵² el-Alleme es-Seyyid Muhammed Hüseyin et-Tabatabai, **el-Mizan Fi Tefsiri'l-Kur'an**, Müessesetiü İsmaliyan, Kum, H. 1412, c. 4, s. 64.

bazen Türk- Kürt gibi ayrışma ve çatışma amaçlı şayiâlar yayılmış ve olumsuz neticeler doğurmuştur.

3. Siyasi Şayiâ: Siyasi şayiâ siyasi yalanı taşımaktadır. Hedef idari ve siyasi organları sarsmak veya hükümet ve bireyleri hakkında olumsuz bir şey ihdas edip hesaplaşmaktır. Bununla bireylerin hükümete olan güvenini sarsmak veya yok etmektir.
4. Askeri ve Güvenlik Şayiâsı: Düşman, sıcak savaşla gerçekleştiremediğini soğuk savaşla gerçekleştirmek istemesidir.
5. İffet İle İlgili Şayiâ: En tehlikeli bir şayiâdır. Bu durum insan saygınlığını hedef almakta ve insanı toplum içinde rencide etmektedir.

3.7.2. Şayiânın Birey ve Toplum Üzerinde Etkileri

Günümüzde birçok elem verici hadise ve yıkıcı çatışmalar asılsız ve temelsiz haberler neticesi meydana gelmiştir. İslam tarihinde vuku bulan Cemel ve Sıffin Savaşları şayialar sonucu oluşmuştur. Bu şayiaları yayan bir şahıs, bir gazete, bir dergi, bir televizyon, bir sosyal medya veya bir ses kaydı olabilmektedir. Bunun neticesi nice devletler harabeye dönmüş, yuvalar yıkılmış, geride dul kadınlar, Yetim çocuklar bırakmıştır.

Kur'an-i Kerim bir şayiaya karşı müminlerin nasıl hareket edeckleri hususunda bir yol ve yöntem belirlemiştir. “O durumda siz onu (iftirayı) dillerinizle aktardınız ve hakkında bilginiz olmayan şeyi ağızlarınızla söylediniz ve bunu kolay sandınız; oysa o Allah katında çok büyük (bir suç) tür.”⁵⁵³ Yüce Allah bu büyük günaha müminlerin nasıl bulaştığını ve dilleri ile bu batıl töhmeti bilgisizce nasıl aktardıklarını hatırlatmaktadır. Bu ayette müminlerin günaha düştüğüne işaret edilmektedir. Şayiayı kabullenmek, şayiaya kulak vermek ve taşımak. Gerçeğini ve doğruluğunu ispat etmeden, araştırma ve inceleme yapmadan şayiayı yaymak, Şayiayı küçümsemek, bununla zaman geçirmek ve eğlence konusunu yapmak suçtur.

Müslüman toplumunu temelden sarsmak ve saygınlığını yitirmek. Kur'an-ı Kerim “بِأَسْنَتِكُمْ” dillerinizle dedikten sonra “بِأَفْوَاهِكُمْ” ağızlarınızla lakırdı ettiniz demektedir. Beni Mustalik gazvesi dönüşü sonrası oluşan bir terslik üzerine, müminlerin annesi olan Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hanımlarından Hz. Aişe'nin namusuna karşı bir şayia başlattılar. Müminlerde bu algıdan etkilendiler. Yüce Allah

⁵⁵³ Nur, 24/15.

mümin topluluğunu sorgulamakta; fitnecilerin fitnessine neden kulak verdiklerini ve neden dil ve ağızları ile bu meseleyi konuşup sakız ettiklerinden yermektedir. “Onu işittiğiniz zaman, erkek ve kadın müminlerin, kendiliklerinden hüsnü zanda bulunup da: "Bu apaçık bir iftiradır" demeleri gerekmez miydi?”⁵⁵⁴ Kur’anı Kerim bu olay ve benzeri hadiselerde doğruluk değeri ve kaynağı belli olmayan bir habere karşı nasıl davranacağımızı bizlere öğütlemiştir: Bir haberi duyduklarında doğruluk ve kaynağını tespit ve teybin etmek: Kur’an bu meyanda üç terim kullanmaktadır: el-Yekzetu (uyanıklık), et-Tebyin (açıklığa kavuşturma) ve el-Hizru (ağzını dilini koruma) dır. Bu üç terime bu gün ayık olma denilmektedir. Tebyin (tahlil etmek) için Yüce Allah: “Ey iman edenler, eğer bir fasık, size bir haber getirirse, onu 'etrafıca araştırın'. Yoksa cehalet sonucu, bir kavme kötülükte bulunursunuz da, sonra işlediklerinize pişman olursunuz.”⁵⁵⁵ Haberleri kaynağından, güvenli bir şekilde almak; Müminlerin gizliliğini dışa ifşa etmemek. Yüce Allah, ayıklık ve korunma konusunda müminler birçok ayette uyarılmıştır.

Benî Mustalık gazvesi dönüşünde cereyan eden İfk hâdisesi, yalan ve iftiranın sarsıcı etkisini göstermesi açısından kayda değerdir. Nitekim yalan haberi yayıp güvensizlik ortamını oluşturmaya çalışanlara Yüce Allah, iftirayı dillerine dolayıp ve hakkında bilgi sahibi olmadıkları bir şeyi ağızlarında geveleyip duranları ve bunun önemsiz olduğunu sananları Nur Suresi’nde kınamıştır. Yüce Allah iftiranın büyük bir vebâl olduğunu belirtmiştir.⁵⁵⁶ Bu ayet, yalan ve iftira yoluyla emniyet ortamını bozan üç günaha dikkatleri çekmiştir:

Birincisi: Şayiayı itibara almak ve aktarmak.

İkincisi: Gerçeğini araştırmadan, inceleme ve tedkik etmeden yaymak.

Üçüncüsü: Şayiayı basite almak, onunla vakit geçirmek ve eğlence konusu yapmak. Hâlbuki olay toplum yapısını sarsmakta ve bazı insanların onurunu zedelemektedir. Mü'min emin kişidir. Bir haberin doğruluğunu tespit etmeden onu itibara alıp aktarmaz. Çünkü güvenirlilik Peygamberi bir haslettir.

İslam güvenli bir toplumun güvenlik kültürünü sevgi, saygı, kardeşlik, yardımlaşma, selam ve komşunun komşu üzerinde hakları gibi prensipler üzerinde inşa etmiştir. Kişiler arası veya kişi toplum arası şiddet, nefret, yeme, gıybet, iftira,

⁵⁵⁴ Nur, 24/12.

⁵⁵⁵ Hucurat, 49/6.

⁵⁵⁶ Nur, 24/15.

tecessüs, tefrika gibi güveni olumsuz etkileyen her türlü olumsuzluklara karşı da savaş açmıştır.

2.7.3 Suç ve Cezalar

Suç, Yüce Allah'ın had kısas veya ta'zirle yasakladığı haramların işlenmesidir.⁵⁵⁷ Suçun Arapça karşılığı cürm, ism ve cinayettir.⁵⁵⁸ Suç, günah, zenb, ism,⁵⁵⁹ kabahat ve cinayettir. Başka bir tanımı suç, hukukun yapmasını veya yapmamasını istediği; yapmasından veya terkinden ceza ön gördüğüdür.⁵⁶⁰ Yani suç emredileni yapmamak, yasaklananı işlemektir.⁵⁶¹ Hukuken cezası olan eylem suç sayılır. İslam hukukunda Ceza (Had/ Hudud) gerektiren suçlar on altı suçtur:

1. Zina
2. Livata
3. Ovalama ve bacak arası ilişki
4. Zimmî bir kadının Müslüman bir kadın üzerine nikâh edilmesi
5. Çocuk tacizi
6. Sahk, kadının kadınla şehvet ilişkisi, ölü ile ilişki veya el ile mastürbasyon
7. Deyyüslük (eşini başkasına sunma)
8. Kazif
9. Peygambere sövme
10. Peygamberlik iddiasında bulunma
11. Sihir
12. Sarhoş edici maddeleri içme
13. Hırsızlık
14. İnsan ticareti; hür bir insanı köle olarak satmak
15. Hirabe

⁵⁵⁷ İbni Manzur, Muhammed b. Mükrim b. Ali Ebul-Fazl Cemalettin, **Lisanu'l-Arab**, H. 1414, .Dar'u Sadr, Beyrut, c.9, s. 357; Muhammed b. Muhammed Aburrezzak el-Murtaza ez-Zübeydi, **Tacu'l-Ûrus min Cevahiri'l-Kamus**, Daru'l-Hidayet, H. 1424, Küveyt, c. 1, s. 7644.

⁵⁵⁸ İbni Manzur, Muhammed b. Mükrim b. Ali Ebul-Fazl Cemalettin, **Lisanu'l-Arab**, H. 1414, .Daru Sadr, Beyrut, c.12, s. 91.

⁵⁵⁹ el-Allemetu'l-Lağavî, Mecdü'd-Din Muhammed b. Yakub el-Firuzabadi, **el-Kamusu'l-Muhit**, Daru'r-Risalet, 1994, Beyrut, cürüm mad.

⁵⁶⁰ Maverdî, Ebül-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib el-Basrî el-Bağdadî, **el-Ahkamu's-Sultaniye**, Mektebetu Daru İbni Kuteybe, 1989, Küveyt, s. 257.

⁵⁶¹ Ebu Faris, Muhammed Abudulkadir, **el-Fıkhu'l-Cinaî fit-Teşri'il-İslamî**, 2006, Daru'l-Furkan, Ürdün, s. 20.

16. irtidad'dır.⁵⁶²

Allah içkiyi haram kılmış, içene ceza olarak celdeyi; riddeti yasaklamış, cezasını öldürmeyi; zinayı yasaklamış, zina edenin durumuna göre celde veya recm etmeyi; sihri yasaklamış sihr edenin katlini öngörmüştür. Bu cezaları bu suça verilmesine had veya ta'zir denilir. Bazı durumlarda özellikle Hac ve Umre ile ilgili yasakların işlenmesinde suça cinayet denilmektedir.⁵⁶³

Nefsi müdafada müessir fiil suç sayılmamıştır. Şer'i nefis-i müdefaa, herhangi bir saldırı ve tehlikeye karşı başka bir çare olmaksızın, saldırganı etkisiz hale getirmektir. Bu durum şeklen cinayet görünen olayı cinayet tanımından çıkarıp mübah kılmaktadır. İslam hukukunda suç, dünyevi veya uhrevi ceza tehdidini içeren yasaklı bir şeyin yapılması veya emredilen bir şeyin ceza-i ehliyet haiz bir şahıs tarafından işlenmesi veya terkinden olabilen ihtiyari bir hareketle ve hukuka aykırı olarak ihlal edilmesidir.⁵⁶⁴ Bazı suçlar bireye karşı işlenirken bazıları da topluma karşı işlenir. Topluma karşı işlenen suç, ister bireyi etkilesin, ister toplumu, toplumun maslahatı adına cezası konulmuştur. Bu cezayı birey affetsede devletin uygulama mecburiyeti vardır.⁵⁶⁵

Kur'anı kerimde suçun karşılığı ve yakın anlamında birçok terim vardır. Bunlar:

1. Cürüm: (الجُرْم) Kur'an'da cürüm genelde ismi failin tekil ve çoğul "Mücrimin"kalıbında gelmiştir.⁵⁶⁶
2. Es-Seyyiet. (السَّيِّئَةُ) yakışsız davranış, çirkeflik, vahyin, aklın ve vicdanın kötü gördüğü. Karşılığı Hasene'dir.⁵⁶⁷
3. Sü': (السُّوء) Sü' kavramı kötülük anlamında kullanılmıştır. Kötü ve zararlı olan şeyler.⁵⁶⁸
4. İsm: (الإِثْم) İsm kavramı sevaptan mahrum kalmak, maddi ve manevi günahları ifadede kullanılmıştır.⁵⁶⁹

⁵⁶² el-Kalibi, Ayetullah el-Uzma el-Muhakik, **Vazifettu'l-Kadi**, Daru'n-Neşru'l-İslamî, H. 1383, Kum, s. 60-90.

⁵⁶³ Udeh, Abdulkadir, **et-Teşri'il-Cinai'yil-İslami Mukarinen bil-Kanunu'l-Vad'i**, Daru'l-Kutubu'l-Arebî, 2008, Beyrut, c. 1, s. 67.

⁵⁶⁴ Önder, Ayhan, **Ceza hukuku** (Genel hükümler), İstanbul, 1992, s. 6.

⁵⁶⁵ Mahcub, Muhammed Ali, **el-Ahkamu'l-Cinaiyeti vel-Medeniyyeti fit-Teşri'il-cinaî**, Metabi'u Daru'l-Cumhuriyet, 2000, Kahire, s. 32.

⁵⁶⁶ Rum, 30/12, Bakara, 2/81.

⁵⁶⁷ Bakara, 2/219.

⁵⁶⁸ Nisa, 4/17.

⁵⁶⁹ Yunus, 10/27.

5. Hatie: (الخطيئة) Hatie kavramı Türkçedeki hata anlamında değilde, yasak davranışların işlenmesinde kasıt olmaksızın işlenen günahlarda kullanılmıştır.⁵⁷⁰
6. Zenb: (الذنب) Zenb kavramı da yasaklanmış eylemleri ifadede kullanılmıştır.⁵⁷¹
7. İsyân /ma'siyet. (المعصية) İsyân kavramı, asi olma anlamında kullanılmıştır.⁵⁷²
8. Fahşa/ fahişet: (الفاحشة) Fahşa kavramı hayâsızlık, tiksindirici ve yüz kızartıcı suçları ifadede kullanılmıştır.⁵⁷³
9. El-Lememu: (اللمم) Günahlara yakın olmak. Küçük günahlarda kullanılır.⁵⁷⁴
10. Vizr: (الوزر) Anlamı yük, ağırlık, başkasının günahlarını yüklenmek.⁵⁷⁵
11. Hins: (الحنث) Ahde vefa göstermemek, sözünü yemek, yalan üzerine yemin etmek.⁵⁷⁶
12. Kebire: (كَبَائِر) Kebire kavramı günahın büyüklüğünü belirleme ifadesinde kullanılmıştır.⁵⁷⁷
13. Hüb: (الحوب) Hüb kavramı nitelikli geçmiş ve günahın vehametini ifade etmektedir.⁵⁷⁸
14. Hürmet / Hurumat: (حُرُمَاتِ اللَّهِ) Hürmet kavramı işlenmesi haram olan şeylerde kullanmanın yanında tazim edilmesi gereken dinsel simge ve kutsallar için kullanılmıştır.⁵⁷⁹
15. Münker: (المنكر) Münker kavramı olumsuz ve kabul görmeyen davranışları ifadede kullanılmıştır.⁵⁸⁰
16. Fisk/ fusuk: (الفسق) İtaattan çıkmak, ilahi saygınlığı yıkmak.⁵⁸¹
17. Fesad/ ifsad: (الفساد) İtidal sınırını aşmak. Karşıtı İslah'tır.⁵⁸²
18. Ficr /fucur: (الفجور) Din, hayâ ve itaat sınırını aşmak.⁵⁸³
19. El-Habt: (الخبط) Oturuş ve kalkışta dengesizlik, kontrolsüz hareket.⁵⁸⁴

⁵⁷⁰ Bakara, 2/82.

⁵⁷¹ En'am, 6/6.

⁵⁷² Nisa, 4/14.

⁵⁷³ Nur, 24/19.

⁵⁷⁴ Necm, 53/32.

⁵⁷⁵ Nahl, 16/25.

⁵⁷⁶ Vakıa, 56/46.

⁵⁷⁷ Nisa, 4/31

⁵⁷⁸ Nisa, 4/2.

⁵⁷⁹ Hac, 22/30.

⁵⁸⁰ Ankebut, 29/29.

⁵⁸¹ Kehf, 18/50.

⁵⁸² Bakara, 2/205.

⁵⁸³ Mutaaffin, 83/6.

⁵⁸⁴ Bakara, 2/275.

20. Şerr: (الشَّرّ) Kabih olan her şey.⁵⁸⁵ Karşıtı Hayırdır.⁵⁸⁶

3.7.3. Had, Kısas ve Diyat

Had men anlamındadır. Çünkü had, birçok suçun işlenmesinde caydırıcıdır. İslam hukukunda mükelleflerin işledikleri bazı suçlarda diğer insanlara caydırıcılık olsun diye Allah adına verilecek özel cezalardır. Ta'zir ise te'dib anlamındadır. İslam hukukunda ta'zir, cezalandırma ve yermedir. İkisinin arasındaki fark, birincisinin miktarı belli, ikincisinin belli değildir.⁵⁸⁷ İslam hukukunda Ceza (Had/ Hudud) gerektiren suçlar on altı suçtur. Had çoğulu hudud olup ıstılahta suçun işlenmesinden önce caydırıcı özelliği olan, suç işlendikten sonra yaptırım olan cezalardır.⁵⁸⁸ Had helal ile haram arasında ayırtaç olan çizgidir. Had, günahlara da denilmektedir.⁵⁸⁹ “İşte bunlar, Allah sınırlarıdır, yaklaşmayın o sınırlara.”⁵⁹⁰ Had şari'in suçu işleyen için ön gördüğü yaptırımdır. Suçlu, yaptırım gördüğünden bir daha o suçu işlemeye dönmez ve suç işleme eğiliminde olan kişi yaptırımdan ötürü suç işlemekten çekinir.⁵⁹¹ Had suçları büyük günahlarla sınırlıdır. Bunlar haddi zina, haddi kazf, haddi hirabe, içkiden dolayı sarhoş olma haddidir. Bazıları kasten öldürmenin cezası kısası da bu yediye dâhil edip sekize çıkartmışlardır.⁵⁹² Ta'zir, suçtan ötürü te'dib etmek,⁵⁹³ naslarda had cezası belirtilmemiş suçların cecasının infazına ta'zir denilir. Şer'î hududun altında işlenen her suç'a ceza olarak ta'zir gerek. Ta'zirin hadden az olması gerekir.⁵⁹⁴ Ta'zir cezası çocuğa verilir. İslam hukukunda cezalar zan ve şüphe üzerinde uygulanmaz.

İslam hukunda cezaların infazından hedef, sakındırmak, ıslah ve terbiye etmek, suçla mücadele etmek, bireysel intikamın önüne geçmek, düşmanlığın oluşmasını önlemek ve güveni tesis etmektir.⁵⁹⁵

⁵⁸⁵ Tabersî, eş-Şeyh Ebu Ali el-Fadl b. el-Hasan, **Mecma'ul-Beyân fi Tefsiri'l-Kur'an**, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1994, c. 1-10, ilgili ayetler ve kelime kavramları.

⁵⁸⁶ Zilzal, 99/7-8.

⁵⁸⁷ İbni Abidin, **Reddü'l-Muhtar Âla Durri'l-Muhtar**, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1992, c. 4, s. 3.

⁵⁸⁸ İmam Ali b. Necdeddin eş-Şahirudi el-Bistami, **el-Hududu'l-Ahkamu'l-Fıkhiyye**, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, 1991, Beyrut, s. 47.

⁵⁸⁹ İbrahim Zekeriyâ Yunus, **Makasidi's-Şeriâti fil-Hududi's-Şeriâti**, Munazemmetu't-Teâvunu'l-İslamiyye, el-Cemiâtu'l-İslamiyye, Nijerya, 1911, s. 30.

⁵⁹⁰ Bakara, 2/187.

⁵⁹¹ Ceziri, **el-Fıkhu Âla'l-Mezahibü'l-Erba'at**, Daru Afakü'l-Arebiyye, 2006, Kahire c. 5, s. 7.

⁵⁹² Züheylî, Vehbe, **el-Fıkhu'l-İslamî ve Edilletuhu**, Daru'l-Fikr, 1989, Beyrut, c. 7, s. 14.

⁵⁹³ es-Sa'di, **el-Kamusu'l-Fıkhu Luğaten ve İstilahen**. Daru'l-Fikr, 1988, Beyrut, c. 1, s. 304, Maddetu âzere.

⁵⁹⁵ Udeh, **et-Teşri'il-Cinai'il-İslamî**, c. 1, s. 79.

Kıyas ve diyet mağdurun hak kapsamı alanındadır. Kıyas, toplumsal güven ve adaletin teminatıdır. İslam hukukunun cezai kuralları kıyas eksenlidir. Bundan dolayı kıyas çok detaylı işlenmiştir. Kıyası idamla özdeşleştirmek yanlıştır. Kıyasta birey ve toplumun güveni vardır.⁵⁹⁶ Kıyas ilahi farziyatlardandır. Mecruh veya mektulun velisi kıyas, diyet ve affetmekte söz sahibidir.⁵⁹⁷ “Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymayın. Haksız yere öldürülenin velisine bir yetki tanımışsınız.”⁵⁹⁸ Başka bir ayette: “Bir müminin diğer mümini yanlışlık dışında öldürmesi asla caiz değildir. Bir mümini yanlışlıkla öldürenin, bir mümin köleyi azad etmesi ve öldürülenin ailesi bağışlamadıkça, ona diyet ödemesi gerekir.”⁵⁹⁹

Kıyas Cumhura göre uygulanması vücuti olan ilahi hadlerin içerisine dâhil edilmemiştir. Çünkü kişi hakkı kapsamındadır. Bundan dolayı maktul veya mecruhun velisi kıyastan vazgeçip tazminat veya karşılıksız affedebilir. Hadde sadece uygulanan ceza perspektifinden bakan bilginlere göre kıyas da hudud'dandır. Kıyas, suçluya suçunun mislinin aynısını icra etmek, cana can, darba darptır. Kıyas öldürme fiilinin mukabilinde öldürülmeye has bir durum değildir. Kıyas diğer alanlardaki suçları da kapsamaktadır. Hatta tüm hakları ve hurumatları kapsamaktadır. Birinin bir saygınlığı varsa başka birisi buna saldırırsa misliyle karşılık verme hakkı vardır. “Haram ay, haram aya karşılıktır; hürmetler de karşılıklıdır. Öyleyse kim size saldırırsa, onun saldırdığı gibi siz de ona saldırın.”⁶⁰⁰ Ayette “hurumat” kelimesi çoğul gelmiş; kutsal ve dokunmazlıkların çokluğuna delalettir.”⁶⁰¹ Öldürme kıyasında cani yerine başkası öldürülürse bu haddi aşmadır. Kasten birini öldürmek kıyası gerektirir. Kıyas, Caniyi, maktülü öldürdüğü gibi öldürmek/ kendisinden öldürme fiiline göre diyet almak/ hak sahibinin affetmesidir. Şayet bir topluluk bir kişiyi öldürürlerse hepsi kıyassen öldürüleceklerdir. Kıyasta hür köle yerine; Müslüman, Zimmî olmayan gayri Müslim yerine; baba, evladı yerine kıyas edilmez. Mecnuna ve çocuğa kıyas uygulanmaz.

⁵⁹⁶ Nevevi, **Minhacü't-Talibin ve Ümdetü'l-Müftiyyin fil-Fıkhi**, Daru'l-Fikr, Beyrut, 2005, c. 1, s. 269.

⁵⁹⁷ Muhammed b. İdris eş-Şafii, **el-Ümm**, Daru'l-Ma'rifet, Beyrut, 1990, c. 3, s. 238.

⁵⁹⁸ İsrâ, 17/33.

⁵⁹⁹ Nisa, 4/92.

⁶⁰⁰ Bakara, 2/194.

⁶⁰¹ Mühyüs-Sünne, Ebu Muhammed el Hüseyin b. Hüseyin b. Mes'ûd b. Muhammae b. el-Feraî el-Beğevî eş-Şafî'i, **Maâlimü't-Tenzil Fi Tefsiri'l-Kur'an**, Daru't-Turasi'l-Ârebiyye, H1420, Beyrut c.1. s. 239

3.7.5. Buğat

Buğat/bağiler, müslüman toplumundan olup da Müslümanlara ve adaletli olan idarecilerine isyan eden silahlı ve asi bir gurup.⁶⁰² Buğat Bağinin çoğulu olup, sınırı aşmak, başkasına zulmetmek, fesada düşmek ve hakkı olmayan bir şeyi istemek anlamındadır.⁶⁰³ Allah'ın belirlediğini aşmak, itaat edilmesi gereken imamın itaatının dışına çıkmaktır. Haksız yere hak imama karşı çıkmaktır. Bağiler mümin sayılmış ve kendileri ile savaşılmadan önce sulh ve selamete davet edilmeleri gerekli görülmüştür. Şayet geri dönüş yapmazlarsa kendileri ile savaş vaciptir. Hz. Ebu Bekirin zekâtı vermeyenler, Hz. Ali'nin Muaviye ve Havariciler ile savaşları buğat ile savaş sayılmıştır.⁶⁰⁴ Gayri meşru ilişkide bulunan kadına "Beğiyet"⁶⁰⁵ denilmiştir. Bağy suçunun dayanağı Kur'an ve sünnettir. *"Eğer müminlerden iki topluluk birbirleriyle savaşırlarsa aralarını düzeltiniz; eğer biri diğeri üzerine saldırırsa, saldıranlarla Allah'ın buyruğuna dönmelerine kadar savaşınız; eğer dönerlerse aralarını adaletle bulunuz, adil davranınız, şüphesiz Allah adil davrananları sever."*⁶⁰⁶ Hz. Peygamber (s.a.v) "Bize silah çeken bizden değildir."⁶⁰⁷ Buğat, hak olmayan bir yorumlama ile devlet başkanına karşı çıkanlardır. Bunları etkisiz hale getirmek vaciptir. İslam tarihinde ilk çıkışları birinci halife dönemi zekâtı halifeye vermeyenler, hakem olayından dolayı hariciler ve Şam valisi Muaviye b. Ebu Sufyandır.⁶⁰⁸ İslam Hukuku bir eylemin bağy/isyan suçunun kapsamına girebilmesi için bir dizi kıstaslar ileri sürmüştür. Bağy suçu, siyasi bir amaç ile devlet başkanı veya devletin yapısına karşı işlenen suçtur.

3.7.6. Yol Kesiciliği (Hirabe)

Hirabe kökü harb olup, barışın zıddıdır. Bunlar, yol kesenler ve yol emniyetini ortadan kaldıranlardır.⁶⁰⁹ Bilindiği gibi Hirabenin birçok cezası vardır. Hirabenin cezası, öldürme, asma, çaprazlama el ve ayakları kesme veya sürgündür. Öldürme, asma, çaprazlama el ve ayakları kesme veya sürgün devlet başkanının uhdesindedir. Hangisini

⁶⁰² Maverdi, *Nasihatü'l-Mülük*, s.76.

⁶⁰³ İbn-i Manzur, *Lisanü'l-Arab*, c. 4, s. 75.

⁶⁰⁴ Maverdi, *el-Haviyu'l-Kebir*, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut, 1999, c. 13, s. 100.

⁶⁰⁵ Meryem, 19/20.

⁶⁰⁶ Hucurat, 49/ 9.

⁶⁰⁷ Buhari, no. 6874.

⁶⁰⁸ el-Alim el-Alleme eş-Şeyhu'l-Kebir Muhammed el-Mursefi, *Haşiyetu'l-Buceyremi Şerhu Menheci't-Tullab*, el-Mektebetu'l-İslamiyyet, ts. C. 4. S. 200.

⁶⁰⁹ Maverdi, *Nasihatü'l-Mülük*, s. 77.

uygun görürse onu uygular.⁶¹⁰ Hirabe/ muharib, yağma ve talan gücüne sahip bir bölüktür.⁶¹¹ Tahavi Hirabeyi şöyle tanımlamıştır: Müslüman veya Zimmîlerden bir topluluk yine Müslüman veya zimmîlerin bir grubun yolunu kesmektir. Şayet yol kesip herhangi bir malı almayıp ve herhangi birini öldürmezlerse imam bunları sürgün eder.⁶¹² Tahavinin görüşüne benzer Sarehsi Mebsutta söylemiştir.⁶¹³ Bu iki hukuçularımıza göre Hirabe, Müslüman toplumunda dokunmazlığı olan bu iki gruptan bir cemaat, kendileri gibi dokunmazlıkları olanların yolunu kesmektir. Ayette hirabe çoğul geçtiğinden hirabecilerin bir topluluk ve bir güçleri olması gerekir.⁶¹⁴

Hanefilerin çoğu İslam hukukçuları hirabe cürmünde bir topluluk olmayı şart koşmamışlardır. Zorla mal almak için yolcuların yol güvenliğini tehdit etmek ve yollarını kesmektir. İster bir kişi olsun ister bir cemaat olsun fark etmez.⁶¹⁵ Bazıları alıkoyma olmazsa da korkutmak Hirabedir. İster mesken mahelde ister dışında olsun fark etmez. Hanefiler Hirabecilere “Kutta’i Tarik” demişlerdir.⁶¹⁶ Toplumsal güvenin ne kadar önemli olduğu bu tanımlardan anlaşılmış olacaktır.⁶¹⁷ Bazı Maliki hukukçularına göre hirabe şehir içi ve mesken mahallerde gerçekleşmez. Malikiler, hirabeyi muharib olarak tanımlamışlardır.⁶¹⁸ İmam Şafî’i bir grubun silahla bir grubun yolunu mallarını gasb amacıyla kesmektir.⁶¹⁹ Hanbelîler hirabe fiilinin çölde mesken mahellin dışında gerçekleşmesi gerekir demişlerdir. Hanbelilere göre meskün mahalde yapılan yol kesme veya soygun sirkat’a dâhil olur.

Günümüzde hirabe suç kapsamına şu suçları sayabiliriz:

1. Terör örgütleri ve mafyanın yaptığı adam kaçırma, özgürlüğünü kısıtlama, rehin alma haraç kesme, zorla çek sent imzalatma gibi fiili durumlardır.
2. Kapkaç suçu: Zorla veya korkakça alıp kaçmak.

⁶¹⁰ İbni Manzur, **Lisanü’l-Arab**, c. 1, s. 302.

⁶¹¹ Ez-Zübedi, c. 2, s. 260.

⁶¹² Tahavî, **el-Muhtasar** s. 275.

⁶¹³ Serahsî, **el-Mebsut**, c.9, s. 195.

⁶¹⁴ Haşiyetu İbni Abidin, c. 4, s. 113. **el-Mebsut**, c. 9, s. 195.

⁶¹⁵ Kâsânî, **Bedâiu’s-Sanâi**, c.7, s. 90.

⁶¹⁶ Kâsânî, Aladdin Ebu Bekir b. Mesud, **Bedâiu’s-Sanâi’ fi Tertibi’ş-Şeraî**, Daru’l-Kutubu’l-Arabî, 1982, Beyrut, c. 7, s. 90.

⁶¹⁷ Muhammed Ebu Hasan, **Ahkamu’l-Cerimeti vel-Ukubeti fiş-Şeriâti’l-İslamiyyeti Dirasetun Mukarinetun**, Mektebetu’l-Menar, 1982, Ürdün, s. 355.

⁶¹⁸ Desukî, Muhammed Arefe, **Haşiyeti’d-Desukî**, Daru’l-Fikr, ts. Beyrut, c. 4, s. 348.

⁶¹⁹ Şafîi, **el-Ümm**, c. 6, s. 140.

3. Patlayıcı ve Bombalı saldırılar: Bu, yol kenarında, mesken mahelde bomba düzeneklerini kurma, uzaktan kumandalı patlatıcıları koyma veya canlı bomba olma eylem ve teşebbüsleridir.

İslam mezhepleri ittifak etmişlerki mesken mahallin sınırları dışında ammeye açık geliş ve geçişli olan bir yola çıkarak, ister hür, köle, müslüman, zimmî, müste'men veya muharib olsun hirabede fark etmez. Yolcuları korkutarak silah çeken bir kimse yol kesen bir muhariptir.⁶²⁰ Hirabe, günümüz deyiimiyle korku salma, yol kesme ve siyasal şiddet olaylarının failidir. Korku salmak, algı oluşturmak ve dikkat çekmek için devlet gücünü veya masum insanları hedef alır.⁶²¹ Hirabe suçu kanunun hâkimiyetini, devlet nizamını ve kamu güvenliğini hedef aldığından kötü suçlardan biridir. Fakihler Hirabeyi yol kesip, yolcuları yoldan alıkoyup zorla mallarını alma teşebbüsüdür. Yol kesme gücü olduktan sonra İster bir kişi olsun, ister bir topluluk olsun veya silahlı olsun silahsız olsun fark etmez.⁶²² Hirabenin cezasının dayanağı Kur'anı Kerimdir. "Allah ve Resûlüne karşı savaşanların ve yeryüzünde (hak) düzeni bozmaya çalışanların cezası ancak ya (acımadan) öldürülmeleri, ya asılmaları yahut el ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi yahut da bulundukları yerden sürülmeleridir. Bu onların dünyadaki rüsvaylığıdır. Onlar için ahirette de büyük azap vardır."⁶²³ Hanefi, Şafî ve Hanbelîlere göre yol kesicilerin cezası ayetteki sıralamaya göre verilecektir.⁶²⁴

3.7.7. Hırsızlık (Sirkat)

İslam hukuku birey ve toplumun beş zaruretinden biri olan malı koruma adına hırsızlığı cezai müeyyede içerisine almıştır. Hırsızlık bir şeyi gizli ve kapalı almaktır. Şairlerin yanında hırsızlık, bir şairin başkasının şiirinden bir şeyler alıp kendisine nispet etmesidir.⁶²⁵ Hanefiler hırsızlık, koruması veya muhafızı olan bir mal veya eşya dan on dirhem kadar gizlice yürütmektir. Hanefilerde hırsız elinin kesileceği oran on dirhem veya miktarıdır. Malikiler, hür ve mükellef birinin dokunmazlığı olan ve korumalı bir

⁶²⁰ Cezîrî, Abdurrahman, **Dört Mezhebe Göre İslam Fıkhi**, Çev: Mehmet Keskin, Çağrı Yayınları, 1994, İstanbul, c. 8, s. 3459.

⁶²¹ Gus Martin, **Terörizm Kavramlar ve Kuramlar**, çev. İhsan Çapçıoğlu-Bahadır Metin, Liberte Yayın Gurubu, 2017, Ankara, s.40.

⁶²² el- Geylani, İbrahim Zeyd, **Hasaisü'l- Ümmetu'l İslamiyye**, Cemiyetu'l-Muhafezet Alal-Kur'an, Amman, 2004, s. 128.

⁶²³ Maide 5/33.

⁶²⁴ Cezîrî, **İslam Fıkhi**, c. 8, s. 3460.

⁶²⁵ Halil el-Cürr, **Larus Mu'cemu'l-Arebiyyu'l-Hadis**, Mektebetu Larus, 1987, Paris, s. 659.

malı içinde şüphe olmaksızın gizlice almasıdır.⁶²⁶ Malikiler’de oran şartı yoktur. Şafilere balığ, akil ve nisab oranında olmanın yanında, İslam hukukuna uyumluluk mecburiyeti olan birisinin çalması şartını eklemişlerdir. Onlara göre nisab, Dinarın dört’te biridir.⁶²⁷

Yapılan tanımlar sonucu Hirabe ve sirkat, her ikisine haksız yere mal edinmekte, uzuvların kesilmesinde ve ellerinde varsa malı sahibine iade etmekte aynı görünmektedirler.⁶²⁸ birbirlerinden şu cihetlerden ayrılırlar:

1. Hırsız mal sahibi veya muhafız görmeden gizli çalma iken, muharib ise açıktan ve aşikar savaşarak alır.
2. Hırsızlık eyleminden özel kişiler etkilenirken, hirabeden genel etkilenme vardır.
3. Hırsızlıkla yol güvenliğini kaybetmez, hirabe ile yol güvensizliği olur.
4. Hırsızın elini kesmede çalınan malın belirlenen nisapta olma şartında ittifak varken, hirabede bu şartta ittifak yoktur.
5. Hırsız mal almamışsa teşebbüsten dolayı eli kesilmez, ama hirabede mal almazsada ceza uygulanır.⁶²⁹

İslam hukukunda sirkat cezası çocuğa verilmez.⁶³⁰ Hanefi, Şafii ve Hanbelilerde hırsızlık cezasının uygulanması için mağdurun dava açması şarttır. Hırsızlık suçuna uygulanacak ceza bizzat kanun koyucu tarafından belirlenmiştir. “Hırsızlık eden erkek ve kadının yaptıklarına karşılık, Allah tarafından ibret verici bir ceza olarak ellerini kesin.” ayetiyle el kesme olarak bildirilmiştir.⁶³¹ Hırsızlık başkasına ait olan bir eşyayı gizlice almış olmak gerekirken, gasbın alenen yapılması gerekir. Hırsızlık menkul mallarda sözkonusudur.

3.7.8. İrtidat

İrtidat, luğatta bir şeyden rücu’ olduğu gibi luğatta mecazen de bir hakkı eda etmekten imtina’ etme anlamına da gelir. Hz. Ebu Bekir döneminde zekâtı ödemekten

⁶²⁶ Abdülhakim el-Afgani el-Kandehari ed- Dimeşki el-Hanefi, **Keşfu’l-Hakaik**, s. 295.

⁶²⁷ eş-Şirazi, Ebu İshak, **el-Muhezzeb**, c. 2, s. 354.

⁶²⁸ İbn Rüşd, **Bidayetu’l-Müçtehit**, c. 2. s. 592.

⁶²⁹ Udeh, **et-Teşri’il-Cinaî**, c. 2, s. 638.

⁶³⁰ Ayetullah el-Uzma el-Muhakik el-Kabilî, **Vazifetu’l-Kadi**, Daru’n-Neşru’l-İslamî, H. 1383, Kum, s. 79.

⁶³¹ Maide, 5/38.

mümtene olanlar gibi.⁶³² İstilahta eda ehliyetine sahip bir müslümanın küfre geçmesi veya irtidada götürecektir bir söylem söylemesi veya bir fiili işlemesi durumudur. Daha geniş bir tanımla irtidat, had cezasını gerektiren, sapma ve saptırma inancı, kutsal değerlere saldırı veya istihza etmektir. İslam hukukunun icrasında ve ruhunun anlaşılmasında bazı katı rejim ve modern harici örgütlerin kendileri gibi düşünmeyenleri müşrik ve murted sayıp öldürmelerini İslami bir had olarak görürsek, İslam hukukunu yanlış anlamış oluruz.⁶³³ Bunu yaparken tekâmüle varmış İslam içtihat medeniyet kültürünün tümü değerlendirilerek bir sonuca varılmalıdır. İslama saldıran mütecavizleri memnun etmek için İslami naslardan ödün verirsek veya bile bile saptırırsak yanlışlık ve tahrif pozisyonuna düşmüş oluruz.⁶³⁴ Herhangi bir müctehidin hukuk kararı veya görüşüne olumlu veya olumsuz görüş belirtirken, o müctehidin bu hukuk kriterini nerede, ne zaman ve hangi yönetim içerisinde yaptığına bakmak gerekir. Örneğin Şafii mezhebinde fitre buğday, arpa kuru üzüm ve hurmadan verildiğinden, bundan elli yıl önce Ramazan ayı mayıs ayına denk geldiğinde yüz hanelik bir köyde hiç kimsenin ambarında buğday ve arpa olmadığı bir gerçektir. Ya bu insanlardan fitır sadakası vucubiyeti düşer ya da kendileri adet üzeri bir torba buğday bulundurup köy imamı ile fitreleri devir edip, sonra hasat döneminde verirler. Bu gün bu olaya bakılınca gülünç gelebilir, ama dün bir zorunlu durum ve hayatın gerçeği idi.

Hz Peygamber, (s.a.v) “kim dinini değiştirirse onu öldürünüz demiştir.”⁶³⁵ Şafiilere göre imam murtede üç gün süre tanıtması gerekir. Üç günden önce imamın mürtedi öldürmesi caiz değildir. Şafii, Maliki ve Hanbeli mezhepleri mürtedin öldürülmesi cezasında kadın erkek ayırımını yapmazken, Hanefi ve İmamiyye mürted kadın öldürülmeyip hapsedileceği görüşündedirler.⁶³⁶ İrtidat yapan birisi siyasi ve psikolijik propagandası bir soğuk savaş yöntemi olup, yıkıcı etkisi sıcak savaştan az değildir. Aslında irtidat cezası din tercihindan dolayı değilde altında yatan gizli emel ve sebeplerden dolayıdır.⁶³⁷

⁶³² el-Alim el-Allame eş-Şeyh Süleyman, **el-Cemelu Ala Şerhi'l-Minhac**, Daru'l-İhyai't-Turasi'l-Arebî, ts. C. 5, s. 121.

⁶³³ es-Senânî Muhammed b. İsmail, **Subulu's-Selam**, (Tahkik Abdulaziz el-Huvlî), Dar'u İhyai't-Turas, Beyrut, H. 1379, c. 3, s. 26.

⁶³⁴ Topçuoğlu, Hamide, **Kanuna Karşı Hile**, İzmit, Selüloz Basımevi 1950, s. 285.

⁶³⁵ Buhari, **Sahih**, Cihad, 149.

⁶³⁶ Altuntaş, Halil, **İslam'da Din Hürüyetinin Temelleri**, DİB. Yayınları, 2008, Ankara, s.73.

⁶³⁷ Altuntaş, **Din Hürriyeti**, s. 81.

Müslimdeki rivayetten anlaşılan irtidat planlı bir algı ve olgu olup Müslüman toplumunun birliğini bozma amaçlıdır. “Bir kişi üzerinde ittifakınız varken biri gelip birliğinizi ve dirliğinizi bozmaya kalkışıyorsa öldürünüz.”⁶³⁸

İrtidat konusunda âlimlerin birkaç görüşü vardır. Birinci cenah, Hanefi,⁶³⁹ Maliki,⁶⁴⁰ Şafii⁶⁴¹ ve Hanbellilere⁶⁴² göre riddet suçu akidevi bir suç olup, cezası had dır. Bu mezheptekiler İslam’dan dönen had olarak öldürülür. İrtidaddan sonra Tövbe ye davet ve süresinde; erkek ve kadın olma konusunda ihtilaf etmişlerdir. İkinci cenah riddet suçunu siyasi suç görmektedirler. Suçu had değil ta’zirdir. İkinci cenaha göre irtidat siyasi suç olduğundan ta’zir cezası ve nev’i imamın insiyatifine bırakılmıştır. Bu cenahtakiler, İbrahim en-Nehai (196/714) ve Süfyan es-Sevrî (161/778) gibi bilginlerdir. Şu kadar ki zamanımızda irtidat olayına dair geçmiş hükümleri dönemin şartlarına bağlayarak bugün için özgürlükler açısından bakan İslam hukukçularına da rastlanmaktadır.

3.7.9. Zina

Zina büyük günahlardan olup bütün dinler haramlığında ittifak etmişlerdir. Zina cezası ağır olan yüz kızartıcı bir suçtur. Zina haddi toplum ve bireyin haysiyeti, namusu ve neslini koruma amaçlıdır.⁶⁴³ Zina cezasını hak edenlere uygulanması hukukten vaciptir. Zina, bir erkeğin bir kadınla haramlığını bilerek nikâhsız cinsel ilişki halidir. Cezası ister kadın ister erkek olsun evliler için recm, hür bekârlar için otuz celdet ve sürgündür.⁶⁴⁴ Zinanın recm cezası sünnet ve içtihat temelli iken celdet haddi Kur’an temellidir. “Yine onlar ki, Allah ile beraber (tuttukları) başka bir tanrıya yalvarmazlar, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar ve zina etmezler. Bunları yapan, günahının (cezasını) bulur;”⁶⁴⁵ ‘ *Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüz sopa vurun; Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dininde (hükümlerini uygularken) onlara acıyacağınız tutmasın. Müminlerden bir gurup da*

⁶³⁸ Müslim, **Sahih**, İmare, no. 60.

⁶³⁹ Şevkânî, **Nili'l-Evtar**, c. 7, s. 350.

⁶⁴⁰ Sağadî, Ebul-Hasan Ali b. el-Hasan b. Muhammed, **Fetvai's-Sağadî**, Daru'l-Furkan, H. 1404, c. 2, s. 690.

⁶⁴¹ Nevevi, **Ravdetu't-Talibin**, c. 10, s. 80.

⁶⁴² İbni Kudâme, **el-Kâfi**, c. 4, s. 157.

⁶⁴³ el-Allame eş-Şeyh Süleyman, **el-Cemel Ala Şerhi'l-Minhac**, İhyau't-Turasu'l-Arebi, ts. Beyrut, c. 5, s. 128.

⁶⁴⁴ Şeyh Süleyman, **el-Cemel**, c. 5, s. 130.

⁶⁴⁵ Furkan, 25/68.

*onlara uygulanan cezaya şahit olsun.”*⁶⁴⁶ Zina etmek suç olduğu gibi zina şayiası ve iftirası da suçtur ve cezası seksen sopa dır. “Namuslu kadınlara zina isnadında bulunup, sonra (bunu isbat için) dört şahit getiremeyenlere seksener sopa vurun ve artık onların şahitliğini hiçbir zaman kabul etmeyin. Onlar tamamen günahkârdırlar.”⁶⁴⁷

3.7.10. İçki

İnsan hayatını tehdit eden içki ve uyuşturucu maddeleri dinimiz kesinlikle haram kılmıştır. Sözlükte “örtmek, gizlemek ve mayalamak” gibi anlamlara gelen hamr, himar başa çekilen örtüdür. İçki de akıllı devre dışı bırakıp örttüğü için şarap ve bütün sarhoşluk verici maddeler için kullanılmıştır.⁶⁴⁸

Kur’an-ı Kerim’de içki kesinlikle yasaklanmıştır.⁶⁴⁹ İçkinin kesin yasaklandığı maide süresinin 90. ayetinde içkinin kesin haramlığına birkaç açıdan vurgu yapılmıştır.

1. Ayet, kesinlik ve vurguyu ifade eden edatla başlamıştır.
2. Yüce Allah içki ve putperestliği aynı kategoride zikr etmiştir.
3. İçki ve kumarbazlık şeytanın işi sayılmıştır.
4. Açık bir şekilde bu yasaklardan uzak durulması emredilmiştir.
5. Bunlardan uzak durulması durumunda kurtuluşun var olduğu.
6. “sizi, Allah’ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister” cümleleriyle zararı beyan edilmiştir.

“خَمْرُ” “Hamr”, sarhoşluk yapması için imal edilen her türlü içki demektir. Bu gün sarhoşluk verme derecesine göre, taksim edilen birçok içki “Hamr” kelimesi adı altında toplanır ve insanoğlunun tiksindiği ve iğrendiği “recâset” ve “necaset” mahiyetini taşır. Hz. Peygamber:” Sarhoş edici her şey haramdır.”⁶⁵⁰ İçki yasağı geldikten sonra, değişik bölgelerde oturanlar, adları, yapıları ve ham maddeleri farklı içkileri kullandıklarından, durumlarını öğrenmek için Hz. Peygamber’e geldiklerinde; Allah Resülü onlara, içtikleri sarhoş edip etmediğini sormuş; sarhoş edici olanların haram olduğunu söylemiştir.⁶⁵¹ Ayetteki “Hamr” الخمر “hamr; akıllı örten (aklı gideren) her şeydir.” Anlam verilmesiyle uyuşturucu çeşitleri de bu kelimenin anlamına girip tümünden haram kılınmışlardır.

⁶⁴⁶ Nur, 24/2.

⁶⁴⁷ Nur, 24/4.

⁶⁴⁸ Karagöz, İsmail, **Dini Kavramlar Sözlüğü**, DİB Yay. Ankara 2007, s.229.

⁶⁴⁹ Maide, 5/90-91.

⁶⁵⁰ Buhari, Eşribe; Müslim, Eşribe 73.

⁶⁵¹ Ebu Davut eşribe 5.

İçki içme cezası hakkında iki temel görüş mevcuttur: Şâfiîler dışındaki diğer üç mezhep, Hz. Ömer ve Hz. Ali'nin uygulamalarını dikkate alarak hür olanlara seksen celde, kölelere ise kırk celde cezaya hükmetmişlerdir.⁶⁵² Şâfiîler ise bizzat Peygamberi'in (s.a.v) uygulamalarını göz önünde bulundurarak hür olanlara kırk celde, köle olanlara ise yirmi celdeye hükmetmişlerdir.⁶⁵³ Zahirîlere göre içki içene verilen ceza had cezası olmayıp aslında ta'zir cezasıdır. Zira onlara göre nasslarda miktarı belli olmayan her ceza ta'zir cezasıdır. Bundan ötürü onlara göre içki içme cezasının miktarı hadislerde belirtilmediği için bu had olmayıp ta'zir cezasıdır.⁶⁵⁴ Hamr (Şarap) içen kimseye uygulanacak cezaya "haddi hamr" veya "Haddi-Şurb" (İçki Haddi); Şarap haricindeki diğer sarhoş edici içkileri kullanıp sarhoş olanlara uygulanacak cezaya ise, "Haddi Sekr" (Sarhoşluk Haddi) denilir.⁶⁵⁵

3.7.11. Sürgün

Müslümanların birliği ve dirliğine silah çekenler ve yol kesenlerin cezası sürgündür. "Allah'a ve Resûlü'ne karşı savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuğa çalışanların cezası, ancak öldürülmeleri, asılmaları ya da elleriyle ayaklarının çaprazca kesilmesi veya (bulundukları) yerden sürülmeleridir. Bu, dünyadaki aşağılanmalarıdır, ahirette onlar için büyük bir azab vardır."⁶⁵⁶ Bazı müfessir ve fakihlere göre buradaki nefden amaç bulunduğu şehrin dışında bir şehirde hapsedilmesidir.⁶⁵⁷ Hanefi fakihlerine göre hapislik durumu dünyavilik lezzetlerden mahrum kalmak olduğundan nefiy denilmiş ve kendi bulunduğu şehirde mahpus edilmesidir.⁶⁵⁸ Malikilerde nefiy edildiği şehirde tebe ettiği veya ölünceye kadar hapsedilmesidir. Şafilere göre nefiy, hapis veya şehirden uzaklaştırılmasıdır.⁶⁵⁹ Bazılarına göre imam kendilerine güç yetirip kontrol altına alabiliyorsa sürgüne gerek yoktur.⁶⁶⁰

⁶⁵² İbn Rüşd, **Bidâye**, V, 83.

⁶⁵³ Şirbînî, **Muğnî'l-Muhtâc**, c. IV, s. 189.

⁶⁵⁴ İbn-i Hazm, Ebu Muhammed Ali b. Said b. Ahmed el-Endülüsî, **el-Muhalla bil-Asar**, Beyrut, ts. c. XXII, s. 378-379.

⁶⁵⁵ Koca, Ferhat, **İslam İbadet Esasları**, TDV. Yayınları, 2014, Ankara, s. 350.

⁶⁵⁶ Maide, 5/33.

⁶⁵⁷ İbni Kesir, **Tefsiri İbni Kesir**, c.3, S. 99.

⁶⁵⁸ İbni Abidin, Muhammed Emin Ömer Abdulaziz Abid el-Hanefi, **Reddül-Muhtar Alad-Duri'l-Muhtar Haşiyeti İbni Abidin**, 2. Baskı, Duru'l- Fikr, 1992, Beyrut, c. 4. S. 114.

⁶⁵⁹ Şirbini, Şemsettin Muhammed b. Ahmed el-Hatib, **Muğnî'l-Muhtâc İla Ma'rifeti Meâni'l-Muhtâc**, Daru'l-Kutubü'l-İlmiyye, 1994, Beyrut, c.4, s. 182.

⁶⁶⁰ İbni Kudâme, **el-Muğnî**, c. 10, s. 314.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Güven, İslam dininin temel dayanağıdır. Toplumsal güven, İslam'ın vazgeçilmez hedeflerindendir. İlahi mürakabe inancı en etkili güven tedbiridir. İslam toplumsal güveni tesis etme hedefinden insanın dünya ve ahiret hayatında güven boyutunu ön görmüştür. İslam, korunması zaruri olan beş temel esasa önem vermiş ve bu esasları korumaya yönelik uygun hukuki müeyyedeler geliştirmiştir. İslam'ın şiddet dini olarak anılmasında en etkili amil, cehalet faktörüdür.

Evrensel değerler olarak kabul edilen erdemlilikler, insanların birbirine güvenlerini sağlamak içindir. Güven bütün sosyal ilişkilerin temelidir. Toplumsal güven bir toplumda en zor, en zahmetli ve masraflı kurulan ve kolayca yıkılan bir olgudur.

Toplumsal güven sosyal hayatın her alanında psikolojik rahatlık sağlar. Toplumsal güvenin temel dayanağı her şeyin hesabının verileceğine iman ve vicdanla hareket etmektir. Toplumsal güveni sağlama dini bir vecibe ve toplumsal hayatın vazgeçilmezidir. Toplumsal güven birimleri birbiri ile ilintili olup ayrılmaz özelliklere sahiptir. Toplumsal güvenin sağlanması için inanç özgürlüğü, insanca yaşama ortamı, aile güveni, ibadet özgürlüğü, siyasi ve iktisadi güvenin dayanaklarını önceden sağlanması gerekir. Bir tarafın varlığı diğer tarafın varlığı ile orantılıdır.

İslam hukukunda toplumsal güvenin hukukî ve ahlaki kurum ve kuralları vardır. İslam hukunda korunması esas alınan beş temel esastır. İslam hukukunda toplumsal güvenin iç ve dış boyutu olup bazı kurumlar iç boyutun içinde mulahaza edilirken, bazı kurumlar da dış boyutunda mulahaza edilmiştir. İslam hukunda suçla mücadele “Seddi Zera’i” eksenli genişletilmiş ve ön tedbirler alınmıştır. İslam hukunda “İstishab” ilkesi yani beraati zimme ve hoş görü var olup toplumsal maslahat (mesalih-i mürsele) gözetilmiştir.

İslam'ın toplumsal güveni sağlayacak en güzel ve en mükemmel siyasi, iktisadi, ictimai ve hukukî nizamı vardır. İslam hukuku toplumsal güzel ahlakı korumayı hedeflemenin yanında, toplumsal güvende kutsal mekân, gün, gece ve ayların etkisi vardır. Toplumsal güvenin korunması uhuvvet, yardımlaşma, dayanışma, şefkat, merhamet, emri bil-ma'ruf, nehyi ânil-münker prensipleri üzerine bina edilmiştir. Risk grubunda olan yoksul, yetim ve esirlerle dayanışma ruhu geliştirilmiş ve himaye

edilmişlerdir. İslam hukuku, cezadan ziyade toplumsal güveni oluşturmayı hedef edinmiştir.

Toplumsal güveni tesis ve muhafazada hukukun üstünlüğü, yargının ve yargılamanın gerekliliği, toplumsal güvenle ilgili hukukî kararların alınması, suçluların cezalandırılması etkin olması gerekir. İslam hukukunda risk grubunun toplumsal güveni zedelememeleri için vakıf, infak ve sadaka kurumu etkin kılınmış ve ihtiyaç ve statülerine göre kendilerine tevzi’ edilmiştir. İslam hukuk medeniyetinde Beytu’l-Mal bir sosyal güvenlik kurumu gibi işlev görmüştür. Toplumsal güveni muhafaza için sadece hukukun yeterli olmadığı görülmüş, toplumsal güvenin korunması için vatandaşlık görev ve sorumlulukları, vatan sevgisi ortak payda ve ortak hareket etme bilinci ve kültürünü yerleştirmek gerekir. Çalışmamızın sonunda görülmektedir ki, ulusal güvenlik politikası geliştirilmeli ve eğitim seferberliği başlatılmalıdır.

İslam hukukunda hadlerin icrasında “Cezalarını mü’minlerden bir kısmı şahit olsun/müşahade etsin” emri, insanlara korku verme amacını taşımadığı, bilakis hadleri uygulama mekanizmasını kontrol ve denetleme amaçlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, hadlerin adil olarak uygulanıp uygulanmadığının tescili amacını taşımaktadır. İslam hukukunda en ağır ve farklı ceza toplumsal düzeni bozana verilmiştir. İç güveni bozan kim olursa olsun, dinine cinsiyetine ve ırkına bakılmaksızın en ağır ceza ile cezalandırılır.

Cezaların uyulması gereken özel ve genel kuralları vardır. Ceza uygulanacak kişiden veya devletten dolayı cezanın infazını engelleyen maniler vardır. Müslümanların imamı kılıç taşıyan veya kılıçla hüküm eden değildir; bilakis hak ve adaletle hüküm verendir.

İslam hukukunda müslüman toplumunun dış saldırılara karşı korunması için gereken tedbirlerin alınmasının fiili durumu, müslümanların yöneticisine bağlı olduğu gibi, ceza ve ta’zirlerin uygulanması da kendisinin takdirinde veya uygulayıcıları olan hâkim ve naibinin uhdesindedir. Hiçbir şahıs veya örgüt hadleri uygulama yetkisine sahip değildir. Cezaları uygulayan yetkili mercilerin de hak ve adalet çerçevesinde hareket etme sorumlulukları vardır.

KAYNAKÇA

- Âbd b. Humeyd, Ebu Muhammed, **Müsnedü Âbd b. Humeyd**, thk. Es-Samirî, Subhi Bedrî Mahmud Muhammed Halil es-Saîdî, Mektebetü'n-Nahdati'l-Arabiyye, Kahire, 1988.
- Abdulatif Abduşşafi Muhamed, **el-Alemu'l-İslami fil-Asrıl Emevi**, Mektebetu Daru's-Salam, Kahire, 2008.
- Acar, H. İbrahim, **Hürriyet Ve Eşitlik Kavramları Ekseninde Demokrasi Ve İslam Konusunda Bazı Mülahazalar**, İslam Araştırmalar Dergisi (79-94), Cilt: 16, Sayı: 1, 2003.
- Ağırakça, Ahmet, **Dünyanın İlk Anayasası Medine Vesikası**, Derin Tarih Kültür Yayınları, Strateji Matbaası, İstanbul, 2016.
- Ahmed b. Ali b. Musa Ebu Bekir el-Beyhaki, **Kitabu's-Siyer**, thk. Muhammed Abdulkadir Âta, Mektebetu Daru Baz, Mekke, 1994.
- Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, I-XXXXX, Thk. Şuayb Arnavudî, Adil Murşîd, **Müessesetü'r-Risale**, Lübnan, 1999.
- Ahmed Ömer Ahmed, **Tariki Tanfiz-i Ahkamı'l-Hudud ve Hikmetiha fiş-Şer'âtı'l-İsalmiyye**, **el-Cami'âtu'l-İslamiyetu'l-Alemiyye**, **Külliyeti'l-Hukuk**, Malezya, 2004.
- Ahmed, İbrahim Ali Muhammed, **el-İstihbarat fi Devleti'l-Medineti'l-Münevvere**, Riyad, 1999.
- Ahmet Yusuf, **Eseru'l-Akideti Fi Tahkiki'l-Emni'n-Nefsi**, Daru's-Sikket, Kahire, 1982.
- Akalın, Şükrü Haluk vd. **Türkçe sözlük**, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2009.
- Akgündüz, Ahmet, **İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi**, İstanbul, 1996.
- Akşit, Cevat, **İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları**, İstanbul 2000.
- Sandıklı, Atilla Kenan Dağcı, **Büyük Orta Doğu Projesi**, Tasam Yayınları, 2006.
- Algül, Hüseyin, **“Emîn”**, DİA, İstanbul, 1995.

- Allame Murtaza Askeri, **Ehl-i Beyt ve Ehl-i Sünnet Ekolleri İmamet ve Sahabe**, çev. Cafer Bendiderya-İsmail Bendiderya, Kevser Yayınları, İstanbul, 2005.
- Alûsî, Ebu'l- Fazl Şihabu'd-Din Mahmud, **Ruhu'l-Meani fi Tefsir-i Kur'an-i'l-Azim ve's-sebi'l-Mesani I-XXX**, İhya-u Turasi'l-Arabi, Beyrut, ts.
- Amidî, el-Kadi, Nasihu'd-Din Ebi'l-Feth Abdu'l-Vahid b. Muhammed Et-Temimi el-Amidi, **Ğureru'l-Hikem ve Dureru'l-Kelim el-Müfehres min Kelamî Emiri'l-Mü'minin Ali ibn Ebi Talib**, Daru'l-Hadi, Thk. Hasan Düheyni, Lübnan 1992.
- Amidî, Seyfüddin Ebu'l-Hasen Ali b. Ebi Ali, **el-İhkam fi Usuli'l-Ahkâm**, Beyrut, 1985.
- Apak, Âdem, **“Bir Güven Abidesi: Muhammedü'l-Emîn”**, *Diyanet Aylık Dergi*, Kasım, 2016.
- Askerî, Ebu Hilal, **el-Furuku'l-Luğaviyye**, Thk. Muhammed İbrahim Süleym, Daru'l-İlm ve's-Sekafe, Kahire ts.
- Avvâ, Muhammed Selim, **Fî Usûli'n-Nizami'l-Cinaiyi'l-İslami**, Kahire, 1983.
- Aynî, Bedru'd-Din, **Şerhu Ebi Davud I-VI**, Thk. Ebu'l-Munzir Halid b. İbrahim el-Mısırî, **Mektebetu'r-Rüşd**, Riyad 1999.
- Azim Abadî, Avnu'l-Ma'bud **Şerhu Süneni Ebi Davud I-X**, Daru'l- Feyha, Dımeşk 2013.
- Bardakoğlu, Ali, **“İslam'ın Öngördüğü Güven Toplumunu Nasıl İnşa Edebiliriz?”**, **Hz. Peygamber ve Güven Toplumu**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay. Ankara, 2017.
- Belâzurî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir, **Ensâbu'l-Eşrâf, I** Thk. Muhammed Hamidullah, Kahire, 1959.
- Belazurî, Ebu'l-Abbas ahmed b. Hüseyin b. Cabir, **Futuhu'l-Buldan I-III**, Thk. Abdullah Uneys, **Müessesetü'l-Mearif**, Beyrut 1987.
- Berki, Ali Himmet, Keskioglu, Osman, **Hatemü'l-Enbiya Hazreti Muhammed ve Hayatı**, DİB Yayınları, Ankara, 2013.

- Beşir, Zekeriya, **en-Nezeriyetu'l-İctimaiyyetu fil-Kur'anı'l-Kerim**, Müessesetü Terbiyye, Hartum, 1998,
- Beyhakî, **es-Süneü'l-Kübra I-XI**, Daru'l- Marife, Beyrut 1986.
- Bezzar, Ebu Bekir Ahmet b. Amr b. Abdi'l-Halîk, **Müsnedü'l-Bezzar, I-IX**, Thk. Mahfuzu'r-Rahman Zeynullah, **Mektebetü'l-U'lum ve'l-Hikem**, Medine, 1997.
- Birdişli, Fikret, **Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik**, Kavram-Teori-Uygulama, seçkin, Ankara, 2014.
- Birsin, Mehmet, **Maverdinin Devlet Anlayışı**, Ankara Üniversitesi, (Doktora Tezi), 2004.
- Buharî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, **el-Camiu'l-Müsnedü's-Sahihu'l-Muhtasar min Umuri Resulillahi ve Sünenihi ve Eyyamihi**, Mahmud Muhammed Nassar, Daru'l- Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2013.
- Can, Ali, **Kur'ana Göre Yetimlerin Himayesi**, Diyanet İlmi Dergi, cilt, 52, sayı:3, Ankara, 2016.
- Canan, İbrahim, **İslam Işığında Anarşi**, Türdav yayınları, İstanbul, 1982.
- Cessas, Ahmet b. Ali er-Razi, **Ahkam'ül-kur'an**, Thk. Muhammed Sadık Kamhavî, Daru Turasi'l-Ârabi Beyrut, 1992.
- Ceziri, Abdurrahman, **Dört Mezhebe Göre İslam Fıkhi**, Çev: Mehmet Keskin, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1994.
- Çelik, Nizamettin, "**Kur'an ve Sünnet Perspektifinden İnsanın Amel ve Eseri**", HADITH / 4 (Temmuz 2020): 163-194.
-, "**Hz. Peygamber (s.a.v)'in Barış Stratejisi**". Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 24: 2 (2019), 119-161.
-, **Hz. Peygamber (s.a.v)'in Yönetiminde Dış İlişkilerin Temel İlkeleri**, Ankara: Sonçağ Yayınları, 2022.
-, **Hz. Peygamber'in (s.a.v) Uygulamaları Çerçevesinde Cihad Mefhumu**, Academic Knowledge, (2020), 3 (1), 59-84.

..... **"Hz. Peygamber'in (s.a.v) Dış İlişkiler Stratejisi"**. Diyanet İlmi Dergi 55/4 (Aralık 2019): 975-1009.

Dârekutnî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ömer, **es-Sünen I-VI**, thk. Şuayb Arnavudî ve diğerleri, **Müessesetü'r-Risale**, Beyrut 2004.

Darimî, Ebu Muhammed Abdullah b. Abdirrahman, **Sünenü'd-Dârimî**, Thk. Hüseyin Selim Esed, Daru'l- Muğni, Riyad, 2000.

Davudî, Ebu Ca'fer Muhammed b. Nasr, **Kitabu'l-Emval**, Thk. Rıza Muhammed Salim eş-Şahade, Daru'l- Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2008.

Dehlan, Ahmed b. Zeynî, **Daru'l- Kalemü'l-Arabî, es-Siretu'n-Nebeviyye I-III**, Haleb, 1996.

Diraz, Muhammed abdullah, **en-Nebe'ül-Azim Nezaratun Cedidetün Fil-Kur'an**, Daru's-Sekafet, Duha, 1985.

Dönmezer, Sulhi Erman, Sahir, **Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku**, (7. Baskı), İstanbul 1979.

Duman, Ali, **İslam Amme Hukuku Tarihinde Bir Dönüm Noktası: Sakifetu Beni Saîde**, Ekev Akademi Dergisi Yıl, 8, sayı, 21, 2004.

Dumlu, Ömer, **Kur'an-ı Kerim'de Ma'ruf ve Münker**, Ravza Yayınları, İstanbul 1994.

Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, I-XIV, (Redaktör: Hakkı Dursun Yıldız) Çağ yayınları, İstanbul, 1986.

Ebu Abdullah El-Ensarî Er-Resa' Tah. Muhammed Ebu'l-Ehfan- Et-Tahir El-Ma'murî, **Şerhu Hudud-i İbn-i Arefe el-Mevsumu'l-Hidaye El-Kafiyetu's-Şafiiyye**, Daru'l-Ğarbu'l-İslamî, Beyrut, 1993.

Ebu Âvane, Yakup b. İshak El-İsferainî, (ö. 316), **Müsnedü Ebi Âvane, I-V**, (I. Baskı), Tahkik, Eymen b. Arif, Daru'l- Ma'rife, Beyrut 1998.

Ebu Davud Teyalisi, Süleyman b. Davud b. El-Carud, **Müsnedü't-Teyâlisî I-IV**, thk. Muhammed b. Abdu'l-Muhsin, Daru'l-Hicre, Kahire 1999.

Ebu Faris, **el-Fıkhu'l-Cinai fiş-Şer'il-İslamî Fıkhu'l-Ukubat**, daru'l-Furkan, Dimeşk, ts.

- Ebu Muhammed Mufikiddin Abdullah b. Ahmed b. Kuddame El-Makdisi El-Hanbelî, **el-Muğni**, Mektebutu'l-Kahire, Kahire, 1968.
- Ebu Nuâym el-İsfahanî, Ahmed b. Abdullah b. Ahmed b. İshak b. Mehran, **Ma'rifetü's-Sahabe I-VI**, thk. Adil b. Yusuf El-Âzazî, Daru'l-Vatan, Riyad 1998.
- Ebu Ya'la, Muhammed b. Hüseyin El-Ferra, **el-Ahkamu's-Sultaniyye**, Mektebi'l-İ'lami'l-İslami, Kahire 1406.
- Ebu Yusuf, Yakup b. İbrahim b. Habib, **Kitabu'l-Harac**, El-Mektebetu'l-Ezheriyye lit-Turas, Kahire, 1990.
- Ebu Zehra Muhammed, **el-Müctemiu'l-İnsanî fi Zıllî'l-İslamî**, Daru Suudiyye li'n-Neşr ve't-Tevzi', Riyad 1981.
- Ebu Zehra, Muhammed, **İslam Hukuku'nda Suç ve Ceza, I-II** (Çev: Salih Tuğ), Yağmur Yayınları İstanbul 1962.
- Ebü Faris, Muhammed Abudulkadir, **el-Fıkhu'l-Cinaî fit-Teşri'il-İslamî**, Daru'l-Furkan, Ürdün, 2006.
- Ebü-Hasan Mukatıl b. Süleyman b. Beşir El-Ezdi El-Belhi, **Tefsiri Mukatıl b. Süleyman**, dar'u İhyai't-Turas, H.1423, Beyrut, ts.
- Ed-Dağami, Muhammed Rakan, **Nazeriyetu'l-Emnu'l-Ğazai Min Manzuri'l-İslami**, Müdüriyeti'l-Mektebati vel-Vesaiki'l-Vataniyye, Kahire, 1988.
- Ed-Dârekutnî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ömer, **es-Sünen I-VI**, thk. Şuayb Arnavutî ve diğerleri, **Müessesetü'r-Risale**, Beyrut 2004.
- Ed-Desukî, Muhammed Arefe, **Haşiyetu'd-Desukî Âlâ Şerhi'l-Kebir**, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1990.
- El-A'recî, Muhamed Hüseyin, **Cihazı'l-Muhabarat fil-Hadareti'l-İslamiye**, Menşuratu'l-Meda, Beyrut, 1998.
- El-Alim El-Alleme Eş-Şeyhu'l-Kebir Muhammed El-Mursefi, **Haşiyetu'l-Buceyremi Şerhu Menheci't-Tullab**, El-Mektebetu'l-İslamiyyet, ts.
- El-Allemetu'l-Lağavî, Mecdü'd-Din Muhammed b. Yakub El-Firuzabadi, **el-Kamusu'l-Muhit**, Daru'r-Risalet, Beyrut, 1994.

- El-Âynî, Ebu Muhammed b. Muhammed, **en-Niyabetü Şerhu'l-Hidayet**, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1990.
- El-Berr, Abdurrahman Abdulhamid, **Limâze er-Resûl Kudvetunâ**, Daru'n-Nida, İstanbul 2014.
- El-Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed b. el-Huseyn, **es-Süneü'l- Kübra I-XI**, Daru'l- Marife, Beyrut 1986.
- El-Bistami, İmam Ali b. Mecdeddin eş-Şahirudî, **el-Hududu'l-Ahkamu'l-Fıkhiyye**, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut, 1991.
- El-Buzigi, Tevfik, **Dirasatun fin-Nuzumi'l-Arebiyeti'l-İslamiye**, Cami'âti'l-Musul, Irak, 1989.
- El-Ezherî, Ebu Mensur Muhammed b. Ahmed, **Tehzibu'l-Luğğa I-XVI**, Daru'l-Mısriyye, Thk. Abdu's-Selam Muhammed, Kahire 1964.
- El-Heyti, Abdülsettar, **Mesuliyetu'l-Efrad vel-Echizetu'l-Hükmiyyeti fi- Tahkiki'l-Emni'l-İctima'î**, Bahreyn, 2007.
- El-Hitabi, Ahmed b. Muhammed b. İbrahim, **Ğaribu'l-Hadis**, Cami'atu Ümmül-Kura, Mekke, 1402.
- El-İmâm Bedruddîn İbn Cemâa, **Tahrîru'l-ahkâm fî tedbîri ehli'l-İslâm**, thk. Fuâd Abdulmun'im Ahmed, **Riâsetu'l-mehâkimi's-ser'iyye ve's-suûni'd-diniyye**, Katar 1405/1985.
- El-İsfehânî, Ebu'l-Kasım El-Hüseyn b. Muhammed Râğıb, **el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'ân**, Tahk. Safvan Adnan Ed-Dâvedî, Dâru'l-kalem-Dâru's-şâmiye, Dimeşk, Beyrût, 1412.
- El-Kardavi, Yusuf, **Ğayru'l-Müslimin Fil-Müctemi'il-İslamî**, Mektebetu Vehbet, Kahire, 2005.
- El-Kasani, Ebu Bekir, **Bedai'us-Senai'** Mektebet'u Habibiyye, Pakistan, 1989.
- El-Kasımî, Zafer, **Nazamul-Hükm fiş-Şeriât vet-Tarihi'l-İslamî**, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1987.

- El-Konyevî, Kasım b. Abdullah b. Emir Ali, tahkik, Ahmed b. Abdurrezzak El-Kiysî, **Enisü'l-Fukeha Fi Ta'rifatı'l-Elfazi'l-Mütedavile Beyne'l-Fukeha**, Daru'l-Vefa, Cidde, H.1403.
- El-Kurtubi, Muhammed b. Ahmed, **el-Cami'u Li-Ahkami'l-Kur'an**, Daru'l-Kutubu'l-Mısriyye, Kahire, 1964.
- El-Makrizî, Takiyuddin Ebul-Abbas Ahmed b. ali, El-Hıtat, **Kitabu'l-Mevaiz vel-İ'tibar**, c.2, s. 223, Mektebetu'l- Musennâ, Bağdât, ts.
- El-Menufi, Mahmut ebul-Fayz, **Hikmetu'l-İslam fi Muktesidetihi ve Mekasidihi ve Ehkamihî**, Daru'n-Nehdet, Kahire, 1968.
- El-Mergaginani, Ali b. Ebu Bekir Abdulcelil El-Fergani, **el-İnaye fi Şerhi Hidaye**, daru'l-Fikr, Beyrut, 1997.
- El-Mevsulî, Ebu Ya'lâ Ahmed b. Ali b. Müsenna et-Temimî, **el-Müsned I-XIV**, Thk. Hüseyin Selim Esed, Daru'l-Me'mun li't-Turâs, Dimeşk 1984.
- El-Misbah, Abdurrahim, **Himayetu's-Şahsiyat vel-Menşaat vel-Vufud fil-Fıkhı'l-İslamî, Cami'ati'l-İslamiyye Külliyyati's-Şeriâti vel-Kanun**, Gazze, 2012.
- El-Mursefi, Muhammed, **Haşiyetu'l-Buceyremi âlâ Şerhi Menheci't-Tullab**, El-Mektebetu'l-İslamiyye, Diyarbakır, ts.
- El-Müderrişî, El-Allame Es-Seyyid Muhammed Taki, **et-Tahadi'il-İslamî**, Mektebetu'l-Allametu'l-Müderrişî, Küveyt, H.1410.
- En-Nevevî, Muhiyyeddin Yahya b. Şeref, **el-Mecmu' Şerhu'l-Muhezzeb**, Daru'l-Fikr, Beyrut, ts.
- En-Neysaburî, Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. El-Haccac El-Kuşeyrî, **Sahih-u Müslim**, Thk. Muhammed Fuat Abdulbakî, Daru'l-Kitabi'l-İlmiyye, Beyrut 1991.
- Erdoğan, Mehmet, **Fıkıh ve Hukuk Terimliği**, Ensar Neşriyat Ticaret, İstanbul, 2016.
- Er-Rağıb el-İsfehani, El-Huseyin b. Muhammed Ebu'l-Kasım, **el-Müfredat fi Ğaribi'l-Kur'an**, Daru'l-Kalem, Dimeşk, H.1412.
- Er-Rahmî, Muhammed Şerif, **Nizâmu's-Şurta**, Dâru'l-Kütübi'l-Arabî, Beyrut, 1983.

- Er-Rassa, Ebu Abdillâh Muhammed El-Ensârî, **Şerhu Hudûd ibn Ârfe**, thk. Muhammed Ebu'Ecfan, Et-Tahir El-Me'mûrî, Daru Ğarbi'l-İslâmî, Lübnan 1993.
- Er-Razi Muhammed b. Ebi Bekir, **Muhtaru's-Sihah**, mektebetu Lübnan, Beyrut, 1986,
- Er-Razî, Ebu Bekir Muhammed b. Şemsuddin, **Muhtaru's-Sihah**, Düzenleyen: Eymen Abdurrazzak Eş-Şevva, Daru'l-Feyha, Dimeşk 2010.
- Er-Razi, el-İmam Muhammed b. Ebi Bekir b. Abdulkadir, **Muhtaru's-Sahih**, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut, 1986.
- Er-Razi, Fahrettin, **et-Tefsiru'l- Kebir/Mefatihu'l-Ğayb**, Mektebetu'l-İman, Kahire, 1992.
- Es-Sadr, Muhammed Bakır, **İslam Ekonomi doktrini I-II**, Trcm: Mehmet Keskin, Sadettin Ergün, Hicret Yayınları, 1979.
- Es-Sadr, Muhammed Bakır, **Kur'an Okulu**, çev. Mehmet Yolcu, Fecir Yayınları, Ankara, 2018.
- Es-San'ani, Abdurrazzak Ebu Bekir b. Hammam, **el-Musannef, I-XII**, Thk. El- Â'zamî, Habibu'r-Rahman, **Mektebetü'l-İslami**, Beyrut, 1983.
- Es-Seyyid Şerif Ali b. Muhammed b. El-Cürcani El-Hanefî, **et-Ta'rifat**, Daru't-Telai' lin-Neşr vet-Tevzi' ts. Kahire, 2009. Muhammed İmaret, **İslam ve emnu'l-İctimaî**, Daru's-Şuruk, Kahire, 1988.
- Es-Sicistanî, Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as, **es-Sünen**, thk. Yasir Hasan vd. Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 2013.
- Eş-Şatî, Basam Hadr, **Tahkiki'l-Emni'l-İctimaî Fil-İslam Mesuliyatun ve Edvarun, Mecilletü's-Şeriâti ved-Diraseti'l-İslamiyye**, Küveyt, sayı, 77, 2000.
- Eş-Şeyh Seyyid Sabık, **Fıkhu's-Sünnet**, Daru'l-Kutubu'l-Arebiyye, 1997, Beyrut.
- Eş-Şirbini Muhammed b. Ahmed El-Hatib, **Muğni-il- Muhtaç**, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut, ts.
- Et-Tabatabai, El-Alleme Es-Seyyid Muhammed Hüseyin, **el-Mizanu fi Tefsiri'l-Kur'an**, En-Naşır, Müessesetu İsmailiyan, Kum, H. 1412.

- Et-TİRMÎZÎ, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre, **es-Sünen**, Babu'l iman, no. 2627, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.
- Ezherî, Ebu Mensur Muhammed b. Ahmed, **Tehzibu'l-Luğğa I-XVI**, Daru'l-Mısıryye, Thk. Abdu's-Salam Muhammed, Kahire 1964.
- Ez-Zebîdî, es-Seyyid Muhammed Murtadâ, **Tâcu'l-arûs min cevâhiri'l-kâmûs**, tahk. İbrahim et-Terzî, Matbaatu hukûmeti'l-Kuveyt, Kuveyt, 1972,
- Ez-Zerkanî, Muhammed abdulazim, **Menahilu'l-İrfan fi Ulumi'l-Kur'an**, Mektebetu'l-Buhus ved-Dirasat, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1996.
- Fahdu'd-Daîc, **el-Emnu vel-İ'lamu fid-Devleti'l-İslamiye**, El-Merkezu'l-Arebiy lid-Diraseti'l-Emniyeti vet-Tedrib, Riyad, 1989.
- Faruk Abdusselam, **eş-Şurta ve Mühemmüha fi Devleti'l-İslami**, Kahire, 1990.
- Fatlavî, **Hz. Muhammed'in (s.a.v) Diploması Anlayışı**, çev: Mustafa Işık, Rağbet Yayınları, İstanbul 2018.
- Fethi, Abdulkerim, **ed-Devletu ves-Siyadetu fil-Fıkhi'l-İslamî**, Mektebetü Vehebiyye, Kahire, ts.
- Feyzioğlu, Necmeddin, **Borçlar Hukuku**, (*Akdin Muhtelif Nevileri, Özel Borç İlişkileri*), İ.Ü. Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1978.
- Gökmenoğlu, Hüseyin Tekin, **İslam'da Şahsiyet Hakları**, Ankara, 1996.
- Gus Martin, **Terörizm Kavramları ve Kuramları**, çev. İhsan Çapcıoğlu-Bahadır Metin, Liberte Yayın Grubu, Ankara, 2017.
- Güzel, Emine, **İslam ve Toplumsal Güven**, İnönü üniversitesi Yayınları, Malatya, 2021.
- Hamit Hilmi Zade, **el-Emnu'l-İslami ve Mustakbelu'l-Ümet**, Müessesetu'l-Belağ, Beyrut, ts.
- Hasan İbrahim Hasan, **Tarihu'l-İslam es-Siyasi ved-Dini ves-Sekafi vel-İctimai**, Daru'l Cebel, Mektebetu'n-Nehdetu'l-Mısıryye, Beyrut, 1996.
- Hasan, H. İbrahim ve Hasan, Ali İbrahim, **en-Nuzumu'l-İslamiyye**, Mektebetü Nahdetü'l-Mısıryye, Kahire 1935
- Haydar Mansur, **Nizamu'l-Hicabeti fil-İslam**, Cami'âti Kadisiye, Kısmı't-Tarih, 2017.

- Heysemi, Nureddin Ali b. Eb-i Bekir, **Mecme'u'z-Zevaid ve Menbe'u'l-Fevaid I-X**, daru'l-Fikir, Beyrut, 1994.
- Işık, Salim **Kamu Hukuku Perspektifinde Türkiye'de Kamu Güvenliği**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- İbn Asâkir, Ebu'l-Kasım Ali b. Hasan b. Hibetullah b. Abdullah, **Tarihu Medineti Dimeşk I-LXXIX**, Thk. Ömer b. Ğarame El-Amravî, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1998.
- İbn Asâkir, Ebu'l-Kasım Ali b. Hasan b. Hibetullah b. Abdullah, **Tarihu Medineti Dimeşk**, Thk. Ömer b. Ğarame El-Amravî, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1998.
- ibn Aşur, Muhammed tahir, **et-Tehrîr ve't-Tenvîr I-XXX**, Daru't-Tunusiyye li'n-Neşr, Tunus, 1984.
- İbn Battal, Ebu'l-Hasan Ali b. Halef b. Abdulmelik, **Şerhu Sahih-i Buharî I-X**, thk. Ebu Temim Yasir b. İbrahim, Mektebetü'r-Rüşd, Riyad, 2003.
- İbn Esir, Ebu Saâdet el- Mubarek b. Muhammed El-Cezerî, **en-Nihaye fi Ğaribi'l-Hadis ve'l-Eser I-V**, Tahir Ahmed, mahmut Muhammed Et-Tenahî, Daru İhya-i Turâsi'l-Ârabî, Beyrut, 1979.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b.Said b. Ahmed el-Endulusî, **el-Muhâlla bî'l-Asar**, Beyrut, ts.
- İbn Hibban, Muhammed b. Hibban b. Ahmed Ebu Hatim Et-Temîmi, **es-Sahih I-XVIII**, thk. Şuâyb Arnavudî, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1993.
- İbn Hişam, Ebu Muhammed Abdulmelik bin Hişam El-Himyeryi, **es-Siretü'n-Nebeviyye**, thk. Mustafa Es-Sekâ, İbrahim Ebyarî, Abdu'l-Hafiz Şelebî, Daru İbni Kesir, Beyrut, 2005.
- İbn İshâk, Muhammed b. İshak b. Yasar, **es-Siretu'n-Nebeviyye li İbn İshâk I-II**, Thk. Ahmet Ferid, Daru'l- Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2004.
- İbn Kesîr, Ebu'l- Feda İsmail b. Ömer b. Kesîr Ed-Dimeşkî, **Tefsirü'l-Kur'ani'l Azîm**, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1992.
- İbn Kesîr, Ebu'l- Feda İsmail b. Ömer b. Kesîr Ed-Dimeşkî, **el-Bidaye ve'n-Nihaye I-XXI**, thk. Abdullah b. Abdu'l-Muhsin Et-Türkî, Daru'l-Hicre, 1997.

- İbn Mace, Hafız Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvinî, **Sünen-ü İbn Mace I-II**, thk. Muhammed Fuad Abdulbâkî, Darulhyai'l-Kütübî'l-Arabiyye, Beyrut, ts.
- İbn Manzûr, Cemalu'd-Din ebi'l-Fazl Muhammed b. Mükrim, **Lisanu'l-Arap I-XV**, thk. Amir Ahmed Hayder, Lübnan, 2009.
- İbn Manzûr, Cemalu'd-Din Ebi'l-Fazl Muhammed b. Mükrim, **Lisanu'l-Arap I-VI**, thk. Abdullah Ali El-Kebîr vd. Daru'l-Meârif, Kahire, 1981.
- İbn Manzûr, Cemalu'd-Din Ebi'l-Fazl Muhammed b. Mükrim, **Lisanu'l-Arap**, Daru'l-Hadis, 2003.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mukrim b. Ali Ebu'l Fadl Cemâluddîn, **Lisânu'l-Arab**, Dâru sâdır, Beyrût, 1956.
- İbn Rüşt, Ebu'l-Velid Muhammed b. Ahmed, **Bidayetü'l-Müctehid Nihayetü'l-Muktesid**, thk. Salim El-Cezâirî, Müessesetü'r-Risale, Lübnan, 2010.
- İbn Sa'd, Muhammed b. Sa'd b. Muni' Ebu Abdillâh el-Basri el-Hâşimi, **et-Tabakâtu'l-Kübrâ, I-IX**, thk. Muhammed Abdu'l-Kadir Ata, Daru'l-Kitabi'l-İlmiyye, Beyrut, 2012.
- İbni Abidin, Muhammed Emin b. Ömer, **Reddü'l-Muhtâr ale'd-Dürri'l-muhtâr şerhu Tenvîri'l-Ebsâr**, Daru'l Fikr, Beyrut, 1992.
- İbn-i Abidin, Seyyid Muhammed Emin bin Ömer bin Abdulaziz, **Hâşiyetü Reddü'l-Muhtar Ala'd-Dürri'l Muhtar**, İstanbul, 1984.
- İbni Kayyim el-Cevziyye, Ebu Abdillâh Şemsettin Muhammed b. Ebu Bekir, **Zadü'l-Meâd**, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1983.
- İbni Receb Ebul-Ferec Abdurrahman b. Ahmed El-Hanbelî, **el-İstihracu li-Ahkami'l-Harac**, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut, 1985.
- İbnü'l-Fâris, **Mu'cemu mekâyîsi'l-luğa**, tahk. Abdusselam Muhammed Harun, Daru'l-fikr, Beyrut, 1979.
- İbrahim Abdusselam, **Devr'ül-Müessesati fi Tahkik'il-Emn'il-müctemi'i, Mü'temeru mekumat'ül-Emn'il-Müctemi'i fil-İslam**, Kahire, 2008.

- İbrahim Zekeriya Yunus, **Makasidi's-Şeriâti fil-Hududi's-Şeriâti, Munazemmetu't-Teâvunu'l-İslamiyye, el-Cmiâtu'l-İslamiyye**, Nijerya, 1911.
- İbrahim Zeyd el-Geylani, **Hasaisü'l- Ümetu'l-İslamiyye, Cemiyetu'l-MuhafezetAlal-Kur'an**, Amman, 2004.
- İmad Hüseyin Abullah, **İdaretü'l-Emni Fil-Müdüni'l-Kübra**, Daru'n-Neşr bil-Merkezi'l-Arebî lid-Diraseti'l-Emniyyeti vet-Tedrib, Riyad, H. 1411.
- İmaret Muhammed, **el-İslamu vel-Emn'ül-İçtima'i**, Kahire, Dar'uş-Şuruk, 1988.
- İşten, İnanç, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Terörle Mücadelede İnsan Haklarının Sınırlandırılması**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış DoktoraTezi, Ankara, 2010.
- Joseph NYE, **Yumuşak Güç**, Ankara, Elips Kitap, 2005.
- Karabulut, Bilal, **Güvenlik, Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek**, Barış Kitabevi, Ankara, 2011.
- Karagöz, İsmail, **Dini Kavramlar Sözlüğü**, DİB Yay. Ankara 2007
- Karaman, Hayrettin, **İslam'ın Işığında Günün Meseleleri**, İz Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- Kasım b. Abdullah b.Emir Ali El-Kanunî, **Enisü'l-Fukeha fi Ta'rifatı'l-Elfazü'l Mütedavileti Beyne'l-Fukeha**, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut, 2004.
- Kıraatî, Muhsin, **Kur'an'dan Dersler**, çev. Vahid Karaali, Asr Yayınları, İstanbul, 2012.
- Kırılmaz, Muhammet, **Güven ve Güvenliğin Sağlanmasında Sivil Toplum Kuruluşları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.
- Koca, Ferhat, **İslam İbadet Esasları**, TDV. Yayınları, Ankara, 2014.
- Koşum, Adnan, **İslam Hukukunda Ölüm Cezası**, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl: 1998, Sayı: 5. Kurtubî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmet, **el-Cami' li Ahkami'lKur'an**, Beyrut, 1988.
- Köksal, Asım Cüneyd, **Fıkıh ve Siyaset Osmanlılarda Siyaset-i Şer'iyye**, TDV. İstanbul, 2000.

- Kraatî, Muhsin, **Kur'an ve Tebliğ**, Terceme, Mustafa Eren Kevsar Yayınları, İstanbul, 2010.
- Kurtubî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebi Bekr, **el-Câmiu' li Ahkâmi'l-Kur'ân XXIV**, thk. Abdullah Abdu'l-Muhsin Et-Türkî, Muessesetü'r-Risale, Beyrut, 2006.
- Mahmud Mehmed Halil, **el-Emnu fil-İslam**, Daru'l-Ezher, Kahire, 2000.
- Maklid, İsmail Sabri, **Usulu'l-Alakati'd-Devlet İtari Âmm**, Cami'ati Asyut, Külliyyeti Ticaret, Asyut, 2007.
- Malik b. Enes, **el-Muvatta**, thk. Muhammed Fuad Abdu'l-Bakî, Daru'l- Hadis, Kahire, 2005.
- Maverdî, Ebu'l-Hasan Ali b.muhammed b. Habib, **El-Ahkamu's-Sultaniyye**, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1990.
- Mina Semir Muhammed Ebu Ariban, **Tedabir-u Devlet, lil-Vikayeti Minel-Cerimeti, "Dirasetu'n-Fıkhiyetun"**, El-Cami'âtu'l-İslamiye, Gazze, 2016.
- Mubarekfuri, Safiyyu'r-Rahman, **er-Rahiku'l-Mahtum**, Daru ibn-i Haldun, İskenderiyye, 2010.
- Muhammed abdi Rabbehu Muhammed es-Sübhî, **eş-Şeri'âtu'l-İslamî ve Devrüha fi Tahkiki'l-Emni'l-Müctemi'**, Cami'âti'l-Ezher Külliyyeti's-Şeri'âti vel-Kanun, Kahire, 2014.
- Muhammed Ali Mahcub, **el-Ahkamu'l-Cinaiyeti vel-Medeniyyeti fit-Teşri'il-cinaî**, Metabi'u Daru'l-Cumhuriyet, Kahire, 2000.
- Muhammed Âmîm El-İhsan El-Mecdî El-Bereketî, **et-Te'rîfatü'l-Fikhiyye**, Daru Kutûbi'l-İlmiyye, Beyrut, 2003.
- Muhammed b. Ahmed b. El-Ezheri El-Herevi, Ebu Mansur, **Tehzibü'l-Luğat**, Daru İhyau't-Turasi'l-Arebî, Beyrut, 2001.
- Muhammed b. Ahmed, b. Muhammed Aliş El-Malikî, **Menhu'l-Celil Şerhu Muhteseri Halil**, Daru'l-Fikr, Beyrut, 1998.

- Muhammed Berki- Osman Keski, **Hız.Muhammed ve Hayatı**, DİB. Yayınları, Ankara, 2014.
- Muhammed Musa Eş-Şerif, **el-Emnu'n-Nefsi**, Daru'l-Endülüs, Cidde, 2003.
- Muhammed Nureddin şehadet, **Mefahimu İstihbariyetu Kur'an**, Mektebetu'r-Raidü'l-İlmiyye, Amman, 1999.
- Muhammed Sabah Mahmud, **el-Emnü'l-İslami, el-Müessesatü'l-Camiyye li'd-Diraseti vet-Tevzi'**, Beyrut, 1994.
- Muhammed Said Ramazan El-Butî, **el-Cihadu fil-İslam**, Dimeşk, 1981.
- Muhammed Selim El-Âvva, **en-Nizamu'l-İslamî fi Devleti İslamî**, Daru's-Şuruk, Kahire, 1989.
- Muhammed Seyyid el-Melehi, **el-Emnu fil-İslami Hacetun İnsaniyetün**, Mecilletu'l-Va'yil-İslami, Vezaretu'l-evkaf veş-Şuuni'l-İslamiyyet, sayı 487, Küveyt, ts.
- Muhtar, Abdulhamid Muhtar, **Mu'cemü'l Arebiyetü'l-Muâsıra**, Alemü'l-Kutub, Beyrut, 2008.
- Muhyis-Sünne, Ebu Muhammed El-Hüseyn b. Mes'ûd b. Muhammed b. El-Ferrai el-Beğevi eş-Şafii, **Maâlimii't-Tenzil fi Tefsiri'l-Kur'an**, Daru't-Turasi'l-Arebiyye, Beyrut, H.1420.
- Muîn, Halil Ömer, **el-Binau'l-İctimai Ensakuhu ve Nuzumuhu**, Daru's-Şuruk lil-Teba'âti ven-Neşri, Ürdün/Amman, 1992.
- Mukâtil b. Süleyman, Ebu'l-Hasan Mukâtil b. Süleyman b. Beşir El-Ezdî, **Tefsiru Mukâtil b. Süleyman III**, thk. Ahmed Ferid, Daru'l- Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2003.
- Munâvî, Muhammed b. Abdurrauf, **Feyzu'l-Kadîr, Şerhu'l-Câmii's-Sağîr, I-VI**, Daru'l- Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1994.
- Mustafa El-Îveci, **el-Emnu'l-İctimaî Mekumatuhu, Tekniyatuhu, İrtibatuhu bit-Terbiyyeti'l-Medine**, Müessestu'l-Nufel, Beyrut, 1983.
- Mustafa Mahmud Mencud, **el-Eb'âdu's-Siyasiye lil-Emn Fi Mefhumi'l-İslam, el-Ma'hedü'l-Alemi lil-Fikri'l-İslami**, Kahire, 1996.

- Mutahhari, **sireti Nebevide bir gezinti**, önsöz yayıncılık, İstanbul, 2013.
- Mütercimler, Erol, **Değişen Güvenlik Kavramı ve Küresel Stratejiler**, M5 Savunma ve Strateji Dergisi, İstanbul, Mayıs 2001.
- Nebil, İskender, **el-Emn'ül-İçtimâi ve Kadiyyet'ül-Hurriyet**, Kahire, 1988.
- Nevevî, Muhyiddin Yahya b. Şeref, **el-Minhac Şerhu Sahihi Müslim I-XVIII**, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 2010.
- Öktem, Emre, **Terörizm İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları**, Der Yayınları, İstanbul, 2011.
- Özdemir, Veysel, **İslam Ve Toplumsal Güven**, İnönü Üniversitesi Yayınları: 104, Malatya, 2021.
- Razî, Ebu Bekir Muhammed b. Şemsuddin, **Muhtaru's-Sihah**, *Düzenleyen: Eymen Abdurrazzak Eş-Şevva*, Daru'l-Feyha, Dimeşk 2010.
- Razî, Fahrudin Muhammed b. Ömerb. Hüseyin, **Tefsîru'l-Kebîr (Mefâtîhu'l- Gayb)** I-XXXIII, Thk. İbrahim Şemsu'd-Din, Ahmed Şemsu'd-Din, Dâru Kitabi'l-İlmiyye, Beyrut, 2013.
- Sabah Mahmud, **el-Emnu'l-İslam'ı, El-Müessesetü'l-Camiîyeti li'l-Diraseti ve't-Tevzi'**, Beyrut, 1994.
- Sadr, Muhammed Bakır, **İslâm Ekonomi Sistemi**, (Ter. Mehmet Keskin-Sadettin Ergin) Rehber Yayınları, Ankara, 1993.
- Sarıçam İbrahim, - Erşahin, Seyfettin, **İslam Medeniyeti Tarihi**, TDV. Yayınları, Ankara, 2017.
- Sarıçam, İbrahim, **Hz. Peygamber'in (s.a.v) Çağımıza Mesajları**, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. Ank. 2000.
- Siddiki M. Necatullah, **İslâm Ekonomik Düşüncesi**, (Ter: Yaşar Kaplan), Bir Yayıncılık, İstanbul, 1984.
- Şafak, Ali, **Mezheplerarası Mukayeseli İslam Ceza Hukuku**, Erzurum, 1977.
- Şafak, Ali, **“Bağy” md. DİA**. İstanbul, 1991.
- Şulul, Kasım, **İbni Halduna Göre İslam Medeniyeti**, İnsan Yayınları, İstanbul, 2011.

- Tabatabaii, Muhammed Hüseyin, **el-Mizan fi Tefsiru'l-Kur'an I-XX**, Müessesetü'l-Ê'la, Beyrut, 1997.
- Taberi, **Camiu'l-Beyan an Tevili Ayi'l-Kur'ân (I-XXX)**, Mektebetu'l Faysaliyye, Mekke ts.
- Taberi, **Tarihu't-Taberî Tarihu'r-Rusul ve'l-Müluk I-XI**, thk. Muhammed Ebu'l-Fazl İbrahim, Daru'l-Mearif, Kahire, 1968.
- Tahavî, Ebu Cafer Ahmed b. Muhammed, **el-Akidetü't-Tahaviyye**, thk. Muhammed SAllah, Medaru'l-Vatan li'n-Neşr, Riyad, 2016.
- Takkuş, Muhammed Suheyl, **Tarih-u Hulefa-i Raşidin el-Futuhatu ve'l-İncazatu's-Siyasiyye**, Daru'n-Nefais, Beyrut, 2011.
- Tuğ, Salih, **İslam Vergi Hukukunun Ortaya Çıkışı**, Marmara İlahiyat Fakultesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1984.
- Tuğlu, Nuri, **Bireysel ve Aile İçi İlişkilerde İslam'ın Şiddet Karşıtlığı**, Rağbet yayınları, İstanbul, 2009.
- Turhal, Ömer, **Küreselleşen Dünya da Güvenlik**, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2009.
- Udeh, Abdulkadir, **et-Teşri'ü'l-Cinaıyyü'l-İslamî**, Beyrut, 1418/1997.
- Udeh, Abdulkadir, **et-Teşriu'l-Cinaıyyi'l-İslami**, Beyrut, 1985.
- Yaman, Ahmet, **İslam Hukukunda Uluslararası İlişkiler**, Fecr Yay, Ankara, 1998.
- Yapıcı, Süleyman, **İslam ve Çevre- İnsan ve Çevre**, Anıl Grup Matbaacılık Yayıncılık, Ankara, 2015.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, **Hak Dini Kur'an Dili**, Feza Yayınları, İstanbul, ts.
- Zeydan, Abdalbaki, **el-Üsretu vet-Tufületu**, Mektebetu'l-Nehdetu'l-Mısıriyye, Mısır, 1980.
- Zeydan, Abdulkerim, **Ahkamu'z-Zimmîyyîn ve'l-Müste'menîn**, Bağdat, 1982.
- Zuhayli, Vehbe, **el-Fıkhu'l-İslami ve Edilletuhu**, Dimeşk, 1987.
- Züheyli, Vehbe, **el-Fıkhu'l-İslami ve edilletuhu**, Daru'l-Fikr, Dimeşk, 1989.